

Kwartalnik Prawno Kryminalistyczny

KPK 1 (22) 2015

ISSN 2080-5810

Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile

Adres redakcji:

64-920 Pila, pl. Staszica 7
tel. 67 352 2555; fax 67 352 2599
www.pila.szkolapolicji.gov.pl

Łączność z czytelnikami:

sekretariat@sppila.policja.gov.pl

Redaktor naczelny:

insp. Jerzy Powiecki

Zastępcy redaktora naczelnego

insp. Piotr Gaca
mł. insp. Roman Gryczka

Sekretarz redakcji:

mł. insp. Krzysztof Opaliński

Zespół redakcyjny:

insp. w st. spocz. Roman Wojtuszek
mł. insp. Marzena Brzozowska
podinsp. Wojciech Thiel
podinsp. Leszek Koźmiński
podinsp. Jacek Czechowski
asp. Hanna Bigielmajer
dr Piotr Józwiak

Redakcja językowa i skład:

Waldemar Hałuja

Projekt okładki:

Waldemar Hałuja

Nakład:

200 egz.

Redakcja nie zwraca materiałów niezamówionych, zastrzega sobie prawo skrótów i opracowania redakcyjnego tekstów, przyjętych do druku oraz prawo nieodpłatnego publikowania listów. Redakcja zastrzega sobie również możliwość nieodpłatnego wykorzystania publikowanych materiałów na stronie internetowej Szkoły Policji w Pile.

Kwartalnik wydawany jest przez:

Szkołę Policji w Pile

W numerze

Mirosław Schossler Podsumowanie realizacji zadań przez służbę kryminalną w 2014 roku	3
Piotr Gaca Działalność szkoleniowa Szkoły Policji w Pile w 2014 r.	10
Marzena Brzozowska Przedsięwzięcia zespołu ds. monitorowania i wdrażania w Policji zmian w procedurze karnej	14
Monika Sokołowska Zwalczanie handlu ludźmi, pornografii dziecięcej i pedofilii	30
Paweł Łabuz, Krzysztof Sawicki Rozpoznanie, zwalczanie i przeciwdziałanie przestępczości handlu ludźmi w szkoleniu specjalistycznym Policji	37
Jarosław Zientkowski, Krzysztof Sawicki Współczesne formy wykorzystania osób jako ofiary handlu ludźmi	47
Ewa Mańka, Krzysztof Sawicki Psychologiczne i prawne aspekty przemocy seksualnej wobec małoletnich	57
Sylwia Kaczan Fundacja Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych	75
Wojciech Thiel Zaginienia dzieci i nastolatków a handel ludźmi	81
Anna Chmiel Słów kilka o nadchodzących, po 1 lipca 2015 r., zmianach w procedurze wykroczeniowej	83
Adam Pęsko Pseudokibice - zjawisko na gruncie polskim	87
Krzysztof Opaliński Wina na płaszczyźnie odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych	93
Hanna Bigielmajer Parabanki	97
Z życia Biura Służby Kryminalnej KGP	104
Zbigniew Wlazło Piórem i ołówkiem	112
Z biblioteczki policjanta służby kryminalnej	114
Z życia Szkoły	116

Mirosław Schossler

Pierwszy Zastępca Komendanta Głównego Policji

PODSUMOWANIE REALIZACJI ZADAŃ PRZEZ SŁUŻBĘ KRYMINALNĄ W 2014 ROKU

Rok 2014 był okresem ważnym dla służby kryminalnej polskiej Policji. W ciągu minionych 12 miesięcy, obok realizacji zadań ukierunkowanych na zwalczanie najbardziej uciążliwych i najgroźniejszych przestępstw, podjęto szereg inicjatyw mających na celu ułatwienie realizacji zadań przez Policję. Dotyczyły one między innymi dostarczenia policjantom nowych narzędzi informatycznych oraz tworzenie procesów w zakresie skutecznego zarządzania i przetwarzania informacji poprzez ich efektywne i zgodne z prawem zbieranie i wykorzystywanie.

Służba kryminalna stanęła też przed nowymi wyzwaniem i w celu ich realizacji podjęła działania, których efektem ma być jeszcze bardziej skuteczna ochrona społeczeństwa i utrzymanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na równie wysokim poziomie jak dotychczas.

Rok 2014 był dla polskich służb kryminalnych nie tylko czasem sprawnej reakcji na pojawiające się nowe problemy i zadania, lecz także okresem ich wyprzedzania poprzez wprowadzanie w życie zaktualizowanych, poszerzonych i unowocześnionych programów szkoleniowych.

Wraz z początkiem ubiegłego roku Policja zintensyfikowała działania mające na celu zwiększenie efektywności zwalczania handlu ludźmi. Pierwszym krokiem było utworzenie w styczniu 2014 r. w Biurze Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji Wydziału do walki z Handlem Ludźmi.

Od kwietnia 2014 r. pilotażowym szkoleniem rozpoczęły się kursy specjalistyczne dla koordynatorów wojewódzkich

realizujących zadania związane z zapobieganiem i zwalczaniem przestępstw handlu ludźmi w garnizonach.

Obok tradycyjnych, zainicjowano również nowe działania wspomagające ujawnianie i zwalczanie tego procederu. W Biurze Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji utworzono skrzynkę e-mailową, na którą można przysyłać informacje o zaobserwowanych symptomach procederu handlu ludźmi. Utworzona została infolinia, obsługiwana przez funkcjonariuszy, na którą można, również anonimowo, przekazywać informacje dotyczące handlu ludźmi, pedofilii czy pornografii dziecięcej. Policja współpracuje z organizacjami pozarządowymi, szczególnie w zakresie zapewnienia ofiarom handlu ludźmi właściwej pomocy i wsparcia.

Zagrożenie handlu ludźmi w coraz większym stopniu ma wymiar międzynarodowy. W 2014 r. policjanci Wydziału dw. z Handlem Ludźmi BSK KGP, koordynowali na terenie kraju dwie operacje międzynarodowe o kryptonimach: „Archimedes” wymierzona w proceder handlu ludźmi oraz „Procjon” dotycząca pedofilii i pornografii dziecięcej. Łącznie w obu operacjach zatrzymano 74 osoby podejrzewane o popełnienie przestępstw.

Prowadzone są ponadto działania związane z monitorowaniem i, w konsekwencji, także zwalczaniem stosunkowo nowych na terenie naszego kraju form przestępczości handlu ludźmi związanych z żebractwem, pracą przymusową oraz nielegalnym handlem tkankami i organami.

Kolejnym wysoce priorytetowym zagadnieniem podjętym w nowych rozwiązaniach organizacyjnych i technicznych, była

realizacja zadań związanych z poszukiwaniem osób zaginionych i osób ukrywających się przed organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości. W Biurze Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji zadania w wymienionym zakresie zostały rozdzielone w ramach dwóch odrębnych komórek organizacyjnych. Analogiczne zmiany organizacyjne są również etapowo wprowadzane w innych jednostkach Policji. Ideą zmian jest potrzeba odmiennego podejścia do obydwu kategorii osób, biorąc np. pod uwagę, że wśród zaginionych są osoby małoletnie. Niezwykle istotna jest również kwestia właściwego podejścia i współpracy z osobami zgłaszającymi zaginięcie osób bliskich.

Poprawę efektywności poszukiwań osób zaginionych będzie można uzyskać dzięki zmianie przepisów ustawy o Policji, umożliwiających obecnie pobieranie próbek DNA od osób bliskich osoby zaginionej. Na dzień 31 grudnia 2014 r., począwszy od 9 października 2014 r., czyli od dnia wejścia w życie ustawy, w Bazie Danych DNA zarejestrowanych było 146 profili DNA osób zaginionych i 192 profile DNA pochodzące od osób spokrewnionych z osobami zaginionymi.

Na dzień 31 grudnia 2014 r. osiągnięto 115% wskaźnik skuteczności prowadzonych przez Policję w kraju poszukiwań osób zaginionych. Wskaźnik ten oznacza spadek liczby poszukiwanych osób zaginionych: z 4 282 na dzień 1 stycznia 2013 r. do 3 734 na dzień 31 grudnia 2014 r.

Polska Policja przystąpiła do systemu Amber Alert Europe - europejskiej inicjatywy eksperckiej, której jednym z celów jest rozwijanie współpracy państw członkowskich UE w zakresie wymiany wiedzy i doświadczeń związanych z wdrażaniem i uruchamianiem systemów Child Alert/Amber Alert oraz bezpośredniej transgranicznej współpracy dotyczącej działań podejmowanych wobec zaginionych i uprowadzonych dzieci na terenie Europy. Warto wspomnieć, że system Child Alert, wspierający poszukiwanie zaginionych dzieci, został uruchomiony w Polsce w listopadzie 2013 r.

W kwietniu bieżącego roku skutecznie użyto go po raz pierwszy w ramach sprawy poszukiwawczej za zaginioną 10-letnią dziewczynką. Została ona uprowadzona w miejscowości Wołczkowo powiat Police w województwie zachodniopomorskim. Z przeprowadzonych ustaleń wynikało, że w grę wchodzi zagrożenie życia i zdrowia dziecka. W związku z tym uzasadnione było użycie systemu Child Alert, aby zminimalizować czas przebywania dziecka z porywaczem. Zaginięcie dziecka zgłoszono o godzinie 19.40. Następnego dnia o godzinie 8.10 ogłoszono Child Alert, natomiast w związku z podejrzeniem uprowadzenia dziecka zagranicę o godzinie 10.00 uruchomiono Amber Alert Europe. Od zgłoszenia zaginięcia nie upłynęła nawet doba (14.20), a dziecko zostało odnalezione.

W ubiegłym roku rozwijało swoją działalność Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP, realizując zadania w zakresie koordynacji działań poszukiwawczych osób zaginionych w kraju oraz udzielając całodobowego wsparcia ekspercko - analitycznego. Centrum współpracuje m.in. z Państwową Strażą Pożarną, Ochotniczą Strażą Pożarną oraz z organizacjami pozarządowymi. W trakcie poszukiwań wykorzystywany jest specjalistyczny sprzęt Mobilnego Centrum Wsparcia Poszukiwań - wyspecjalizowany pojazd planowania, dowodzenia, koordynacji i wsparcia poszukiwań w terenie nieurbanizowanym, umożliwiający dostęp do systemów informatycznych Policji, dysponujący systemami planowania, koordynacji i obrazowania poszukiwań z funkcją trackingu GPS oraz dedykowanymi systemami łączności krajowej. Centrum współdziała z bezzałogowym systemem latającym (dronem), wspierającym poszukiwania i obrazowanie terenu prowadzonych działań.

Wejście w życie ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób nałożyło na Policję obowiązki zapewnienia bezpieczeństwa osobom, których prawa obywatelskie mogłyby być zagro-

żone przez takie jednostki, jak również na zapewnieniu bezpieczeństwa osobom z zaburzeniami, w tym wychodzącym na wolność.

Z inicjatywy Biura Służby Kryminalnej KGP uregulowano zasady sprawowania przez Policję nadzoru prewencyjnego wprowadzonego na mocy wskazanej ustawy, które określono w zarządzeniu Komendanta Głównego Policji w sprawie sposobu sprawowania przez Policję nadzoru prewencyjnego.

Na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Dyrektorem Generalnym Służby Więziennej i Komendantem Głównym Policji, określającego zasady współdziałania Policji i Służby Więziennej w zakresie przekazywania informacji o osobach, o których mowa we wspomnianej wyżej ustawie, w 2014 r. Centralny Zarząd Służby Więziennej przekazywał, na bieżąco, Policji informacje na temat skazanych, wobec których dyrektorzy jednostek penitencjarnych wystąpili z wnioskiem do sądu w trybie art. 9 ustawy lub planują z takim wnioskiem wystąpić.

Na rozprawach sądowych zapadały orzeczenia, na mocy których osoby były umieszczane w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie (KOZZD), wobec innych podejmowano decyzję o objęciu nadzorem prewencyjnym. W kilku przypadkach sądy zdecydowały o umorzeniu postępowania. W roku 2014 funkcjonariusze z 10 garnizonów Policji prowadzili czynności w stosunku do 23 osób skazanych, którzy opuścili jednostki penitencjarne.

Odrębnym i niezwykle aktualnym zagadnieniem jest nieustanny rozwój technologii informatycznych i wzrastająca rola oraz wykorzystanie sieci IT we wszystkich dziedzinach życia. Sprawia on, że przestępczość popełniana w sieci staje się coraz większym zagrożeniem dla wielu dziedzin życia społeczeństwa. W celu przeciwdziałania temu zjawisku i zwiększeniu skuteczności zwalczania tej kategorii przestępczości, we wszystkich komendach wojewódzkich Policji wyodrębnione zostały struktury do zwalczania cyberprzestępczości. Na ko-

niec 2014 r. w 13 komendach wojewódzkich Policji oraz w Centralnym Biurze Śledczym Policji utworzono wydziały, a w 4 województwach - sekcje do walki z cyberprzestępczością. Biorąc pod uwagę specyficzną i wysoce specjalistyczną wiedzę niezbędną do ujawniania i zwalczania tego rodzaju przestępczości, kierownictwo Policji przykłada bardzo dużą wagę do szkolenia kadr tworzonych struktur. Warsztaty z zakresu zwalczania cyberprzestępczości dla policjantów powołanych struktur prowadzone były między innymi przez ekspertów z FBI.

W roku 2014 zmianie uległo podejście do kwestii zwalczania sprawców przestępstw narkotykowych. Policja skupia się na ściganiu producentów i handlarzy narkotyków. Jednocześnie priorytetem pozostaje zabezpieczenie jak największej ilości narkotyków. W komendach wojewódzkich powoływane są odrębne komórki organizacyjne w randze wydziału do walki z przestępczością narkotykową. Dotychczas struktury takie powołano w 9 komendach wojewódzkich Policji – w Gdańsku, Kielcach, Krakowie, Komendzie Stołecznej Policji, Łodzi, Poznaniu, Radomiu, Wrocławiu i Białymstoku.

W 2014 r. Policja zlikwidowała łącznie 1507 plantacji konopi, czyli o 73 plantacje więcej niż w roku 2013. Ponadto dokonano zabezpieczenia: 755 kg amfetaminy, co stanowi o 114 kg więcej niż w roku 2013, 2612 kg marihuany (więcej o 1435 kg), 272 kg heroiny (więcej o 267,1 kg), 25,8 kg kokainy (więcej o 5,8 kg). Powyższe statystyki obejmują jedynie najbardziej popularne narkotyki.

Kolejnym priorytetem działania Policji jest pozbawianie sprawców przestępstw majątków uzyskanych nielegalnie. Wyrazem tego jest funkcjonowanie w strukturze Biura Służby Kryminalnej KGP Wydziału ds. Odzyskiwania Mienia. Również w komendach wojewódzkich funkcjonują wyodrębnione struktury organizacyjne zajmujące się tym zagadnieniem. W większości jednostek są to zespoły ulokowane w wydziałach dw. z przestępczością gospodarczą, w Ko-

mendzie Stołecznej Policji funkcjonuje Wydział ds. Odzyskiwania Mienia.

We wszystkich komendach wojewódzkich Policji, w Komendzie Stołecznej Policji oraz częściowo w jednostkach szczebla powiatowego i równorzędnych powołano koordynatorów ds. odzyskiwania mienia, którymi w większości przypadków są naczelnicy wydziałów dw. z przestępczością gospodarczą lub kryminalnych, w zależności od struktury jednostki.

W 2014 r. Policja dokonała zabezpieczenia majątku w prowadzonych postępowaniach na kwotę 671 346 630 zł, co stanowi wzrost w porównaniu z rokiem 2013 o 17,6%, gdy zabezpieczono 570 833 508 zł. Statystyka powyższa obejmuje również zabezpieczenia Centralnego Biura Śledczego Policji.

W związku z realizacją Porozumienia z dnia 30.01.2014 r. zawartego pomiędzy Ministrem Spraw Wewnętrznych, Ministrem Finansów i Prokuratorem Generalnym o współpracy w zakresie wypracowania systemowych rozwiązań w odniesieniu do przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej, Policja prowadzi prace w ramach Zespołu eksperckiego do spraw wypracowania propozycji mechanizmów efektywnego odzyskiwania, ewidencjonowania oraz zarządzania zabezpieczonym mieniem pochodzącym z przestępstw. Prace obejmują trzy grupy zadaniowe:

- 1) ds. przygotowania założeń projektu określającego praktyczne zasady gromadzenia i dostępu do informacji o rachunkach oraz przygotowania propozycji regulacji w tym zakresie pod przewodnictwem Ministerstwa Finansów;
- 2) ds. wypracowania mechanizmów ewidencjonowania i zarządzania zabezpieczonym mieniem pochodzącym z przestępstw;
- 3) ds. opracowania propozycji zmian legislacyjnych służących wzmocnieniu efektywności odzyskiwania mienia pochodzącego z przestępstw oraz zwiększenia funkcjonalności Krajowego Biura Odzyskiwania Mienia i dookreślenia

zasad współpracy w zakresie zapytań nadchodzących i wysyłanych za granicę.

W dniu 15 lipca 2014 r. wprowadzona została nowa struktura organizacyjna Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji. Obok istniejących wydziałów: Poszukiwań i Identyfikacji Osób, ds. Zwalczania Handlu Ludźmi, ds. Odzyskiwania Mienia, Obsługi Informacyjnej, Werbunkowego, Analizy Kryminalnej, Techniki Operacyjnej, Techniki Specjalnej i Realizacji, Systemów Techniki Operacyjnej, Administrowania Danymi SIS i VIS, Wydziału Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych oraz Wydziału Ogólnego, powstały nowe Wydziały: Dochodzeniowo-Śledczy, Kryminalny, do walki z Przestępczością Narkotykową, do walki z Przestępczością Gospodarczą oraz do walki z Korupcją. Zmianie uległa nazwa oraz zadania Wydziału Wsparcia Zwalczania Cyberprzestępczości. Nowe komórki organizacyjne powstały w miejsce Wydziału Koordynacji Służby Kryminalnej oraz Wydziału Wsparcia Zwalczania Przestępczości.

Ideą zmian było dostosowanie struktury Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji do zapotrzebowania jednostek szczebla wojewódzkiego i niższych, głównie w zakresie wsparcia merytorycznego.

Zmiany miały na celu przemodelowanie dotychczasowych struktur wewnętrznych Biura w kierunku podziału zadań w korelacji do etapów realizowania procesu wykrywczego oraz wzmocnienia nadzoru nad zwalczaniem najgroźniejszych i najbardziej dolegliwych społecznie kategorii przestępczości. W ideę powyższych zmian wpisało się również wcześniejsze utworzenie w styczniu 2014 r. Wydziału do walki z Handlem Ludźmi.

Istotną rolę w roku 2014 przykładano do udoskonalania i wzbogacania nowoczesnych narzędzi pracy służby kryminalnej, do których w pierwszej kolejności należy Krajowy System Informacyjny Policji - baza zawierająca dane niezbędne do sku-

tecznego zwalczania przestępczości. Aby skutecznie służyć Policji, system musi zawierać dane prawdziwe i aktualne. W ramach nadzoru nad spójnością i jakością danych gromadzonych i przetwarzanych w KSIP prowadzony jest stały monitoring jakości i terminowości wprowadzania danych. Jakość i spójność danych wprowadzanych do zbiorów KSIP ma ogromny wpływ na wykonywanie analiz i typowanie grup przestępczych czy przestępstw, w których sprawcy działali według podobnego *modus operandi*.

Prowadzona kontrola doprowadziła w 2014 roku do znacznego wzrostu terminowości wprowadzonych informacji do zbiorów KSIP:

- terminowość rejestracji utraconych pojazdów i tablic rejestracyjnych ze wskaźnika 60,6% w styczniu wzrosła do poziomu 85,3% w grudniu;
- terminowość rejestracji postępowań tzw. tryb rejestrowy ze wskaźnika 72,7% w styczniu wzrosła do poziomu 92,9% w grudniu;
- terminowość w zakresie rejestracji postępowań tzw. 308 k.p.k. ze wskaźnika 86,8% w styczniu wzrosła do poziomu 97,9% w grudniu.

W październiku 2014 r. umożliwiono użytkownikom na poziomie komend powiatowych, miejskich i rejonowych generowanie raportów statystycznych w Systemie Analitycznym. Przekazanie tej funkcjonalności do wskazanego poziomu pozwala na bieżące monitorowanie jednostkom powiatowym, miejskim i rejonowym zjawisk przestępczych oraz wykrywalności w danych kategoriach przestępstw. Prowadzone są również prace polegające na udostępnieniu użytkownikom nowej, bardziej wydajnej wersji Systemu Analitycznego.

W kwietniu bieżącego roku zakończono, z sukcesem, projekt mający na celu stworzenie nowego rozwiązania dot. szyfrowania przesyłania informacji w części niejawniej KSIP, dostosowanego do wymagań dotyczących zabezpieczenia danych niejawnych. Nowe wymagania w zakresie

bezpieczeństwa nie przewidują wymiany dwukierunkowej pomiędzy zbiorami jawnymi i niejawnymi, w związku z czym wydzieleniu uległa część niejawną systemu.

Nie zapomniano również o nowoczesnych rozwiązaniach informatycznych wspierających pracę procesową policjantów. Idea usprawnienia pracy Policji w realizacji zadań dochodzeniowo-śledczych powstała na początku 2014 r. 17 stycznia ubiegłego roku Komendant Główny Policji powołał zespół, którego zadaniem było wskazanie możliwych do zautomatyzowania procesów i czynności wykonywanych w ramach prowadzonych przez Policję postępowań przygotowawczych. Istotą było stworzenie narzędzia informatycznego wspierającego te procesy.

W rezultacie prac zespołu wypracowano aplikację komputerową - Elektroniczny Rejestr Czynności Dochodzeniowo-Śledczych (ERCDS), która dostępna jest we wszystkich garnizonach na każdym szczeblu organizacyjnym i umożliwiającą wprowadzanie i przetwarzanie wszystkich danych zebranych w toku postępowania.

Na dzień 1 kwietnia 2015 r. uprawnienia dostępu do aplikacji uzyskało ponad 20 tys. użytkowników. W związku z wdrożeniem aplikacji prowadzone były i są kontynuowane szkolenia dla wszystkich jej użytkowników.

Wyszkolenie policjantów jest czynnikiem mającym decydujący wpływ na jakość realizowanych przez nich zadań, a tym samym skuteczność i efektywność działania Policji, pozwalając szybko i elastycznie reagować na nowe wyzwania. Na początku 2014 r. Komendant Główny Policji wskazał Szkołę Policji w Pile jako placówkę ukierunkowaną na szkolenia służby kryminalnej. W konsekwencji tej decyzji w Szkole ograniczono liczbę kursów podstawowych, dzięki czemu możliwe stało się znaczne zwiększenie liczby kursów specjalistycznych, głównie dedykowanych dla służby kryminalnej.

Rozpoczęto również prace nad zmianą systemu szkolenia służby kryminalnej.

W kwietniu 2014 r. wprowadzone zostały dwa nowe programy kursów specjalistycznych dla policjantów służby kryminalnej:

- **OR** – kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności operacyjno-rozpoznawcze;
- **DS** – kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności dochodzeniowo-śledcze.

Kursy te zastąpiły dotychczasowy kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej w zakresie wykonywania wybranych czynności operacyjno - rozpoznawczych i dochodzeniowo - śledczych. Mają one stanowić podstawę szkolenia policjantów służby kryminalnej, warunkującą udział w dalszych etapach doskonalenia zawodowego.

Ponadto, zmodyfikowano niektóre programy kursów specjalistycznych policjantów służby kryminalnej i wprowadzono nowe kursy.

W 2014 r. zmodyfikowano programy następujących kursów specjalistycznych dla policjantów służby kryminalnej:

- **HL** - kurs z zakresu zapobiegania przestępstwom handlu ludźmi i ich zwalczania. Pierwsza edycja kursu wg nowego programu rozpoczęła się 1 września 2014 r. i poprzedzona była kursem pilotażowym,
- **PG** - kurs w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej - pierwsza edycja kursu wg zmienionego programu rozpoczęła się 13 kwietnia 2014 r.,
- **KDTK** - kurs dla techników kryminalistyki. Kurs ten realizowany poprzednio wyłącznie w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, został, po modyfikacji programu, powierzony do prowadzenia również Szkole Policji w Pile, co umożliwi podwojenie liczby techników kryminalistyki zaplanowanych do przeszkolenia w 2015 roku. Pierwsza edycja kursu w Pile rozpoczęła się w marcu 2015 r.,
- **KSIPK** - kurs obsługi KSIP oraz wykorzystania zasobów informacyjnych KCIK w zakresie zagadnień operacyjno-

dochodzeniowych. Pierwsza edycja zmodyfikowanego kursu została zaplanowana na pierwsze półrocze 2015 r.

W 2014 r., w odpowiedzi na identyfikowane potrzeby służby kryminalnej opracowano programy nowych kursów specjalistycznych:

- **CZP** - kurs z zakresu nadzoru nad czynnościami procesowymi wykonywanymi przez Policję – pierwsza edycja kursu rozpoczęła się 12 stycznia 2015 r.,
- **DW** - kurs dla policjantów służby kryminalnej w zakresie działań werbunkowych, którego pierwsza edycja ruszyła również 12 stycznia 2015 r.

Sfinalizowane zostały prace nad programem kursu z zakresu wybranych czynności w obszarze poszukiwań osób zaginionych. W 2015 r. planowane jest wprowadzenie kolejnych, nowych kursów specjalistycznych - z zakresu zwalczania cyberprzestępczości oraz korupcji. Opracowywane są programy warsztatów dedykowanych dla służby kryminalnej.

W konsekwencji tych zmian w Szkole Policji w Pile na różnych kursach specjalistycznych dedykowanych dla służby kryminalnej przeszkolono w 2014 r. łącznie 1885 policjantów i pracowników służby kryminalnej. Planuje się, że w roku 2015 przeszkolonych zostanie łącznie 3034 osoby.

W ubiegłym roku zmodyfikowano programy kursów specjalistycznych dla służby kryminalnej, prowadzonych przez inne jednostki szkoleniowe: z zakresu operacyjnej analizy kryminalnej prowadzonego przez WSPol. w Szczytnie oraz 4 kursów specjalistycznych dla policjantów techniki operacyjnej, realizowanych przez CSP w Legionowie.

Aktualnie opracowywane są nowe programy kursów specjalistycznych dotyczących obsługi KSIP oraz wykorzystywania zasobów informacyjnych KCIK w zakresie zagadnień operacyjno - dochodzeniowych oraz kursu specjalistycznego obsługi KSIP w zakresie zagadnień prewencyjnych. W 2014 r. prowadzone były i będą

kontynuowane szkolenia dla operatorów wprowadzających dane do zbiorów KSIP. Uzasadnieniem dla realizacji tej części oferty szkoleniowej są wyniki wcześniejszych analiz, które wskazują jednoznacznie jak ważnym elementem, mającym wpływ zarówno na poprawność wprowadzania danych do systemu, jak i korzystanie z danych w nim zawartych, jest nieustanne ćwiczenie i doskonalenie umiejętności policjantów w tym zakresie.

Jednym z ważniejszych zadań, mających decydujący wpływ na efekty pracy służby kryminalnej w roku bieżącym i kolejnych latach, podejmowanych przez Policję w 2014 r., było przygotowanie do realizacji zadań w związku z wejściem w życie od lipca 2015 r. zmian procedury karnej, wprowadzonych ustawą z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw.

W roku ubiegłym prowadzone były intensywne szkolenia z zakresu planowanych zmian. Zasadnicze, ujednolicone w skali całej formacji szkolenia zostały powierzone do prowadzenia wyznaczonym osobom z garnizonów. Osoby te przeszły szkolenia w szkołach Policji w ramach doskonalenia zawodowego przy współdziałaniu Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Zajęcia w Pile oraz w Katowicach poprowadzili członkowie Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości będący jednocześnie wykładowcami Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.

Zadaniem przeszkolonych osób jest organizacja szkoleń w poszczególnych garnizonach (zarządach CBŚP), we współpracy z przedstawicielami prokuratury, Komendy Głównej Policji, Szkół Policji. Szkolenia te przeznaczone są dla policjantów w garnizonach realizujących zadania z zakresu czynności dochodzeniowo - śledczych i wykrywczych w procesie karnym. Opracowano również program szkolenia dla funkcjonariuszy prewencji i ruchu drogowego. Szkolenia prowadzone są w oparciu o ujednoliczony program, opracowany przez nauczycieli policyjnych Szkoły Policji

w Pile i przedstawiciele Biura Służby Kryminalnej KGP, przedstawiciele Gabinetu Komendanta Głównego Policji odpowiedzialnych za szkolenia, na podstawie podręcznika opracowanego w SP w Pile i zrecenzowanego w Prokuraturze Apelacyjnej w Warszawie, Prokuraturze Apelacyjnej w Krakowie oraz UAM w Poznaniu.

Z inicjatywy Komendanta Głównego Policji podjęto współpracę z Prokuraturą Generalną w zakresie wspólnego przygotowania tych instytucji do zmian, które mają nastąpić od lipca 2015 r. Główne obszary współpracy to współdziałanie i wymiana informacji pomiędzy instytucjami w zakresie przygotowania instytucji do wdrożenia zmian w procedurze karnej oraz współpraca nad zmianą wewnętrznych aktów prawnych Policji.

Piotr Gaca
Zastępca komendanta Szkoły Policji w Pile

DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA SZKOŁY POLICJI W PILE W 2014 ROKU

Szanowni Państwo!

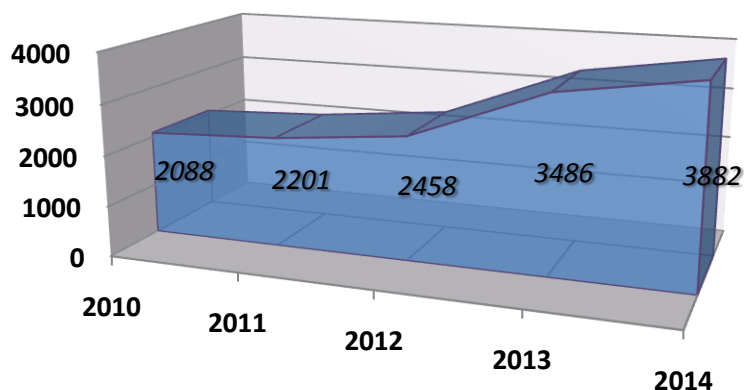
Wzorem roku ubiegłego chciałbym przedstawić podsumowanie działalności naszej Szkoły w zakresie szkolenia podstawowego i doskonalenia zawodowego realizowanego centralnie. Rok 2014 był poświęcony powrotowi do specjalizacji, dla której została powołana Szkoła, a więc do szkolenia policjantów służby kryminalnej. Co prawda, rok rozpoczęliśmy z ponad 80% obciążeniem kursami szkolenia podstawowego, jednak w miejsce kończących się edycji, uruchamialiśmy kursy doskonalenia zawodowego dedykowane służbie kryminalnej. Powrót do specjalizacji to jednocześnie tworzenie zrębów systemu szkolenia służby kryminalnej. Wspólnie z Biurem Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji, opracowaliśmy zasady, według których szkolenie służby kryminalnej opierać się będzie na dwóch kursach specjalistycznych, tj. dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności:

- 1) dochodzeniowo-śledcze;
- 2) operacyjno-rozpoznawcze.

Ukończenie jednego z tych dwóch kursów – traktowanych jako swoiste „kursy podstawowe” dla służby kryminalnej umożliwi uczestnictwo w innych kursach doskonalenia policjantów kryminalnych. Biorąc pod uwagę obszar szkolenia specjalistycznego dla służby kryminalnej, nadchodzące lata będą okresem przejściowym, gdyż w zakresie wymogu ukończenia podstawowego szkolenia specjalistycznego honorować należy kursy, których realizacja została uchylona, jak chociażby kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej w zakresie wykonywania wybranych czynności operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych (OD).

W ubiegłym roku szkoleniem, w ramach planu szkolenia realizowanego centralnie, objęliśmy ogółem ponad 3800 osób. Jest to wzrost w stosunku do lat ubiegłych, w głównej mierze wynikający ze zmiany struktury kursów, gdyż w porównaniu do trwającego prawie pół roku szkolenia podstawowego kursy podstawowe dla służby kryminalnej trwają niewiele ponad trzy miesiące.

Liczba osób objętych szkoleniem

Źródło: Wydział Organizacji Szkolenia i Dowodzenia Szkoły Policji w Pile.

Konsekwencją zmiany w podejściu do szkolenia służby kryminalnej była ewaluacja istniejących programów szkolenia oraz przygotowanie nowych, adekwatnych do rzeczywistości i oczekiwań policjantów realizujących zadania. Powstały między innymi programy:

- kursu specjalistycznego dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności dochodzeniowo - śledcze,
- kursu specjalistycznego dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności operacyjno - rozpoznawcze,
- kursu specjalistycznego techników kryminalistyki,
- kursu specjalistycznego z zakresu nadzoru nad czynnościami procesowymi wykonywanymi przez Policję,

- kursu specjalistycznego w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej,
- kursu specjalistycznego z zakresu zapobiegania przestępstwom handlu ludźmi i ich zwalczania,
- kursu specjalistycznego z zakresu wybranych czynności w obszarze poszukiwań osób zaginionych.

Niezmiernie wysokie pozostaje przygotowanie kadry dydaktycznej do prowadzenia zajęć, pomimo tego, że praktyki zawodowe realizowane były w ograniczonym zakresie. Staż i doświadczenie zawodowe kadry obrazuje poniższe zestawienie.

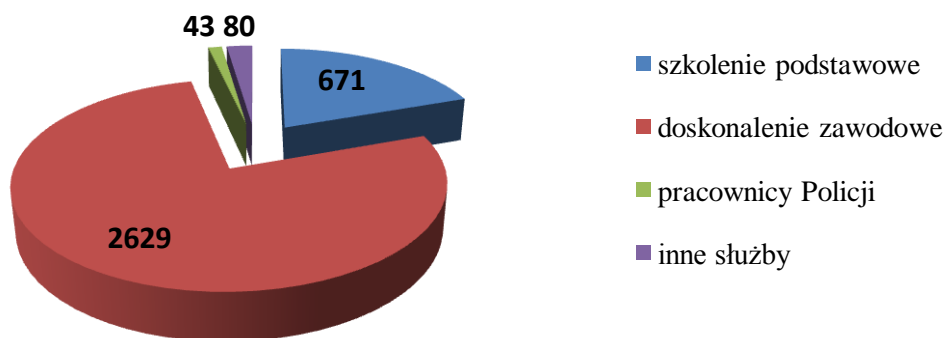
lata	staż ogólny	staż w Policji	staż dydaktyczny
do 3	0	0	22
4 - 9	2	8	16
10 - 15	16	20	16
16 - 20	16	14	11
21 - 30	33	29	7
powyżej 30	5	1	0
łącznie	72	72	72

Źródło: Wydział Kadr Szkoły Policji w Pile.

Liczbę ubiegłorocznych absolwentów, z uwzględnieniem rodzaju szkoleń oraz przynależności do służby, przedstawia kolejny wykres. 80 osób to przedstawiciele innych służb posiadających uprawnienia do prowadzenia postępowania przygotowawczego. W głównej mierze są to żołnie-

rze Żandarmerii Wojskowej, funkcjonariusze Straży Granicznej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Izby Celnej. Uczestniczyli oni w kursach z zakresu współpracy z OZI, czy dla kierujących zespołami oględzinowymi.

Liczba absolwentów w 2014 r.

Źródło: Wydział Organizacji Szkolenia i Dowodzenia Szkoły Policji w Pile.

Kursy trwające powyżej miesiąca, w głównej mierze stanowiące podstawę dalszego szkolenia ukończyło w sumie 902 policjantów. Szczegółowe zestawienie, obejmujące również uchylony kurs w za-

kresie wykonywania wybranych czynności operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych przedstawia poniższa tabela.

Kurs	Liczba absolwentów
OD – Kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej w zakresie wykonywania wybranych czynności operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych (<i>uchylony</i>)	128
DS – Kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności dochodzeniowo-śledczej	229
OR – Kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności operacyjno-rozpoznawczej	359
PG – Kurs specjalistyczny w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej	186

Źródło: Wydział Organizacji Szkolenia i Dowodzenia Szkoły Policji w Pile.

Ponadto w ramach doskonalenia organizowanego centralnie, na kursach dedykowanych służbie kryminalnej wyszkoliliśmy w sumie 1048 policjantów i pracowników Policji

Kurs	Liczba absolwentów
OZI – Kurs specjalistyczny w zakresie współpracy z osobowymi źródłami informacji	322
KZO – Kurs specjalistyczny dla policjantów kierujących zespołami oględzinowymi	110
KSIPK – Kurs specjalistyczny obsługi systemu KSIP w zakresie zagadnień kryminalnych	159
HL – Kurs specjalistyczny w zakresie zwalczania handlu ludźmi	39
DNPO – Kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej w zakresie sprawowania nadzoru nad prowadzeniem pracy operacyjnej	125
PPZM – Kurs specjalistyczny w zakresie ujawniania, identyfikacji i zabezpieczenia mienia podlegającego zajęciu w postępowaniu przygotowawczym	103
Pr. P – kurs specjalistyczny z zakresu przeciwdziałania prania pieniędzy i zwalczania tego procederu (<i>dedykowany policjantom CBŚP</i>)	24
FBI - Kurs specjalistyczny dla policjantów służby kryminalnej z zakresu taktyki i technik przesłuchań	166

Źródło: Wydział Organizacji Szkolenia i Dowodzenia Szkoły Policji w Pile.

Jednocześnie w ubiegłym roku mury Szkoły opuściło 805 absolwentów kursów dedykowanych dla policjantów i pracowników innych służb.

Kurs	Liczba absolwentów
PPWDS – Kurs specjalistyczny w zakresie udzielania pierwszej pomocy w warunkach działań specjalnych	66
DWM – Kurs specjalistyczny w zakresie współpracy z mediami	57
KSIPP – Kurs specjalistyczny obsługi systemu KSIP w zakresie zagadnień prewencyjnych	38
ONP – Kurs specjalistyczny dla policjantów realizujących zadania związane z adaptacją zawodową	206
D – Kurs specjalistyczny dla rzeczników dyscyplinarnych	49
OSK-P – Kurs specjalistyczny dla policjantów pełniących funkcję oskarżyciela publicznego	161
TITS – Kurs specjalistyczny z zakresu taktyk i technik interwencji	41
MNL - Kurs specjalistyczny w zakresie metodyki nauczania dla osób prowadzących doskonalenie zawodowe	115
ZZL- Kurs specjalistyczny dla kadry policji średniego szczebla z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi	72

Źródło: Wydział Organizacji Szkolenia i Dowodzenia Szkoły Policji w Pile.

Odrębnym podjętym przez Szkołę wyzwaniem było szkolenie liderów i policjantów w zakresie zmian w procedurze karnej wynikających z ustawy z dnia 27 września 2013 r. Szczegółowo ten aspekt szkolenia zostanie przedstawiony w artykule kierownik Zakładu Służby Kryminalnego Szkoły mł. insp. Marzeny Brzozowskiej.

Rok bieżący będzie rokiem kolejnych wyzwań w zakresie szkolenia, szczególnie poprzez wprowadzenie do oferty takich kursów jak kurs nadzoru nad czynnościami dochodzeniowo śledczymi realizowanymi przez Policję, kurs dla techników kryminalistyki, czy też kurs z zakresu wybranych czynności w obszarze poszukiwań osób zaginionych.

Marzena Brzozowska

Kierownik Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile;
Sekretarz Zespołu do spraw monitorowania i wdrażania w Policji zmian w procedurze karnej

PRZEDSIĘWZIĘCIA ZESPOŁU DO SPRAW MONITOROWANIA I WDRAŻANIA W POLICJI ZMIAN W PROCEDURZE KARNEJ

Komendant Główny Policji decyzją nr 170 z dnia 30 kwietnia 2014 r. powołał zespół do spraw monitorowania i wdrażania w Policji zmian w procedurze karnej.

Do zadań zespołu należą:

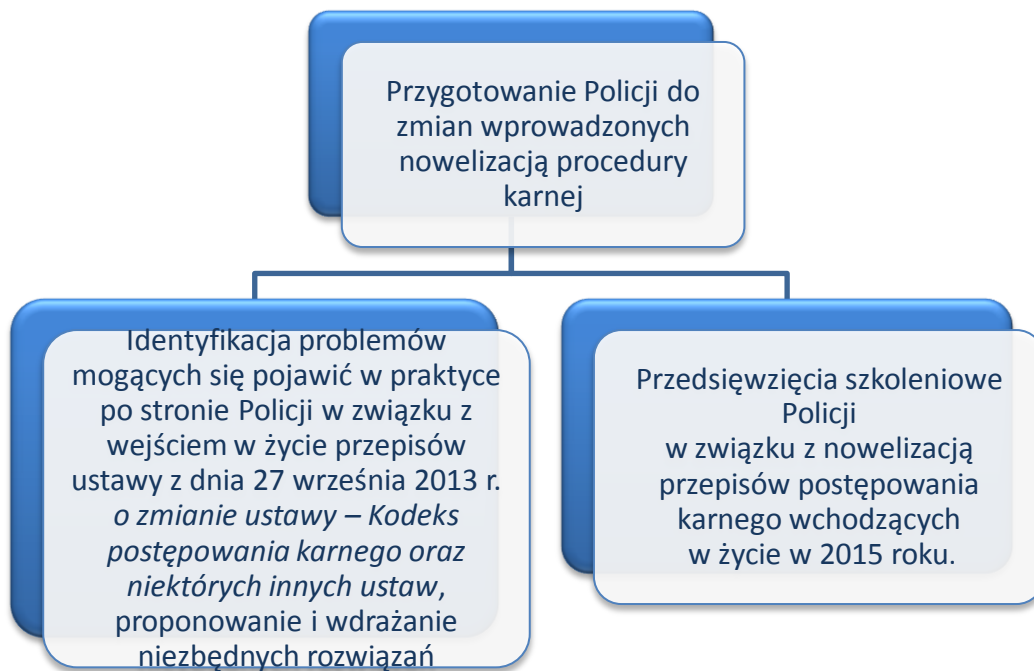
- 1) analiza prawnych i praktycznych skutków zmian w procedurze karnej wprowadzonych ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247), zwanej dalej „nowelizacją procedury karnej”;
- 2) identyfikacja problemów, jakie mogą się pojawić w praktyce realizacji zadań przez Policję w związku ze zmianami, o których mowa w pkt 1;
- 3) opracowanie propozycji działań mających na celu wyeliminowanie lub ograniczenie problemów zdefiniowanych w trakcie realizacji zadań, o których mowa w pkt 1 i 2;
- 4) inicjowanie i przygotowywanie projektów zmian aktów wykonawczych i przepisów wewnętrznych w celu ich dostosowania do zmian wprowadzonych nowelizacją kodeksu postępowania karnego;
- 5) opracowanie programów przedsięwzięć szkoleniowych oraz materiałów dydaktycznych, w celu przeprowadzenia w Policji jednorazowego przeszkolenia policjantów i pracowników Policji w zakresie niezbędnym do prawidłowej realizacji zadań po wprowadzeniu nowelizacji procedury karnej;
- 6) opracowanie koncepcji przeprowadzenia przedsięwzięć szkoleniowych, o których mowa w ust 5, obejmującej w szczególności: określenie grup policjantów i pracowników Policji wymagających przeszkolenia, określenie kryteriów typowania osób szkolących, sposobu przeszkolenia tych osób w zakresie umożliwiającym przeprowadzenie przedsięwzięć szkoleniowych, miejsca i czasu przedsięwzięć, propozycje w zakresie finansowania przedsięwzięć;
- 7) wdrożenie koncepcji, o której mowa w pkt 6, po jej zatwierdzeniu przez Komendanta Głównego Policji.

W maju 2014 r. członkowie zespołu – przedstawiciele BSK KGP oraz Szkoły Policji w Pile opracowali *Koncepcję monitorowania i wdrażania w Policji zmian w procedurze karnej – w świetle przepisów ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*. W koncepcji wskazane zostały, najistotniejsze zmiany w k.p.k., oceniane z punktu widzenia zadań realizowanych przez Policję:

- przemodelowanie – w zakresie niezbędnym dla zbudowania modelu kontradyktoryjnej rozprawy – postępowania przygotowawczego, zwłaszcza w zakresie celów, do osiągnięcia których to postępowanie zmierza,
- usprawnienie i przyspieszenie postępowania, dzięki stworzeniu prawnych ram szerszego wykorzystania konsensualnych sposobów zakończenia postępowania karnego i w szerszym zakresie wykorzystanie idei sprawiedliwości naprawczej, także dzięki nowemu ujęciu instytucji mediacji.

W związku z powyższym uznano za niezbędne ukierunkowanie działań Policji do I połowy 2015 roku na prawidłowe przygo-

towanie tej formacji do wdrożenia nowelizacji w dwóch zasadniczych obszarach.

W ramach identyfikacji problemów mogących się pojawić w praktyce po stronie Policji, w związku z wejściem w życie przepisów ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, w Biurze Służby Kryminalnej podjęto inicjatywę mającą na celu dokonanie zestawienia wszystkich zmian przedmiotowej nowelizacji i wyselekcjonowania najważniejszych spośród nich, mających wpływ na czynności i zadania Policji.

Uznano, iż w następujących obszarach ustawa zmienia postępowanie przygotowawcze:

1) rodzaj i zakres obowiązków procesowych Policji wobec stron postępowania – pouczenia stron o prawach i obowiązkach – zmieniono zakres i formę pouczeń stosowanych wobec stron występujących w procesie karnym, wzory pouczeń, które Policja będzie wręczać pokrzywdzonemu, podejrzanemu, zatrzymanemu w toku postępowania zostały określone Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości,

- 2) zakres obowiązków informacyjnych Policji wobec prokuratora – w ramach czynności wykonywanych w prowadzonych dochodzeniach - zatwierdzenia będą wymagały postanowienie o umorzeniu dochodzenia prowadzonego przeciwko osobie, postanowienie o zawieszeniu dochodzenia,
- 3) zakres przedmiotowy dochodzenia i śledztwa – dokonano zmian w zakresie określenia katalogu przestępstw, w odniesieniu do których formą postępowania przygotowawczego jest dochodzenie lub śledztwo, najważniejszym z punktu widzenia Policji i wpływającym na zadania tej formacji jest zwiększenie wartości w mieniu lub wyrządzonej szkody przy kwalifikowaniu sprawy do formy dochodzenia (poprzednio 100.000 zł, a od 2015 roku - 200.000 zł), co w istocie może mieć wpływ na liczbę prowadzonych przez Policję postępowań jako dochodzenie,
- 4) rozszerzono zakres podmiotowy końcowego zapoznania stron i ich procesowych przedstawicieli z materiałami sprawy – dotychczas końcowe zazna-

- jomienie, rozumiane jest jako prawo do osobistego przejrzenia akt przez podejrzanego, nie zaś zapoznanie przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze z treścią zebranych materiałów. Na skutek nowelizacji prawo do zapoznania się z aktami przyznano również pokrzywdzonym i ich pełnomocnikom oraz podejrzanym i ich obrońcom w zakresie materiałów, jakie zostaną przekazane do sądu wraz z aktem oskarżenia. Zmiana ta może wpłynąć na szybkość prowadzonych postępowań przez Policję,
- 5) sposób sporządzania aktu oskarżenia i przygotowywania akt postępowania przygotowawczego w celu ich przekazania do sądu – ograniczenie zakresu materiałów dochodzenia i śledztwa przekazywanych sądowi wraz z aktem oskarżenia tak, aby były to jedynie materiały związane z kwestią odpowiedzialności osób wskazanych w akcie oskarżenia. Materiał ten ma obejmować wszystkie postanowienia i orzeczenia wydane w postępowaniu przygotowawczym (tak przez organy ścigania, jak i przez sąd), protokoły z czynności dowodowych i załączniki do nich, a więc np. rejestracje obrazu i dźwięku, stenogramy itd. oraz opinie uzyskane w toku dochodzenia lub śledztwa i dokumenty pozyskane przez organy lub złożone przez strony,
- 6) konsensualne formy zakończenia postępowań przygotowawczych:
- wprowadzenie postępowania tzw. ugodowego – pokrzywdzony będzie mógł wystąpić przed rozpoczęciem przewodu sądowego w pierwszej instancji z wnioskiem do sądu o umorzenie postępowania karnego o występki zagrożony karą nieprzekraczającą 3 lat pozbawienia wolności, a także o występki przeciwko mieniu zagrożony karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, jak również o występki określony w art. 157 § 1 w stosunku do sprawcy, który nie był uprzednio skazany za przestępstwo umyślne z użyciem przemocy, naprawił szkodę lub zadośćuczynił wyrządzonej krzywdzie,
- zmieniono zakres zastosowania instytucji skazania bez rozprawy i tzw. wniosku o dobrowolne poddanie się karze (m. in. odformalizowanie postępowania w przedmiocie obydwu wniosków),
  - zwiększono rolę postępowania mediacyjnego,
- 7) dodano nowy art. 168a, zgodnie z którym niedopuszczalne jest przeprowadzenie i wykorzystanie dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 kodeksu karnego,
- 8) dodano nowy art. 178a, zgodnie z którym nie wolno przesłuchiwać jako świadka mediatora co do faktów, o których dowiedział się od oskarżonego lub pokrzywdzonego prowadząc postępowanie mediacyjne, z wyłączeniem informacji o przestępstwach, o których mowa w art. 240 § 1 kodeksu karnego,
- 9) poszerzono zakres podmiotowy organów uprawnionych do zatrzymania i przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanego albo podejrzanego na zarządzenie prokuratury - dotychczas czynność tę realizowała praktycznie Policja. Po wejściu w życie ustawy katalog ten powiększy się o Straż Graniczną, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służbę Celną, Centralne Biuro Antykorupcyjne oraz Żandarmerię Wojskową w zakresie ich właściwości,
- 10) dodano nowy przepis w art. 279 k.p.k., zgodnie z którym w razie ujęcia i zatrzymania osoby ściganej listem gończym należy niezwłocznie doprowadzić ją do sądu, który wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu, w celu rozstrzygnięcia przez sąd o utrzymaniu, zmianie lub uchyleniu tego środka, chyba że prokurator po przesłuchaniu zatrzymanego zmienił

- już środek zapobiegawczy lub uchylił tymczasowe aresztowanie,
- 11) regulacje dotyczące zabezpieczenia majątkowego – zmiana dotyczy dodania przesłanek jego zastosowania (tak jak na zasadach określonych w kodeksie postępowania cywilnego), z urzędu może nastąpić zabezpieczenie wykonania orzeczenia na mieniu oskarżonego, *jeżeli zachodzić będzie uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia w zakresie wskazanej kary i środków karnych będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione*,
  - 12) wprowadzono zmianę w zakresie czasu trwania dochodzenia – prokurator może przedłużyć w uzasadnionych wypadkach okres prowadzenia dochodzenia po 3-miesięcznym jego prowadzeniu – na dalszy czas oznaczony, nie dłuższy jednak niż rok (było na czas oznaczony). W wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, prokurator bezpośrednio przełożony nad prokuratorem prowadzącym lub nadzorującym dochodzenie może przedłużyć jego okres na dalszy czas oznaczony,
  - 13) dodano nowy rozdział 8a w k.p.k. określający podmiot odpowiedzialny za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa, wobec którego prokurator, wnosząc akt oskarżenia, wystąpić może z wnioskiem o zobowiązanie go przez sąd do takiego zwrotu z uwagi na uzyskanie tej korzyści w warunkach określonych w art. 52 k.k.,
  - 14) ograniczenie roli Policji w zakresie prowadzenia śledztwa:
    - śledztwo nadal będzie wszczynał i prowadził prokurator, będzie miał możliwość powierzenia Policji przeprowadzenia śledztwa w całości lub w określonym zakresie albo dokonania poszczególnych czynności śledztwa,
    - jak dotychczas w wypadkach określonych w art. 309 pkt 2 i 3 (śledztwo własne prokuratora) będzie mógł powierzyć Policji jedynie dokonanie poszczególnych czynności śledztwa,
      - zmiana dotyczy ograniczeń w zakresie przesłuchania świadka – utrwalanie przesłuchania świadków przez Policję będzie następować w formie protokołu ograniczonego do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących udział w czynności,
      - w zakresie czynności powierzonych, jeżeli wyłoni się potrzeba dokonania innych czynności, Policja będzie utrwalala wypowiedzi świadka w formie notatki urzędowej,
      - w wypadkach niecierpiących zwłoki w toku powierzonego śledztwa Policja będzie mogła sporządzić protokół przesłuchania świadka, również w ograniczonym zakresie,
      - Policja będzie występować z wnioskiem do prokuratora o przesłuchanie świadka, jeżeli jego zeznania mogą mieć szczególne znaczenie dla procesu.
- W ocenie twórców koncepcji powyższe skutkuje koniecznością zmiany mentalnego podejścia do procesu karnego i zerwania ze znaczną częścią dotychczasowych „procesowych przyzwyczajień”.
- W obszarze drugiego kierunku działania zespołu, w ramach prowadzonej identyfikacji zmienionych przepisów i ich wpływu na zadania Policji podjęto prace nad sporządzeniem wykazu aktów prawnych będących we właściwości Ministra Spraw Wewnętrznych oraz aktów wewnętrznych Policji wymagających dostosowania do uchwalonej nowelizacji. Podkreślono, że prace legislacyjne, w szczególności zaś dotyczące aktów wewnętrznych, regulujących wykonywanie czynności dochodzeniowo – śledczych powinny uwzględniać także zmiany ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. *o prokuraturze* oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 roku – *Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury*

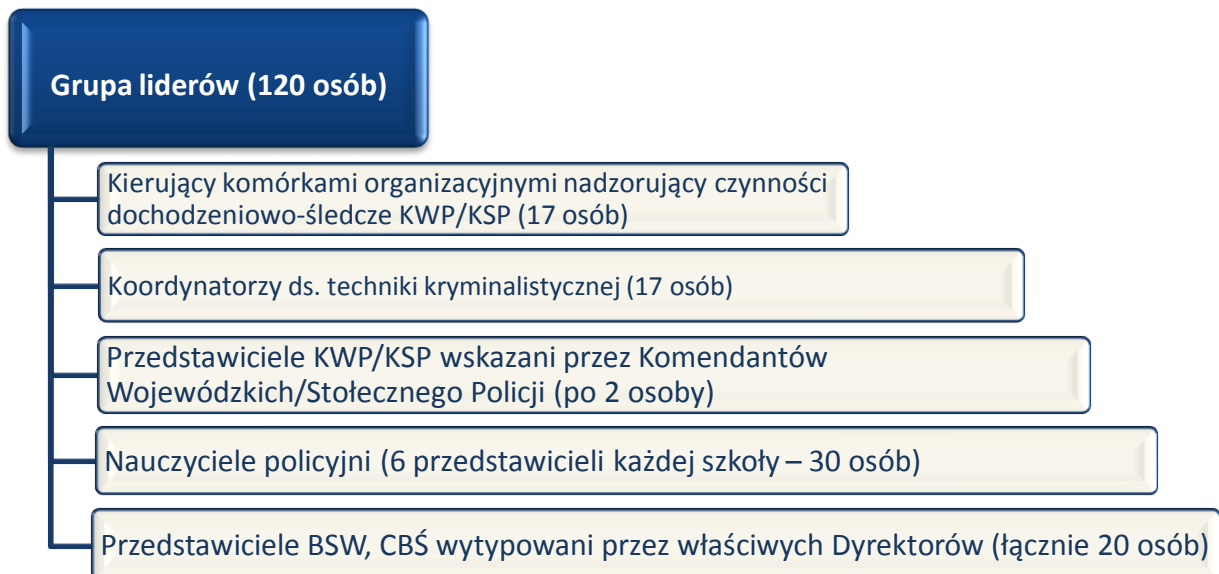
i muszą być podejmowane równoległe ze zmianami niniejszych aktów normatywnych.

Ze względu na zakres nowelizacji, uznano w koncepcji za konieczne przeszkolenie policjantów realizujących zadania

z zakresu czynności dochodzeniowo-śledczych w różnych pionach Policji. Inicjatywa szkoleniowa zakłada realizację przedsięwzięć edukacyjnych do 31 maja 2015 roku. Przyjęto następujący podział grup szkoleniowych:

Koncepcja zakłada wyłonienie tzw. grupy liderów, w której skład miałyby wejść poniżej wskazane osoby:

Na grupę liderów nałożono obowiązek organizacji szkoleń w poszczególnych garnizonach Policji we współpracy z przedstawicielami prokuratury.

Koncepcja zakłada zredagowanie materiałów szkoleniowych stanowiących zbiór opracowań własnych Policji w zakresie objętym zmianami, materiałów pozyskanych na potrzeby przedsięwzięcia z Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, udostępnionych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, Prokuraturę Generalną oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Ponadto przewiduje publikowanie zawartości merytorycznej materiałów dydaktycznych w periodyku Szkoły Policji w Pile – *Kwartalniku Prawno – Kryminalistycznym* oraz utworzenie na stronie internetowej szkoły zakładki poświęconej zmianom w procedurze karnej, w której zamieszczane będą powyższe materiały i przydatne linki. Zebrane i wyselekcjonowane materiały dydaktyczne wykorzystywane będą podczas szkoleń realizowanych w powyższej zdefiniowanych grupach szkoleniowych. Takie działanie ma na celu ujednoczenie podstaw edukacji dla wszystkich funkcjonariuszy i pracowników Policji.

Koncepcja zakłada wstępny zarys programu szkolenia i obejmuje następujące obszary:

- zagadnienia ogólne (założenia nowelizacji, cele i zasady procesowe, nowe zadania stawiane przed postępowaniem przygotowawczym, nowe pojmowanie istoty postępowania sądowego),
- pozycja stron w postępowaniu przygotowawczym,
- czynności dowodowe w postępowaniu przygotowawczym,
- nowy model postępowania przygotowawczego (organy prowadzące postępowanie przygotowawcze, zakres form postępowania przygotowawczego, nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym, końcowe zapoznanie z materiałami postępowania przygotowawczego),
- wymogi w zakresie zawartości aktu oskarżenia,

- środki przymusu procesowego i odszkodowanie.

Koncepcja przewiduje, w celu standaryzacji szkoleń w przedmiotowym zakresie, oprócz przygotowanych jednolitych programów szkoleń oraz materiałów dydaktycznych, zobowiązanie komendantów wojewódzkich/Stołecznego Policji do cyklicznego (w systemie miesięcznym) sprawozdania z przeprowadzonych szkoleń z wyszczególnieniem liczby osób poddanych procesowi doskonalenia.

Członkowie zespołu – przedstawiciele BSK KGP oraz Szkoły Policji w Pile opracowali harmonogram przedsięwzięć, który stanowi załącznik do koncepcji i przewiduje w szczególności realizację następujących zadań:

- ocenę wpływu nowelizacji na zadania Policji
- wstępną identyfikację aktów prawa wewnętrznego wymagających zmian,
- planowanie i koordynację całości działań Policji związanych z wdrażaniem zmian procedury karnej,
- zidentyfikowanie potrzeb szkoleniowych w zakresie doskonalenia zawodowego w związku ze zmianą procedury karnej,
- ocenę wpływu nowelizacji na pracę policjantów w poszczególnych garnizonach, identyfikację mogących pojawić się problemów, zebranie propozycji dotyczących niezbędnych rozwiązań i kierunków działań związanych z ich wdrożeniem (w tym celu organizację odprawy szkoleniowej z udziałem naczelników dochodzeniowo-śledczych, wojewódzkich koordynatorów ds. techniki kryminalistycznej, przedstawicieli CBS i BSW oraz członków zespołu powołanego decyzją nr 170 KGP),
- dyskusję nad zmianami i zagrożeniami związanymi z nowelizacją k.p.k. przy udziale twórców nowelizacji, przedstawicieli prokuratury, Ministerstwa Sprawiedliwości i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych,
- przekazanie do jednostek terenowych Policji i szkół Policji zestawienia zmian

wchodzących w życie 2 czerwca 2014 r. w k.p.k., ze szczególnym uwzględnieniem przepisów wykonawczych zawierających wzory pouczeń przysługujących stronom w procesie karnym,

- ostateczną identyfikację potrzeb w zakresie koniecznych zmian legislacyjnych w wewnętrznych przepisach Policji, szczegółowe rozplanowanie prac legislacyjnych,
- zainicjowanie prac legislacyjnych w Komendzie Głównej Policji i rozpoczęcie prac nad projektami przez właściwe biura merytoryczne KGP,
- przygotowanie do opracowania materiałów szkoleniowych,
- przeszkolenie osób przewidzianych do współpracy przy organizacji szkoleń w poszczególnych garnizonach,
- opracowanie koncepcji szkoleń przy współpracy z prokuraturą,
- opracowanie projektów aktów prawnych oraz przeprowadzenie przez biura merytoryczne KGP uzgodnień projektów, także z Wydziałem Legislacji Gabinetu Komendanta Głównego Policji,
- przekazanie uzgodnionych projektów aktów prawnych do Wydziału Legislacji Gabinetu KGP w celu wydania ostatecznej opinii legislacyjnej,
- wypracowanie przez biura merytoryczne KGP ostatecznego kształtu projektów aktów prawnych uwzględniających opinie legislacyjne i przekazanie ich do Wydziału Legislacji Gabinetu KGP,
- przekazanie przez Biuro Służby Kryminalnej KGP do zaopiniowania projektu zarządzenia nr 109 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym oraz wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie wykonywania czynności dochodzeniowo – śledczych przez policjantów do Prokuratury Generalnej i Ministerstwa Sprawiedliwości,

- zajęcie stanowiska przez Biuro Służby Kryminalnej KGP, w razie potrzeby w uzgodnieniu z innymi biurami KGP w zakresie uzyskanych opinii na temat zarządzenia nr 109 KGP oraz wytycznych nr 3 KGP, uzgodnienie i opracowanie ostatecznych wersji projektów,
- przygotowanie policjantów do realizacji zadań po wprowadzeniu wszystkich zmian objętych nowelizacją,
- dostosowanie wewnętrznych regulacji prawnych do nowelizacji.

W związku z działalnością zespołu oraz koniecznością realizacji wyznaczonych przez Komendanta Głównego Policji zadań, Biuro Służby Kryminalnej KGP podjęło współpracę z Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury. W dniu 13 maja 2014 roku w Lublinie odbyło się spotkanie przedstawicieli Komendy Głównego Policji z reprezentantami Ośrodka Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Spotkanie zainicjowane zostało przez Komendę Główną Policji. Zasadniczym celem spotkania było omówienie przyszłych zasad i warunków współpracy Policji z Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury w zakresie przygotowania i organizacji szkoleń dla funkcjonariuszy Policji na temat zmian procedury karnej uchwalonej ustawą z dnia 27 września 2013 roku. Przedstawiciele Policji przedstawili efekty dotychczasowych działań tej instytucji w zakresie przygotowania do zmian wynikających z nowelizacji wchodzącej w życie w lipcu 2015 roku. Przede wszystkim zaprezentowali zarys koncepcji szkoleniowej i jej założeń opracowany przez zespół ds. monitorowania i wdrażania w Policji zmian w procedurze karnej. Na spotkaniu przedstawiono oczekiwania Policji wobec Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury jako przyszłego partnera, które dotyczyły:

- udziału KSSiP i jej wykładowców w przygotowaniu i opracowaniu programu szkolenia funkcjonariuszy Policji z zakresu zmian wywodzących się z noweli-

zacji k.p.k. - jednocześnie podkreślono, że program ten zostanie następnie wykorzystany w szkoleniach dla wszystkich funkcjonariuszy objętych doskonaleniem zawodowym w przedmiotowym zakresie,

- przygotowania dydaktycznego i przeprowadzenia przez KSSiP szkoleń dla grupy ok. 120 osób wyłonionych w strukturach Policji jako liderów,
- przygotowania materiałów szkoleniowych, publikacji, materiałów warsztatowych, które będą wykorzystane w celu opracowania kompleksowego kompendium dla funkcjonariuszy Policji w szkolenia zawodowego we wszystkich garnizonach.

Komendant Główny Policji w dniu 30 lipca 2014 roku podpisał porozumienie, które dotyczy współpracy w zakresie organizacji i przygotowania szkoleń dla wyłonionej wśród funkcjonariuszy Policji grupy tzw. liderów. Podjęcie współpracy z KSSiP miało na celu przygotowanie funkcjonariuszy do realizacji szkoleń w oparciu o standardy programów szkoleniowych przygotowywanych przez KSSiP dla sędziów i prokuratorów.

Wykonując zadania nałożone na zespół powołany decyzją nr 170 KGP w dniach 21-22 maja 2014 r. w Szkole Policji w Pile odbyła się narada służbowa członków zespołu adresowana do naczelników wydziałów nadzorujących pracę dochodzeniowo-śledczą w komendach wojewódzkich/Stołecznej Policji, wojewódzkich koordynatorów ds. techniki kryminalistycznej oraz przedstawicieli CBS, BSW i CL-KP. Uczestnicy narady, przygotowując się do udziału w niej, mieli za zadanie:

- 1) dokonać identyfikacji problemów mogących pojawić się podczas realizacji zadań służbowych w związku ze zmianami w procedurze karnej oraz zaproponować działania mające na celu wyeliminowanie lub ograniczenie zasygnalizowanych zagadnień,
- 2) określić rzeczywiste potrzeby szkoleniowe (poprzez wskazanie osób przewi-

dzianych do przeszkolenia) w obszarze objętym nowelizacją,

- 3) przygotować koncepcję doskonalenia zawodowego w zakresie zmian w podległym garnizonie, służbie,
- 4) wstępnie zasugerować zmiany w zakresie dostosowania przepisów Zarządzenia nr 109 KGP z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym oraz Wytycznych nr 3 KGP z dnia 15 lutego 2013 r. w sprawie wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów, do zmian w procedurze karnej.

W trakcie narady szkoleniowej w dniach 21-22 maja 2014 roku w Pile uczestnicy zgłosili poniżej opisane i usystematyzowane przez przedstawicieli BSK KGP i Szkoły Policji w Pile wątpliwości związane z nowelizacją procedury karnej.

1. Nowe brzmienie art. 311 k.p.k.:
  - kontrowersje wzbudziła idea, która przyświecać miała autorom nowelizacji związana z możliwością utrwalania wypowiedzi świadka w formie notatki urzędowej (art. 311 § 5 k.p.k.) uczestnicy narady postawili pytanie, czy jest to próba wprowadzania uproszczeń w dokumentowaniu czy też doprowadzenie do przeprowadzania dowodu bezpośrednio przed sądem,
  - wobec powyższego wskazano na konieczność określenia i wypracowania jednolitej interpretacji dotyczącej zawartości protokołu ograniczonego, który ma zawierać zapis najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących udział w czynności śledztwa powierzonego do prowadzenia w całości lub części Policji przez prokuratora,
  - podkreślono zasadność wskazania, jakie jest właściwe rozumienie no-

- tatki urzędowej, która będzie sporządzana na podstawie art. 311 § 5 k.p.k. i możliwości dowodowego wykorzystania takiego dokumentu przy jednoczesnym uwzględnieniu zapisów art. 148 k.p.k.
2. Wątpliwości wywołało również usunięcie regulacji zawartej w art. 311 § 3 k.p.k. (w dotychczasowym brzmieniu), a tym samym przyznanie Policji uprawnień do wydawania postanowień, które dotychczas zastrzeżone były do wyłącznej kompetencji prokuratora. W tym kontekście pojawiła się wątpliwość dotycząca podmiotu zarządzającego zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie (art. 247 k.p.k.), gdy w powierzonym śledztwie postanowienie o przedstawieniu zarzutów wydaje policjant. Uczestnicy dyskusji uznali, że właściwym podmiotem nadal jest prokurator.
  3. W obliczu nowego ujęcie procesu i zasady kontradiktoryjności, wątpliwości wzbudziła wartość dowodowa śladów zabezpieczonych przez osobę (technik kryminalistyki, specjalista) podlegającą wyłączeniu, w związku z odpowiednim zastosowaniem przepisów o wyłączeniu biegłych. Wątpliwości pojawiają się w sytuacji, gdy okoliczności będące podstawą wyłączenia takiej osoby ujawnią się na dalszym etapie postępowania przygotowawczego. W omawianej sytuacji uczestnicy narady zajęli stanowisko, że nie można podważać wartości dowodowej takiego śladu, ponieważ nie ma możliwości jego uzyskania od nowa, który został zabezpieczony podczas czynności o charakterze niepowtarzalnym.
  4. Zmiana charakteru przebiegu rozprawy – jej kontradiktoryjność – budzi wątpliwości w zakresie wykonywania czynności dowodowych po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu przez prokuratora (np. zrodzi się potrzeba powołania biegłego, przeszukania, oględzin) czy czynności te zarządza i wykonuje sąd czy prokurator, gdy jest to dowód oskarżenia albo gdy jest to dowód niewinności oskarżonego zawnioskowany przez obrońcę oskarżonego.
  5. Dodatkowo z uwagi na kontradiktoryjny charakter rozprawy, kontrowersyjny okazał się charakter czynności, o których przeprowadzenie wnioskuje prokurator na etapie postępowania przed sądem. Wątpliwość dotyczy charakteru przedstawianych dowodów, czy są to tylko dowody oskarżenia czy też dowody przemawiające na korzyść oskarżonego. Oczywiście jest, że na etapie postępowania przygotowawczego, zgodnie z zasadą obiektywizmu, prokurator gromadzi wszystkie dowody, natomiast na etapie postępowania sądowego wnioskuje o przeprowadzenie dowodów na poparcie oskarżenia (co wiąże się z istotą kontradiktoryjności).
  6. Nowa instytucja umorzenia na podstawie art. 59a k.k.:
    - podniesiono wątpliwości dotyczące nowej instytucji określonej w art. 59a k.k. (umorzenia kompensacyjnego), a mianowicie czy jest ono możliwe na etapie postępowania *ad personam*, czy także na etapie postępowania w sprawie. W ocenie Zastępcy Prokuratora Apelacyjnego w Warszawie, które było zbieżne ze stanowiskiem uczestników narady umorzenie w trybie art. 59 a k.k. jest możliwe także na etapie *in rem*,
    - z uwagi na wprowadzenie instytucji umorzenia kompensacyjnego zasygnalizowano konieczność zmian w zakresie rejestracji postępowań umorzonych na podstawie art. 59a k.k. – co w konsekwencji wywołuje konieczność zmian w Decyzji nr 125 Komendanta Głównego Policji z dnia 5 kwietnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania Krajowego Systemu Informacyjnego Policji.

7. Przedmiotem dyskusji stał się zakres i możliwość zastosowania art. 311 k.p.k. w dochodzeniu w niezbędnym zakresie (art. 308 k.p.k.), w części dotyczącej protokołu przesłuchania świadka ograniczonego do najbardziej istotnych oświadczeń oraz utrwalenia wypowiedzi świadka w formie notatki urzędowej. Uznano, iż art. 311 k.p.k. nie ma zastosowania do dochodzenia w niezbędnym zakresie.
8. Dyskusja dotyczyła również nowego brzmienia art. 167 § 1 k.p.k., który niewątpliwie jest przejawem tendencji w zakresie odstąpienia od przeprowadzania dowodu przez sąd z urzędu. Takie ujęcie wskazuje również na kierunek dalszych zmian zmierzających do wyeliminowania inicjatywy dowodowej sądu, a pozostawienie możliwości przeprowadzania dowodów z urzędu w ograniczonym zakresie, w sytuacjach wyjątkowych i uzasadnionych szczególnymi okolicznościami (np. w zakresie powoływania biegłych lub innych).
9. Nowe brzmienie art. 321 k.p.k. powoduje konieczność ścisłej współpracy prokuratora i policjanta w zakresie końcowego zapoznania z materiałami postępowania oraz w zakresie wyboru materiałów przekazywanych do sądu wraz z aktem oskarżenia (szczególnie w sytuacji, gdy śledztwo prowadzi policjant).
10. Treść art. 334 k.p.k. – w ocenie uczestników narady przepis ten spowoduje dodatkową, czasochłonną i pracochłonną konieczność segregacji materiałów postępowania w celu przekazania do sądu wraz z aktem oskarżenia. W tym kontekście należy także uwzględnić sposób systematyzowania dokumentów (w jaki sposób oddzielać dokumenty nie załączane do aktu oskarżenia, jak tworzyć osobny zbiór dokumentów w postaci protokołów zeznań świadków - art. 334 § 1 i § 3 k.p.k., gdzie powinny być przechowywane pozostałe materiały. Kwestia odpowiedzi na zagadnienie dotyczące losu dowodów rzeczowych, które nie zostały przekazane do sądu wraz z aktem oskarżenia oraz pytanie, kto orzeka o ich losie pozostała do rozstrzygnięcia w dalszych dyskusjach jak również konsultacjach z prokuraturą i Ministerstwem Sprawiedliwości.
11. Stosowanie art. 171 k.p.k. w zakresie podmiotów uprawnionych do zadawania pytań osobie przesłuchiwanej – po konsultacji z zastępcą prokuratora apelacyjnego w Warszawie uczestniczącym w naradzie, przyjęto stanowisko, że uprawnienie określone w powyższym przepisie dotyczy także policjanta jako organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze.
12. Podnoszone wątpliwości dotyczyły również interpretacji zapisów art. 247 § 1 pkt 2 k.p.k. w zakresie określenia okoliczności, które mogą w inny bezprawny sposób utrudniać postępowanie przy wnioskowaniu o zastosowanie tymczasowego aresztowania. W ocenie uczestników narady trudno przytoczyć propozycje przykładów takich zachowań.
13. Odnośnie stanowiska w zakresie zmian Zarządzenia nr 109 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych policji oraz przechowywania przez policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym, Wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie wykonywania czynności dochodzeniowo - śledczych przez policjantów zasygnalizowano, że zasadnym byłoby rozważenie przeprowadzenia konsultacji z prokuratorami okręgowymi w jednostkach prokuratury na terenie kraju. Jednocześnie pod-

kreślając, że prace legislacyjne, w szczególności zaś dotyczące aktów wewnętrznych regulujących wykonywanie czynności dochodzeniowo – śledczych powinny uwzględniać także zmiany ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o *prokuraturze* oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 roku – *Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury* muszą być podejmowane równoległe ze zmianami niniejszych aktów normatywnych.

Oprócz powyżej określonych problemów odnoszących się do treści poszczególnych regulacji prawnych, naczelnicy obecni na odprawie wskazali na konieczność zwrócenia uwagi na pozostałe konsekwencje mogące mieć znaczenie na funkcjonowanie komórek dochodzeniowo-śledczych:

- 1) wzrost kosztów prowadzenia postępowań przez Policję (doprowadzenie osoby ściganej listem gończym do sądu, który wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu, większa liczba pouczeń doręczanych stronom czy też zatrzymanemu, większa liczba postępowań prowadzonych w formie dochodzenia, większa liczba powoływanych biegłych, większa liczba doręczanych stronom, obrońcom i pełnomocnikom dokumentów),
- 2) zwiększenie obciążenia funkcjonariuszy prowadzących postępowania (większa liczba postępowań prowadzonych w formie dochodzenia, czasochłonne opracowywanie aktów oskarżenia, zarówno jeżeli chodzi o wymagania aktu oskarżenia, jak i selekcjonowania dokumentów),
- 3) wydłużenie czasu trwania postępowania (prawdopodobne zwiększenie liczby składanych wniosków dowodowych przez strony, obrońców i pełnomocników, zarówno w trakcie postępowania, jak i po zaznajomieniu, zwiększenie grona podmiotów uprawnionych do za-

poznania z materiałami postępowania przy jego zakończeniu oraz podczas stosowania/przedłużenia środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, czasochłonne opracowywanie aktów oskarżenia, zarówno jeżeli chodzi o wymagania aktu oskarżenia, jak i selekcjonowania dokumentów),

- 4) konieczność odbudowy komórek nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym w Policji – wzmocnienie roli nadzoru służbowego nad postępowaniem przygotowawczym wobec przewidywanego dalszego osłabienia wewnętrznego prokuratora (argument znajduje uzasadnienie w szczególności wobec braku na chwilę obecną ustawowego wymogu zatwierdzania przez prokuratora postanowienia o umorzeniu dochodzenia w fazie *in rem*),
- 5) konieczność wzmocnienia merytorycznych komórek Policji odpowiedzialnych za prowadzenie postępowań przygotowawczych poprzez odejście od dogmatu zakładającego wyższość struktur uwzględniających funkcjonowanie komórek operacyjno - dochodzeniowych, wzmocnienie kadrowe komórek dochodzeniowych - nie o charakterze ilościowym (uwzględniając stały spadek dynamiki spraw), ale jakościowym (np. poprzez „dowartościowanie etatowe” oraz preferencje dla policjantów posiadających wykształcenie prawnicze), z uwagi na inny charakter funkcyjnego nadzoru służbowego - odejście od równoważnego traktowania komórek prowadzących postępowania przygotowawcze z np. komórkami pionu prewencji w zakresie normatywu liczby kadry kierowniczej.

Działając w zgodzie z wytyczonymi w harmonogramie przedsięwzięć zadaniami stawianymi przed zespołem, poszczególne biura KGP dokonały analizy aktów prawnych i wskazania zakresu zmian w związku z nowelizacją procedury karnej, natomiast Gabinet Komendanta Głównego Policji

dokonał ich zestawienia. Zmiany dotyczą (informacja na podstawie zestawienia przygotowanego przez Gabinet KGP – stan na dzień 13 stycznia 2015 r.):

- Zarządzenia nr 109 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych policji oraz przechowywania przez policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym – trwają prace merytoryczne związane z opracowaniem aktu prawnego,
- Wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie wykonywania czynności dochodzeniowo - śledczych przez policjantów – trwają prace merytoryczne związane z opracowaniem aktu prawnego,
- Decyzji nr 125 Komendanta Głównego Policji z dnia 5 kwietnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania Krajowego Systemu Informacyjnego Policji – trwają prace merytoryczne związane z opracowaniem aktu prawnego,
- Zarządzenia nr 323 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2008 r. w sprawie metodyki wykonywania przez Policję czynności administracyjno-porządkowych w zakresie wykrywania wykroczeń oraz ścigania ich sprawców – trwają prace merytoryczne po uzgodnieniach w Policji, projekt był opiniowany w Gabinetcie KGP w ramach wstępnej opinii legislacyjnej,
- Zarządzenia nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 lutego 1998 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego instrukcji postępowania z dowodami rzeczowymi stanowiącymi przedmiot badań w laboratoriach kryminalistycznych Policji oraz ich ekspedycji po przeprowadzeniu tych badań – projekt zarządzenia zmieniającego przekazano do uzgodnień wewnętrznych,
- Zarządzenia KGP w sprawie zasad i standardów funkcjonowania komórek techniki kryminalistycznej - projekt zarządzenia zmieniającego przekazano do uzgodnień wewnętrznych,
- Zarządzenia KGP w sprawie not i dyfuzji Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnych – Interpol – trwają prace merytoryczne nad projektem,
- Ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym – projekt w trakcie prac legislacyjnych na etapie ministerialnym,
- Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 listopada 2003 r. w sprawie wysokości grzywien nakładanych w drodze mandatów karnych za wybrane rodzaje wykroczeń - projekt w trakcie prac legislacyjnych na etapie ministerialnym,
- Zarządzenia nr 93 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 grudnia 2007 r. w sprawie jednolitego rzeczowego wykazu akt Policji – projekt zarządzenia zmieniającego opracowywany jest w biurze merytorycznym, w dniu 14 stycznia 2015 r. przedmiotowy projekt przekazano do WL Gabinetu KGP do wstępnej oceny legislacyjnej.

W dniach 30.06 - 01.07.2014 r. w Szkole Policji w Pile przedstawiciele BSK, Szkoły Policji w Pile oraz Pełnomocnik Komendanta Głównego Policji ds. wdrażania w Policji zmian w procedurze karnej, opracowali program warsztatów szkoleniowych z zakresu zmian w procedurze karnej dla policjantów wykonujących czynności dochodzeniowo-śledcze i operacyjno-rozpoznawcze. Ujednolicony program szkoleniowy zakłada, że dalsze szkolenia funkcjonariuszy, prowadzone na jego podstawie, będą organizowane w formie wykładów teoretycznych, dotyczących wprowadzonych nowelizacją zmian w systemie analizy porównawczej oraz w przeważającej mierze w postaci praktycznych warsztatów szkoleniowych. Program warsztatów przekazano do KWP/KSP, zamiesz-

czono w zakładce poświęconej zmianom w k.p.k. na stronie internetowej Szkoły Policji w Pile oraz stronie internetowej KGP. Program na bieżąco przekazywany jest uczestnikom doskonalenia zawodowego poświęconego nowelizacji k.p.k.

Opracowano materiały dydaktyczne – podręcznik *Zmiany w procedurze karnej*, przeznaczony dla funkcjonariuszy Policji, dotyczący znowelizowanych przepisów, przeznaczony dla grupy tzw. liderów, stanowiący materiał podstawowy prowadzonych szkoleń w jednostkach terenowych Policji. 18 listopada 2014 roku Komendant Główny Policji zatwierdził i wprowadził do doskonalenia zawodowego wspomniany materiał. Publikacja została przekazana do KWP/KSP, Szkół Policji i biur merytorycznych KGP w celu dalszego wykorzystania w doskonaleniu zawodowym we wszystkich garnizonach i właściwych biurach KGP. Publikacja stanowi zbiór opracowań dotyczących: idei i ogólnych założeń nowelizacji, zmian w zakresie zasad procesowych, postępowania dowodowego, praw i obowiązków stron w postępowaniu przygotowawczym, form postępowania przygotowawczego, środków przymusu procesowego, mediacji oraz trybów konsensualnych, a także czynności związanych z zakończeniem postępowania przygotowawczego. Opracowana została z uwzględnieniem zmian w procedurze karnej, które weszły w życie z dniem 09.11.2013 r., 27.01.2014 r. oraz 02.06.2014, oczekujących na wejście w życie z dniem 1 lipca 2015 r., a także zmian zawartych w drukach sejmowych nr 2393 oraz nr 2540. Ponadto w Szkole Policji w Pile przygotowano materiał dydaktyczny dotyczący *Wybranych zagadnień z zakresu zmian w procedurze karnej dla policjantów prewencji i ruchu drogowego*. W Szkole Policji w Pile opracowano także „*Poradnik metodyczny dla liderów realizujących doskonalenie zawodowe w garnizonach i biurach*”, który ma za zadanie wspomóc „liderów” w realizacji „kaskadowych” szkoleń w poszczególnych garnizonach i biurach. Jest on wręczany uczestnikom doskonalenia zawodowego

organizowanego w Szkole Policji w Pile. Informacje dotyczące poszczególnych zagadnień tematycznych związanych z reformą procedury karnej są opracowywane przez członków zespołu i publikowane w periodyku Szkoły Policji w Pile – *Kwartalniku Prawno – Kryminalistycznym*, w *Gazecie Policyjnej* 997. Materiały takie zamieszczane są także w utworzonej na stronie internetowej Szkoły zakładce poświęconej zmianom w procedurze karnej. Powyższe opracowania i publikacje mają za zadanie ułatwić przygotowanie policjantów do nowelizacji.

W BSK KGP przygotowano, na podstawie informacji uzyskanych z poszczególnych garnizonów, CBS, BSW, szkół policyjnych, zestawienie w zakresie realizacji szkoleń dla grupy tzw. liderów, grupy podstawowej i dodatkowej. Grupa docelowa wymagająca przeszkolenia wg informacji przekazanych z komend wojewódzkich / Stołecznej Policji - 26.154 osoby. Grupę „liderów” stanowią osoby przeszkolone w ramach pierwszych edycji doskonalenia zawodowego przy współudziale Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Ich zadaniem jest organizacja szkoleń w poszczególnych garnizonach Policji, we współpracy z przedstawicielami prokuratury, Komendy Głównej Policji i szkół policyjnych przeznaczonych dla policjantów realizujących zadania z zakresu czynności dochodzeniowo-śledczych i wykrywczych w procesie karnym. Początkowo „liderów” przeszkolono w dwóch terminach: sierpień 2014 r. realizacja I edycji - Szkoła Policji w Pile - 58 osób, wrzesień 2014 r.- II edycja szkolenia - Szkoła Policji w Katowicach - 60 osób (łącznie 118 osób). W ramach powyższych warsztatów omówione zostały przede wszystkim główne kierunki zmian w kształcie postępowania karnego, ze szczególnym uwzględnieniem ich wpływu na czynności Policji realizowane w ramach postępowań przygotowawczych. Przeprowadzenie przedsięwzięcia w takim zakresie i na poziomie centralnym miało na celu standaryzację przyszłych szkoleń dla funkcjonariuszy. Szkolenia prowadzili człon-

kowie Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości będący jednocześnie wykładowcami Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury - dr hab. Sławomir Steinborn – profesor nadzwyczajny w Katedrze Prawa Karnego Procesowego i Kryminalistyki Uniwersytetu Gdańskiego oraz prokurator Janusz Śliwa – Zastępca Prokuratora Apelacyjnego w Krakowie.

W grudniu 2014 roku w Szkole Policji w Pile przeprowadzono dwie edycje doskonalenia zawodowego z zakresu zmian w procedurze karnej, adresowanego do grupy „liderów” funkcjonariuszy CBŚP. Przeszkolono wówczas 44 osoby. W grudniu 2014 roku przeprowadzono w Szkole Policji w Pile przy udziale funkcjonariuszy Biura Służby Kryminalnej KGP i CKLP, sześć edycji szkoleń ze zmian w procedurze karnej dla funkcjonariuszy wytypowanych przez KWP/KSP odpowiedzialnych za dalszą realizację szkoleń na poziomie lokalnym - przeszkolono 196 osób. Natomiast w styczniu i lutym 2015 roku przeprowadzono w Szkole Policji w Pile cztery edycje szkoleń ze zmian w procedurze karnej dla „liderów” - 183 osoby. Aktualnie grupę przeszkolonych „liderów” stanowi 541 osób. Kadra dydaktyczna Szkoły Policji w Pile włącza się w doskonalenie zawodowe policjantów jednostek ościennych. Przeszkolono 46 funkcjonariuszy KPP w Pile oraz KPP w Złotowie.

Przygotowani, wyposażeni w niezbędną wiedzę i pomoce dydaktyczne, „liderzy” odpowiedzialni za przedsięwzięcia szkoleniowe na poziomie lokalnym, intensywnie i systematycznie realizują swoje zadania. Do 20 stycznia 2015 roku w garnizonach zostało przeszkolonych łącznie 5267 funkcjonariuszy Policji, w tym 3166 realizujących czynności dochodzeniowo-śledcze, 867 realizujących czynności operacyjno-rozpoznawcze, 794 prewencji i ruchu drogowego i 440 innych komórek, np. techniki kryminalistycznej, LK, kadr, wydziałów kontroli). Ponadto w szkołach policyjnych przeszkolono 2439 słuchaczy z zakresu zmian w k.p.k. (wg danych przeka-

zanych do Gabinetu KGP przez jednostki terenowe i szkoły). W Szkole Policji w Pile do 20 stycznia 2015 r. w ramach realizacji kursów specjalistycznych dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności dochodzeniowo-śledcze, kursów specjalistycznych dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności operacyjno-rozpoznawcze oraz kursów specjalistycznych w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej przeszkolono w ramach ponadprogramowych zajęć o charakterze obowiązkowym z zakresu nowelizacji kodeksu postępowania karnego - 991 uczestników kursów. Stan doskonalenia zawodowego w tym zakresie monitorowany jest przez zespół poprzez wprowadzenie cyklicznego obowiązku przedkładania sprawozdań.

Ponadto przedstawiciele BSK KGP oraz Szkoły Policji w Pile zainicjowali powołanie zespołu do opracowania programu kursu specjalistycznego z zakresu nadzoru nad prowadzeniem postępowania przygotowawczego i zgłosili do udziału w pracach osoby reprezentujące Szkołę Policji w Pile, BSK KGP oraz jednostki terenowe: KWP w Krakowie, KWP w Szczecinie oraz KWP w Łodzi. W dniu 17 listopada 2014 r., Decyzją nr 467 Komendant Główny Policji wprowadził program i jego realizację powierzył Szkole Policji w Pile. Kurs ten adresowany jest do funkcjonariuszy nadzorujących postępowania przygotowawcze ze względu na zajmowane stanowisko lub realizowane zadania (niższy i średni szczebel kierowniczy). Pierwsza edycja przedsięwzięcia została zrealizowana w dniach 12-23 stycznia 2015 roku w Szkole Policji w Pile. Na potrzeby zajęć praktycznych aktualnie pozyskano z jednostek terenowych Policji, prokuratur i sądów 200 tomów akt postępowania przygotowawczego. Zgodnie z zebraniem przez Gabinet KGP zapotrzebowaniem, udział w kursie deklarują 632 osoby. Doskonalenie zawodowe tej grupy jest istotne z punktu widzenia ich roli, jaką spełniają wykonując zadania przełożonych, poprzez nadzór nad postępowa-

niem przygotowawczym oraz kontakty m.in. z prokuraturą.

Zespół zainicjował także wprowadzenie nowych albo modyfikację istniejących programów doskonalenia zawodowego: dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności dochodzeniowo - śledcze, dla policjantów służby kryminalnej wykonujących czynności operacyjno - rozpoznawcze oraz w zakresie zwalczanie przestępczości gospodarczej.

Mając na uwadze podniesienie jakości obsługi zdarzeń, m.in. zabezpieczenia śladów i dowodów na miejscu zdarzenia, podjęto, wspólnie z CLKP, działania w kierunku stworzenia w Szkole Policji w Pile bazy dydaktycznej niezbędnej do realizacji zajęć na kursie specjalistycznym techników kryminalistyki. Działanie takie ma na celu intensyfikację szkoleń realizowanych przez CLKP i CSP w Legionowie i pozostaje w ścisłym powiązaniu ze standardami dyktowanymi przez nowy model procesu karnego. 9 marca 2015 r. rozpoczęto pierwszą edycję kursu w Szkole Policji w Pile.

Działalność zespołu koncentruje się także wokół konsultacji z podmiotami pozapolicyjnymi, w tym bieżącej współpracy z Prokuraturą Generalną oraz Prokuraturą Apelacyjną w Warszawie, w zakresie wspólnego przygotowania tych instytucji do zmian, które mają nastąpić od lipca 2015 roku. Istnieje stała wymiana informacji pomiędzy instytucjami w zakresie przygotowania do wdrożenia zmian w procedurze karnej, współpraca nad zmianą wewnętrznych aktów prawnych Policji. Ponadto przedstawiciele Biura Służby Kryminalnej KGP od kwietnia 2014 roku uczestniczą w pracach międzyresortowego *Zespołu do spraw monitorowania zmian w procedurze karnej* powołanego przez Ministra Sprawiedliwości.

Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji, w ramach przygotowania do zmian w procedurze karnej w 2014 r. do programu zajęć kursu dla biegłych kryminalistyki, wprowadziło zajęcia dotyczące nowelizacji k.p.k., w szczególności roli biegłego w nowych warunkach procesowych.

Ponadto przygotowano projekt zarządzenia Komendanta Głównego Policji dotyczący zasad i standardów funkcjonowania komórek techniki kryminalistycznej, projekt zarządzenia Komendanta Głównego Policji w sprawie zasad postępowania z dowodami rzeczowymi w policyjnych laboratoriach kryminalistycznych oraz ich ekspedycji po przeprowadzeniu zleconych czynności oraz przygotowano studium wykonalności zakładki monitorującej pracę techników kryminalistyki w elektronicznym rejestrze śledztw i dochodzeń. CLKP weźmie udział w pracach zespołu ds. zmiany Wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z 15 lutego 2012 r. w sprawie wykonywania czynności dochodzeniowo - śledczych przez policjantów. CLKP podpisało z Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury umowę w sprawie współpracy naukowo-dydaktycznej, w ramach której CLKP uczestniczy w realizowanych przez KSSiP przedsięwzięciach szkoleniowych podkreślając rolę biegłego w świetle znowelizowanej ustawy. W listopadzie 2014 r. – w trakcie organizowanej przez Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Fizykochemiczne badania śladów kryminalistycznych w aspekcie prawa i postępowania karnego” połączonej z obchodami 95-lecia kryminalistyki policyjnej, jeden dzień został dedykowany zmianom w podejściu do badań kryminalistycznych wynikających z nowelizacji kodeksu postępowania karnego, a także roli biegłego w procedurze karnej (przeszkolono 140 funkcjonariuszy).

Od 1 stycznia 2015 r. wdrożono Elektroniczny Rejestr Czynności Dochodzeniowo-Śledczych - system mający na celu prowadzenie w formie elektronicznej dotychczasowych rejestrów i ksiąg funkcjonujących w obrębie postępowania przygotowawczego, co przyczyni się do usprawnienia nadzoru nad czynnościami wykonywanymi przez funkcjonariuszy Policji w ramach w postępowania karnego. Trwają prace nad rozbudową aplikacji o nowe funkcje.

Styczniowa wspólna odprawa Naczelników Wydziałów Dochodzeniowo-Śledczych i Laboratoriów Kryminalistycznych KWP/KSP oraz CLKP i BSK połączona została z rozpoczęciem prac dotyczących zmiany Zarządzenia 109 KGP i Wytocznych 3 KGP. Zakończenie prac legislacyjnych zaplanowane zostało na koniec I kwartału 2015 r.

Priorytetowe zadania zespołu na 2015 r.

W marcu 2015 r. w KWP w Bydgoszczy planowana jest realizacja przez nauczycieli Szkoły Policji w Pile szkolenia ze zmian w procedurze karnej dla funkcjonariuszy garnizonu kujawsko-pomorskiego odpowiedzialnych za dalszą realizację szkoleń na poziomie lokalnym. Ponadto w marcu 2015 r. planowana jest w Ośrodku CUL w Juracie realizacja szkolenia ze zmian w procedurze karnej przez nauczycieli Szkoły Policji w Pile dla funkcjonariuszy CBŚP odpowiedzialnych za dalszą realizację szkoleń na poziomie lokalnym. Także w marcu 2015 r. Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji organizuje konferencję pt. „Miejsce zdarzenia” poświęconą wpływom nowelizacji k.p.k. na pracę techników kryminalistyki, biegłych oraz organów procesowych (przewidziano udział ok. 150 osób). W 2015 r. planowana jest organizacja konferencji dotyczącej nowych zadań i stosowania ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka przez jednostki Policji oraz wynikających z niej zmian do k.p.k. Zespół zakłada dalsze uczestnictwo w doskonaleniu zawodowym

realizowanym lokalnie w jednostkach organizacyjnych Policji oraz jego monitorowanie, mając na względzie dbałość o zachowanie założonych standardów. Ponadto kontynuowane będzie bieżące monitorowanie prac Sejmu oraz komisji sejmowych z uwagi na kolejne zmiany przepisów k.p.k., k.k. i innych aktów prawnych wpływających na zadania wykonywane przez Policję. Członkowie realizować będą dalsze prace w zespole międzyresortowym ds. wdrażania i monitorowania zmian w k.p.k. powołanym przez Ministra Sprawiedliwości. CLKP zakłada kontynuację spotkań roboczych biegłych, w trakcie których omawiane są bieżące kwestie związane z nowelizacją k.p.k. Dotychczas zostało w ten sposób objętych szkoleniami 500 biegłych. W 2015 r. planowana jest aktualizacja podręcznika z zakresu „Zmian w procedurze karnej” uwzględniająca procedowane zmiany w k.p.k., doświadczenia z realizowanych szkoleń w zakresie zmiany procedury karnej, aktów wykonawczych oraz nowe wzory druków procesowych.

Biorąc pod uwagę całokształt powyżej przedstawionych przedsięwzięć, należy wskazać, że Policja podjęła kompleksowe działania, które zagwarantują prawidłowe przygotowanie całej formacji do wykonywania zadań w oparciu o znowelizowane przepisy kodeksu postępowania karnego. Obejmują one przede wszystkim aspekty szkoleniowe (również z udziałem podmiotów pozapolicyjnych), ale także zmiany legislacyjne aktów wewnętrznych Policji, wypracowanie wspólnych stanowisk w zakresie interpretacji i stosowania nowych przepisów.

Monika Sokołowska

Oficer łącznikowy polskiej Policji w Wielkiej Brytanii

ZWALCZANIE HANDLU LUDŹMI, PORNOGRAFII DZIECIĘCEJ I PEDOFILII

Początki handlu ludźmi sięgają antycznych cywilizacji, bowiem już w Kodeksie Hammurabiego, czy Biblii możemy znaleźć pierwsze zapisy świadczące o zniewoleniu człowieka i możliwościach jego przymusowej eksploatacji. Wszystko to, świadczy o tym, że handel ludźmi jest ściśle związany z historią człowieka od początku jego bytności. Na przestrzeni wieków praca niewolnika miała ogromne znaczenie gospodarcze dla podbijających społeczności, często była wręcz podstawą ich funkcjonowania. Postępująca od końca XVIII w. demokratyzacja i humanizacja społeczeństw nie wyeliminowała zjawiska handlu ludźmi, które to istnieje pod różnymi postaciami również współcześnie. W XXI w. tradycyjne niewolnictwo zastąpiono innymi formami zarobkowej eksploatacji drugiego człowieka, dostarczającymi lukratywnych zysków grupom przestępczym. Według badań Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (United Nations Office on Drugs and Crime UNODC) 26 milionów ludzi na świecie stało się ofiarami handlu ludźmi.¹ Podstawową przyczyną, dla której ludzie stają się ofiarami handlu ludźmi jest ich sytuacja ekonomiczna. Żyjąc w ubóstwie, bez perspektyw rozwoju, podejmują się niejednokrotnie desperackich kroków, zaciągają długi i korzystają z każdej oferty pracy, byle tylko polepszyć swój byt. Sytuację taką wykorzystują sprawcy handlu ludźmi. Bezpośrednim zaś motywem działań przestępczych, tak samo, jak w czasach antycznych, tak i dziś są wyłącznie zyski finansowe, jakie przynosi sprawcom praca każdego pojedynczego niewolnika. ONZ

wskazuje, że handel ludźmi zajmuje zaraz po handlu bronią i narkotykami trzecie miejsce pod względem wysokości uzyskiwanych nielegalnych dochodów. Analizując zagadnienie handlu ludźmi wyraźnie należy podkreślić, że stanowi on jedną z najcięższych zbrodni XXI wieku, odbierającą swoim ofiarom podstawowe przymioty człowieczeństwa, jakim jest wolność i godność – wartości szczególnie cenione w państwach demokratycznych, a do takich zalicza się m.in. Polska. Większość państw doprowadzając do penalizacji tego procederu wyznaje zasadę, że traktowanie człowieka jako towaru możliwego do nabycia w drodze transakcji narusza podstawy funkcjonowania współczesnych społeczeństw, narusza elementarne prawa człowieka.

Polska, biorąc pod uwagę chociażby swoje położenie w Europie, nie uniknęła problemu związanego z procederem handlu ludźmi. Początek lat dziewięćdziesiątych to czas wielkich przemian społeczno-gospodarczych, mających bezpośredni wpływ także na rozwój handlu ludźmi. Z kraju pochodzenia ofiar, staliśmy się krajem tranzytowym, przez który rozpoczęto „przerzut” ofiar, głównie kobiet z byłego Związku Radzieckiego czy krajów Europy Wschodniej. W kolejnych latach, wraz z bogaceniem się polskiego społeczeństwa zmieniło się również traktowanie Polski i jej obywateli przez tych, którzy zajmują się handlem ludźmi. Z kraju pochodzenia ofiar, czy też kraju tranzytowego dla nich, staliśmy się także miejscem docelowym – w szczególności dla osób pochodzących z: Ukrainy, Rumunii, Bułgarii, Białorusi, Mołdawii, ale także państw azjatyckich - Wietnamu, Bangladeszu czy Chin. Biorąc pod uwagę formy handlu ludźmi, nadal

¹ www.unodc.org/unodc/data/and/analysis/glotip.html

dominującą jest eksploatacja seksualna. Podkreślenia tutaj wymaga fakt, że prostytucja w Polsce objęta jest abolicją, z drugiej jednak strony jest ona ściśle związana z przestępstwami sutenerstwa, kuplerstwa czy stręczycielstwa.² Te zaś przestępstwa mogą mieć bezpośrednie koneksje z samą zbrodnią handlu ludźmi. Obecnie, usługi seksualne w Polsce obejmują prostytucję przydrożną, świadczoną przy trasach szybkiego ruchu - głównie przez obywatelki Bułgarii oraz Polki. Specyficznym dla tej prostytucji stało się obserwowane przez organy ścigania zjawisko opanowywania rynku świadczenia usług seksualnych przez obywateli Bułgarii etnicznego pochodzenia romskiego, którzy tworzą hermetyczne, zorganizowane grupy przestępcze. Prostytucja w agencjach towarzyskich w dużych miastach coraz częściej przenosi się do tzw. mieszkaniówek. W wynajmowanych mieszkaniach, dzięki większej anonimowości, zarówno prostytuujące się osoby, jak i sprawcy czują się bardziej bezkarni. Osoby świadczące usługi seksualne w Polsce i za granicą, stanowią stałą grupę ryzyka ofiar przestępstwa handlu ludźmi. W ostatnich latach działalność polskich grup przestępczych zajmujących się handlem ludźmi i eksploatacją seksualną nie tylko objęła swym zasięgiem Zachodnią i Południową Europę, ale także Wyspy Brytyjskie. Sprawcy rekrutując młode Polki sprowadzając je do Wielkiej Brytanii, gdzie wykorzystując ich krytyczne położenie finansowe zmuszają jednocześnie do świadczenia usług seksualnych w prowadzonych przez siebie agencjach towarzyskich. W powyższym zakresie Wydział do walki z Handlem Ludźmi BSK KGP współpracuje na stałe ze stroną brytyjską, np. z National Crime Agency, czy Policją New Scotland Yard (Wydział do walki z Handlem Ludźmi NSY), udzielając niejednokrotnie brytyjskiej Policji wsparcia w prowadzonych

² Prostytucja nie jest karana, w związku z ratyfikowaniem przez nasz kraj w dniu 29 lutego 1952 r. Konwencji w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji z 1949 roku (Dz. U. Nr 41, poz. 278)

przez nich śledztwach, przyczyniając się także do uwolnienia polskich ofiar.

Jak dotychczas drugą najczęściej pojawiającą się formą przestępstwa handlu ludźmi jest zmuszanie do niewolniczej pracy, ale też innych czynów, często o charakterze drobnych przestępstw kryminalnych, takich jak kradzieże kieszonkowe czy kradzieże sklepowe. Podobnie jak ma to miejsce w sferze wykorzystania seksualnego, również i w tym względzie można doszukiwać się podziału na wykorzystywanie polskich obywateli poza granicami kraju oraz wykorzystywanie cudzoziemców na terenie RP. W najnowszym raporcie (z 2014 r.) Międzynarodowej Organizacji Pracy (International Labour Organization – ILO) na temat pracy przymusowej na świecie szacuje się, że występuje ponad 20 mln ofiar pracy przymusowej. Suma zysków otrzymywanych z tej formy handlu ludźmi to ponad 150 mld dolarów rocznie, z czego tylko prawie 50 mld przypada na kraje rozwinięte i UE. Zdaniem ILO jest to ponad trzykrotny wzrost zysków w ostatnich latach. Średni roczny zysk w przeliczeniu na jedną ofiarę handlu ludźmi zmuszaną do pracy przymusowej jest najwyższy właśnie w krajach rozwiniętych i UE, wynosi niepełna 35 000 dolarów.³ Identyfikacja ofiar handlu ludźmi zmuszanych do pracy przymusowej, tym samym sam proces wykrywczy, są znacznie utrudnione z uwagi na cienką granicę między przestępstwem handlu ludźmi, a łamaniem praw pracowniczych. W obszarze wykorzystywania cudzoziemców do pracy przymusowej na terenie RP najczęściej przebywających nielegalnie, utrzymywana jest przez Wydział do walki z Handlem Ludźmi BSK KGP stała współpraca ze Strażą Graniczną, tj. koordynatorem krajowym dw. z HL w Zarządzie Operacyjno-Śledczym KGSG, jak i Państwową Inspekcją Pracy.

Zidentyfikowaną przez polską Policję po raz pierwszy w Europie nową formą handlu ludźmi było wyludzanie świadczeń

³ www.ilo.org/global/publications/ilo-bookstore/order-online/books/WCMS_243391/langen/index.htm

sojalnych i kredytów. Wykorzystywanie innych do wyłudzenia kredytów i świadczeń sojalnych można obecnie określić, jako najdynamiczniej rozwijającą się, pozwalającą na osiągnięcie olbrzymich dochodów metodę działań zorganizowanych grup przestępczych, zajmujących się procederem handlu ludźmi. W ramach współpracy ze stroną brytyjską potwierdzono, jak dotąd, wyłudzenie świadczeń sojalnych na kwotę ponad 7 milionów funtów szterlingów. Polscy policjanci (w tym funkcjonariusze byłego Centralnego Zespołu do walki z Handlem Ludźmi CBS KGP) brali bezpośredni udział w czynnościach procesowych polegających na przeszukaniu mieszkań i zatrzymaniu sprawców na terenie Wielkiej Brytanii. W 2013 r. w ramach prowadzonych 10 śledztw na terenie Polski przesłuchanych zostało ponad 1500 osób, z czego ponad 600 osobom nadano status osób pokrzywdzonych. Dotychczas dokonano zatrzymania ponad 100 członków zorganizowanych grup przestępczych, którym łącznie przedstawiono ponad 500 zarzutów, z czego niespełna 300 dotyczyła bezpośrednio przestępstwa handlu ludźmi. Zabezpieczono mienie pochodzące z przestępstwa o łącznej wartości około 5 mln zł. Należy zauważyć, że zjawisko to musi być nadal monitorowane i skutecznie zwalczane przez polską Policję, współpracującą z odpowiednią instytucją policyjną właściwego państwa.

Dzięki nowelizacji kodeksu karnego, która weszła w życie 8 września 2010 roku po raz pierwszy wprowadzono definicję handlu ludźmi. Za tę zbrodnię uznaje się czynności sprawcze stypizowane wprost w art. 115§ 22 k.k.⁴ Znamiennym jest, że wprowadzenie definicji handlu ludźmi i zawartych w niej przykładów czynności sprawczych, stanowiło ułatwienie dla funkcjonariuszy Policji w dokonywaniu wstępnych kwalifikacji prawnych. Z drugiej jednak strony, samo wprowadzenie definicji nie rozwiązało wszystkich problemów. Stopień złożoności procesu wykrywczego

przestępstw handlu ludźmi, długotrwały charakter prowadzonych postępowań przygotowawczych, problemy w uzyskiwaniu oraz gromadzeniu materiału dowodowego, wynikające przede wszystkim ze specyfiki współpracy z ofiarami procederu, czy wreszcie międzynarodowy charakter popełnianych przestępstw, to katalog podstawowych trudności, z jakimi mogą spotykać się funkcjonariusze. Powyższe dodatkowo komplikuje fakt, że przestępstwo handlu ludźmi w większości przypadków jest popełniane w zbiegu z innymi czynami karnymi, najczęściej o charakterze kryminalnym i ekonomicznym, praktycznie zawsze w oparciu o zorganizowane struktury przestępcze.

Strategia funkcjonowania polskiej Policji związana ze zwalczaniem handlu ludźmi, pornografii dziecięcej i pedofilii wpisuje się w koncepcję Unii Europejskiej, która to wyraźnie kładzie nacisk na systematyczną walkę z omawianą przestępczością. Celem Unii Europejskiej na lata 2012-2016 jest bowiem wyeliminowanie tej przestępczości poprzez m.in.: wzmocnienie identyfikacji i ochrony osób pokrzywdzonych i pomocy dla nich, lepsze zapobieganie oraz zintensyfikowanie działań wykrywczych w stosunku do sprawców handlu ludźmi, pornografii dziecięcej i pedofilii.

Z danych Komisji Europejskiej wynika, że aż 20% dzieci w Europie może być ofiarami jednej lub większej liczby form niegodziwego traktowania w celach seksualnych. Wzrasta również liczba stron internetowych poświęconych pornografii dziecięcej – każdego dnia do sieci trafia 200 nowych obrazów zawierających takie treści. Dzieci na nich przedstawiane są coraz młodsze, a same obrazy są coraz bardziej drastyczne i brutalne. Około 20% sprawców przestępstw seksualnych powraca do przestępstwa po skazaniu.⁵ Unia Europejska dążyła do penalizacji we wszystkich państwach członkowskich nagabywania dzieci przez Internet w celu wykorzystania seksu-

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny (Dz.U. z 1997 r. Nr 88 z późn. zm.)

⁵ http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/child-sexual-abuse/index_en.htm

alnego. Nowelizacja kodeksu karnego z 2009 roku, wprowadzona w życie 8 czerwca 2010 roku po raz pierwszy stypizowała te czyny, określając je pojęciem „child groomingu”.

Na poziomie Komendy Głównej Policji pierwsza etatowa komórka dedykowana walce z handlem ludźmi została powołana w strukturach Biura Kryminalnego z dniem 15 czerwca 2007 r. przyjmując nazwę Centralnego Zespołu do walki z Handlem Ludźmi. Podstawą powołania tej komórki był rozkaz organizacyjny Komendanta Głównego Policji nr 43/07 z dnia 14 czerwca 2007 r. Od 15 stycznia 2011 r. Zespół przeniesiono do służby śledczej umiejscawiając go w Wydziale do Zwalczania Zorganizowanej Przestępczości Kryminalnej Centralnego Biura Śledczego na podstawie Rozkazu Organizacyjnego nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 stycznia 2011 r. W dalszej konsekwencji działań Zarządzeniem Nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 13 stycznia 2014 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie regulaminu Komendy Głównej Policji dla Biura Służby Kryminalnej powierzono zadanie nadzorowania, organizowania i wspierania wykonywanych w jednostkach organizacyjnych Policji zadań w zakresie zwalczania przestępczości związanej z handlem ludźmi, pornografią dziecięcą i pedofilią. Tym samym, rozkazem organizacyjnym nr 3/14 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 stycznia 2014 r. w sprawie zmian organizacyjno-etatowych w Komendzie Głównej Policji z dniem 22 stycznia 2014 roku w strukturze Biura Służby Kryminalnej utworzony został Wydział do walki z Handlem Ludźmi, składający się z 11 etatów policyjnych. Szczegółowe zadania Wydziału do walki z Handlem Ludźmi wynikają z Decyzji Dyrektora Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji z 2014 r. w sprawie szczegółowej struktury organizacyjnej i schematu organizacyjnego BSK KGP.⁶

---

⁶ Decyzja nr 36/2014 Dyrektora BSK z dnia 29.07.2014 w sprawie szczegółowej struktury orga-

Należy podkreślić, że od lipca 2007 r., zgodnie z poleceniem Zastępcy Komendanta Głównego w komendach wojewódzkich Policji oraz w Komendzie Stołecznej Policji funkcjonują etatowe zespoły dw. z handlem ludźmi, umiejscowione w strukturach Wydziałów Kryminalnych. Warto dodać, że od marca 2011 r. poleceniem Dyrektora Centralnego Biura Śledczego KGP we wszystkich Zarządach CBS KGP wyznaczeni zostali nieetatowi koordynatorzy zagadnienia zwalczania handlu ludźmi.

Wydział dw. z Handlem Ludźmi realizuje założenia koncepcji, która przedłożona została Komendantowi Głównemu Policji w 2013 roku. Koncepcja ta nakłada na Wydział właściwe organizowanie, nadzorowanie koordynowanie i wspieranie realizacji spraw prowadzonych przez jednostki i komórki organizacyjne Policji w zakresie zwalczania przestępstw handlu ludźmi, pornografii dziecięcej, pedofilii oraz przestępstw z nimi związanych. Realizacja tych zadań jest konsekwencją przyjętego przez Radę Ministrów *Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2013-2015* (zwanego dalej Krajowym Planem). Krajowy Plan określa najistotniejsze działania w walce z handlem ludźmi, działania o zasięgu ogólnokrajowym, które powinny zostać podjęte przez podmioty i instytucje, w tym także Policję. Za bieżące monitorowanie realizacji Krajowego Planu odpowiada międzyresortowy Zespół do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi (zwany dalej Zespołem), w którego pracach bierze czynny udział także Policja. Z uwagi na fakt, że co roku Minister Spraw Wewnętrznych przedstawia Prezesowi Rady Ministrów sprawozdanie z realizacji zadań zawartych w Krajowym Planie Wydział do walki z Handlem Ludźmi BSK KGP jest odpowiedzialny za ich realizację w zakresie ściśle dotyczącym Policji oraz przygotowanie sprawozdań z ich wykonania. Do zadań tych należą m.in.:

---

nizacyjnej i schematu organizacyjnego BSK KGP, podziału zadań między dyrektorem, a jego zastępcami oraz katalogu zadań komórek organizacyjnych.

- organizacja obchodów Europejskiego Dnia Przeciwko Handlowi Ludźmi w szkołach policyjnych;
- opracowanie i wdrożenie nowego „Algorytmu postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi” – obecnie trwają prace zmierzające do opracowania *Zarządzenia Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie zapobiegania i wykrywania przestępstwa handlu ludźmi oraz innych przestępstw i wykroczeń z nim związanych (zwanego dalej Zarządzeniem)*. Wypracowane jednolite metody postępowania funkcjonariuszy, stosowane w walce z szeroko pojętym handlem ludźmi, pozwolą na usprawnienie sposobu postępowania z ofiarami handlu ludźmi oraz osobami pokrzywdzonymi tego typu przestępczością.
- wdrożenie kompleksowego systemu szkoleń na temat handlu ludźmi w Policji – w tym obszarze Wydział do walki z Handlem Ludźmi BSK przewodniczył pracom utworzenia nowego programu szkoleniowego kursu specjalistycznego z zakresu handlu ludźmi, który został z końcem sierpnia 2014 r. zatwierdzony przez Komendanta Głównego Policji. We wrześniu br. po raz pierwszy Szkoła Policji w Pile przeprowadziła taki kurs, bazując na zmienionej podstawie programowej, uwzględniającej aktualne metody walki ze współczesnymi formami handlu ludźmi.

Ponadto w ramach obchodów VIII Europejskiego Dnia Walki z Handlem Ludźmi upubliczniono utworzoną od 17 października 2014 r. w Wydziale do Walki z Handlem Ludźmi Biura Służby Kryminalnej KGP skrzynkę e-mailową o adresie: **handelludzmibsk@policja.gov.pl**. Wykorzystując Internet, który jest masowym medium, każdy może przesłać informację do Policji o zaobserwowanych symptomach tego procederu, co pozwoli m.in. na zapobieżenie kolejnym ludzkim tragediom. Do-

datkowo do kontaktów utworzona została infolinia o numerze **664 974 934**. Jest ona obsługiwana przez funkcjonariuszy Wydziału dw. z Handlem Ludźmi BSK KGP. Osoby, nawet anonimowo, mogą przekazać informacje dotyczące handlu ludźmi, pedofilii czy pornografii dziecięcej. Infolinia ta również jest wykorzystywana do kontaktów z organizacjami pozarządowymi dążąc tym samym do jak najszybszego zapewnienia ofiarom handlu ludźmi właściwej pomocy. W ramach Europejskiego Dnia Walki z Handlem Ludźmi ww. Wydział opracował wspólnie z Zespołem Prasowym KGP baner informacyjny umieszczony na stronie internetowej Komendy Głównej Policji.

W zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi Wydział dw. z Handlem Ludźmi BSK KGP kładzie duży nacisk na właściwą i skuteczną identyfikację ofiar, a w konsekwencji zapewnienie im przez właściwe podmioty stosownego wsparcia. Pomoc ofiarom handlu ludźmi należy bowiem rozpatrywać w zależności od form wykorzystania tych osób. Inne potrzeby będzie miała ofiara handlu ludźmi wykorzystywana seksualnie, inne potrzeby zaś wykaże ofiara zmuszana do niewolniczej pracy czy żebrania. Na problemy z identyfikacją potrzeb ofiar handlu ludźmi dodatkowo nakładają się różnice kulturowe, wykształcenie, czy pochodzenie społeczne. Nieznajomość różnic kulturowych rodzi trudności w samym procesie komunikacji interpersonalnej. Dodatkową przeszkodą, jaką napotykają funkcjonariusze Policji w procesie identyfikacji ofiar handlu, jest brak samoidentyfikacji ze strony ofiar. Bardzo często ofiara nie czuje się ofiarą, nie zdaje sobie sprawy z tego, że zostało popełnione przestępstwo, a tym bardziej na jej szkodę. Ciężko jest pozyskać środek dowodowy w postaci jej zeznań. Wszystko to rodzi także trudności w samym procesie wykrywczym, do którego realizacji jest zobowiązana Policja. Jak mamy zatem pomóc ofierze? Nieodzownym w tym obszarze jest utrzymywanie właśnie stałej współpracy z organizacjami powołanymi do realizacji wsparcia i pomocy ofiarom handlu

ludźmi. Od 2006 roku na zlecenie Ministra SWiA realizowany jest *Program wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*. Finansowany w całości z budżetu państwa, przeznaczony jest dla cudzoziemców – obywateli państw trzecich zidentyfikowanych w Polsce jako ofiary handlu ludźmi. Od stycznia 2010 *Program* jest częścią nowego zadania publicznego – *Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi* (KCIK), które zapewnia pomoc zarówno obywatelom RP będącym ofiarami handlu ludźmi, jak i cudzoziemcom. Kluczowymi partnerami Wydziału dw. z Handlem Ludźmi BSK KGP są m.in.:

- Fundacja przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada,
- Stowarzyszenie Po-MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej,
- ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych,
- Fundacja Dzieci Niczyje,
- Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (International Organization for Migration).

Z uwagi na międzynarodowy charakter przestępstwa handlu ludźmi, jak i pornografii dziecięcej rozpowszechnianej w Internecie działania Wydziału do walki z Handlem Ludźmi koncentrują się na wspieraniu spraw o charakterze międzynarodowym prowadzonych przez wojewódzkie zespoły dw. z handlem ludźmi. W tym obszarze Wydział utrzymuje stałą współpracę z polskimi Oficerami Łącznikowymi (Wielka Brytania, Ukraina, Białoruś, Niemcy, Francja, Holandia), jak również z zagranicznymi oficerami akredytowanymi w Polsce (Wielka Brytania, Niemcy, Bułgaria, Rumunia, Ukraina, Włochy, Szwajcaria). Równolegle Wydział do walki z Handlem Ludźmi utrzymuje stałą współpracę z właściwymi za granicą komórkami dw. z handlem ludźmi i pornografią dziecięcą, wykorzystując przy tym kanał wymiany informacji policyjnych poprzez EUROPOL. Niezmiernie ważną rolę w obszarze współpracy międzynarodowej pełni Wydział dw.

z Handlem Ludźmi, który jest odpowiedzialny jest za koordynację krajową jednocześnie dwóch podplików analitycznych EUROPOL-u: AWF SOC, tj. Focal Point PHEONIX (handel ludźmi) i Focal Point TWINS (pornografia dziecięca). Tym samym, Wydział dw. z Handlem Ludźmi zajmuje się realizacją licznych wniosków od zagranicznych Biur Łącznikowych przy Europolu, m.in. od Wielkiej Brytanii, Bułgarii, Francji, Holandii, Belgii, Danii, Niemiec, Szwecji, Szwajcarii. Bezpośrednią rolą tego Wydziału jest także udział w projekcie wzmacniania współpracy między państwami UE w ramach Cyklu Polityki Bezpieczeństwa UE w obszarze zwalczania poważnej i zorganizowanej przestępczości na lata 2014 – 2017 (EMPACT THB - Europejska Multidyscyplinarna Platforma Przeciwko Zagrożeniom Przystępstwami Handlu Ludźmi) i tym samym reprezentowanie polskiej Policji podczas spotkań w EUROPOL-u. W ramach Cyklu Polityki Bezpieczeństwa UE w obszarze zwalczania poważnej i zorganizowanej przestępczości na lata 2014 – 2017 należy także kontynuować udział w realizacji priorytetu: „Cyberprzestępczość - zwalczanie wykorzystywania seksualnego dzieci on-line”. W charakterze koordynatorów tych dwóch priorytetów z ramienia polskiej Policji zostali wyznaczeni właśnie policjanci Wydziału dw. z Handlem Ludźmi.

W walce z pornografią i pedofilią dziecięcą Wydział podejmuje także ścisłą współpracę nie tylko z EUROPOL-em, ale także z międzynarodową organizacją INTERPOL. W swoich zasobach INTERPOL posiada dostęp do bazy danych z wizerunkami ofiar i sprawców pornografii dziecięcej – International Child Sexual Exploitation image database (dalej - ICSE DB). Dzięki zaawansowanej technologicznie infrastrukturze, przy wykorzystaniu specjalistycznego programu, eksperci Interpolu dokonują identyfikacji osób pokrzywdzonych i przestępców pochodzących z całego świata. Jak do tej pory zidentyfikowali ponad 3000 ofiar z ponad 40 krajów. Państwa członkowskie mają możliwość przyłączenia

się do przedmiotowej bazy ICSE DB (aktualnie ok. 40 państw ma bezpośredni dostęp).⁷

Funkcjonariusze Wydziału dw. z Handlem Ludźmi BSK KGP biorą czynny udział w charakterze ekspertów merytorycznych w zakresie zwalczania wykorzystywania seksualnego dzieci i pornografii dziecięcej w pracach międzynarodowych grup, zespołów i gremiów o charakterze stałym. Aktualnie jako Wydział bierzemy udział w spotkaniach dwóch grup roboczych Rady UE ds. Egzekwowania Prawa oraz ds. Ogólnych i Ewaluacji. Wydział bierze także czynny udział w spotkaniach z inicjatywy Unii Europejskiej i USA dotyczących utworzonego w grudniu 2012 r. tzw. globalnego Sojuszu w zwalczaniu wykorzystywania seksualnego dzieci w Internecie, czy wreszcie w spotkaniach Komitetu Konsultacyjnego mającego na celu wspieranie działań na rzecz podnoszenia bezpieczeństwa Internetu - „Safer Internet Action Plan”, utworzonego w 2006 r. z inicjatywy zespołu "Dyżurnet.pl" Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej (NASK).

W obszarze handlu organami ludzkimi Wydział do walki z Handlem Ludźmi BSK KGP współpracuje na stałe z Wydziałem do walki z Cyberprzestępczością BSK KGP, dążąc do ujawniania sprawców czynów z art. 43 ustawy o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów. Dodatkowo współpracujemy z Centrum Organizacyjno-Koordynacyjnym ds. Transplantacji „POLTRANSPLANT” oraz Krajowym Centrum Bankowania Tkanek i Komórek.

Handel ludźmi, jak i pornografia dziecięca i pedofilia są przestępstwami wymagającymi interdyscyplinarnego podejścia i współpracy wielu instytucji. Na sce-

nie walki z tymi formami przestępczości działanie w pojedynkę nie przyniesie nigdy oczekiwanych rezultatów. Dlatego, też zasadniczą rolą Wydziału dw. z Handlem Ludźmi powinno być multidyscyplinarne podejście, zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym. Bardzo istotne w procesie edukacyjnym funkcjonariuszy Policji są szkolenia, opracowane wytyczne, procedury czy algorytmy, jednak najważniejsza w tym wszystkim jest pokrzywdzona jednostka społeczna jaką jest sama ofiara. Policjant wykonując swoje czynności zawodowe musi uwzględniać specyfikę omówionych przeze mnie przestępstw, tym samym każdą ofiarę i sprawę powinien traktować indywidualnie, tak aby od początku do końca ofiara miała przekonanie, że było warto współpracować z organami ścigania.

⁷ www.interpol.int/Crime-areas/Crimes-against-children/Victim-identification

ROZPOZNANIE, ZWALCZANIE I PRZECIWDZIAŁANIE PRZESTĘPCZOŚCI HANDLU LUDŹMI W SZKOLENIU SPECJALISTYCZNYM POLICJI

Przestępstwo handlu ludźmi w swojej złożoności i szeregu interpretacji identyfikacyjnych systemu prawnego pod kątem przepisów definiujących, jak również odnoszących się do penalizacji jest jednym ze szczególnych wyzwań prawników w Polsce i na świecie w systemie przeciwdziałania temu zjawisku.

Elastyczność i pomysłowość działania sprawców, którzy dostosowują się do nowych warunków sprawia, że zmienia się pojęcie handlu ludźmi i rozszerzane jest o kolejne, nieznane dotąd formy tego procederu⁸.

Prężny dynamizm przemian ewolucyjnych oraz pojawiania się szeregu nowych form zjawiskowych tej przestępczości wymusza na instytucjach państwowych, głównie służbach policyjnych jak np. Policji, Straży Granicznej i tym samym organach ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości w poszukiwaniu skuteczniejszych, a tym samym adekwatnych narzędzi prawnych w trójkierunkowym podejściu do problemu, czyli skutecznego przeciwdziałania, rozpoznania i zwalczania przestępczości handlu ludźmi oraz przestępstw im towarzyszących.

Polska Policja w tym zakresie na bieżąco monitorując skalę zjawiska w całym jego spektrum ogólnokrajowym z bardzo dobrze rozwiniętą współpracą międzynarodową w swoich staraniach oraz ustawowych zadaniach między innymi stworzyła nowy program nauczania⁹ funkcjonariuszy

Policji w zakresie zapobiegania przestępstwom ludźmi i ich zwalczania w celu jeszcze skuteczniejszego realizowania tych zadań.

Przedmiotowe zmiany podyktowane były także trafnym stwierdzeniem tej sytuacji *obrogatio*, czyli zmianami ustawowymi z 8 września 2010 roku, gdzie weszła w życie ustawa z dnia 20 maja 2010 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny¹⁰, ustawy o Policji, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. nr 98, poz. 626), która wprowadziła do kodeksu karnego definicję handlu ludźmi.

Struktura opracowanego programu szkolenia specjalistycznego

Zwalczanie przestępczości związanej z handlem ludźmi jest obecnie jednym z podstawowych priorytetów - tak Policji, jak i pozostałych organów ścigania oraz innych organów państwowych. Dynamika zjawiska, jak i ewolucja form wykorzystania osoby w tzw. handlu „żywym towarem” spowodowała konieczność opracowania programu szkolenia specjalistycznego z zakresu zapobiegania przestępstwom handlu ludźmi i ich zwalczania. W opracowanym programie szkolenia specjalistycznego ujęto najważniejsze założenia, jakie postawiły między innymi zmiany legislacyjne w krajowych regulacjach prawnych, zidentyfikowanie nowych form zjawiskowych przestępstwa handlu ludźmi, a tym

⁸M. Pomarańsk-Bielecka, M. Wiśniewski, *Analiza przepisów prawa definiujących i penalizujących handel dziećmi*, Dziecko krzywdzone nr 4 (33) 2010, Warszawa, s. 7.

⁹Decyzja nr 307 Komendanta Głównego Policji z dnia 27 sierpnia 2014 roku, w sprawie programu

nauczania na kursie specjalistycznym z zakresu zapobiegania przestępstwom handlu ludźmi i ich zwalczania, (Dz. Urz. KGP z dnia 27 sierpnia 2014 r.).

¹⁰Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., *Kodeks karny*, (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

samym udoskonalenia metod operacyjno-śledczych wobec ewolucji form i metod przestępczych stosowanych przez sprawców, którzy w dużej większości tworzą profesjonalne lokalne, krajowe oraz międzynarodowe zorganizowane grupy przestępcze.

W składzie zespołu przygotowującego ten program znaleźli się doświadczeni funkcjonariusze Policji¹¹ na co dzień realizujący zarówno w aspekcie praktycznym czy naukowym obowiązki służbowe związane z szeroko pojętym zagadnieniem handlu ludźmi.

Opracowany program szkolenia specjalistycznego został wyszczególniony w pięciu blokach tematycznie - zagadnieniowych, tj.:

1. Przepisy międzynarodowe i krajowe dotyczące handlu ludźmi.
2. Ustawowe znamiona przestępstw dotyczących handlu ludźmi.
3. Metody działania sprawców.
4. Taktyka prowadzenia czynności wykrywczych.
5. Współpraca w sprawach o handel ludźmi.

Zwalczanie przestępczości handlu ludźmi ze względu na transgraniczny wymiar tego procederu wiąże się z koniecznością ścisłej współpracy międzynarodowej w celu zapewnienia szybkiego i skutecznego ścigania sprawców przestępstwa. Nierzadko dopiero spojrzenie na kontekst międzynarodowy uwidacznia cały proces handlu ludźmi i jego poszczególne etapy: werbowanie, transport i eksploatację. To zaś pozwala na zlikwidowanie działalności zorganizowanych grup przestępczych na wszystkich etapach prowadzonego przez nich procederu.¹² Reakcja na handel ludźmi powinna być stanowcza i mieć na celu za-

równy zapobieganie przestępstwom i ich ściganie, jak i ochronę pokrzywdzonych.¹³ Handel ludźmi stał się przedmiotem regulacji międzynarodowych już na początku XX wieku, kiedy to zostały przyjęte pierwsze akty międzynarodowe.¹⁴

Przepisy międzynarodowe i krajowe dotyczące handlu ludźmi

Jak już niejednokrotnie podkreślono, działalność polegająca na uprawianiu handlu ludźmi przejawiać się może w wielu zróżnicowanych gatunkowo czynnościach¹⁵. Obszar tematyczny dotyczący uregulowań prawnych stanowi całkowite kompendium aktualnych międzynarodowych i krajowych regulacji prawnych dotyczących handlu ludźmi, opierając się na początkowych historycznie unormowaniach tego przestępstwa, kiedy to zostały przyjęte pierwsze akty międzynarodowe: Międzynarodowe Porozumienie z 18 maja 1904 r. i Międzynarodowa Konwencja z 4 maja 1910 r.¹⁶ kończąc na najaktualniejszych i istotnych aktach prawnych międzynarodowych, europejskich oraz krajowych. W przedmiotowym szkoleniu specjalistycznym stanowi to bardzo ważny element identyfikacji karno – prawnej czynów zabronionych związanych z przestępstwem handlu ludźmi i przestępstwami im towarzyszącymi.

Przedmiotem niniejszego bloku tematycznego będzie wskazanie najważniejszych zagadnień prawnych, w świetle prawa krajowego i międzynarodowego, zwrócenie uwagi na trudności w rozpoznawaniu omawianych przestępstw¹⁷.

¹¹ podinsp. Maciej Romanowski – BSK, podinsp. Krzysztof Sawicki, podinsp. Jarosław Zientkowski – Szkoła Policji w Pile, kom. Paweł Łabuz – CBŚP, kom. Jarosław Pytliński – KWP w Gorzowie Wielkopolskim, asp. Marcin Jagusiak – KMP w Piotrkowie Trybunalskim.

¹²I. Malinowska, W. Szczepański, *Współdziałanie policji z wybranymi podmiotami w zwalczaniu handlu ludźmi*, Zeszyty Naukowe „Obronność” 1/2013, s. 169.

¹³Rezolucja legislacyjna Parlamentu Europejskiego z dnia 14 grudnia 2010 roku.

¹⁴Międzynarodowe Porozumienie z 18 maja 1904 r. i Międzynarodowa Konwencja z 4 maja 1910 r., Dz. U. R.P. z 1922 r., Nr 87, poz. 783.

¹⁵J. Jurewicz, *Handel ludźmi w polskim prawie karnym i prawie ponadnarodowym*, Łódź 2011, s. 119.

¹⁶Dz. U. R.P. z 1922 r., Nr 87, poz. 783.

¹⁷J. W. Wójcik, *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej, zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne*, Warszawa 2011, s. 225.

Ustawowe znamiona przestępstw dotyczących handlu ludźmi

Zagadnienie drugie ma także znaczący cel, jakim jest w oparciu o program przedmiotowego szkolenia uzyskania wiedzy przez policjantów celem prawidłowego charakteryzowania ustawowych znamion przestępstwa handlu ludźmi, przestępstw towarzyszących handlowi ludźmi oraz właściwego kwalifikowania stanu faktycznego wybranych przestępstw dotyczących handlu ludźmi.

Zasadniczą kwestią w szkoleniu jest zasygnalizowanie o nowelizacji z 8 września 2010 roku ustawa z dnia 20 maja 2010 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny¹⁸, ustawy o Policji, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, które art. 115 § 22 k.k., wprowadziły w Polsce definicję legalną handlu ludźmi, a także wyczerpujące objaśnienie art. 8 p.w.k.k., w którym określona została odpowiedzialność za przestępstwo spowodowania oddania innej osoby w stan niewolnictwa albo uprawianiu handlu niewolnikami (art. 115 § 23 k.k.). Wprowadzone zmiany legislacyjne spowodowały także to, że ustawodawca uchylił § 4 w art. 204 k.k. oraz spenalizował w art. 211a k.k. przestępstwo nielegalnej adopcji.¹⁹

Konieczne także jest szersze spojrzenie na zjawisko handlu ludźmi, zwłaszcza w kontekście poszczególnych form wykorzystania osób pokrzywdzonych i metod działania sprawców. Przestępstwo handlu ludźmi w Polsce przez wiele lat związane było z tylko jedną formą wykorzystania, najbardziej dostrzegalną społecznie, tzn. eksploatacją seksualną w ramach zjawiska prostytucji. W Polsce mamy do czynienia niewątpliwie z dominującym charakterem tej formy wykorzystania²⁰ ofiar handlu

ludźmi. Celem przedmiotowego bloku tematycznego było także zwrócenie uwagi na wzrastającą skalę innych działań przestępczych w ramach handlu ludźmi w formie wykorzystania do pracy przymusowej (niewolniczej), do zebrania (ze szczególnym zwróceniem uwagi na problematykę zmuszania do żebractwa w aspekcie handlu ludźmi art. 104 kodeksu wykroczeń²¹), popełniania innych przestępstw i wykroczeń, wyłudzeń kredytów i świadczeń socjalnych oraz wszelkich przejawów czynów zabronionych w handlu narządami i tkankami ludzkimi ze szczególnym uwzględnieniem uregulowań prawnych ustawy o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów²².

Powyższe zagadnienie w takiej postaci programowej stanowi ważną funkcję, gdyż już niejednokrotnie podkreślono, że działalność polegająca na uprawianiu handlu ludźmi, może przejawiać się w wielu zróżnicowanych gatunkowo czynnościach²³. Niektóre z nich wyczerpywać mogą znamiona innych niż określonych w art. 189a k.k. typów czynów zabronionych przykładowo generowane korzyści majątkowej z prowadzonej działalności przestępczej w kontekście problematyki prania pieniędzy w handlu ludźmi.

Metody działania sprawców

Metody działania sprawców przestępstwa handlu ludźmi wiążą się z wyborem ofiary, rekrutacją, przekroczeniem granicy, przejściem kontroli nad osobą oraz powstrzymaniem ofiary o zeznań. Niedostateczna wiedza o metodach działania sprawców i kierujących nim mechanizmach stanowi poważną barierę w zapobieganiu temu zjawisku i zwalczaniu²⁴.

---

materiały do raportu za lata 2009 – 2011, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 2012, s. 75.

²¹ Dz. U. 1971 Nr 12 poz. 114.

²² Dz. U. 2005 nr 169 poz. 1411.

²³ Zob. J. Jurewicz, *Handel ludźmi w polskim prawie karnym i prawie ponadnarodowym*, Łódź 2011, s. 119.

²⁴ J. Bryk, *Metody działania sprawców przestępstw handlu ludźmi*, [w:] B. Hołyst, J. Bryk, I. Malinow-

---

¹⁸ Dz. U. Nr 98, poz. 626

¹⁹ J. Bryk, M. Kobyła, I. Malinowska, *Handel ludźmi – wykorzystanie narzędzi analitycznych w procesie wykrywania sprawców*, Szczytno 2014, s. 11.

²⁰ T. Piechocki, *Handel ludźmi w Polsce – obecne trendy*, [w:] *zapobieganie handlowi ludźmi w Polsce –*

Mając na uwadze takie zachowania przestępne sprawców tych przestępstw, zagadnienie dotyczące metod działania sprawców handlu ludźmi szeroko prezentuje słuchaczom szkolenia rozpoznane metody działania sprawców, gdzie poruszona zostanie struktura grup przestępczych z podziałem ról i zdań, szczegółowo określając werbownika, pośrednika/pomocnika, zleceniodawcę zajmujących się handlem ludźmi. Ponadto istotnym elementem szkolenia jest przedstawienie mechanizmów działania sprawców, ze zwróceniem szczególnej uwagi na etapy rekrutacji, nakłaniania i realizacji, jednocześnie wskazując obszary kryminogenne, w których może występować handel ludźmi. Organizatorzy przedmiotowego proceduru stosują wszelkiego rodzaju metody werbunku oraz dalszej odsprzedaży i eksploatacji potencjalnych ofiar handlu ludźmi. Stosowane metody są zarówno z uwagi na swoją skuteczność od wielu lat oraz nowatorskie metody nieznane organom ścigania.²⁵ W związku z powyższym w programie szkolenia ujęto zagadnienie związane z psychologiczną charakterystyką werbownika w interakcji z ofiarą oraz sposób typowania przez niego potencjalnej ofiary. Konieczność właściwego rozpoznania i monitorowania przez funkcjonariuszy Policji potencjalnych miejsc, w których może dochodzić do handlu ludźmi, m.in. agencji towarzyskich, salonów masażu, miejsc prostytutki przydrożnej, skupisk osób żebrzących, wpływa w istotny sposób na zapobieganie przestępstwom handlu ludźmi i ich zwalczania.

Doświadczenia sprawców ww. przestępstw, którzy wraz z adwokatami ostatecznie są zaznajamiani z materiałami sprawy, spowodowały, że wypracowali oni nowe mechanizmy prowadzenia tego typu

interesów, bardzo utrudniające organom ścigania proces wykrywaczy.

Duża liczba spraw zrealizowanych przez Policję spowodowała, że członkowie tego typu grup przestępczych poznali dokładnie, jakimi sposobami gromadzone są dowody i co w ogóle jest dowodem winy w procedurze handlu ludźmi i czerpania korzyści z cudzego nierządu. Przede wszystkim korzystanie z telefonów komórkowych w celu komunikowania się między członkami grupy zostało zminimalizowane, a prowadzone rozmowy są niezwykle ostrożne, bardzo rzadko nadające się do wykorzystania w procesie karnym. Telefony oficjalne agencji towarzyskich służą wyłącznie do zapraszania klientów do lokalu, z zaznaczeniem, że wszelkie informacje zostaną przekazane na miejscu. Niektórzy liderzy w ogóle zaprzestali używania komórek, a jeśli już mają to często wymieniają karty wraz z aparatami, które posiadają wyłącznie do kontaktów między sobą w ramach grupy. Niestety nie ma możliwości zastosowania kontroli operacyjnej na telefonach ofiar tego proceduru – tj. prostytutki, które z pewnością w kontaktach nawet między sobą poruszają tematy związane z ich pracą.

Kolejną zaobserwowaną zmianą w mechanizmach przestępczych w sprawach handlu ludźmi jest wyeliminowanie sytuacji płacenia przez klienta za usługę seksualną osobom trzecim. Klienci rozliczają się wyłącznie z prostytutką, bez obecności innych osób, dzięki czemu klient – potencjalny świadek, nawet jak zezna, treść takiego zeznania nie dostarczy dowodu winy. Pozostaje jedynie zeznanie prostytutki, która i tak może w najlepszym wypadku powiedzieć, że dawała pracownikom lokalu pieniądze za wynajem pokoju w motelu. prostytutki są wręcz meldowane i płacą oficjalnie za mieszkanie w hotelu pieniądze, które przechodzą przez kasę fiskalną. Całkowicie bezpieczną formą rozliczania jest sytuacja, kiedy klient płaci np. 100 zł prostytutce, co jest w całości jej gażą, a 100 zł płaci w recepcji za wynajęcie pokoju, który oczywiście zajmuje tylko przez go-

---

ska (red.), *Metody działania sprawców przestępstw handlu ludźmi*, Szczytno 2008, s. 9.

²⁵ P. Łabuz, Śnieżek D., *Handel „żywym towarem” jako działalność zorganizowanych grup przestępczych specjalizujących się w handlu ludźmi*, [w]: *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki, Zarządzania i Administracji w Warszawie* 1(11)2010, Warszawa 2010, s. 21-24.

dzinę. Ta forma powoduje, że nie ma w ogóle miejsca bezpośrednia relacja rozliczeń pomiędzy prostytutką a stręczycielem, sutenerem. Klient natomiast też jest przekonany, że drugie 100 zł płaci za wynajem pokoju, za co może nawet otrzymać paragon fiskalny lub fakturę VAT.

Liderzy, zwłaszcza właściciele lokali, w których są agencje towarzyskie, wobec których toczyły lub toczą się sprawy karne z art. 204 k.k., 189a k.k., z obawy o swoje bezpieczeństwo wynajmują lokal lub jego część, np. sam bar – osobom trzecim, niekaranym z tych artykułów. Wręcz nie przebywają w tych lokalach lub tylko sporadycznie, co ma stwarzać pozory, że nie mają już z tym nic wspólnego. Natomiast mieszkania, w których prostytutki świadczą usługi, wynajmowane są na jedną z nich i nie przebywają tam w ogóle żadni ochroniarze. Często też w agencjach nie ma już zatrudnionych obywaterek Ukrainy, czy Białorusi, są wyłącznie Polki, co praktycznie uniemożliwia wykorzystanie w działaniach funkcjonariuszy Straży Granicznej. „Likwidacja” agencji towarzyskich w trakcie realizowanych spraw jest w rzeczywistości pozorna i tymczasowa albowiem na etapie postępowania przygotowawczego nie można zakazać prowadzenia działalności gospodarczej osobom podejrzanym, co oznacza, że lokale te często po krótkiej przerwie funkcjonują w dalszym ciągu. Jedynie sytuacja, gdy znaczna większość członków grupy, w tym jej liderzy zostaną tymczasowo aresztowani, faktycznie powoduje przynajmniej czasowe przerwanie tego procederu w agencjach, które były zarządzane przez tę grupę z powodu fizycznej nieobecności tych osób. Zawsze jednak powrót do przestępstwa na tej płaszczyźnie ma miejsce.²⁶

Z opisanej wyżej sytuacji widać wyraźnie, że w prowadzonych działaniach zwalczających tego typu przestępczość coraz trudniej jest uzyskać ewidentne dowody

²⁶ P. Łabuz, M. Michalski., *Zorganizowane grupy przestępcze a handel ludźmi – prostytutka i eksploatacja seksualna*, Magazyn Prawniczy JURYSTA 1(240), Warszawa 2014, s.30.

winy na popełnienie przestępstw handlu ludźmi i innych im towarzyszących. Drastryczny spadek liczby i jakości tych dowodów z opisanych przyczyn spowodował, że prokuratorzy nadzorujący tego typu sprawy karne coraz rzadziej stawiają zarzuty, nie wspominając już o art. 258 k.k., który może wzmocnić sprawę i wpłynąć na wyższe wyroki²⁷.

Przestępczość handlu ludźmi jest ściśle związana z działalnością zorganizowanych grup przestępczych, co w dużym stopniu wiąże się z „profesjonalnym” działaniem sprawców tych przestępstw.

Taktyka prowadzenia czynności wykrywczych

Blok czwarty wydaje się w ocenie autorów programu szkolenia bardzo istotny, ponieważ dotyczy taktyki prowadzenia czynności wykrywczych przez funkcjonariuszy Policji wobec przestępstwa handlu ludźmi we wszystkich jej postaciach. Zagadnienie to zostało bardzo gruntownie rozbudowane w aspekcie czynności operacyjno-rozpoznawczych, związanych z zapobieganiem i zwalczaniem handlu ludźmi. W programie szkolenia zaznaczono, że bardzo istotne jest przygotowanie policjantów do częstszego oraz właściwego, z punktu proceduralnego wykorzystania dostępnych i tym samym znajdujących swoje rozwinięcie w licznych rozporządzeniach, zarządzeniach, instrukcjach oraz rozkazach²⁸ jako

²⁷ P. Łabuz, D. Śniezek, Prawno – kryminalistyczny aspekt współczesnego handlu ludźmi wykorzystywanymi do prostytucji, Kwartalnik Kadry Kierowniczej „Policja” 1/2011, Szczytno 2011, s. 22.

²⁸ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych. (Dz. U. z dnia 1 października 2010 r.). Ustawa z dnia 21 czerwca 1996 r. o niektórych uprawnieniach pracowników obsługującego ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz funkcjonariuszy i pracowników urzędów nadzorowanych przez tego ministra. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2010 r., w sprawie sposobu oznaczania materiałów, umieszczania na nich klauzul tajności, a także zmiany nadanej klauzuli tajności (Dz. U. z dnia 31 sierpnia 2010 r.). Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 czerwca 2010 r., w sprawie organizacji i funkcjonowania

kancelarii tajnych (Dz. U. z dnia 29 czerwca 2010 r.). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 marca 2002 r., w sprawie sposobu dokumentowania prowadzonej przez Policję kontroli operacyjnej, przechowywania i przekazywania wniosków, zarządzeń i materiałów uzyskanych podczas stosowania tej kontroli, a także przetwarzania i niszczenia tych materiałów (Dz. U. z dnia 18 marca 2002 r.). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2002 r., w sprawie sposobu przeprowadzania i dokumentowania przez Policję czynności operacyjno-rozpoznawczych polegających na dokonaniu w sposób niejawnym nabycia, zbycia lub przejęcia przedmiotów pochodzących z przestępstwa, ulegających przypadkowi albo których wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub którym obrót są zabronione, a także na przyjęciu lub wręczeniu korzyści majątkowej, oraz sposobu przekazywania, przetwarzania i niszczenia materiałów uzyskanych podczas stosowania tych czynności (Dz. U. z dnia 16 marca 2002 r.). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2002 r., w sprawie sposobu przeprowadzania i dokumentowania przez Policję niejawnego nadzorowania wytwarzania, przemieszczania, przechowywania i obrotu przedmiotami przestępstwa (Dz. U. z dnia 16 marca 2002 r.). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 maja 2002 r., w sprawie szczegółowych zasad i trybu wydawania, posługiwania się, przechowywania i ewidencji dokumentów, które uniemożliwiają ustalenie danych identyfikujących policjanta lub osobę udzielającą pomocy Policji oraz środków, którymi posługują się przy wykonywaniu zadań służbowych (Dz. U. z dnia 14 czerwca 2002 r.). Zarządzenie nr 2020 Komendanta Głównego Policji z dnia 30.12.2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu organizacji i funkcjonowania kancelarii tajnych i innych niż kancelaria tajna komórek organizacyjnych odpowiedzialnych za przetwarzanie materiałów niejawnych, sposobu i trybu przetwarzania informacji niejawnych oraz doboru i stosowania środków bezpieczeństwa fizycznego informacji niejawnych w Policji Zarządzenie nr 352 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 lipca 2003 r., w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osób zaginionych oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok. Decyzja nr 773 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 grudnia 2008 r., w sprawie prowadzenia w Policji zestawu zbiorów informacji „System Informacji Operacyjnych”. Decyzja nr 774 Komendanta Głównego Policji z dnia 19 grudnia 2008 r., w sprawie określenia podziału zadań służbowych policjantów wykonujących czynności w zakresie sporządzania i przekazywania dokumentacji kontroli operacyjnej.

podstawowe metody pracy operacyjnej Policji jako organu ustawowo do tego uprawnionego.

Zespół programowy, głównie w oparciu o ustawę o Policji oraz inne przepisy wykonawcze, przygotował praktyczne aspekty wybranych form i metod pracy operacyjnej, skutecznych w zwalczaniu handlu ludźmi oraz możliwości wdrażania kontroli operacyjnej, a także wykorzystania rzeczowych środków pracy operacyjnej oraz dokumentów legalizacyjnych w prowadzonych czynnościach operacyjnych w sprawach o handel ludźmi.

Opisywane czynności operacyjno-rozpoznawcze często określane są przez policjantów jako „ofensywne metody pracy operacyjnej”, jakimi jest przykładowo zakup kontrolowany w myśl przepisów art. 19a ustawy o Policji²⁹. Należy podkreślić, co zostało uwzględnione przy opracowywaniu tego szkolenia, że czynności operacyjne stanowią istotny, często zasadniczy element wykrywania przestępstw i ich zapobiegania, jak również ustalania i zatrzymywania sprawców, które niejednokrotnie są przeprowadzane permanentnie w prowadzonym monitorowaniu i rozpoznaniu zjawiska handlu ludźmi. Mogą być prowadzone zarówno równoległe do toczących postępowań przygotowawczych, na przykład w sprawach o czerpanie korzyści z cudzego nierządu, pracy przymusowej itp., jak też po umorzeniu postępowań przygotowawczych z powodu niewykrycia sprawców. Niemniej istotną rolę pełnią w przypadkach zapobiegania przestępstwom, na przykład przy udaremnieniu planowanego przestępstwa handlu ludźmi (art. 189a § 2 k.k.). Często stanowią podstawę do wszczęcia postępowania przygotowawczego, szczególnie gdy w wyniku ich realizacji zostanie ujawnione przestępstwo³⁰.

Niewątpliwie wprowadzenie do programu szkolenia policjantów zagadnienia

²⁹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179.

³⁰ J. Gołębiowski, *Praca operacyjna w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, Warszawa 2008, s. 18.

związanego z wdrażaniem operacji specjalnych o przestępstwa handlu ludźmi ma swój wymierny efekt w prowadzonych przez nich po przeszkoleniu czynnościach służbowych, gdyż należy podkreślić, że operacje z wykorzystaniem tajnych agentów mogą przynieść efekty w postaci zebrania materiału dowodowego, którego uzyskanie w inny sposób byłoby niemożliwe lub bardzo uciążliwe.

Celem poszczególnych operacji jest:

- ustalenie zakresu podmiotowego i przedmiotowego działalności rozpracowywanych grup,
- uprzedzanie planowanych przedsięwzięć przestępczych,
- zebranie informacji, a przede wszystkim dowodów o konkretnych przestępstwach,
- ułatwienie czynności związanych z konfiskatą ukrywanego przez sprawców mienia,
- zatrzymanie sprawców przestępstwa.³¹

Zgodnie można przyjąć, że ważnymi źródłami informacji, istotnymi dla rozpoznawania omawianej przestępczości, mogą być różnorodne dane, np.: informacje własne organów ścigania, poufne osobowe źródła informacji, wyniki rozpracowań operacyjnych, dane uzyskane w ramach kontroli operacyjnej, informacje z jednostek terenowych Policji, informacje uzyskane ze Straży Granicznej, informacje od Policji i służb innych państw. Niezmiernie ważnymi dziedzinami, co warto podkreślić w czynnościach operacyjno - rozpoznawczych i postępowaniach przygotowawczych w sprawach o handel ludźmi stanowią współpraca z komórką organizacyjną Policji realizującą operacje specjalne oraz wykorzystanie możliwości analizy kryminalnej, instytucji świadka incognito (anonimowego), koronnego w prowadzonych sprawach handlu ludźmi. W szkoleniu policjantów zagadnienie programowe ma na celu pogłębienie wiedzy oraz przeszkolenie

w zakresie współpracy z komórkami organizacyjnymi Policji do spraw wywiadu kryminalnego oraz rozpoznania i werbunku, a także wskazanie procedur związanych z udostępnieniem (odtajnieniem) materiałów operacyjnych (w szczególności: uzyskanych w toku stosowania kontroli operacyjnej, obserwacji planowej, operacji specjalnej).

Istotnymi zagadnieniami z zakresu prawa karnego procesowego jest omówienie pierwszych źródeł informacji o przestępstwie mającym stanowić podstawę wszczęcia postępowania przygotowawczego z uwzględnieniem różnych form zjawiskowych przestępstwa handlu ludźmi oraz specyfiki wszczęcia postępowania przygotowawczego w tym zakresie. Ważnym elementem kursu specjalistycznego jest przygotowanie policjantów do właściwej identyfikacji ofiar handlu ludźmi. Aby osiągnąć pożądany efekt należy określić rolę i znaczenia pierwszego kontaktu ofiary handlu ludźmi z Policją. Niejednokrotnie zidentyfikowanie osoby czy jest to ofiara handlu ludźmi czy tylko zwykły pokrzywdzony w wyniku np. oszustwa, przemocy lub podobnego czynu zabronionego jest niezwykle istotnym problemem służb i organizacji zajmujących się problematyką zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi w aspekcie krajowym jak i międzynarodowym. W przypadku małoletnich ofiar handlu dziećmi wymaga to szczególnego podejścia ze strony osoby ujawniającej taki fakt „Dzieci - ofiary handlu rzadko przyznają się do tego, że zostały wykorzystane. Przyczyną tego mogą być wstyd, obawa przed odrzuceniem przez rodzinę czy karą ze strony sprawców lub organów ścigania (w wielu przypadkach były zmuszane do popełniania przestępstw).³²

Postępowania przygotowawcze dotyczące przestępstw handlu ludźmi są wyjątkowo skomplikowane oraz wymagają zarówno od prowadzącego organu (Policji, Straży Granicznej) oraz nadzorującego

---

³¹ P. Łabuz, *Zakup kontrolowany jako narzędzie w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, Forum Prawnicze 3 (11) 2012, Warszawa 2012, s. 60.

---

³²K. Janoszka, *Dzieci jako ofiary handlu ludźmi*, Szczytno 2013, s. 87-88.

(prokuratury) wyjątkowej wiedzy oraz doświadczenia w przedmiotowej tematyce.

W prowadzonym szkoleniu wprowadzając istotne treści programowe starano się wyjaśnić i omówić istotną problematykę prowadzonych czynności w postępowaniach przygotowawczych, jaką są sytuacje, że bardzo często zachowania ofiar handlu ludźmi zawierają znamiona takich przestępstw, jak: nielegalne przekroczenie granicy, posługiwanie się sfałszowanymi dokumentami itp. Ujawnienie tego typu przypadków z reguły prowadziło do natychmiastowego przedstawienia zarzutów cudzoziemcom i skierowania przeciwko nim aktu oskarżenia. Prowadzone z ich udziałem czynności koncentrowały się wyłącznie na zgromadzeniu materiału dowodowego potwierdzającego popełnienie przez nie przestępstwa, pomijając zupełnie kwestie ich wykorzystania w procederze handlu ludźmi. Dochodziło więc do takich sytuacji, że rzeczywiste ofiary przestępstw (czasami tymczasowo aresztowane) stawały przed sądem jako oskarżone. Tego rodzaju traktowanie ofiar na pewno nie zachęca ich do składania zawiadomień o przestępstwie, skoro wiedzą, że również ich czyny będą bezwzględnie ścigane z całą surowością prawa. Dlatego w każdym przypadku dokonywania oceny zachowań, należy zbadać, czy nie zachodzi jedna z przesłanek, wymienionych w art. 17 § 1 k.p.k., umożliwiających wydanie postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania karnego, ewentualnie wydania postanowienia o umorzeniu postępowania karnego.

Policja, Straż Graniczna wspólnie z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych oraz Prokuraturą Generalną, starając się jak najskuteczniej i profesjonalnie identyfikować potencjalne ofiary handlu ludźmi, stworzyły wewnętrzne procedury, tzw. wskaźniki, które pozwalają nawet najmniej doświadczonemu oraz nieznanemu się przedmiotowej problematyce zidentyfikować ofiarę handlu ludźmi. Wskaźniki opierają się na opracowanych pytaniach (znamionach przestępstwa handlu ludźmi) skierowanych do osoby, która mogła być ofiarą handlu ludźmi i udzielone przez nią odpo-

wiedzi pozwalają identyfikującemu ustalić czy pokrzywdzony faktycznie jest ofiarą handlu ludźmi.

Pokrzywdzony (ofiara handlu ludźmi) to niewątpliwie jeden z najważniejszych uczestników postępowania karnego i nie może być traktowany jedynie jako osobowe źródło dowodowe, służące zazwyczaj doprowadzeniu do skazania oskarżonego.³³

W kontekście pracy z ofiarami handlu ludźmi umiejętności mogą mieć niebagatelne znaczenie. Truizmem jest wszak stwierdzenie, iż proceder handlu ludźmi odbywa się zazwyczaj z użyciem przemocy, a tym samym wiąże się z traumatycznymi przeżyciami ofiar, co z kolei skutkuje nierzadko chorobami psychicznymi lub popadaniem w uzależnienia. Poza tym, dynamiczny charakter zjawiska handlu ludźmi wymusza niejako konieczność aktualizacji posiadanej danej wiedzy oraz potrzebę sięgania po coraz to nowsze środki i metody.

Opisane procedury są istotne z punktu właściwego zebrania materiału dowodowego, lecz nierzadko funkcjonariusze organów ścigania stykając się z potencjalnym pokrzywdzonym mają problemy z jego identyfikacją, a co za tym idzie z podjęciem prawidłowej decyzji co do dalszego postępowania.

Współpraca w sprawach o handel ludźmi

Celem opracowanego programu szkolenia specjalistycznego było przygotowanie funkcjonariuszy w zakresie profesjonalnej szeroko rozumianej współpracy zarówno międzynarodowej i krajowej w sprawach o handel ludźmi oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi i organami administracji publicznej, co powinno być także podyktowane tym, że reakcja na handel ludźmi powinna być stanowcza i mieć na celu zarówno zapobieganie przestępstwom i ich ściganie, jak i ochronę pokrzywdzo-

³³ K. Krasznicki, *Handel kobietami w świetle badań postępowań karnych prowadzonych w latach 1995-2003*, [w:] *Pomoc prawna dla cudzoziemców jako narzędzie zapobiegania handlowi kobietami*, Materiały szkoleniowe, Jasło 2004, s. 79.

nych³⁴, gdzie należy zaznaczyć, że istotną rolę wsparcia dla ofiar handlu ludźmi realizują polskie organizacje pozarządowe.

Działania organizacji zajmujących się problematyką zwalczania handlu ludźmi, polegają między innymi na udziale w programach profilaktycznych, kampaniach informacyjnych, monitorowaniu mediów i obszarów zagrożonych pod kątem informacji związanych z handlem ludźmi. Rozwijający się system wsparcia ofiar handlu ludźmi przez pomoc socjalną spowodował konieczność zapewnienia tym osobom odpowiedniej ochrony i pomocy. Niezwykle ważnym etapem pomocy świadczonej przez organizacje pozarządowe jest rehabilitacja i reintegracja. Rehabilitacja ma za zadanie doprowadzenie ofiary do równowagi psychicznej, natomiast reintegracja ma pozwolić jej na odnalezienie właściwego miejsca w społeczeństwie poprzez stałą i pewną pracę, dobre relacje z ludźmi i udane życie rodzinne³⁵. Pomoc społeczną organizują także organy administracji rządowej (minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie) i samorządowej (marszałkowie województw, starostowie na poziomie powiatów oraz wójtowie, burmistrzowie (prezydenci miast) na poziomie gmin. Realizując zadania pomocy społecznej współpracują oni, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Reasumując program tego zagadnienia należy uświadomić przyszłym śledczym, że skuteczne przeciwdziałanie i walka ze zjawiskiem handlu ludźmi wymaga także znacznego udziału i współpracy wielu podmiotów administracji rządowej oraz organizacji pozarządowych.

Niezwykle ważnym etapem pomocy świadczonej przez organizacje pozarządowe jest rehabilitacja i reintegracja. Rehabi-

litacja ma za zadanie doprowadzenie ofiary do równowagi psychicznej, natomiast reintegracja ma pozwolić jej na odnalezienie właściwego miejsca w społeczeństwie poprzez stałą i pewną pracę, dobre relacje z ludźmi i udane życie rodzinne³⁶.

Konkluzja

Problem handlu ludźmi jest problemem globalnym, dotyczy wszystkich rejonów świata. Obecnie jest zjawiskiem dynamicznie rozwijającym się, ulega przemianom, przybierając coraz to nowe formy oraz pozostaje problemem nie do końca rozpoznanym, dlatego szkolenie funkcjonariuszy Policji powinno koncentrować się na zapobieganiu i zwalczaniu przedmiotowego przestępstwa. Doskonalenie zawodowe jako proces ciągły wpływa na podnoszenie poziomu wiedzy oraz efektywności podejmowanych działań w odniesieniu do wszystkich form przestępstwa handlu ludźmi. Efektywna realizacja zadań przez funkcjonariuszy Policji wymaga ciągłego nabywania i doskonalenia w toku szkolenia umiejętności teoretycznych i praktycznych związanych z zapobieganiem i zwalczaniem przedmiotowego przestępstwa.

Dołączamy się do stwierdzenia innych środowisk, w tym naukowych, którzy uważają, aby skutecznie zwalczać handel ludźmi, konieczne jest całościowe i zintegrowane podejście oparte na przestrzeganiu i propagowaniu praw człowieka. W tym celu niezbędna jest wielokierunkowa współpraca i koordynacja działań poszczególnych zainteresowanych stron oraz podmiotów, których to dotyczy, w tym społeczeństwa obywatelskiego oraz organizacji pracy. Celem nadrzędnym byłoby wypracowanie zintegrowanej polityki obejmującej różne dziedziny i płaszczyzny, w których konieczne jest podejmowanie działań. W tym zakresie rządy powinny ustanowić skuteczną strukturę współpracy i koordynacji na płaszczyźnie politycznej i operacyjnej.

³⁴ Rezolucja legislacyjna Parlamentu Europejskiego z dnia 14 grudnia 2010 roku.

³⁵ J. W. Wójcik, *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej – zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne*, Warszawa 2011, s. 263.

³⁶ Ibidem.

Przestępczość polegająca na handlu żywym towarem pokazuje, że człowiek (ofiara) tego przestępstwa jest traktowany jako typowy towar tylko, tyle że żywy bez jakichkolwiek zasad szacunku. Ma tylko przynieść korzyść sprzedającemu i kupującemu. Szczegółowe rozpoznanie tego zjawiska, poznanie jego mechanizmów pozwoli w skuteczny sposób zwalczać ten typ przestępstwa, a przez to pomóc i uniknąć wielu dramatów istnień ludzkich.

Starannie i profesjonalnie przygotowany program nauczania polskich policjantów na kursie specjalistycznym z zakresu zapobiegania przestępstwom handlu ludźmi i ich zwalczania, ze szczegółowym uzasadnieniem jego autorów wszystkich umieszczonych treści ma być kolejnym i skutecznym narzędziem w walce z przestępczością handlu ludźmi w całym jego spektrum.

Jarosław Zientkowski

Starszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej
Szkoły Policji w Pile

Krzysztof Sawicki

Wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej
Szkoły Policji w Pile

WSPÓŁCZESNE FORMY WYKORZYSTANIA OSÓB JAKO OFIARY HANDLU LUDŹMI

Jednym z najtrudniejszych problemów współczesnego świata jest niewątpliwe zjawisko handlu ludźmi. Proceder ten dla wielu osób jest niedostrzegalny z uwagi na niską świadomość. Jednak zaznaczyć należy, że ofiarą handlu ludźmi może stać się prawie każdy człowiek. Intensyfikacja zjawiska jest wypadkową wielu czynników, mniej lub bardziej związanych ze zróżnicowaniem regionów świata, a także statusem zamieszkujących tam osób. Handel ludźmi jest zjawiskiem ponadpaństwowym, dotyczącym społeczność międzynarodową, a istotnym czynnikiem wpływającym na szybki wzrost tego procederu jest globalizacja. Przestępstwo handlu ludźmi w obecnym okresie prężnie się rozwija i przechodzi podobnie jak inne rodzaje przestępstw proces ewolucji związany z dostosowaniem się do obiektywnej rzeczywistości i zwiększeniem skuteczności działań przestępczych.

Ofiarami procederu są zarówno kobiety, mężczyźni jak również dzieci. Dzieci wykorzystywane są zazwyczaj do innych celów niż osoby dorosłe za sprawą wielu czynników, takich jak np. wiek, niedojrzałość, bezbronność, które sprawiają, że bardzo łatwo jest je wykorzystać i kontrolować³⁷.

Pokrzywdzeni są wykorzystywani między innymi do:

- prostytucji, pornografii, świadczenia usług o charakterze seksualnym,

- żebractwa,
- pozyskiwania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy,
- prac o charakterze przymusowym,
- do popełniania przestępstw,
- nielegalnej adopcji,
- wyłudzenia świadczeń socjalnych.

Dopuszczając się handlu człowiekiem, dokonuje się gwałtu na przysługujących mu prawach podstawowych, takich jak prawo do samostanowienia, wolność od tortur, godność czy zakaz trzymania człowieka w niewolnictwie lub poddaństwie. Stosowanie wobec niego przemocy zarówno fizycznej, jak i emocjonalnej, powoduje szereg negatywnych konsekwencji, przede wszystkim w sferze psychicznej.

Wykorzystanie osoby w celu uprawiania prostytucji, pornografii, świadczenia usług o charakterze seksualnym.

Handel ludźmi zaliczany jest do kategorii przestępstw dotyczących patologii społecznych i jest często związany z innymi jej zjawiskami jak uprawianie prostytucji - głównie przez kobiety, ale także przez mężczyzn i dzieci. Wykorzystywanie ofiar następuje już w kraju docelowym, po przeprowadzeniu transakcji sprzedaży. Wykorzystującym jest najczęściej osoba posiadająca obywatelstwo państwa, do którego wprowadzono ofiarę bądź cudzoziemiec

³⁷ K. Janoszka, Dzieci jako ofiary handlu ludźmi, Szczytno 2013, s. 28.

zamieszkujący w tymże państwie³⁸. O fakcie handlu kobietami i zmuszaniu ich do prostytucji często możemy się tylko domyślać - wnioskować na podstawie takich symptomów jak:

- a) w lokalnej społeczności: pojawienie się pośredników (często kobiet - pośredniczek), za pomocą których kobiety wyjeżdżają za granicę do pracy i przestają utrzymywać kontakty z rodziną i znajomymi, po powrocie do kraju prowadzą zamknięty tryb życia, nie udzielają się towarzystwu, milczą na temat pobytu za granicą, pracy i koleżanek,
- b) pojawienie się kobiet w agencji lub na drodze, które:
  - boją się,
  - noszą ślady pobicia,
  - nie mają przy sobie oryginalnych dokumentów,
  - nie zarabiają pieniędzy,
  - nie kontaktują się ze światem zewnętrznym,
  - nie poruszają się samodzielnie,
  - rozmawiają z osobami z zewnątrz wyłącznie w obecności „opiekuna” lub koleżanek,
  - nie wolno im odmawiać klientom i ich żądaniom³⁹.

W ten proceder przestępczy zaangażowane są często kobiety, które wcześniej same były ofiarami. Kobiety te najczęściej pełnią rolę rekrutujących i jako pierwsze nawiązują kontakt z przyszłymi ofiarami.⁴⁰

W tych przypadkach organizacja handlu ludźmi prowadzona jest przez zorganizowane grupy osób, w których występuje tzw. łańcuch, tj.:

- werbownik – ulokowany w kraju kandydatek, często prowadzący działalność - przedsiębiorstwo (turystyczne, pośrednictwa pracy, importowo-eksportowe) będące przykrywką faktycznej działalności,
- pomocnicy – kurierzy - przewoźnicy,

osoby zajmujące się przerzutem (nielegalnym) przez granicę, fałszerze dokumentów,

- zleceniodawcy – sutenerzy lub właściciele domów publicznych (agencji towarzyskich), nocnych klubów – są faktycznymi zleceniodawcami wysyłającymi „zamówienia” i finansującymi koszty wyjazdu i podróży.

W tym działaniu sprawców handlu ludźmi możemy wyróżnić trzy zasadnicze etapy, tj.:

- etap rekrutacji,
- etap nakłonienia („złamania”) ofiary do zamiarów sprawcy,
- etap realizacji zamiaru sprawcy.

Pierwszym etapem w działaniu sprawców jest etap rekrutacji - pozyskania ofiar, który sprawcy realizują różnymi metodami. W przypadku handlu ludźmi (kobietami) w celu uprawiania prostytucji można wyróżnić następujące metody działania sprawców:

- „na pracę”,
- „na miłość”,
- porwania.

Metoda „na pracę” – polega na rekrutacji osób-kobiet przy pomocy ogłoszeń prasowych lub osobistych kontaktów sprawców. Ofiary są oszukiwane, co do charakteru pracy (np. barmanki, kelnerki, pomocy kuchennej, hostessy, opiekunki do dzieci, striptizerki), warunków pracy, wysokości zarobków, służą temu fałszywe ogłoszenia prasowe, informacje ustne, a nawet fałszywe umowy o pracę, ofiary są również w całości lub w znacznej części pozbawiane zarobków.

Metoda „na miłość” – polega na wejściu przez sprawcę w emocjonalne (intymne) związki z ofiarą, sprawca stosuje techniki uwodzenia i zdobycia zaufania ofiary, w przekonaniu której staje się jej partnerem (chłopakiem), a następnie wyjeżdża z nim za granicę, gdzie ma z nim rozpocząć lub jej ułatwić nowe życie, a faktycznie cel jego działania od samego początku jest kryminalny. W metodzie tej szczególną

³⁸ K. Sawicki, *Handel ludźmi*, Piła 2011, s. 16.

³⁹ *Ibidem*, s. 15.

⁴⁰ K. Karsznicki, *Handel kobietami w świetle spraw karnych*, „Prokuratura i Prawo” 12/2002, s. 73.

perfidia jest granie na uczuciach ofiary, co w znacznym stopniu po ujawnieniu faktycznego celu działania sprawcy utrudnia decyzje ofiar (chcących ratować hipotetyczny związek) o zwróceniu się o pomoc do organów ścigania, gdyż może postrzegać sprawę w kategoriach osobistych, a nie przestępstwa.

Metoda porwania – polega na stosowaniu przemocy fizycznej, pozbawieniu wolności, działaniu od początku wbrew woli ofiary.

Drugim etapem działania sprawców po rekrutacji lub porwaniu ofiary jest nakłonienie („złamanie”) jej (najczęściej poprzez złamanie woli ofiary) do poddania się ich zamiarom. Sprawcy stosują w tym celu różne metody, do których najczęściej należą:

- przemoc fizyczna - zgwałcenia (w tym zgwałcenia zbiorowe, tzw. ujeżdżanie), podawanie środków odurzających, zamykanie w pomieszczeniach (często ciemnych i zimnych),
- bicie (połączone z wybijaniem zębów, łamaniem żeber, odbijaniem nerek), choć działania te są realizowane „fachowo”, gdyż nie mogą doprowadzić do trwałego okaleczenia ofiary, a tym samym braku możliwości „pracy” przez ofiarę,
- przemoc psychiczna – polegająca na zmuszaniu ofiar do przyglądania się przemocy fizycznej w ww. postaciach.

Trzecim etapem działania sprawców jest realizacja zamiarów i utrzymywanie ofiar w posłuszeństwie. Cele w zakresie utrzymania ofiar w posłuszeństwie sprawcy realizują stosując różne metody, do których najczęściej należą:

- przemoc fizyczna,
- przemoc psychiczna,
- groźby, np. zabójstwem, skrzywdzenia rodziny, dziecka; sprzedażą do innego klubu, kraju,
- szantaż, np. z wykorzystaniem kompromitujących zdjęć ofiary w trakcie czynności seksualnych, które mogą zostać przesłane rodzinie, znajomym,

- fałszywe informacje – dot. sytuacji prawnej ofiary, możliwości jej zmiany, warunków życia, konsekwencji prawnych,
- mechanizm długu – stworzenia u ofiary przeświadczenia o długu wobec sprawcy z tytułu poniesionych przez niego kosztów (przyjazdu, łapówek, utrzymania noclegu, wyżywienia itp.), kar; który muszą odpracować, a po jego odpracowaniu będą wolne; dług ten nie zmniejsza się, a najczęściej rośnie z tytułu nakładanych przez sprawców „kar” na ofiary za np. ich nieposłuszeństwo, spóźnienia, nieuprzejmość wobec klienta, nieporządek w pokoju, wysokość „kar” nie jest z góry ustalona, są one nakładane wbrew woli ofiar.

Powyższe metody działania sprawców nie są nowatorskie, ale bezwzględność i brutalność przy ich stosowaniu odnosi pożądane przez sprawców skutki⁴¹.

W przypadku Polski, nielegalny rynek usług seksualnych funkcjonuje najczęściej w ramach tzw. agencji towarzyskich w ostatnich czasach również „mieszkaniówek”. Ich właściciele utrzymują bliskie kontakty towarzyskie, wymieniają się prostytutkami, wspólnie planują działania przeciwko próbom powstania konkurencji, zazwyczaj nie prowadzą lokali osobiście, wyznaczają w tym celu zaufane osoby trzecie, często np. uzależnione finansowo. Ma to na celu uchronienie faktycznych właścicieli przed odpowiedzialnością karną. Zazwyczaj posiadają dodatkowo legalnie funkcjonujące firmy, które prawdopodobnie służą do wykazywania fikcyjnych dochodów, a ich jedynym celem jest legalizacja zysków z agencji, czyli pranie brudnych pieniędzy (art. 299 k.k.)⁴².

W ostatnich latach zauważono tendencję zmuszania do świadczenia usług seksualnych kobiet które na własną rękę

⁴¹ K. Sawicki, *Handel... op. cit.*, s. 19.

⁴² P. Łabuz, D. Śnieżek, *Prawno – kryminalistyczny aspekt współczesnego handlu ludźmi wykorzystywanymi do prostytucji*, *Kwartalnik kadry kierowniczej Policji*, „Policja”, 1/2011, Szczytno s. 23.

pracują w formie „mieszkaniówek” na rzecz grup przestępczych zajmujących się prowadzeniem agencji towarzyskich. Często członkowie tych grup pod legendą klienta po uprzednim ustaleniu adresu „mieszkaniówki” poprzez Internet lub inne ogłoszenia, robią tzw. wjazdy, podczas których zastraszają kobiety i wymuszają, by pracowały dla nich w zamian za ochronę. Kobiety te zmuszane są do dzielenia się połową zysków, niekiedy grupa przestępcza wstawia tam swoich ochroniarzy, którzy pilnują, by kobiety rzetelnie rozliczały się z przepracowanych godzin i nie robiły tzw. lewizn. Jeżeli kobieta odmówiła współpracy była często bita i zastraszana, a jak chciała wycofać się z tej działalności musiała zapłacić karę w kwocie 10 – 20 tysięcy złotych za tzw. „uwolnienie”, po czym miała zakaz trudnienia się tym procederem na terenie miasta. W niektórych przypadkach zdarza się, że kobieta jest zmuszana do pracy na rzecz grupy przestępczej nawet ze swoim „opiekunem” jeżeli takiego posiada (alfonsa)⁴³.

W ostatnich latach zauważono tendencję zmuszania do świadczenia usług seksualnych mężczyzn. W przypadkach mężczyzn zgłaszających się do fundacji „La Strada” trudno mówić o konkretnej liczbie, gdyż jest to kilka przypadków w ciągu roku. Mężczyźni, którzy rozpoczęli współpracę z fundacją pracowali między innymi w agencjach towarzyskich. Byli to Polacy, jak również cudzoziemcy. Pobyt poza agencją był kontrolowany, poruszali się po mieście tylko w ustalonych godzinach, z wyznaczoną sumą pieniędzy⁴⁴. Należy zaznaczyć, że przestępcy kontrowali wszystkie sfery życia, w tym także związane z zaspokojeniem podstawowych potrzeb życiowych.

Istotnym problemem związanym z handlem ludźmi jest również handel dziećmi, które wykorzystywane są do pro-

dukacji materiałów pornograficznych i prostytucji. Dziecko traktowane jest jako obiekt seksualny i handlowy. Problem ten dotyczy zarówno dziewczynek, jak i chłopców⁴⁵. Zjawisko prostytucji dziecięcej, które generują osoby dorosłe przez zapotrzebowanie na dzieci jako obiekty seksualne jest problemem globalnym i dotyczy całego świata. Zorganizowana turystyka seksualna m. in. w Azji Środkowej i Ameryce Południowej, wiąże się ze wzrostem zainteresowania kontaktami seksualnymi z dziećmi⁴⁶. Sprawcy najczęściej podróżują z krajów bogatszych do biedniejszych, gdzie dostęp do usług seksualnych dzieci jest łatwiejszy, ale mogą również przemieszczać się na terenie jednego kraju. Nie ulega wątpliwości, że turystyka seksualna bazuje, więc na nierównościach ekonomicznych i jest powiązana z handlem dziećmi w celach seksualnych i wykorzystywaniem ich w prostytucji⁴⁷. Handel dziećmi najczęściej jest procederem etapowym, realizowanym na terenie wielu krajów. W krajach pochodzenia handlarze dziećmi wyszukują potencjalne ofiary, przewożą je legalnie lub nielegalnie przez kraje tranzytowe. W kraju docelowym czeka na nie konkretny nabywca. W ten sposób kształtuje się rynek podaży i popytu na usługi świadczone przez dzieci⁴⁸.

W Polsce Policja identyfikuje rocznie około kilkudziesięciu osób poniżej 18 roku życia wykorzystywanych w prostytucji, w tym zaledwie kilku małoletnich, którzy byli do niej zmuszani⁴⁹. Ze względu na trudności w identyfikacji ofiar jest to jedynie mały wycinek w skali całego zjawiska⁵⁰.

⁴⁵ K. Janoszka, Dzieci jako ofiary handlu ludźmi, Szczytno 2013, s. 28.

⁴⁶ A. Popławska, Wykorzystanie małoletnich w prostytucji – charakterystyka i dynamika zjawiska ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy polskiej, Dziecko krzywdzone, teoria, badania, praktyka 2010, nr 4/33, s. 55.

⁴⁷ K. Janoszka, Dzieci... op. cit., s. 31.

⁴⁸ A. Siuda, Charakterystyka handlu dziećmi, Poradnik opracowany na podstawie wystąpień na konferencji „Nowoczesne niewolnictwo”, Strzelce Opolskie 2008, s. 46

⁴⁹ A. Popławska, Wykorzystanie... op. cit., s. 56.

⁵⁰ K. Janoszka, Dzieci... op. cit., s. 30.

⁴³ Ibidem, s. 24.

⁴⁴ K. Sawicki, Profil społeczno – demograficzny ofiar handlu ludźmi, Poradnik opracowany na podstawie wystąpień na konferencji „Nowoczesne niewolnictwo”, Strzelce Opolskie 2008, s. 79.

Wykorzystanie osoby w celu żebractwa

Drastyczną formą handlu ludźmi jest handel w celu zmuszania do żebrania. Do procederu tego zmuszane są zazwyczaj kobiety, dzieci, osoby w podeszłym wieku lub upośledzone. W Polsce problem dotyczy obywateli takich państw jak Mołdawia, Rumunia, Bułgaria czy Ukraina, którzy przywożeni są przez zorganizowane grupy przestępcze. Ofiary najczęściej nie znają języka kraju, w którym przebywają, nie potrafią samodzielnie i swobodnie poruszać się w miejscu, w którym się znajdują. Przestępcza działalność grup nastawiona jest na duże, szybkie zyski finansowe i charakteryzuje się brutalnością w stosunku do wykorzystywanych osób, które zmuszane są do niewolniczej pracy niejednokrotnie w ekstremalnych warunkach atmosferycznych. Jednocześnie dzieciom podawane są środki uspakajające, aby spokojnie siedziały w wózku przez cały dzień. Ofiary są często głodzone, bo osoba głodna jest smutniejsza, apatyczna, łatwiej wzbudza litość. Ponadto osoby, które przynoszą mało pieniędzy lub gdy chcą odmówić dalszej pracy są „motywowane” poprzez straszenie lub bicie, a także podlegają ciągłej kontroli w trakcie żebrania, czy nie opuszczały wyznaczonego im miejsca pracy.

Osoby żebrzące ze względu na sposób działania można podzielić na osoby:

- nikt – czyli osoba, która siedzi na bruku, nie odzywa się, głowa spuszczone i przed nią jest tylko pojemniczek, w którym zbiera się pieniądze;
- ofiara losu – czyli osoba, która trzyma kawałek papieru z informacją co się tej osobie stało (np. jest chora, nieszczęśliwa, potrzebuje wsparcia);
- kaleka – czyli osoba, najczęściej pochodząca z terenu Ukrainy, Mołdawii i Rumunii epatująca swoim kalectwem (jeżeli ma obcięte lub uszkodzone kończyny, to są one na zewnątrz), osoby te poruszają się o kulach, po czym okazuje się, że jak kończą żebranie, to w „cudowny” sposób następuje uzdrowienie;
- kwestarz – czyli osoba, która chodzi i zebrze nie dla siebie, tylko dla kogoś bliższego, przyjaciela, na operację dziecka;
- dziad – czyli osoba, która siedzi ze spuszczoną głową, najczęściej przed kościołami, śpiewa, prosi i odmawia modlitwy (często posiada przy sobie różaniec);
- współczesny trędowaty – w Polsce pojawił się w latach 90. wraz z AIDS, wszędzie stali młodzi i starsi ludzie z tabliczką „jestem chory na AIDS, proszę o wsparcie”⁵¹.

Proceder żebractwa najczęściej spotyka się wśród małoletnich. Często bardzo małe dzieci używane są jako rekwizyt żebraczy i nie zawsze osoba żebrząca i dziecko są ze sobą spokrewnione. Analizując zjawisko żebractwa wśród nieletnich, można wyróżnić figury żebracze, do których należą:

- grajek uliczny;
- kaleka – udawanie niepełnosprawności lub wykorzystywanie swojej choroby/ułomności;
- wędrowiec – dziecko zaczepia w różnych miejscach przechodniów, często w sposób natarczywy i arogancki, prosząc o pieniądze lub papierosy (dziecko szybko i łatwo nawiązuje kontakt z innymi ludźmi);
- żebrak okazjonalny – dzieci zbierają pieniądze w określonym celu, np. chcą dorobić do zbyt niskiego kieszonkowego, na słodycze, papierosy czy innego rodzaju używki;
- figura modlitewna;
- figura z rekwizytem – dziecko wykorzystuje jakiś element, by wzbudzić współczucie, np. psa (w takim przypadku żebrak stanowi jedynie dodatek do rekwizytu, który odgrywa pierwszoplanową rolę);
- figura ofiara losu – dziecko przyjmuje bierną postawę, jest obojętne, apatyczne, nie nawiązuje kontaktu z przechodniami;
- uliczny przedsiębiorca – dziecko przy-

⁵¹ E. Czop-Łanoszka, Zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi jako wspólne wyzwanie Polski i Ukrainy (Opis spraw), Warszawa 2013, s. 44.

mujące taką figurę, w zamian za drobne datki oferuje swoją pomoc, która najczęściej polega na myciu szyb samochodu, wskazywaniu wolnych miejsc na parkingach czy ulicznej sprzedaży kwiatów⁵².

Zjawisko żebractwa jako źródło szybkiego i wysokiego zysku jest powszechne, do tego stopnia, że w krótkim czasie pojawiły się zorganizowane grupy trudniące się tym procederem. Przy średnich zyskach dziennych uzyskiwanych przez jednego „żebrzącego” w przedziale od 200 do 800 złotych⁵³, należy wnioskować, iż grupa osiąga znaczące zyski finansowe. Grupa uprawiająca ten proceder charakteryzuje się hierarchicznością i hermetycznością swojej struktury. Panuje w niej dyscyplina, podział ról i zadań poszczególnych jej członków. Zauważalne jest mocne uzależnienie od jej lidera członków grupy, co wyraża się w bezwzględnym wykonywaniem wszelkich jego poleceń. Wszystkie pieniądze zarobione przez żebraków przekazywane są osobiście liderom lub wysyłane do nich⁵⁴.

Wykorzystywanie osoby w celu pozyskiwania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy

Kolejną formą handlu ludźmi jest wykorzystywanie osób w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Problem ten na świecie pojawił się z chwilą rozwoju dziedziny nauki jaką jest transplantologia. Nowe możliwości w leczeniu ludzi, które dała nam transplantologia, spowodowały jednocześnie nowe trudności. Obecnie okazuje się bowiem, że na świecie brakuje narządów do pobrania, a i ich dystrybucja jest znacznie

ograniczona. Istnieje wiele państw, w których możliwości leczenia tą metodą są niewielkie, a czasami żadne. Ten fakt został szybko wykorzystany przez osoby chcące szybko zarobić na pośredniczeniu w nielegalnej dystrybucji tkankami lub narządami. Również grupy przestępcze, a nawet terrorystyczne zainteresowały się handlem narządami, upatrując w tym procederze kolejne źródło finansowania swojej działalności. Handel narządami istnieje, ponieważ istnieje zapotrzebowanie na nie, z kolei zapotrzebowanie to jest nieproporcjonalne do zasobów, którymi dysponują transplantolodzy. Pomimo, że na całym świecie wykonuje się bardzo dużo przeszczepów narządów, to i tak kilkanaście tysięcy osób czeka na narząd. Ofiarami procederu handlu organami są z zasady osoby młode i dzieci. W większości przypadków posiadają narządy w bardzo dobrym stanie i nadające się na przeszczep. Przestępcy sprzedają lub porywają osoby, a następnie pobierane są organy, które służą do transplantacji. W przypadku pobrania organu parzystego, bez którego możliwe jest normalne funkcjonowanie, uszkodzony może zostać wypuszczony i ma szansę żyć, jeśli jednak narządów pobiera się więcej, to wiąże się z uśmierceniem ofiary⁵⁵.

Problemem w walce z handlem organami, jest zjawisko globalizowania się tego przestępstwa. Powodem jest przede wszystkim duży rozwój transplantologii, powiązany z brakiem infrastruktury, tj. niewystarczającej liczby narządów do przeszczepów. Handel narządami globalizuje się również dlatego, że nic tak nie determinuje nas do działania jak życie i zdrowie nasze i naszych najbliższych. Na świecie istnieje wiele instytucji, które pomagają znaleźć płatnego dawcę lub biorcę. Instytucje te starają się również docierać do Polski. Z pomocą również przychodzi Internet, w którym można znaleźć ogłoszenia ludzi gotowych oddać swój narząd. Wykonanie nielegalnej transplantacji w Polsce jest znacznie ograniczone i to nie tylko ze względu na re-

⁵² K. Król, Żebractwo we współczesnej Polsce jako kwestia społeczna, Konin 2010, s. 64.

⁵³ P. Łabuz, D. Śnieżek, Handel ludźmi w celu zmuszenia do żebrania na przykładzie sprawy zrealizowanej przez zarząd w Rzeszowie Centralnego Biura Śledczego Komendy Głównej Policji, Kwartalnik kadry kierowniczej Policji, „Policja”, 1/2012, Szczytno s. 53.

⁵⁴ Ibidem

⁵⁵ K. Janoszka, Dzieci ... op. cit., s. 35.

strykcyjne przepisy, ale także ze względu na brak infrastruktury⁵⁶. Dodatkowym czynnikiem, który ogranicza wykonanie nielegalnego przeszczepu w Polsce jest możliwość utraty prawa do wykonywania zawodu przez lekarza, który dokonałby transplantacji wbrew przepisom ustawy. Z nieoficjalnych rozmów z funkcjonariuszami organów ścigania wynika, że w Polsce miały miejsce przypadki przymusowego wycięcia organów lub też znajdowano ciała osób, które miały wycięte organy⁵⁷.

Wykorzystanie osoby w celu wykonywania prac o charakterze przymusowym

Handel ludźmi jest procederem, który coraz częściej polega na świadczeniu pracy przymusowej. Problem pracy przymusowej dotyczy osób dorosłych, jednak czasem ofiarami tego przestępstwa padają dzieci⁵⁸. Obecnie istotną formą handlu ludźmi jest wykorzystywanie obywateli Polski do pracy przymusowej na terenie innych krajów Unii Europejskiej. W ostatnich latach w Polsce również zidentyfikowano ofiary przestępstwa pracy przymusowej. Pokrzywdzeni to zazwyczaj cudzoziemcy, którzy byli zatrudnieni w sektorze rolnictwa, budownictwa lub w fabrykach. Ofiarami pracy przymusowej w Polsce stają się najczęściej ludzie młodzi i w średnim wieku, zarówno kobiety, jak i mężczyźni. Sporadycznie ofiarami są małoletni⁵⁹. Znaczny rozwój tego zjawiska nastąpił w latach 2007 – 2012, głównie za sprawą kryzysu ekonomicznego w UE, kiedy to praca niewolnicza stała się cenniejszym towarem niż na przykład sex biznes.

Najczęściej ofiary przestępstwa zmuszania do pracy przymusowej są wer-

bowane do pracy za granicą poprzez półlegalne agencje zatrudnienia, jak i zorganizowane siatki „werbowników” oferujących pracę np. w Niemczech przy pracach budowlanych lub Hiszpanii i Włoszech przy pracach sezonowych. Osoby zwerbowane były wywożone za granicę, gdzie bez znajomości języka, pieniędzy i podstawowych środków były zmuszane do pracy bez wynagrodzenia⁶⁰. Sprawcy, aby utrzymać ofiary w posłuszeństwie, wykorzystują tzw. mechanizm długu, polegający na tym, że pracownicy muszą odpracować fikcyjny dług, który zamiast zmniejszać się, ciągle narasta i trzeba go dalej odpracowywać. Często stosowanym przez sprawców jest podstęp polegający na nakłanianiu osób do pracy przy pomocy drobnych zaliczek na poczet wynagrodzenia, jakie miałyby być wypłacone na koniec okresu zatrudnienia, przy czym istotnym elementem tego działania jest utrzymanie pokrzywdzonych w przekonaniu co do uczciwych intencji pracodawców. Organizatorzy procederu w celu utrzymania ofiar w miejscach zatrudnienia stosują różnorodne formy kontroli polegające głównie na zakwaterowaniu w pomieszczeniach należących do sprawców, konfiskowaniu dokumentów w postaci paszportów, stosowaniu przemocy połączonej często z przestępstwem zgwałcenia, czy zmuszanie do przyjmowania środków odurzających.

Praca przymusowa stanowi globalny problem, ponieważ zjawisko to oddziałuje na wszystkie kraje oraz ich systemy gospodarcze. Niektóre gałęzie przemysłu są bardziej narażone na stosowanie pracy przymusowej niż pozostałe. Dotyczy to zwłaszcza tych branż, w których wykonywane zajęcia należą do bardzo trudnych i niebezpiecznych, bądź też sektor ten zależny jest od taniej, sezonowej pracy. Problem pracy przymusowej pojawia się również w przypadku tych przedsiębiorstw lub firm, które swoje działania opierają o zlecenia dla

⁵⁶ Ł. Wieczorek, Charakterystyka handlu narządami, Poradnik opracowany na podstawie wystąpień na konferencji „Nowoczesne niewolnictwo”, Strzelce Opolskie 2008, s. 43.

⁵⁷ K. Janoszka, Dzieci ... op. cit., s. 35.

⁵⁸ Z. Lasocik, Ł. Wieczorek, Handel ludźmi do pracy przymusowej w Polsce. Raport z badań, Warszawa 2010, s. 9.

⁵⁹ Ibidem, s. 45.

⁶⁰ J. Pytliński, Zagrożenie zjawiskiem handlu ludźmi na terenie województwa lubuskiego, (w) Zwalczenie i zapobieganie handlowi ludźmi jako wspólne wyzwanie Polski i Ukrainy, Warszawa 2013, s. 24.

podwykonawców. Jednak w tej sytuacji mamy do czynienia ze znacznie ograniczoną, możliwością monitorowania pracy tychże podwykonawców, którzy nierzadko rozproszeni są po wielu krajach. Przykładem jest sprawa amerykańskiej firmy odzieżowej GAP, gdzie jedna z kolekcji tej firmy została uszyta przez hinduskie dzieci⁶¹.

Ważnym elementem w zwalczaniu tego zjawiska jest położenie głównego nacisku na uświadomienie ofiarom, że zostały wykorzystane przez organizatorów procederu. Eliminowanie pracy przymusowej w dużym stopniu zależy od samych konsumentów, a raczej od ich społecznej oraz ekonomiczno – gospodarczej świadomości.

Wykorzystanie osoby w celu zmuszenia do popełniania przestępstw

Handel ludźmi nie jest z reguły przestępstwem samoistnym, zorganizowane grupy przestępcze, zajmujące się handlem żywym towarem, zajmują się często przestępczością narkotykową, przemytem innych towarów czy fałszowaniem dokumentów⁶². Proceder polega na zmuszaniu zwerbowanych ofiar do popełniania przestępstw, a następnie wytwarzania u nich poczucia współwiny w popełnionym przez organizatorów przestępstwie. Zjawisko to jest stosunkowo nową formą wykorzystania ofiar handlu ludźmi. Ofiarami przestępstwa są osoby o niskim statusie społecznym, bez znajomości języków obcych oraz o bardzo niskim poziomie wykształcenia. Wywodzą się w większości przypadków ze środowisk romskich. Osoby są zmuszane przy pomocy gróźb podstępnych, a nawet przemocy fizycznej do popełnienia przestępstw takich jak między innymi kradzieże sklepowe. Sprawcy następnie informują takie osoby, że jeżeli zawiadomią organy ścigania o tym procederze,

to sprawcy przekażą informację o tym, że brały czynny udział w popełnianiu przestępstw i przez to są współwinnymi tego procederu. Wytwarzanie u ofiar poczucia współwiny ma na celu nakłonienie ich do współpracy, a jednocześnie zapewnienie sobie bezkarności po wykorzystaniu już ofiary. Według posiadanych informacji, ofiarami tego zjawiska byli obywatele polscy, jak i cudzoziemcy na terenie Polski, Niemiec i Wielkiej Brytanii. W większości przypadków pokrzywdzeni nie zdają sobie sprawy z tego, że byli wykorzystani, natomiast obawiali się przyznać do „udziału w procederze” w strachu przed odpowiedzialnością karną⁶³.

Wykorzystanie dzieci w celu nielegalnej adopcji

Istotnym i godnym uwagi w aspekcie handlu ludźmi jest zjawisko nielegalnej adopcji, które występuje również pod pojęciem dzikiej adopcji, podziemnej adopcji. Będzie ona miała miejsce na pewno, gdy odbywa się z ominięciem przepisów, a ściślej przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, gdy nastąpiła w wyniku działania przestępczego lub też, gdy dziecko przekazywane jest rodzicom adopcyjnym z pominięciem procedury sądowej. Handlem dziećmi do adopcji jest sprzedawanie i kupowanie dziecka bez jakiegokolwiek kontroli zewnętrznej, a dziecko traktuje się jako przedmiot transakcji⁶⁴. Problem dotyczy osób, które nie mają lub nie mogą mieć dzieci, a pragną je posiadać i wychowywać. Czynnikiem, który dodatkowo wpływa na zachowanie się „rodziców” jest zbyt długa i skomplikowana procedura adopcyjna. Ponadto dodatkowo osoby boją się, że nie spełnią wymaganych kryteriów.

Jednym z istotnych elementów tego procederu jest zjawisko macierzyństwa zastępczego. Istnieją specjalne strony internetowe, na których znajdują się ogłoszenia typu „poszukuję pary, która pragnie dziecka, użyję swój brzuch”. Matka zastępcza,

⁶¹ Ł. Wieczorek, Handel ludźmi w celu przymuszenia ich do pracy, Poradnik opracowany na podstawie wystąpień na konferencji „Nowoczesne niewolnictwo”, Strzelce Opolskie 2008, s. 61.

⁶² P. Łabuz, Analiza tendencji handlu ludźmi, (w) Zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi jako wspólne wyzwanie Polski i Ukrainy, Warszawa 2013, s. 38.

⁶³ J. Pytliński, Zagrożenie ... op. cit., s. 25.

⁶⁴ K. Janoszka, Dzieci ... op. cit., s. 36.

tzw. surogatka przyjmuje do swojej macicy zapłodnioną in vitro komórkę jajową innej kobiety, która sama nie może zająć w ciąży lub jej donosić. Rola matki zastępczej sprowadza się do wynajęcia swojego brzucha, donoszenia ciąży, urodzenia dziecka i oddania go rodzicom. W Internecie można znaleźć również ogłoszenia mężczyzn chcących być dawcami nasienia oraz matki chcące skorzystać z instytucji adopcji ze wskazaniem. Oczywiście można się domyśleć, że nie chcą tego zrobić bezinteresownie, a w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Funkcjonują również instytucje, takie jak centra matki zastępczej, pośredniczące w tego typu usługach.⁶⁵ Ważną kwestią jest to, że podziemie adopcyjne zmniejsza szanse na „uzyskanie dziecka” w sposób legalny.

Wykorzystanie osób w celu wyłudzeń świadczeń socjalnych

Pomysłowość działania sprawców, którzy dostosowują się do nowych warunków sprawiła, że proceder handlu ludźmi rozszerzył się o kolejną, nieznaną dotąd formę jaką jest wykorzystanie osób w celu wyłudzeń świadczeń socjalnych. Dominującym charakterem tego zjawiska jest przede wszystkim wykorzystanie osób do wyłudzenia kredytów i świadczeń socjalnych za granicą. Zorganizowane grupy przestępcze, werbują w Polsce do pracy osoby za granicą szczególnie w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Szwecji wywodzące się z rodzin patologicznych, wielodzietnych, środowisk bezdomnych. Często są to osoby, które pierwszy raz opuszczają terytorium Polski, w większości wypadków nie znają języków obcych, posiadają niski poziom wykształcenia, co powoduje, że są zdezorientowane, a w wyniku tego bezwzględnie podporządkowują się swoim „opiekunom” za granicą. Przed wyjazdem ofiary muszą przygotować niezbędne dokumenty jak paszport, dowód osobisty, metryki ślubu, urodzin. Następnie osobom

zwerbowanym zapewniany jest pobyt w wybranym kraju na okres do 5 dni. W trakcie pobytu załatwiane są różne formalności związane z przestępczym procederem, polegającym na nieświadomym wypełnianiu przez ofiarę różnych dokumentów dotyczących rzekomego zatrudnienia. Osoba będąc nieświadoma swojej decyzji, faktycznie składa wniosek o zasiłek socjalny, w tym również o wskazanie numeru konta bankowego, na jaki będzie przekazywane świadczenie, a ponadto upoważnia „opiekuna” do pełnego dysponowania rachunkiem. Założenie konta bankowego w brytyjskim banku jest warunkiem zatrudnienia zwerbowanych Polaków. Konta w Wielkiej Brytanii można otworzyć z zerowym stanem bez deklarowania żadnych przychodów. Chodzi tu przede wszystkim o Bank Lloyds TSB, HSBC, a także National Westminster⁶⁶. Aby otworzyć konto wymagany jest dowód tożsamości oraz druk, który potwierdza miejsce zamieszkania. Najłatwiej na siebie zarejestrować rachunek (tzw. utility bill) na przykład za wodę, energię elektryczną. Jeżeli osoba nie posiada (utility bill) to bank dopuszcza możliwość poświadczenia adresu zamieszkania przez przyjaciela lub pracodawcę, u którego mieszka. Niemal każdy bank początkowo do rachunku wydaje kartę bankomatową. Karta służy tylko do wybierania gotówki z bankomatu na przykład w wysokości 50 funtów dziennie. Następnie osoba zgłasza się do biura Social Security Office na rozmowę celem uzyskania National Insurance Number. Po dokonaniu powyższych formalności sprawcy zmuszają osoby do zaciągnięcia kredytu na zakup sprzętu RTV i AGD. W przypadku matek z dziećmi na podstawie tych dokumentów wyłudzone są dodatkowo zasiłki szkolne, rodzinne i socjalne. Po dokonaniu wszelkich formalności informują zwerbowane osoby o trudnościach w znalezieniu pracy, zmuszając je do

⁶⁵ Ibidem, s. 38.

⁶⁶ P. Łabuz, Konstrukcja prawno – kryminalistyczna przestępstwa handlu ludźmi z wykorzystaniem ich do wyłudzeń świadczeń socjalnych, Zeszyty naukowe Uczelni Warszawskiej im. M. Skłodowskiej – Curie, Kwartalnik, Nr 3(45) 2014, s. 60.

powrotu do Polski, który jest opłacany przez sprawców. Istotnym elementem tego proceduru jest to, że osobom odbierane są dokumenty podróży paszport, dowód osobisty, a wszystko po to, by utrzymać w przekonaniu władze brytyjskie, że osoby mieszkają na stałe w Wielkiej Brytanii. Dokumenty oryginalne ofiara przekazuje werbownikowi po powrocie do Polski. Następnie w odpowiednim urzędzie administracji zgłasza utratę dokumentu po otrzymaniu środków finansowych od sprawców na wyrobienie nowych. Osoby wykorzystane utrzymywane są w przekonaniu, że oczekują na podpisanie umowy, które nigdy nie następuje, a grupy przestępcze czerpią korzyści z pobieranych w ich imieniu świadczeń.

O skali przedmiotowego proceduru, może świadczyć fakt, że organy ścigania w Wielkiej Brytanii potwierdziły jak dotąd wyłudzenia świadczeń socjalnych na kwotę 4 milionów funtów. Jak dotychczas w śledztwach prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze Policji w charakterze osób pokrzywdzonych i świadków przestępstwa przesłuchanych zostało około 500 osób⁶⁷.

Konkluzja

Prężny dynamizm przemian ewolucyjnych oraz pojawienie się szeregu nowych form zjawiskowych tej przestępczości, wymusza na instytucjach państwowych monitorowanie zjawiska w celu właściwego zapobiegania i zwalczania przestępstwa handlu ludźmi. Najważniejszym elementem w zwalczaniu tego proceduru jest postawienie głównego nacisku na uświadomienie ofiarom tego, że zostały wykorzystane przez organizatorów. Szczegółowe rozpoznanie zjawiska, poznanie jego mechanizmów pozwoli w skuteczny sposób zwalczać ten typ przestępstwa, a przez to pomóc i uniknąć wielu dramatów istnień ludzkich⁶⁸. Ważnym elementem jest nawiąza-

nie współpracy funkcjonariuszy Policji pionu kryminalnego z pracownikami ośrodków pomocy społecznej, powiatowych urzędów pracy w najbardziej zagrożonych środowiskach, co umożliwi natychmiastową reakcję na potencjalne próby werbowania ofiar. Należy zaznaczyć, że walka z handlem ludźmi pozostaje nadal jednym z najważniejszych zadań polityki i wyzwań wszelkich instytucji, organizacji pozarządowych zwalczających na świecie, w Unii Europejskiej i Polsce ten proceder.

---

⁶⁷ Ibidem, s. 66.

⁶⁸ P. Łabuz, D. Śniezek, Handel „żywym towarem” jako działalność zorganizowanych grup przestępczych w handlu ludźmi, Zeszyty naukowe Wyższej

---

Szkoły Informatyki, Zarządzania i Administracji w Warszawie 1(11)2010, Warszawa 2010, s. 69.

Ewa Mańska

Wykładowca Wydziału Organizacji Szkolenia
i Dowodzenia Szkoły Policji w Pile

Krzysztof Sawicki

Wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej
Szkoły Policji w Pile

PSYCHOLOGICZNE I PRAWNE ASPEKTY PRZEMOCY SEKSUALNEJ WOBEC MAŁOLETNIICH

I. Psychologiczne aspekty przemocy seksualnej wobec małoletnich

Małoletni, zgodnie z definicją prawną zaczerpniętą z kodeksu cywilnego, to osoba poniżej 18 roku życia. Z uwagi na sposób funkcjonowania, małoletni to osoby z grupy ryzyka potencjalnych ofiar przemocy także seksualnej z uwagi na swój: wiek, kondycję fizyczną i cechy osobowości, tj. słabe zdolności poznawcze, np. rozumienia intencji osób dorosłych, znaczenia czynu i jego konsekwencji, łatwowierność, brak doświadczeń życiowych, potrzeby rozwojowe skłaniające do poznawania świata i ludzi, ciekawość poznawczą, uległość wobec osób postrzeganych jako autorytety lub osoby znaczące, zależność od osób dorosłych.

Według definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) z 1986 roku, **przemoc seksualna wobec dzieci** oznacza wykorzystanie ich dla uzyskania przyjemności seksualnej przez osoby dorosłe i starsze. Definicja ta wskazuje, że seksualnie wykorzystane dziecko, to każda jednostka w wieku bezwzględnej ochrony (wiek ten określa prawo), którą osoba dojrzała seksualnie naraża na **jakąkolwiek aktywność natury seksualnej** w celu seksualnego zaspokojenia. Może się to odbywać poprzez świadome działanie osoby dorosłej, czy też przez zaniedbanie jej społecznych obowiązków lub obowiązków wynikających ze specyficznej odpowiedzialności za dziecko. W definicji tej podkreśla się, że:

1) do ustalenia, kto jest dzieckiem, istotne

jest **kryterium prawne**, a nie biologiczne, czy psychologiczne,

- 2) o nadużyciu seksualnym mówimy wówczas, gdy **dziecko jest wykorzystywane do zaspokojenia potrzeb seksualnych osoby dorosłej**,
- 3) seksualna aktywność między dorosłym a dzieckiem **zawsze** opiera się na wykorzystywaniu wiedzy, dlatego w przeciwieństwie do innych form seksualnego kontaktu, nie może być traktowana inaczej, niż **nadużycie**.⁶⁹

Światowa Organizacja Zdrowia do form takiego nadużycia zaliczyła:

- pokazywanie pornografii,
- zachowania pedofilne,
- zachowania kazirodcze,
- obsceniczne rozmowy z dzieckiem.

Pornografię dziecięcą zdefiniowano w art. 2 drugiego protokołu do Konwencji o prawach dziecka, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 25 maja 2000 roku. Zgodnie z nim „pornografia dziecięca oznacza jakąkolwiek prezentację dziecka, za pomocą jakichkolwiek środków, podczas realnego bądź symulowanego aktu seksualnego bądź jakąkolwiek prezentację narządów płciowych dziecka, głównie dla celów seksualnych”.⁷⁰

⁶⁹ Cześniakiewicz W., Pawlak, Jordan B.: Wykorzystanie seksualne dzieci. Warszawa 1988, s. 3.

⁷⁰ Kwiatkowska-Darul: Przesłuchanie małoletniego świadka w polskim procesie karnym. Toruń 2007, s. 156 i n.

Według Davida Finkelhora „seksualne wykorzystanie dziecka polega na wciągnięciu w aktywność seksualną dzieci poniżej 13 roku życia przez osoby starsze od nich o co najmniej 5 lat oraz dzieci w wieku 13-16 lat przez osoby mające co najmniej o 10 lat więcej”. Należy bowiem pamiętać, że sprawcami agresji seksualnej wobec dzieci mogą być nie tylko dorośli lecz także **rówieśnicy lub dzieci niewiele starsze**, a skutki takiego molestowania nie są wcale mniejsze.⁷¹

Pedofilia to powtarzające się intensywne popędy seksualne i seksualnie pobudzające fantazję, które trwają przynajmniej przez 6 miesięcy, związane są ze stosunkami seksualnymi z dzieckiem przed okresem dojrzewania (według amerykańskiego systemu klasyfikacji chorób i zaburzeń psychicznych DSM- IV). W sytuacjach tych wiek dziecka na ogół wynosi 13 lat lub mniej. Wiek napastnika określa się umownie na 16 lat i przynajmniej 5 lat powyżej wieku dziecka.⁷²

Szczegółowa charakterystyka zjawiska przemocy seksualnej wobec małoletnich musi obejmować wiele różnych jej aspektów.

1. Ze względu na sprawców przemocy seksualnej wobec małoletniego wyróżnia się:

a) **przemoc seksualną wewnątrz rodziny:**

- **kazirodztwo biologiczne** – ofiarę i sprawcą łączą więzy krwi, sprawcami okazują się np. ojcowie, matki, dziadkowie, bracia, wujkowie,
- **kazirodztwo psychologiczne** – sprawca dla dziecka jest osobą obdarzoną zaufaniem i więzią psychiczną podobnie jak członek rodziny lub rodzic biologiczny, np. opiekun zastępczy, adopcyjny, szczególnie autorytet dla dziecka, „przyjaciół domu”,

b) **przemoc seksualną zewnątrz rodziny** – sprawcy to osoby znane małoletniemu, ale spoza rodziny lub zupełnie obce.

2. Ze względu na rodzaj przemocy seksualnej są to:

a) **przemoc seksualna bezpośrednia:**

- **z dotykiem** – z psychologicznego punktu widzenia naruszenie sfery intymnej, przekroczenie bariery nietykalności cielesnej należy do drastycznych form przemocy seksualnej,
- **bez dotykania** (np. pokazywanie dziecku materiałów pornograficznych, obnażanie się przed dzieckiem, podglądanie dziecka, stosunek seksualny na oczach dziecka).

b) **przemoc seksualna pośrednia** – w sensie psychologicznym to „ochrona” sprawcy przemocy seksualnej przez inne osoby, np. matkę, partnerkę sprawcy, dziadków, rodzeństwo poprzez zachowania aktywne lub bierne, tj. przyprowadzanie dziecka do sprawcy, pomimo pierwszych sygnałów lub własnych podejrzeń, niszczenie listu samobójczego, w którym dziecko jako przyczynę chęci targnięcia na życie wskazywało przemoc seksualną, świadome przyzwalanie na przemoc, niska motywacja do zeznawania w sprawie lub odmowa zeznawania, aby nie obciążać i w taki sposób chronić sprawcę przed konsekwencjami prawnymi.

Niektóre rodzaje przemocy seksualnej są inicjowane także z wykorzystaniem elektronicznych środków komunikacji: Internetu, telefonów komórkowych. Portale społecznościowe mogą służyć poszukiwaniu małoletnich ofiar i zainicjowaniu pierwszych kontaktów lub pokrzywdzeniu małoletniego poprzez publikację wizerunku bez jego zgody, np. w sytuacji intymnej, na którą wyrażał zgodę, „nagich” zdjęć lub nagrania telefonem komórkowym aktywności seksualnej i pokrzywdzenia przez rozpowszechnianie ich innym osobom. Internet

⁷¹ Pospiszyl K.: Przepięstwa seksualne. Warszawa 2006, s. 56 i n.

⁷² Lach B.: Profilowanie kryminalne. Warszawa 2014, s. 299.

także daje możliwość nawiązania kontaktów z dzieckiem, które kończą się niejednokrotnie wykorzystaniem seksualnym w świecie realnym. Zdjęcia pornograficzne z udziałem dzieci stwarzają stan permanentnego pokrzywdzenia, raz wprowadzona do Internetu informacja pozostaje bowiem w nim na długo, gdyż nie daje się łatwo usunąć. Cyberprzestrzeń stwarza pedofilom nowe możliwości, jej anonimowość ułatwia polowanie na dziecięce ofiary. Sprawca najczęściej uwodzi ofiarę, usypia jej czujność, wprowadza w błąd, zdobywa zaufanie, tworzy bliską więź, kreuje „cyberofiara”. Kwiatkowska-Darul podaje, że:

- 45 % internautów w wieku 12-17 lat otrzymało propozycję rozmowy na tematy seksualne wbrew swojej woli,
- 44% umówiło się w pojedynkę na spotkanie z osobą poznaną w sieci,
- 68% dzieci otrzymało propozycję spotkania od osoby z sieci,
- 23% dzieci poinformowało o tym rodziców,
- 63% dzieci trafia przypadkowo na materiały pornograficzne.⁷³

Sprawcy przemocy seksualnej

Zarówno w procesie resocjalizacji sprawców przestępstw seksualnych, jak i w procesie wykryczym potrzebna jest rozległa i fachowa wiedza także na temat sposobu psychologicznego funkcjonowania sprawców przestępstw seksualnych, którzy dopuszczają się czasem wielu czynów, działają wiele lat, wobec **wielu** ofiar małoletnich, krzywdząc członków rodziny lub osoby obce.

W grupie 83 sprawców przestępstw o charakterze seksualnym do popełnienia zarzucanych czynów **przyznało się tylko 30% w toku prowadzonego postępowania. Żal i poczucie winy z powodu agresywnego zachowania stwierdzono zaledwie u 4%**. Natomiast **36% z nich ujawniło poczucie krzywdy** z powodu niesłusznego, w ich ocenie, oskarżenia przez osoby po-

krzywdzone. 31% racjonalizowało własne zachowania w ten sposób, że przypisywało ofiarom (najczęściej członkom rodziny), złe intencje, to jest posługiwanie się oskarżeniem w celu zemsty lub ukrycia własnych przewinień. Zarzucali ofiarom skłonność do nadużywania alkoholu, niewierność małżeńską, wymuszanie przez oskarżenie większej swobody zachowania, dążenie do uzyskania rozwodu z winy oskarżonego, chęć pozbycia się sprawcy z mieszkania. 8% badanych usprawiedliwiała swoje zachowania zaburzeniami w sferze seksualnej i prezentowała siebie, jako wymagających pomocy specjalistycznej, a nie karania. Natomiast **w grupie 48 sprawców seksualnego wykorzystania dzieci, do popełnienia przestępstwa przyznało się 52% badanych**. 6% podawało, że czują się winnymi i żałują, iż wyrządzili krzywdę dzieciom. Pozostali usprawiedliwiali i tłumaczyli własne zachowanie posługując się zaprzeczeniami i racjonalizacją: twierdząc, że dziewczynki same dążyły do kontaktu seksualnego, byli pod wpływem alkoholu, z powodu nieśmiałości nie potrafili nawiązać kontaktu z dorosłą kobietą, że cechuje ich pociąg seksualny do dzieci i to jest silniejsze od nich, a także, że obcowanie płciowe z dziećmi, sprawia im przyjemność, z której nie chcą rezygnować.⁷⁴

Alec P. Spencer opisał cykl zachowań wśród przestępców seksualnych, działających wielokrotnie, który obejmuje zwykle wiele stadiów:⁷⁵

- **Stadium 1 - „normalność”**- motywy pobudzające do przestępstwa są utajone, „na ogół poprawne zachowanie popełniającego od czasu do czasu przestępstwa seksualne, bardzo utrudnia znalezienie sprawcy, tych najczęściej bardzo drastycznych czynów, ponieważ nikt na ogół nie podejrzewa o takie czyny ludzi, których postępowanie wydaje się całkowicie normalne i przyzwoite”.
- **Stadium 2 - kumulacja uczuć negatywnych, tj.:** poczucia bezradności,

⁷³ Kwiatkowska-Darul: Przesłuchanie... op. cit., s. 157.

⁷⁴ Gordon M.: Osobowość sprawców przestępstw. Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny 2/19/ 2014.

⁷⁵ Pospiszyl K.: Przystępstwa... op. cit., s. 129-135.

przygnębienia, nudy, porażki życiowej, niemożność ich przezwyciężenia poprzez aktywne, racjonalne działanie.

- **Stadium 3 - fantazje** o zdobyciu powszechnego uznania, bezwzględności podporządkowania innych ludzi, zyskania bezwarunkowej miłości i uległości, fantazje o dewiacyjnym seksie.
- **Stadium 4 - myślenie przedprzestępcze** „wypaczenie myślenia” - poszukiwanie usprawiedliwień dla popełnianych czynów, a jednocześnie opracowywanie najbezpieczniejszej drogi zaspokajania swoich potrzeb; na tym etapie działają jeszcze hamulce wewnętrzne, które blokują przed popełnieniem pierwszego czynu, ale utrwalają się **patologiczne przekonania**, np. „to nic złego, dzieci same tego chcą, uwodzą”.
- **Stadium 5 - sytuacja spustowa** - przejście sprawcy od **nastawienia do działania** przestępczego, uruchomienie kompulsywnych zachowań, realizacja fantazji seksualnych w działaniu.
- **Stadium 6 - nawrót uprzejmych fantazji** na temat różnych możliwości ich spełnienia, intensywne poszukiwanie ofiary, która spełni natarczywe fantazje.
- **Stadium 7 - znalezienie ofiary.**
- **Stadium 8 - praca nad „urobieniem ofiary”** zarówno sprawcy pedofilii i sprawcy zgwałceń zaczynają dokładnie obserwować ofiarę, jej styl życia, upodobania oraz budzić zaufanie dziecka, kobiety w sposób adekwatny do ich cech.
- **Stadium 9 - spełnienie - akt przestępczy.**
- **Stadium 10 - wzmocnienie fantazji** o przeżytych doznaniach i reakcjach ofiary, wzmocnienie doznań odczuwanych w trakcie czynu przestępczego.
- **Stadium 11 - poczucie winy, lęk przed ujawnieniem** (nie u wszystkich sprawców), co prowadzi do utajenia procederu na określony czas.
- **Stadium 12 - próba przeproszenia, przekupienia lub zastraszenia ofiary.**
- **Stadium 13 - zanik poczucia winy, powrót do punktu wyjścia i uruchomienie cyklu przestępczego ponownie.**

Schematy myślowe, towarzyszące sprawcom pedofilii, jednoznacznie wskazują na wysokie zagrożenie ponowieniem czynu przestępczego w przyszłości, są wśród nich stwierdzenia:

- „to nie jest przestępstwo”,
- „dzieci są lepszymi obiektami seksualnymi”,
- „kobiety są niebezpieczne, dzieci nic nie kojarzą”,
- „dzieci są gotowe do seksu i na ogół to lubią”.⁷⁶

Charakterystyka przemocy seksualnej w rodzinach.

Kazirodztwo w rodzinie nie może być traktowane jako zjawisko jednorodne, zarówno ze względu na osobę ofiary, jak i ze względu na osobę sprawcy. Analiza zjawiska pozwala na wyodrębnienie kazirodztwa między osobami dorosłymi oraz między dorosłym a dzieckiem. W ujęciu rozwojowo-systemowym do kazirodztwa dochodzi na skutek **wadliwego działania systemu rodzinnego, na co z kolei ma wpływ zaburzony rozwój seksualny i emocjonalny rodziców**. W wyniku przenikania się czynników podmiotowych, sytuacyjnych i relacyjnych, rodzina tworzy system, który odpowiada nie tylko za powstanie, ale i za utrzymywanie się kazirodztwa. Teorie systemowe zakładają natomiast, że sprawca czynu jest uczestnikiem pewnego systemu (w tym wypadku rodziny), który zawiera w sobie elementy prowadzące do podjęcia przez jednego z uczestników kazirodczych działań. Prawdopodobieństwo uruchomienia mechanizmów prowadzących do kazirodztwa tkwi w systemie od początku jego istnienia. Specyficzna relacja między jego członkami prowadzi do stworzenia warunków, aby diada sprawca-dziecko mogła powstać, rozwijać się i pozostawać pod ochroną reszty członków rodziny.⁷⁷

W literaturze przedmiotu wyodrębniono dwa modele rodzin kazirodczych:

⁷⁶ Lach B.: Profilowanie... op. cit., s. 297.

⁷⁷ Beisert M.: Mechanizmy rozwoju kazirodztwa w rodzinie. Dziecko Krzywdzone nr 1, 2002.

rodziny ze sprawcą psychopatycznym oraz rodziny ze sprawcą regresywnym.

Sprawca psychopatyczny to ojciec, który doznał zaburzenia rozwoju seksualnego w stadium późniejszym (separacji - indywiduacji w fazie narcystycznej). Jego seksualność jest niedojrzała i nastawiona na **ciągle potwierdzanie** własnej doskonałości, nieograniczonych możliwości i nieograniczonej władzy⁷⁸. W kontaktach seksualnych nie przejawia empatii i zdolności uczenia się, nie odczuwa lęku. **Dziecko nie jest obiektem preferowanym, a jedynie obiektem zastępczego zaspokajania potrzeb**, wyładowania agresji, eksploracji rzeczywistości. Wykorzystanie seksualne polega zwykle na kontakcie fizycznym (intragenitalnym i ekstragenitalnym) nacechowanym **przemocą**. Ślady działania sprawcy mają wyraźny charakter (np. uszkodzenia ciała, ciąża).

Sprawca regresywny doznał zaburzenia rozwoju seksualnego w okresie wcześniejszym (stadium symbiozy, ewentualnie w fazie zróżnicowania). Jego działanie jest znacznie mniej dojrzałe, niż osoby narcystycznej. Naznaczone jest **lękiem przed dojrzałą kobietą**, przed agresją i separacją. Dziecko nie jest jedynym obiektem, na który ojciec reaguje seksualnie, ale **obiektem preferowanym**, bo poziom bezpieczeństwa, który stwarza, jest znacznie wyższy, niż osiągnięty w towarzystwie dorosłej partnerki. Ofiarami są głównie dzieci młodsze (nie zdradzające objawów zbliżającego się pokwitania), bo tylko ich niska orientacja w sytuacji pozwala na manipulację dzieckiem bez ryzyka. Wykorzystaniu rzadko towarzyszy przemoc fizyczna. Kontakty seksualne mają najczęściej charakter ekstragenitalny. W tej grupie sprawców pojawia się tzw. **aktywność bez kontaktu fizycznego** (np. ekshibicjonizm, podglądanie, rozmowy, zabawy).

Na wyższym poziomie ogólności **oba typy rodzin mają elementy wspólne**. Należą do nich cechy opisujące specyfikę funkcjonowania tych rodzin:

- przewaga autorytetu jednego z rodziców,
- niejasność granic podsystemów i ról rodzinnych,
- ambiwalentny obraz rodzica dominującego,
- specyficzny klimat seksualny,
- wysoki poziom napięć w rodzinie,
- dynamika w rozwoju patologii od fazy doboru uczestników, fazę formułowania wymagań i ustalania reguł, fazę frustracji i jawnego konfliktu aż do fazy zamknięcia kazirodczego układu.⁷⁹

Maria Beisert⁸⁰ na podstawie analizy ujawnionych przypadków w aktach spraw, opisuje także cechy kobiet, dopuszczających się przemocy seksualnej wobec dzieci, są wśród nich:

1. „**Nauczycielki miłości**” - ich ofiarami najczęściej byli chłopcy do 15 roku życia; sprawczynie nie były matkami biologicznymi ofiar, lecz macochami, konkubinami ojców, ciotkami czy opiekunkami, więc mimo iż z prawnego punktu widzenia nie doszło do czynu kazirodczego, to rozpatrując stosunek zależnościowy, z perspektywy psychologicznej z tego typu relacją mamy z pewnością do czynienia. Sprawczynie z tej kategorii współżyły z młodymi chłopcami racjonalizując, że dają im możliwość przeżycia tego, co zakazane.
2. „**Agresywna ofiara**” - w okresie dzieciństwa sama była ofiarą molestowania seksualnego przez różnych członków rodziny. Wykorzystanie dziecka było dla tej grupy kobiet jednym z wielu sposobów na „radzenie sobie” z bólem i cierpieniem nagromadzonym z przeszłości. Bardzo często działania te miały długotrwały i wieloraki charakter, z maltretowaniem fizycznym i zaniedbywaniem dziecka włącznie. **Głównym motywem było uzyskanie ulgi i obniżenie napięcia**. Co więcej, w trakcie kontaktu z dzieckiem kobiety te fantazjowały na

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ Beisert, M.: Modele działań kobiet – sprawców wykorzystania seksualnego w rodzinie. Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, 7, s.1-11.

temat kontaktów z dojrzałym, dorosłym mężczyzną, a więc dziecko nie stanowiło dla nich preferowanego obiektu seksualnego.

3. **„Wspólniczkę mężczyzny”**- nigdy nie działały same (mężczyzna był zawsze obecny i stosował nacisk psychiczny bądź fizyczny w stosunku do niej); podobnie jak w grupie powyższej, również i w tej sprawczyńie, w czasie swojego dzieciństwa były ofiarą przemocy seksualnej, o charakterze kazirodczym, gdzie jednocześnie matka nie była w stanie ich ochronić. Wyrastały one w przekonaniu, że mężczyźni są jednocześnie źródłem przymusu i wykorzystania, jak i ochrony i opieki. W związku z tym, gdy mąż zaczął wykorzystywać seksualnie dziecko, nie były w stanie przeciwstawić się, a jeśli nawet to ten jednorazowy akt, kończył się porażką. Jak wskazują badania seksuologów, ta grupa również nie czuła pobudzenia seksualnego podczas czynności seksualnych wykonywanych na dziecku bądź razem z nim. Jednak mimo pojawiającego się bólu czy żalu, **lęk przed utratą męża dominował** na tyle, by zgoda na udział w molestowaniu dziecka, obniżała go i zwiększała tym samym poczucie bezpieczeństwa dla kobiety.
4. **„Symbiotyczne opiekunki”** - matki, które wykorzystują swoich synów, traktując swoje działania jako przedłużenie opiekuńczych i wychowawczych powinności, stopniowo wytwarza się niebezpieczna bliskość między matką a jej dzieckiem i doprowadza do powstania więzi, która w kulturach poza japońskich rozpatrywana jest jako patologiczna. W kulturze europejskiej wraz z osiągnięciem przez dziecko samodzielności, staje się ono niezależne od matki, tak dla kultury japońskiej, syn pozostaje na zawsze pod jej wpływem, a tym samym ona czuje się w obowiązku do zajmowania się nim.

Ujawnienie przemocy seksualnej wobec małoletniego.

Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego przemocą seksualną, stanowi niezwykle wymagającą i trudną czynność procesową. Dobra komunikacja w zespole osób uczestniczących w tej czynności: sędziego - biegłego psychologa, umożliwia zwykle nawiązanie poprawnej komunikacji z dzieckiem i uzyskanie szczegółowych zeznań na temat przemocy. W świetle obowiązujących przepisów kodeksu postępowania karnego, czynność tę przeprowadza się na posiedzeniu sądu z aktywnym udziałem biegłego sądowego psychologa.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 roku w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c kodeksu postępowania karnego, określa sposób przygotowania przesłuchania oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania przesłuchania. Zgodnie z § 2 tego rozporządzenia, jeżeli świadek jest małoletnim, który w chwili przesłuchania **nie ukończył 15 lat**, planowana pora i czas przesłuchania powinny uwzględniać potrzeby wynikające z jego wieku, potrzebę nawiązania z nim kontaktu przez biegłego psychologa przed przystąpieniem do przesłuchania oraz potrzebę ewentualnych przerw w prowadzonej czynności.

Przed rozpoczęciem przesłuchania małoletniego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, lub osoby cierpiącej na upośledzenie umysłowe, a także w innych wypadkach uzasadnionych stanem emocjonalnym lub właściwościami osobistymi świadka, sędziego, prokuratora, obrońcy i pełnomocnika pokrzywdzonego **mogą uzgodnić z biegłym psychologiem sposób formułowania zadawanych świadkowi pytań, w szczególności dotyczących sfery intymnej** (§ 3).

Przed rozpoczęciem przesłuchania biegły psycholog przeprowadza ze świadkiem **wstępną rozmowę w celu obniżenia**

poziomu lęku i niepokoju świadka. Jeżeli świadek jest małoletnim, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat lub osobą cierpiącą na upośledzenie umysłowe, biegły psycholog w miarę potrzeby udziela sędziemu pomocy w wyjaśnieniu w sposób zrozumiały dla świadka zasad przesłuchania, w tym **prawa odmowy składania zeznań, o ile prawo to świadkowi przysługuje, obowiązku mówienia prawdy i faktu utrwalania czynności w formie zapisu na nośnikach** (§ 4).

Na potrzeby prowadzenia przesłuchania wyodrębnia się pokój przesłuchań i pokój techniczny. **Pokój przesłuchań służy do przeprowadzenia przesłuchania świadka przez sędziego w obecności i z udziałem biegłego psychologa oraz tłumacza, jeżeli został powołany. Pokój techniczny** to pomieszczenie przylegające do pokoju przesłuchań i oddzielone od niego lustrem obserwacyjnym, albo pomieszczenie połączone z pokojem przesłuchań za pomocą środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie przesłuchania na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku; w takim wypadku pokój techniczny może znajdować się w innym budynku niż pokój przesłuchań. Pokój techniczny umożliwia uczestniczenie w przesłuchaniu osobom, o których mowa w § 3; w pokoju tym przebywa również protokolant (§ 5). Jeżeli warunki lokalowe to umożliwiają, pokój przesłuchań znajdujący się w budynku sądu, prokuratury lub Policji **powinien posiadać odrębne wejście lub być zlokalizowany w taki sposób, aby dojście do niego nie prowadziło przez części budynku, gdzie przebywają oskarżeni, zatrzymani lub pokrzywdzeni innymi czynami.** W bezpośrednim sąsiedztwie pokoju przesłuchań powinien znajdować się ustęp. Możliwie najbliżej pokoju przesłuchań należy wyodrębnić poczekalnię. **Poczekalnia** zapewnia możliwość oczekiwania świadka na przesłuchanie w miejscu, do którego nie mają wstępu osoby nieuprawnione do udziału w przesłuchaniu. Poczekalnia wyposażona jest w książki, czasopisma, kredki, papier i

inne przedmioty zapewniające świadkowi, w tym również będącemu małoletnim poniżej lat 15, możliwość aktywnego spędzenia czasu oczekiwania. **W poczekalni nie umieszcza się materiałów edukacyjnych i informacyjnych na temat przemocy i wykorzystywania seksualnego** (§ 7). Pokój przesłuchań powinien być izolowany od odgłosów dobiegających z zewnątrz w stopniu wystarczającym, by zapewnić należyłą jakość zapisu dźwięku (§ 8).

Zgodnie z § 9 pokój przesłuchań wyposaża się w **środki techniczne** umożliwiające: utrwalanie obrazu i dźwięku z przebiegu przesłuchania; obserwowanie i słuchanie przebiegu przesłuchania przez uczestników czynności przebywających w pokoju technicznym; przekazywanie sędziemu prowadzącemu przesłuchanie oraz biegłemu psychologowi pytań do świadka oraz wypowiedzi kierowanych przez uczestników czynności przebywających w pokoju technicznym; utrwalanie, w formie zapisu dźwięku, pytań i wypowiedzi.

Środki techniczne instaluje się w pokoju przesłuchań w sposób umożliwiający uczestnikom znajdującym się w pokoju technicznym **ogląd pokoju przesłuchań oraz mimiki twarzy świadka, również gdy świadek opuszcza głowę** (§ 10).

Ujawnienie przemocy seksualnej nawet w tak sprzyjającym otoczeniu w obecności profesjonalistów, ale zupełnie obcych dla małoletniego osób i niedawno poznanych, stanowi ogromne wyzwanie dla dziecka. Doświadczenia praktyków w przesłuchaniu małoletnich poniżej 15 roku życia wskazują na różne sposoby ujawnienia przemocy seksualnej, zależnie od wzorca przywiązania i funkcjonowanie psychicznego dziecka w relacjach z rodzicami. W przypadku gdy małoletni posiada:⁸¹

1. „**Bezpieczny**” wzorzec przywiązania:
  - dziecko ma poczucie własnej wartości,
  - adekwatnie postrzega wydarzenia zewnętrzne,

⁸¹ Izdebska A.: Konsekwencje przemocy seksualnej wobec dzieci. Dziecko Krzywdzone 4 (29)2009, s. 37-54.

- reaguje adekwatną ekspresją emocjonalną,
  - **adekwatnie radzi sobie z doświadczeniem wykorzystania i je ujawnia,**
  - szybko i skutecznie zwracanie się po pomoc do swojego opiekuna,
  - adekwatnie wyraża swoje emocje,
  - efektywnie korzysta z oferowanej pomocy.
2. „Ambiwalentny” wzorzec przywiązania:
- dziecko ma chwiejne poczucie własnej wartości,
  - wyolbrzymia zagrożenia,
  - nie posiada umiejętności adekwatnego zwracania się o pomoc do otoczenia,
  - **uzewnętrznia rozszczepienie stanów emocjonalnych (złość, strach, pożądanie),**
  - wyraża przesadną ekspresję emocji, manipuluje emocjami,
  - **manifestuje problemy poprzez zwracanie uwagi na siebie, poprzez nieprawidłowe,**
  - **zachowania: agresywne, nadmierne zachowania zależnościowe,**
  - nieskuteczność poszukiwania pomocy skutkuje u dziecka poczuciem bezradności, stanami depresyjnym.
3. „Unikający” wzorzec przywiązania:
- dziecko ma poczucie swojej niskiej wartości,
  - **przypisuje innym negatywne intencje,**
  - posiada negatywną atrybucję zdarzeń, wyolbrzymia zagrożenia,
  - unika zwracania się po pomoc,
  - hamuje uczucia dystresu i złości,
  - kontroluje negatywne emocje,
  - **prezentuje fałszywe, pozytywne emocje,**
  - **uzewnętrznia trudności lub nie ujawniania doświadczenia wykorzystania, mimo jego obecności,**
  - skupia się np. na funkcjonowaniu po-znawczym, osiągnięciach szkolnych,
- wycofuje się z relacji z innymi i reaguje depresją lub agresją,
  - **odczuwa silne poczucie winy za zdarzenia.**
4. „Zdezorganizowany” wzorzec przywiązania:
- u dziecka brak spójnego obrazu siebie i innych,
  - dziecko reaguje dezorientacją,
  - postrzega świat jako zagrażający dziecku,
  - wyraża **nieadekwatną i ulegającą gwałtownym zmianom ekspresję emocji,**
  - **dominuje bezradność i lęk,**
  - nasilają się prezentowane wcześniej zaburzenia,
  - ujawnia reakcje lękowe i depresyjne,
  - **wyказuje skłonność do dysocjacji i zachowań autodestrukcyjnych.**
- W badaniach izraelskich przeprowadzonych w 2000 roku wśród 30 dzieci z wykorzystaniem opracowanego protokołu przesłuchania (NICHHD), przeznaczonego dla domniemanych ofiar wykorzystania seksualnego i ich rodziców stwierdzono, że **53% dzieci zwlekało z ujawnieniem prawdy od tygodnia do 2 lat: ponad 72,6% dzieci zwlekało do miesiąca, 19,8% - do roku i 6,6% zwlekało dłużej.**
- W grupie wiekowej: 7-9 lat, 33% dzieci ujawniało przemoc seksualną z opóźnieniem, natomiast **w grupie 10-12 lat aż 73% dzieci. Większość dzieci - 78% znających sprawcę zwlekało z ujawnieniem przemocy seksualnej,** a tylko 17% dzieci wykorzystanych przez nieznanego. **92% ofiar ciężkich przestępstw zwlekało z ujawnieniem prawdy.** Większość ofiar **wielokrotnego krzywdzenia - 86% dzieci, opóźniało informowanie otoczenia** i 25% dzieci opóźniało ujawnienie w przypadku pojedynczego incydentu wykorzystania seksualnego. 47% dzieci ujawniało fakt wykorzystania rodzeństwu lub przyjacielom, 43% dzieci poinformowało rodziców, a 10 % inne osoby dorosłe. **Dzieci młodsze w wieku: 7-9 lat, najpierw**

ujawniały fakt rodzicom - 73%. 13% dzieci starszych informowało najpierw rodziców, przewidując jednak ich niekorzystne reakcje. Dzieci częściej wyrażały **strach lub wstyd w przypadku, gdy sprawcą była osoba znajoma (78%), a doświadczenie krzywdy poważne (83% dzieci) i powtarzające się (79% dzieci),** niż w sytuacji, gdy sprawcą był nieznajomy (8% dzieci). Dzieci były bardziej skłonne do **odwoływania zarzutów** dotyczących wielokrotnych zdarzeń przemocy seksualnej (29% dzieci) lub jeżeli sprawcą była **osoba znajoma** (22% dzieci). W grupie badawczej dzieci nigdy nie odwoływały zarzutów w przypadku pojedynczego incydentu lub gdy podejrzanym była osoba obca. Jedna trzecia badanych dzieci informowała o groźbach ze strony sprawcy, 23% dzieci informowało o nagrodach emocjonalnych za utrzymanie związku ze sprawcą w tajemnicy.⁸²

Symptomy, które mogą wskazywać na wykorzystywanie seksualne małoletniego.

Przemoc seksualna rodzi objawy **specyficzne** oraz **niespecyficzne** - pośrednio wskazujące na przemoc seksualną.⁸³

Objawy specyficzne w sferze somatycznej to:

- urazy zewnętrznych narządów płciowych oraz okołoodbytnicze,
- urazy pochwy, przerwanie błony dziewiczej,
- infekcje układu moczowo-płciowego i choroby weneryczne,
- ciąża.

Objawy niespecyficzne w sferze somatycznej to:

- urazy ciała,
- bóle głowy, brzucha, nudności, wymioty,

- trudności w oddawaniu moczu,
- zaburzenia jedzenia,
- zaburzenia snu.

Objawy niespecyficzne w sferze psychicznej to:

- lęki, fobie,
- koszmary i lęki nocne,
- depresja, przygnębienie,
- hipomania, nadpobudliwość ruchowa,
- drażliwość, złość,
- wstyd i poczucie winy,
- obniżenie poczucia własnej wartości, negatywna samoocena.

Obserwacja zachowania małoletniego wskazuje także na wiele innych istotnych sygnałów wczesnych zmian w zachowaniu pokrzywdzonego, tj.:⁸⁴

1. Erotyzacja dziecka:

- prowokacyjne i uwodzicielskie zachowania seksualne dziecka w stosunku do osób z otoczenia,
- wczesna lub nasilona masturbacja dziecięca, nieadekwatna do fazy rozwoju psychoseksualnego,
- erotyczna twórczość dziecka - w rysunkach, malowankach, wylepiankach dziecka zaczynają dominować elementy seksualne,
- agresja seksualna wobec innych dzieci,
- angażowanie rówieśników i młodszych dzieci w nietypową aktywność seksualną - jeżeli dziecko w wieku przedszkolnym w zabawach odtwarza stosunek seksualny, kontakty oralne lub analne, jest to niepokojący sygnał mogący świadczyć o tym, że było ono uwikłane w aktywność seksualną przez osoby dorosłe,
- nieadekwatny do poziomu rozwoju dziecka język dotyczący sfery seksualnej,
- podejmowanie wczesnej i nasilonej aktywności seksualnej.

⁸² Hershkowitz I., Lanes O., Lamb M.: Analiza ujawnień wykorzystania seksualnego przez dzieci na podstawie rozmów z domniemanymi ofiarami i ich rodzicami. Dziecko Krzywdzone nr 4 (29) 2009, s. 56-72.

⁸³ Izdebska A.: Konsekwencje... op. cit.

⁸⁴ Ibidem.

2. Problemy emocjonalne dziecka:

- silne poczucie winy u dziecka, wynikające z tego, iż czuje się ono odpowiedzialne za zachowanie seksualne podejmowane wobec niego,
- poczucie bycia złym, innym, gorszym - dziecko ma wrażenie, że to, co je spotkało wynika z tego, iż jest ono złe, niegodziwe,
- poczucie nadmiernego wstydu związanego z przekroczeniem granic intymnych,
- dawanie do zrozumienia, że ma się jakąś straszną tajemnicę, ponieważ dorosły podejmujący kontakt seksualny z dzieckiem, często mówi, że nie może o tym nikomu powiedzieć,
- poczucie stygmatyzacji - dziecku wydaje się, że jest inne, niż rówieśnicy z powodu doznanego urazu,
- negatywny stosunek do własnego ciała, poczucie zbrukania i wstrętu.

3. Zachowania autodestrukcyjne:

- samookaleczenia,
- próby samobójcze,
- zaburzenia jedzenia (bulimia, anoreksja),
- używanie alkoholu, narkotyków,
- prostytutka dziecięca.

4. Dolegliwości psychosomatyczne:

- bóle brzucha,
- nudności, wymioty,
- zaburzenia miesiączkowania.

5. Objawy nerwicowe:

- wtórne moczenie nocne,
- zanieczyszczanie się kałem,
- zaburzenia snu, koszmary senne.

6. Problemy szkolne:

- zaburzenia koncentracji uwagi,
- nagłe obniżenie wyników w nauce,
- unikanie zajęć wychowania fizycznego,
- problemy w relacjach rówieśniczych.

Prowadząc czynności z osobą zawiadamiającą - zwykle rodzicem małoletniego, który ujawnił i zgłasza opisane powyżej objawy, warto dodatkowo podkreślać i przekazać opiekunowi uwagi, aby później we właściwy sposób móc zebrać informacje od pokrzywdzonego dziecka w sytuacji planowanego przesłuchania małoletniego, uwzględniając obowiązujące procedury prawne. Warto podkreślać, że:⁸⁵

- rodzic nie powinien prowadzić szczegółowego „śledztwa wobec dziecka” oraz wypytywać go wielokrotnie o okoliczności i przyczyny wydarzenia,
- nie wolno zmuszać dziecka do konfrontacji ze sprawcą,
- nie należy ignorować lub „puszczać w niepamięć” tego, co się stało,
- rodzice powinni zapewnić dziecko, że zrobią wszystko, aby teraz było bezpieczne,
- należy pozwolić dziecku na okazywanie zarówno negatywnych, jak i pozytywnych uczuć wobec sprawcy. Rodzicom często trudno zaakceptować, że dziecko może wciąż uważać sprawcę za osobę ważną dla siebie i troszczyć się o jego dalsze losy, a tego typu ambiwalentne reakcje są charakterystyczne dla dzieci wykorzystanych seksualnie,
- rodzice nie powinni w drastyczny sposób zmieniać dotychczasowego trybu życia dziecka, nadopiekuńczość rodziców nie służy dziecku.

Rodzic, który dowiaduje się, że jego dziecko było wykorzystywane seksualnie przez współmałżonka lub partnera musi zmierzyć się z wieloma problemami. Musi zaakceptować nie tylko fakt wykorzystania, ale także **załamania się dotychczasowej relacji z bliską osobą**. Wielu rodziców staje twarzą w twarz z zagrożeniem rozpadu rodziny, zatrzymania współmałżonka lub umieszczeniem dziecka w placówce opiekuńczej. Jest to wyjątkowo trudny moment w życiu każdego rodzica bez względu na

⁸⁵ Materiały FDN 2012, „Zachowania seksualne dzieci i młodzieży. Jak je identyfikować i rozumieć? Jak na nie reagować?”

stopień świadomego przyczynienia się do sytuacji wykorzystania dziecka. Niewątpliwie rodzic potrzebuje czasu, aby dostosować się do nowej sytuacji. Najczęstszymi reakcjami rodzica w takiej sytuacji są:⁸⁶

- **niedowierzenie i racjonalizacja** - rodzic nie wierzy w to, co powiedziało dziecko, próbuje usprawiedliwić sprawcę, może przypisywać złe intencje osobie interweniującej,
- **gniew, złość i odrzucenie dziecka** - rodzic może uważać, że dziecko w jakiś sposób sprowokowało wykorzystanie seksualne lub godziło się na nie,
- **poczucie odrzucenia przez dziecko**, przeświadczenie, że dziecko nie było z nimi emocjonalnie dość związane, aby oprzeć się wykorzystaniu lub ujawnić jemu ten fakt,
- **ambivalencja** - rodzic chce wspierać zarówno dziecko, jak i sprawcę,
- **troska o zabezpieczenie finansowe** - rodzic może obawiać się, że chroniąc dziecko, pozbawi rodzinę środków do życia,
- **zaprzeczanie i zakłopotanie** - niektórzy rodzice, zwłaszcza byłe ofiary wykorzystania wskutek braku możliwości porażenia sobie z własną wiktylizacją, nie odczytywali sygnałów wysyłanych przez dziecko.

Przeżyty w dzieciństwie uraz wy-ciska swe piętno na całym życiu. Badania naukowe nad wykorzystaniem dzieci wykazały, że im młodsze dziecko było molestowane, tym większy jest rozmiar szkód psychicznych.⁸⁷ Długoterminowe i różnorodne skutki wykorzystania seksualnego małoletniego mogą obejmować wszystkie obszary jego funkcjonowania, tj.:⁸⁸

1) psychologiczne:

- chroniczna depresja,
- obniżona samoocena,
- uporczywe lęki,

- poczucie winy,
- zaburzenia snu,
- trudności z koncentracją uwagi,

2) zaburzenia w zachowaniu:

- skłonność do samouszkodzeń,
- nadużywanie substancji psychoaktywnych,
- włóczęgostwo,
- zachowania przestępcze,

3) zaburzenia psychoseksualne:

- nieumiejętność utrzymywania trwałych związków,
- promiskuityzm,
- zahamowania seksualne,
- podatność na stawanie się ofiarą dewiacyjnych i agresywnych zachowań seksualnych ze strony innych osób,
- uprzedmiotowienie drugiego człowieka,
- brak wiedzy na temat prawdziwych reakcji seksualnych i budowy narządów płciowych,
- własne kompleksy na tle seksualności,
- niezrozumienie psychiki płci odmiennej, np. kobiet - trudności w realnych i trwałych związkach,
- niezdolność do tworzenia trwałych i dojrzałych relacji z innymi w małżeństwie, rodzicielstwie,

4) posttraumatyczne objawy psychiatryczne:

- z pogranicza psychozy, np. patologiczna podejrzliwość, labilność nastroju, autyzm.

Należy także pamiętać, że wiele doświadczeń wykorzystania seksualnego małoletnich nie wiąże się z doświadczeniami przymusu czy zagrożenia. Wiele takich zdarzeń realizowanych jest poprzez **manipulację uczuciami i zaufaniem dziecka**. Finkelhor podkreśla, że doświadczenie wykorzystania seksualnego należy w mniejszym stopniu traktować jako „zdarzenie”, a w większym stopniu jako **proces lub**

⁸⁶ MacFarlane K, Feldmeth J.R.: Przesłuchanie i diagnoza małego dziecka. Warszawa 2002, s. 63-65.

⁸⁷ Kwiatkowska-Darul: Przesłuchanie... op. cit., s. 152.

⁸⁸ Materiały FDN „Rozpoznanie wykorzystania seksualnego dziecka”.

wręcz typ relacji. Problem seksualnego wykorzystania dziecka nie będzie polegał na trudności w zintegrowaniu doświadczenia przemocy z resztą swojego doświadczenia, lecz właśnie na „nadmiernej” jego integracji, zaburzającej inne relacje i sytuacje w życiu dziecka.⁸⁹

II. Ustawowe znamiona wybranych przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.

Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności określone są w rozdziale XXV kodeksu karnego i dotyczą tzw. przestępstw seksualnych. W literaturze można spotkać różne pojęcia definiujące istotę przestępstwa seksualnego. Najprostsza i najbardziej trafna definicję opracował Leszek Lernell w publikacji „Przestępstwa seksualne. Zagadnienia prawne i kryminalistyczne” stwierdzając, że przestępstwami seksualnymi są takie typy zachowań ludzkich powiązane z życiem seksualnym człowieka (wraz ze skutkami), jakie są zakazane przez obowiązujące ustawodawstwo karne.

Zgwałcenie art. 197 k.k.

Przedmiot ochrony

Wolność seksualna, rozumiana jako prawo do swobodnego dysponowania swoim życiem seksualnym, w szczególności wolność od przymusu w sferze czynności seksualnych, wolność od wszelkiego rodzaju nacisków prowadzących do naruszenia nieskrępowanego podejmowania decyzji w zakresie stosunków seksualnych.⁹⁰

Podmiot przestępstwa

Przestępstwo określone w art. 197 k.k. jest przestępstwem powszechnym. Sprawcą może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej niezależnie

od wieku, płci, preferencji seksualnych (zgwałcenia heteroseksualne, homoseksualne i lesbijskie), a także stosunku do ofiary (małżonek, krewny, powinowaty, znajomy, konkubent).

Strona przedmiotowa

Przestępstwo zgwałcenia należy do tzw. przestępstw złożonych, do których dokonania niezbędne jest łączne podjęcie przez sprawcę dwóch zachowań⁹¹. Zgodnie z treścią art. 197 § 1 k.k., sprawca w pierwszym typie podstawowym przestępstwa zgwałcenia doprowadza inną osobę przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem do obcowania płciowego. Natomiast w drugim typie podstawowym określonym w art. 197 § 2 k.k. doprowadza tymi sposobami inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności. Sprawca, aby zrealizować wszystkie znamiona czynu zabronionego, musi posłużyć się wskazanymi w art. 197 § 1 k.k. sposobami doprowadzenia ofiary do obcowania płciowego, a w przypadku przemocy i groźby bezprawnej - pokonać rzeczywisty opór ofiary, tym samym w praktyce brak zgody będzie raczej przejawiał się wyraźnym wyrażeniem decyzji negatywnej przez ofiarę (natomiast w przypadku podstępu istotne będzie to, że na przykład w gruncie rzeczy pozytywna decyzja woli ofiary wynikać będzie z błędnego postrzegania przez nią pewnych istotnych elementów stanu faktycznego)⁹².

Znamię „obcowanie płciowe” obejmuje swym zakresem znaczeniowym akty spółkowania oraz jego surogaty, które traktować można jako ekwiwalentne spółkowanie. Zgwałcenie z art. 197 § 1 k.k. ma zatem miejsce, gdy czynność sprawcza polega na bezpośrednim kontakcie płciowym ciała sprawcy z organami płciowymi ofiary lub też z tymi częściami jej ciała, które sprawca

⁸⁹ Izdebska A.: *Konsekwencje...* op. cit., s. 51.

⁹⁰ A. Choromańska, D. Mocarska, *Dewiacje i przestępstwa seksualne – klasyfikacja, aspekty prawne*, Szczytno 2009, s. 25.

⁹¹ T. Bojarski, *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, wyd. 3, Warszawa 2008, s. 129.

⁹² A. Michalska – Warias, *Ustawowe znamiona przestępstwa zgwałcenia (w:) Przestępstwo zgwałcenia*, pod red. M. Mozgawy, Warszawa 2012, s. 36.

traktuje równoważnie i na których, lub za pomocą których wyładowuje swój popęd seksualny (stosunki analne, oralne).⁹³

Poddanie się innej czynności seksualnej obejmuje sytuacje, w których sprawca dotyka np. narządów płciowych ofiary (nawet przez bieliznę czy odzież) lub inne zachowania sprawcy, których dopuszcza się w zetknięciu z ciałem ofiary (np. niektóre pieszczoty lub pewne pocałunki), zmierzając najczęściej do pobudzenia lub zaspokojenia swojego popędu płciowego. Zauważyć należy, że dotykanie narządów płciowych może być uznane za usiłowanie zgwałcenia w formie obcowania płciowego, gdy wskazuje na to zamiar i całokształt zachowania sprawcy⁹⁴

Przemoc w przypadku przestępstwa zgwałcenia ma na celu przełamanie oporu ofiary. Tym samym niezbędne jest także ustalenie, że taki opór w rzeczywistości wystąpił. Podkreślenia wymaga to, że opór ten nie musi mieć charakteru oporu fizycznego, a w zależności od sytuacji może przybrać również postać oporu psychicznego, którego uzewnętrznieniem będzie jednoznaczne demonstrowanie braku zgody na obcowanie płciowe⁹⁵. Opór nie musi polegać na fizycznym przeciwstawianiu się użytym przez sprawcę środkom zmuszania (przykładowo wystarczające jest głośne wzywanie pomocy, krzyk, płacz itp.)⁹⁶.

Groźba bezprawna to zarówno groźba, o której mowa w art. 190 k.k., jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego, jeże-

li ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem.⁹⁷

W przeciwieństwie do „przemocy” i „groźby bezprawnej” „podstęp” nie zaliczamy do środków zmuszania, ponieważ nie wywołuje przymusu, co z kolei czynią oba pozostałe środki. Jako istotę podstępu z art. 197 k.k. powszechnie podaje się wprowadzenie ofiary w błąd albo takie wykorzystanie błędu ofiary, które umożliwia sprawcy nawiązanie z nią kontaktu seksualnego⁹⁸.

Jednak nie ma mowy o podstępie, gdy zgoda na czynność seksualną została wyrażona pod wpływem błędu jedynie co do ubocznych motywów podjętej decyzji. Wskazuje się m. in. na: nieuzyskanie przez podwładnego obiecanej podwyżki, która miała stanowić wynagrodzenie za udzielenie zgody na obcowanie płciowe z przełożonym, czy też odbycie stosunku płciowego z osobą będącą już w związku małżeńskim, czego ofiara nie była świadoma⁹⁹.

Wykonanie innej czynności seksualnej przez pokrzywdzonego to m. in. obnażanie się, samogwałt, dotykanie narządów sprawcy, odbycie stosunku ze zwierzęciem lub osobą martwą¹⁰⁰

Typ kwalifikowany przestępstwa zgwałcenia w postaci zgwałcenia wspólnie z inną osobą (197 § 3 k.k.) charakteryzuje się dwuosobową konfiguracją sprawczą. Sprawcą jest nie tylko ten, kto bezpośrednio dopuszcza się obcowania płciowego z pokrzywdzonym bądź poddaje go innej czynności seksualnej albo względem którego wykonuje inną czynność seksualną, lecz także ten, kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza pokrzywdzonego do zgwałcenia przez inną osobę¹⁰¹. Współsprawcą określonego w art. 197 § 3

⁹³ Wyrok SA w Lublinie z dnia 24 sierpnia 2011 r., II Aka 154/11, OSA 2012/5/3-9.

⁹⁴ J. Warylewski, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej (w) Kodeks karny, Część szczególna, Komentarz*, Tom I, pod red. A. Wąska, Warszawa 2004, s. 777.

⁹⁵ A. Michalska – Warias, *Ustawowe znamiona przestępstwa zgwałcenia (w:) Przestępstwo zgwałcenia*, pod red. M. Mozgawy, Warszawa 2012, s. 39.

⁹⁶ Wyrok SN z dnia 26 lipca 2001 r., VKKN 95/99, LEX nr 51671.

⁹⁷ art. 115 § 12 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny Dz.U.1997.88.553.

⁹⁸ H. Myśliwiec, *Podstęp jako znamień przestępstwa zgwałcenia*, Prokuratura i Prawo, 2012, Nr 11, s.66.

⁹⁹ M. Bilski, *Komentarz do art. 117 – 277 kk (w:) Kodeks karny. Część szczególna, Komentarz Tom II* pod red. A. Zoll, Warszawa 2008, s. 593.

¹⁰⁰ A. Choromańska, D. Mocarcka, *Dewiacje i przestępstwa seksualne – klasyfikacja, aspekty prawne*, Szczytno 2009, s. 28.

¹⁰¹ *Ibidem*, s. 32.

k.k. zgwałcenia zbiorowego jest zarówno ten, kto wspólnie i w porozumieniu z inną osobą wykonuje wszystkie znamiona czynu zabronionego, jak i ten, kto w ramach tego porozumienia, dokonuje wspólnie z inną osobą realizacji przestępstwa i jest istotnym wykonawcą części (lub jednego) z tych znamion¹⁰².

Istota zgwałcenia wspólnie z inną osobą nie sprowadza się do tego, by wszyscy uczestnicy obcowali płciowo z pokrzywdzonym. Wystarczy, aby tylko jeden ze sprawców doprowadził inną osobę do obcowania płciowego albo innej czynności seksualnej, rola zaś pozostałych sprawców sprowadza się do użycia przemocy, groźby lub podstępu wobec osoby pokrzywdzonej. Istota zgwałcenia wspólnie z inną osobą nie sprowadza się do tego, by wszyscy uczestnicy odbyli stosunki płciowe z pokrzywdzoną. Wystarczy, by jeden z nich odbył normalny akt spółkowania lub w inny sposób zaspokoił popęd płciowy w zetknięciu z ciałem innej osoby (np. dotykanie organów płciowych), a pozostali przy użyciu przemocy, groźby lub podstępu doprowadzili tę osobę do poddania się obcowaniu płciowemu lub innej czynności seksualnej. Rola sprawców może być wyraźnie podzielona i ograniczać się np. do trzymania ofiary za ręce, nogi lub zatykania ust, a nawet do podstępnego zaprowadzenia ofiary na miejsce, gdzie ma nastąpić jej zgwałcenie¹⁰³.

Nowelizacja kodeksu dokonana ustawą z dnia 5 listopada 2009 r. wprowadziła dwa nowe typy przestępstwa zgwałcenia: zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat (§ 3 pkt 2) oraz zgwałcenie kazirodczne (§ 3 pkt 3), oba zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 3 lata. Do czasu nowelizacji czyny, o których mowa w tych przepisach, podlegały kumulatywnej kwalifikacji na podstawie art. 197 § 1 lub 2 oraz -

odpowiednio - art. 200 lub 201 i miały charakter występków.¹⁰⁴

Małoletni – w rozumieniu polskiego prawa cywilnego to osoba, która nie ukończyła lat 18 i nie zawarła małżeństwa, przez co małoletni uzyskuje pełnoletniość.

Zgwałcenie kazirodczne polega na dopuszczeniu do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry.

Wstępni to rodzice, dziadkowie, pradiadkowie itd. Zstępni to dzieci, wnuki, prawnuki itd. Przysposobiony to osoba, która została przysposobiona (potocznie - adoptowana). Przysposobiony staje się dzieckiem przysposabiającego i członkiem jego rodziny, a jego więzy z rodziną naturalną ulegają zerwaniu. Przysposobiony nabywa prawa i obowiązki wynikające z pokrewieństwa w stosunku do krewnych przysposabiającego, jakie ma naturalny syn i córka przysposabiającego. Przysposabiający to osoba, która przysposobiła (potocznie - adoptowała) inną osobę zastępując jej rodziców.

W przypadku zgwałcenia ze szczególnym okrucieństwem, to w doktrynie i orzecznictwie sądowym wyróżnia się cztery zasadnicze stanowiska dotyczące kryteriów pozwalających uznać dane zgwałcenie za dokonane ze szczególnym okrucieństwem. Zgodnie z pierwszym, o szczególnym okrucieństwie można mówić wtedy, gdy sprawca swoim zachowaniem spowodował szczególnie dotkliwe skutki fizyczne lub psychiczne u ofiary. Stanowisko drugie łączy szczególne okrucieństwo ze stosowaniem przez sprawcę środków przymusu niewspółmiernych do stawianego przez ofiarę oporu. Trzecie kryterium odwołuje się do kryterium zamiaru sprawcy zadania bólu ofierze i poniżenia jej, natomiast stanowisko czwarte, jako decydujące do wystąpienia szczególnego okrucieństwa, wskazuje szczególnie naganny sposób i rodzaj działania sprawcy. W praktyce każde

¹⁰² Wyrok SA w Białymstoku z 26 września 2006 r., II Aka 192/06, OSAB 2006, nr 2-3, poz. 38.

¹⁰³ Wyrok SN z 6 listopada 1970 r., III KR 170/70, OSNPG 1971, nr 2, poz. 35.

¹⁰⁴ N. Kłaczyńska, Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, LEX 2014.

z tych kryteriów bywa stosowane, co wynika z faktu, że przy tak nieostrym określeniu jak „szczególne okrucieństwo”, nie da się najprawdopodobniej uniknąć w gruncie rzeczy intuicyjnych ocen, a sądy posługują się każdym z tych kryteriów w zależności od charakterystycznych elementów konkretnego stanu faktycznego i swojej intuicyjnej w pierwszym rzędzie oceny, czy zgwałcenie przybrało postać naganną.¹⁰⁵

Strona podmiotowa

Powszechnie przyjmuje się, że zgwałcenie jako przestępstwo umyślne może być popełnione wyłącznie w zamiarze bezpośrednim, przede wszystkim ze względu na charakter znamion, które opisują sposób działania sprawcy. Zgwałcenie nie jest przestępstwem kierunkowym w tym sensie, że sprawca nie musi działać w celu pobudzenia lub zaspokojenia popędu płciowego swojego lub innej osoby.¹⁰⁶

Tryb ścigania

Z dniem 27 stycznia 2014 r. nastąpiła zmiana w trybie ścigania przestępstwa zgwałcenia. Obecnie przestępstwo ścigane jest z urzędu. Zmiana przepisów kodeksu karnego spowodowała, że zbędny stał się zapis o niemożności cofnięcia wniosku o ściganie karne w stosunku do art. 197 k.k.¹⁰⁷

Seksualne nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia art. 199 k.k.

Przedmiot ochrony

Bezpośrednim przedmiotem ochrony jest wolność seksualna rozumiana jako

wolność od określonych w tym zakresie metod wywierania nacisku kompulsywnego na przebieg procesów motywacyjnych i decyzję woli w zakresie wykonywania czynności seksualnych.¹⁰⁸

Podmiot

Przestępstwo z art. 199 k.k. ma charakter złożony, zawiera kilka zespołów znamion. Seksualne nadużycie stosunku zależności jest przestępstwem indywidualnym. Sprawcą może być tylko osoba pozostająca z pokrzywdzonym w określonym stosunku zależności (trwałym lub chwilowym, prawnym lub faktycznym), która decyduje o zatrudnieniu i jego warunkach albo której pracodawca przekazał określone kompetencje w tym zakresie. Seksualne wykorzystanie krytycznego położenia natomiast jest przestępstwem powszechnym. Sprawcą może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej.¹⁰⁹

Strona przedmiotowa

Zachowanie podmiotu przestępstwa określonego w art. 199 k.k., polega na doprowadzeniu innej osoby do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej, albo do wykonania takiej czynności przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie jej krytycznego położenia.

Zakres pojęciowy obcowania płciowego oraz innej czynności seksualnej pokrywa się z przytoczonymi definicjami przestępstwa zgwałcenia (art. 197 k.k.).

Krytyczne położenie to takie, które jest bardzo ciężkie i trudne do zniesienia. Oznacza bardzo dolegliwą sytuację życiową, najczęściej związaną z zagrożeniem dla istotnych interesów pokrzywdzonego. Krytyczne położenie nie musi być wynikiem określonej relacji międzyludzkiej. Może być następstwem zdarzenia losowego, np. pożaru. Nie ma krytycznego położenia wtedy, gdy ktoś decyduje się na obcowanie

¹⁰⁵ A. Michalska – Warias, Ustawowe znamiona przestępstwa zgwałcenia (w:) *Przestępstwo zgwałcenia*, pod red. M. Mozgawy, Warszawa 2012, s. 53.

¹⁰⁶ J. Warylewski, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej (w) Kodeks karny, Część szczególna, Komentarz*, Tom I, pod red. A. Wąska, Warszawa 2004, s. 785 - 786.

¹⁰⁷ A. Peško, *Zmiany w prawie dotyczące przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*, *Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny* nr 1(18) 2014, Piła 2014, s.16.

¹⁰⁸ J. Warylewski, *Przestępstwa...* op. cit., s. 849.

¹⁰⁹ A. Choromańska, D. Mocarcka, *Dewiacje i przestępstwa seksualne – klasyfikacja, aspekty prawne*, *Szczytno* 2009, s. 44.

plciowe celem zaspokojenia ponadstandardowych potrzeb (swoich lub innej osoby), np. by nabyć cenny obraz do swojej kolekcji.¹¹⁰

Stosunek zależności oznacza istnienie między sprawcą i pokrzywdzonym określonej relacji, która daje sprawcy możliwość wywierania określonego bezpośredniego bądź pośredniego wpływu na dalsze losy i położenie osoby zależnej. Źródłem stosunku zależności może być zarówno stosunek prawny, np. wynikający ze stosunku pracy, jak i faktyczny, np. wynikający ze stosunków rodzinnych. Sprawca nie musi sam mieć możliwości rozstrzygnięcia o losie pokrzywdzonego, wystarczy, że ma na takie rozstrzygnięcie pewien wpływ, choćby pośredni. Istnienie stosunku zależności wymaga ustalenia, iż los danej osoby, a więc jej położenie ekonomiczne lub inna sytuacja życiowa zależały decydująco od woli sprawcy.¹¹¹

Samo istnienie stosunku zależności albo krytycznego położenia nie realizuje znamion przestępstwa określonego w art. 199 k.k. Niezbędne jest jeszcze, aby sprawca nadużył zależności albo wykorzystał krytyczne położenie, w jakim znajduje się ofiara.

Typem kwalifikowanym przestępstwa określonego w art. 199 § 1 k.k. jest czyn określony w § 2, § 3, który wskazuje na osobę ofiary, jakim jest małoletni, tj. osoba poniżej 18 roku życia. Czynność sprawcy przestępstwa polega na doprowadzeniu małoletniego do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, w wyniku nadużycia zaufania lub udzielenia mu korzyści majątkowej lub osobistej, albo jej obietnicy.

Korzyść majątkowa to przysporzenie majątku albo uniknięcie strat lub obciążeń

majątku, a więc zarówno zwiększenie aktywów, jak i zmniejszenie pasywów majątkowych. Korzyścią majątkową są pieniądze, papiery wartościowe, rzeczy mające wartość majątkową, świadczenia i prawa majątkowe, np. zwolnienie z długu, darowizna itp.¹¹²

Przez korzyść osobistą należy rozumieć zaspokojenie potrzeb o charakterze innym niż majątkowy lub takich, w których korzyść niematerialna ma charakter dominujący.¹¹³

Przedmiotem czynu przestępstwa seksualnego nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego położenia jest ciało ofiary jako istoty ludzkiej.

Strona podmiotowa

Przestępstwo seksualnego nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego położenia może być popełnione umyślnie w zamiarze bezpośrednim. Sprawca musi chcieć wyzyskać stosunek zależności lub krytyczne położenie oraz mieć świadomość istnienia zależności lub krytycznego położenia. W przypadku czynów z § 2 i 3 możliwy jest zamiar quasi-ewentualny co do wiedzy sprawcy o wieku ofiary.¹¹⁴

Tryb ścigania

Z dniem 27 stycznia 2014 r. nastąpiła zmiana w trybie ścigania przestępstwa określonego w art. 199 k.k. Obecnie przestępstwo ścigane jest z urzędu.

Seksualne wykorzystanie małoletniego i prezentowanie treści pornograficznych art. 200 k.k.

Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony w wypadku przestępstwa seksualnego wykorzystania małoletniego są wolność seksualna oraz

¹¹⁰ J. Warylewski, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej (w) Kodeks karny, Część szczególna*, Komentarz, Tom I, pod red. A. Wąska, Warszawa 2004, s. 852.

¹¹¹ A. Choromańska, D. Mocarska, *Dewiacje i przestępstwa seksualne – klasyfikacja, aspekty prawne*, Szczytno 2009, s. 45.

¹¹² A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. IV, Warszawa 2007, s. 259.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ N. Kłaczyńska, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, LEX 2014.

prawidłowy rozwój psychiczny i fizyczny osoby małoletniej. Przedmiotem ochrony jest zarówno swoboda podejmowania z rozeznaniem decyzji związanych z życiem płciowym (kontakty o charakterze seksualnym), jak i obyczajność, rozumiana nie jako ochrona przed naruszeniem bliżej nieokreślonych reguł społecznych w dziedzinie seksualnej, ale jako zapewnienie małoletniemu wolności od przykrych uczuć i doznań. Ochrona wolności seksualnej małoletniego nie polega na ochronie jego decyzji woli, ale na ochronie tej wolności wtedy, gdy z powodu niedojrzałości nie mogą być one traktowane jako wystarczająco przemyślane.¹¹⁵ Art 200 k.k. chroni obyczajność, ponieważ umożliwienie małoletniemu zapoznanie się z treściami pornograficznymi stoi w sprzeczności ze zbiorem zasad obyczajowych dotyczących modelu wychowania dzieci.¹¹⁶

Podmiot

Przestępstwo określone w art. 200 k.k. jest przestępstwem powszechnym. Sprawcą może być każdy człowiek zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

Strona przedmiotowa

Ustawą z dnia 4 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw nadano nowe brzmienie art. 200 k.k., został uchylony § 2, jednak ustawodawca dodał § 3 „Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

§ 4 „Karze określonej w § 3 podlega, kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej

osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej”, § 5 „Karze określonej w § 3 podlega, kto prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15”.

Zachowanie sprawcy przestępstwa określonego w § 1 polega na obcowaniu płciowym z małoletnim poniżej 15 lat lub dopuszczeniu się wobec niego innej czynności seksualnej lub doprowadzeniu go do poddania się takim czynnościom lub ich wykonania.

Pedofilia uznawana jest za zaburzenie psychoseksualne, w którym osoba dorosła doznaje pobudzenia i zaspokojenie seksualnego dzięki kontaktom seksualnym z dzieckiem niedojrzałym płciowo¹¹⁷. Traktowana jest jako zaburzenia preferencji seksualnych. Oznacza preferencję seksualną osoby dorosłej w stosunku do dzieci, najczęściej w fazie przedpokwitaniowej albo we wcześniejszej fazie pokwitania¹¹⁸.

Art. 200 § 3 k.k. zakazuje prezentowania treści pornograficznych małoletniemu poniżej 15 roku życia i udostępniania mu przedmiotów mających taki charakter albo rozpowszechniania treści pornograficznych w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi.

Treści pornograficzne to takie treści, które właściwe są przekazowi informacyjnemu, w formie materialnej lub zdematerializowanej i charakteryzują się tym, że przedstawiają w jakiejkolwiek formie autentyczne lub tylko wyobrażone przejawy życia seksualnego człowieka w wymiarze ograniczonym do funkcji fizjologicznych. Przekaz informacyjny może być zarejestrowany (utrwalony) np. w formie filmu,

¹¹⁵ A. Choromańska, D. Mocarska, Dewiacje... op. cit., s. 47.

¹¹⁶ P. Kozłowska, M. Kucharska, Prawnokarne aspekty pornografii, Prokuratura i Prawo 1999, Nr 2, s. 36.

¹¹⁷ R. Krajewski, Przestępstwo publicznego propagowania oraz pochwalania zachowań o charakterze pedofilskim, Przegląd Sądowy 2011, nr 6, s. 43

¹¹⁸ M. Ratajczak, Czynności pedofilskie – ujęcie prawne i kryminologiczne, Prokuratura i Prawo 2014, Nr 2, s. 47.

zdjęć, książki, nagrania fonicznego lub nie (pokazy na żywo, wykład)¹¹⁹.

Prezentowanie to inaczej dokonywanie prezentacji, najczęściej czegoś, innym osobom, zwłaszcza publiczności. Prezentowanie oznacza pokazywanie, przedstawienie, zapoznanie z czymś. Prezentacja treści pornograficznych umożliwia ich odbiór za pomocą wzroku i słuchu (obejrzenie, przeczytanie lub usłyszenie).¹²⁰

Udostępnienie przedmiotów polega m.in. na umożliwieniu dostępu do książek, czasopism i kaset z pornografią (sprzedaż, użyczenie, darowizna). Dla wypełnienia znamion czynu zabronionego pozostaje bez znaczenia to, czy małoletni zapoznał się z zawartością (treścią) udostępnionych mu przedmiotów. Przepięstwo jest popełnione już z momentem udostępnienia wskazanych wyżej przedmiotów.¹²¹

Przez rozpowszechnianie treści pornograficznych należy rozumieć takie zachowania sprawcy, które polegają na czynieniu treści pornograficznych powszechnie dostępnymi, np. publikacje, kolportaż, użyczenie, powielanie, kopiowanie i innego rodzaju udostępnianie ich treści.¹²²

Art. 200 § 5 k.k. określa, że odpowiedzialności karnej podlega również sprawca, który prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15.

Strona podmiotowa

Strona podmiotowa w art. 200 k.k. obejmuje umyślność w zamiarze bezpośrednim lub niby - ewentualnym¹²³. Zamiar ewentualny będzie dotyczył wieku małoletniego, w szczególności gdy sprawca nie ma pewności co do wieku małoletniego. Jak również gdy sprawca co najmniej godzi się

z tym, że prezentowane lub udostępniane przez niego treści mają charakter pornograficzny.

Tryb ścigania

Przepięstwo określone w art. 200 k.k. ścigane jest z urzędu.

¹¹⁹ J. Warylewski, Przepięstwa przeciwko wolności seksualnej (w) Kodeks karny, Część szczególna, Komentarz, Tom I, pod red. A. Wąska, Warszawa 2004, s. 899-900.

¹²⁰ Ibidem, s. 904.

¹²¹ Ibidem, s. 905.

¹²² Ibidem, s. 906.

¹²³ Ibidem, s. 870.

Sylwia Kaczan

Szef Zespołu Poszukiwań i Identyfikacji, psycholog – Fundacja ITAKA

FUNDACJA ITAKA – CENTRUM POSZUKIWAŃ LUDZI ZAGINIONYCH

Fundacja ITAKA powstała w 1999 roku z inicjatywy osób pracujących przy programie „Ktokolwiek Widział, Ktokolwiek Wie”. Zauważono, że upublicznienie wizerunku osób zaginionych jest pomocne w poszukiwaniach - postronne osoby dzwonią z informacjami w danej sprawie. Często te wiadomości pomagały odnaleźć zaginionego. Z drugiej strony, rozmawiając z bliskimi osób zaginionych, założyciele Fundacji dostrzegli, że rodziny te potrzebują stałego wsparcia - mają ogromną potrzebę mówienia o nieobecnych bliskich i o tym jak zaginięcie zmieniło ich życie.

Nazwa ITAKA nawiązuje do greckiego mitu o Odyseuszu i symbolizuje dom, ale i rodzinę, która czeka z utęsknieniem, a także długotrwałą podróż powrotną zaginionego. Współczesne rodziny - nie mając

wiedzy o tym, co stało się z ich bliskim, zwykle przeżywają podobne emocje do mitycznej Penelopy, nie godzą się na zapomnienie, ale czekają. Zaginięci w większości odnajdują się w ciągu kilku dni, ciągle jednak wiele rodzin na informację o tym, co się stało z ich bliskim czekają wiele lat. Fundacja ITAKA służy wsparciem psychologicznym i prawnym na każdym etapie poszukiwań.

Obecnie ITAKA, jako jedyna organizacja w Polsce, udziela **bezpłatnego, całodobowego wsparcia rodzinom osób zaginionych**. Prowadzi także serwis www.zaginieni.pl, Bazę Osób Zaginionych i Bazę Osób o Nieustalonej Tożsamości. Ponadto lobbuje za ulepszeniem i zmianami aktualnej sytuacji prawnej zaginionych i ich rodzin.

The screenshot shows the ITAKA website interface. At the top, there is a logo for ITAKA Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, a language selector set to 'polski', and a search bar. Contact information is displayed, including KRS: 000 012 6459, phone numbers 0 801 24 70 70 and 116 000, and the website zaginieni.pl. A navigation menu includes links for 'O ZAGINIĘCIACH', 'ODNALEZIENIA', 'FUNDACJA', 'WSPIERAJĄ NAS', 'DLA PRASY', and 'DLA SŁUŻB PUBLICZNYCH'. On the left, a sidebar contains buttons for 'Zaginęli / Osoby NN', 'Zgłoś zaginięcie', 'Jak ITAKA może pomóc?', 'Porwanie rodzicielskie', 'Wiesz coś o osobie zaginionej?', 'Daj znak życia', and 'Ustal, kim jest osoba NN'. The main content area is titled 'Baza Danych Osób Zaginionych' and contains a search form with fields for: Imię, Nazwisko, Kolor oczu, Wzrost (with 'Od' and 'Do' sub-fields in cm), Płeć (radio buttons for 'kobieta' and 'mężczyzna'), Ostatnie miejsce pobytu, and Województwo / Kraj. A 'Szukaj' button is located below the form. At the bottom, there is a link 'Przejdź do Bazy Danych Osób o Nieustalonej Tożsamości (NN)' and a note: 'Masz problem z przeszukiwaniem bazy? Zadzwoń na 24h linię wsparcia'.

W czasie 15 lat swojej działalności Fundacja przeszła wiele zmian, pojawiły się nowe obszary działania i nowe zagadnienia związane z tematyką zaginięć, np. profilaktyka ucieczek nastolatków, problem porwań rodzicielskich. Zespół ITAKI to zarząd, 10 pracowników i ok 30 przeszkolonych wolontariuszy, dzięki pomocy których możliwa jest realizacja celów Fundacji.

W ITACE są obecnie trzy działy:

- 1) Zespół Poszukiwań i Identyfikacji,
- 2) Zespół Prawny,
- 3) Zespół PR.

Komu pomagamy?

Przede wszystkim pomagamy rodzinom zaginionych, także coraz większej grupie rodziców pozbawianych kontaktu z dzieckiem w sprawach porwań rodzicielskich. Psycholodzy rozmawiają z nastolatkami zagrożonymi ucieczką oraz z rodzinami po odnalezieniu młodej osoby, aby zmniejszyć prawdopodobieństwo jej kolejnej uciezki.

Prowadzimy poszukiwania zaginionych w Polsce i za granicą. Bywa, że osoby zaginione, widząc swój wizerunek w mediach, dzwonią do ITAKI, aby zakończyć poszukiwania. Po weryfikacji tożsamości (zadajemy pytania przygotowane przez rodzinę i sprawdzamy czy odpowiedzi udzielane przez rozmówcę są takie same, jak te podane przez rodzinę) i rozmowie z zaginionym (o jego obecnej sytuacji, planach wobec rodziny) zamykamy poszukiwania. Zaginiony jest informowany o konieczności odwołania poszukiwań na Policji – poprzez złożenie oświadczenia w dowolnej jednostce Policji lub konsulacie (jeśli przebywa poza krajem).

Mając informację od szpitali lub Policji o ujawnieniu NN osoby, przeglądamy rejestr zgłoszeń porównując, czy taka osoba nie figuruje jako zaginiona w naszej bazie. Gdy ta procedura nie przyniesie wskazania, publikujemy wizerunek NN osoby w mediach, licząc na informacje od osób postronnych.

Zajmujemy się także identyfikacją NN zwłok. Otrzymując informacje od jed-

nostek Policji o ujawnieniu NN zwłok, przeszukujemy Bazę Osób Zaginionych pod kątem parametrów fizycznych opisanych przy NN zwłokach oraz porównując zdjęcia NN zwłok i osób zaginionych. Po takim oglądzie możemy przekazać jednostkom informacje, czy któraś z osób zaginionych jest podobna do NN zwłok.

Dane statystyczne

W 2013 r. w internetowej Bazie Danych Osób Zaginionych Fundacji ITAKA zarejestrowaliśmy 1920 zgłoszeń osób zaginionych. Wyjaśnionych zostało 1135 spraw (69% spraw z 2013, 31% z wcześniejszych lat). Najwięcej zaginięć zgłoszono z województwa mazowieckiego, dolnośląskiego i śląskiego. Zarejestrowaliśmy 261 zgłoszeń zaginięć poza granicami kraju, najwięcej z terenu Wielkiej Brytanii, Niemiec i Holandii, w tym 207 zostało wyjaśnionych.

Do Fundacji ITAKA jest zgłaszanych średnio ok 1400 spraw rocznie, czyli niewielka część zgłoszeń, które rocznie są rejestrowane przez Policję. Wyjaśnieniem rozbieżności jest to, że część rodzin osób zaginionych nie uznaje głównego sposobu, który proponujemy - poszukiwań z upublicznieniem wizerunku zaginionego w mediach. Niekiedy bliscy nie wiedzą o działaniu Fundacji, albo o tym, że nasza pomoc jest bezpłatna.

Współpraca z Policją

Fundacja ITAKA współpracuje z Policją na podstawie **Porozumienia o współpracy z 25 maja 2009 r. między Komendą Główną Policji a ITAKĄ – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych**. Współpraca jest niezbędna i trwa w trakcie całego procesu poszukiwań. W chwili zgłoszenia Policja potwierdza przyjęcie informacji o zaginięciu od rodziny. W trakcie poszukiwań na bieżąco przekazujemy Policji wiadomości od informatorów, prosimy o ich dalszą weryfikację. Kończąc poszukiwania przekazujemy informacje o ustaleniach i tym, co stanowi podstawę zamknięcia danej sprawy.

W pracy korzystamy ze wskazań z **Zarządzenia nr 124 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osób zaginionych oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich.**

W sprawach osób zaginionych kontaktujemy się bezpośrednio z jednostkami prowadzącymi sprawę (jeśli mamy podany kontakt to bezpośrednio z funkcjonariuszami prowadzącymi dane poszukiwania). Współpracujemy także z wyznaczonymi w Komendach Wojewódzkich Policji koordynatorami ds. poszukiwań oraz z funkcjonariuszami Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji.

Wsparcie rodzin osób zaginionych

Fundacja ITAKA oferuje szereg działań mających na celu wsparcie rodzin i ich bliskich:

▪ Pomoc psychologiczna

Rodziny zaginionych potrzebują interwencji psychologa zarówno w chwili zaginięcia bliskiej osoby, jak i w trakcie przedłużających się poszukiwań, a także w momencie wyjaśniania sprawy (bez względu na to, czy jest to powrót zaginionego do domu, odnalezienie osoby, która nie chce mieć kontaktu z rodziną czy ciała osoby zaginionej). Pomoc psychologa pozwala rodzinom lepiej radzić sobie z zaginięciem. Porada psychologa jest także często potrzebna po powrocie osób zaginionych do domu – cała rodzina wymaga wsparcia przy organizowaniu ponownie wspólnego życia. Psycholog ITAKI, dyżurując przy telefonie zaufania, pomaga uporać się z emocjonalnymi skutkami zaginięcia: lękiem o zaginionego, poczuciem straty, doradza także jak rozmawiać z nastolatkami zagrożonymi ucieczką z domu. W przypadku odnalezienia zwłok towarzyszy rodzinie w żałobie. Jeśli uda się odnaleźć zaginionego, który waha się nad powrotem do domu, pomaga

w odbudowaniu kontaktu i więzi rodziny z zaginionym.

▪ Pomoc prawna

Poradnictwo prawne oferowane przez prawników Fundacji ITAKA obejmuje zagadnienia dotyczące wszystkich dziedzin prawa, w tym cywilnego, administracyjnego, międzynarodowego, rodzinnego i karnego. Skierowane jest przede wszystkim do rodzin osób zaginionych, które często znajdują się w skomplikowanej sytuacji prawnej i materialnej, od samego momentu zaginięcia, poprzez konieczność pokonywania problemów związanych z nieobecnością osoby zaginionej, aż do wyjaśnienia przyczyn zaginięcia, w szczególności odnalezienia zaginionego lub podjęcia jakże trudnej decyzji o wszczęciu procedury uznania za zmarłego. Towarzyszymy beneficjentom w problematycznych i wymagających specjalistycznej wiedzy przypadkach, m.in. związanych ze zgłoszeniem zaginięcia, ustanowieniem kuratora, rozwodem, alimentami, przeprowadzeniem postępowania spadkowego, ekshumacjami i transportem zwłok oraz w innych sprawach, których do Fundacji trafia coraz więcej.

▪ Pomoc socjalna

Zaginięcie, zwłaszcza jedyne go żywiciela rodziny, wywołuje często poważne problemy materialne. Rodziny zaginionych są często bezradne, nie wiedzą, gdzie mogą zwrócić się o pomoc, nie mają środków do życia. Często wstydzą się korzystać z pomocy społecznej. Pracownik socjalny Fundacji, dyżurując przy telefonie, diagnozuje sytuację materialną rodziny, pomaga pokonać wstyd i informuje, na jaką pomoc może liczyć rodzina w ramach istniejącego systemu opieki społecznej. W razie potrzeby, pomaga napisać pismo, interweniuje w urzędach i ośrodkach pomocy społecznej. Wielu rodzinom może już pomóc jedna rozmowa z pracownikiem socjalnym. W innych przypadkach konieczna jest interwencja pracownika ITAKI bezpośrednio u służb socjalnych na danym terenie.

Pomoc udzielana jest telefonicznie (czasami mailowo). Niestety mieścimy się tylko w Warszawie - nie mamy filii ani punktów wsparcia w Polsce. Od 2011 r. ITAKA prowadzi w Warszawie Punkt Wsparcia Bezpośredniego. Jest to jedyne miejsce, w którym można bezpośrednio (po ustaleniu terminu konsultacji) spotkać się z pracownikami ITAKI - psychologiem, prawnikiem, specjalistą ds. poszukiwań lub mediatorem rodzinnym i uzyskać bezpłatnie specjalistyczną pomoc. Bywa (w zależności od funduszy), że organizujemy spotkania grup wsparcia dla rodzin osób zaginionych w większych miastach w Polsce.

Poszukiwania zaginionych

Fundacja ITAKA poszukuje ludzi poprzez publikację wizerunku osób zaginionych. Nie prowadzimy działań terenowych. Działamy tylko wówczas, gdy rodzina zdecydowała się zgłosić do nas zaginięcie. Aby

otrzymać pomoc ze strony Fundacji ITAKA rodzina musi:

- 1) **zgłosić zaginięcie na Policji – warunek konieczny** (udokumentowany przez przesłanie ITACE pisemnego potwierdzenia przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby lub potwierdzenie uzyskane przez pracownika ITAKI podczas kontaktu z jednostką prowadzącą sprawę). **Nie przyjmujemy zgłoszeń, jeśli zaginięcie nie jest prowadzone przez Policję;**
- 2) **wypełnić i przesłać formularz zgłoszeniowy Fundacji ITAKA** (istotne są zgody na publikację wizerunku zaginionego);
- 3) **przesłać zdjęcie zaginionego.**

Po otrzymaniu wymienionych dokumentów, zgłoszenie jest wprowadzane do bazy i komunikat o osobie zaginionej staje się widoczny na stronie.

The screenshot shows the ITAKA website interface. At the top, there is a navigation bar with the ITAKA logo, language selection (polski), a search bar, and contact information including a 24-hour phone number (0 801 24 70 70) and a toll-free number (116 000). Below the navigation bar, there are several menu items: O ZAGINIĘCIACH, ODNALEZIENIA, FUNDACJA, WSPIERAJĄ NAS, DLA PRASY, and DLA SŁUŻB PUBLICZNYCH. The main content area displays search results for missing persons. A sidebar on the left contains links for reporting a missing person, learning how ITAKA can help, parental abduction, knowing more about a missing person, and identifying oneself as a missing person. The search results section shows one result for a 16-year-old girl named Monika Kobyłka, who was missing on 2012/07/07 (she was 14 years old at the time) and last seen in Wola Galecka, mazowieckie. The page also includes a footer with a disclaimer about the database and a link to the 24-hour support line.

KONTAKT Z FUNDACJĄ ITAKA

Tel. 22 654 70 70 - Linia Wsparcia (całodobowo)

Tel. 801 24 70 70 - Linia Wsparcia (całodobowo)

Tel. 116 000 - Telefon w sprawie zaginionego dziecka i nastolatka (całodobowo)

Tel. 22 620 16 10 (od poniedziałku do piątku 8-16)
Fax: 22 654 79 73

e-mail: biuro@zaginieni.pl lub itaka@zaginieni.pl
nnz@zaginieni.pl – zespół ds. identyfikacji NN zwłok
nn@zaginieni.pl – zespół ds. identyfikacji osób NN

Zgodnie z § 8 Zarządzenia nr 124 Zarządzenia nr 124/2012 KGP stwierdza się, że „osobie uprawnionej składającej zawiadomienie o zaginięciu osoby wydaje się potwierdzenie przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby, sporządzone według wzoru stanowiącego załącznik nr 3 do zarządzenia”. Tymczasem w załączniku nr 3 jest stwierdzenie „potwierdzenie wydano na żądanie osoby zgłaszającej”. Ponadto, w załączniku nr 1 znajduje się zapis dający zgłaszającemu zaginięcie możliwość wyboru w przedmiocie otrzymania potwierdzenia. Niejednolity zapis wprowadza różne podejście funkcjonariuszy do kwestii wydawania potwierdzenia.

Tymczasem ww. dokument ma dla rodziny istotne znaczenia w czasie trwania procesu poszukiwań osoby zaginionej.

Potwierdzenie przyjęcia zawiadomienia o zaginięciu osoby (poza zgłoszeniem sprawy do ITAKI) może przydać się rodzinie zaginionego:

- 1) do przedłożenia urzędowi skarbowemu w sytuacji, gdy zbliża się moment złożenia PIT,
- 2) w postępowaniach cywilnych i rodzinnych jako dowód, przykładowo:
  - do ustanowienia kuratora dla osoby, która z powodu nieobecności nie może prowadzić swoich spraw,
  - do uznania za zmarłego (do uprawdopodobnienia zaginięcia, poszukiwań i zgonu),
  - w sprawach alimentacyjnych,
  - w sprawach o wyrażenie zgody na sprzedaż rzeczy należącej do majątku wspólnego małżonków,
  - do przeprowadzenia rozwodu i separacji z zaginionym
- 3) w postępowaniu administracyjnym np. w sprawach o wymeldowanie
- 4) w drobniejszych tematach związanych z reprezentowaniem interesów zaginionego, gdzie nikt nie wymaga pełnomocnictwa, np. opłacenie rachunków w spółdzielni za mieszkanie zaginionego.
- 5) do przedłożenia ZUS i KRUS w związku z postępowaniem o wstrzymanie lub wznowienie wypłaty świadczeń.

Wojciech Thiel

Starszy wykładowca Wydziału Organizacji Szkolenia i Dowodzenia Szkoły Policji w Pile

ZAGINIĘCIA DZIECI I NASTOLATKÓW A HANDEL LUDŹMI

Ze statystyk policyjnych wynika, że corocznie ucieka z domu kilka tysięcy dzieci i nastolatków (w roku 2013 było zgłoszonych 481 zaginięć dzieci do 7 roku życia, około 951 zaginięć dzieci w wieku 7-13 lat i około 6 121 zaginięć dzieci w wieku 13-17 lat). Problematyka zaginięć dotyczy zarówno małych miejscowości, jak i dużych aglomeracji, zaginięcia dotyczą zarówno chłopców, jak i dziewczyn z rodzin patologicznych, rodzin z problemami, ale również z tak zwanych dobrych domów. Przyczyny zaginięć są bardzo mocno powiązane z wiekiem. W przypadku małych dzieci, mamy do czynienia najczęściej z brakiem właściwej opieki ze strony rodziców i opiekunów. Dziecko, które się zgubi nie potrafi samo odnaleźć drogi do domu. Jest zdane na osoby dorosłe, które spotyka. Mogą mu pomóc w jego bezpiecznym powrocie do domu lub wykorzystać sytuację i wyrządzić krzywdę. Bez pomocy może paść ofiarą przestępstwa (również ofiarą handlu ludźmi) lub stać się ofiarą wypadku. Przyczyną zaginięcia dzieci może być również „porwanie rodzicielskie”, czyli sytuacja, w której jedno z rodziców lub opiekunów posiadające pełną władzę rodzicielską bez woli i wiedzy drugiego z nich pod pretekstem krótkotrwałego pobytu wywozi lub zatrzymuje osobę małoletnią na stałe, pozbawiając tym samym drugiego rodzica lub opiekuna posiadającego pełnią władzę rodzicielską możliwości utrzymywania kontaktu z małoletnim w przysługującym mu zgodnie z prawem zakresie.

Sytuacją stwarzającą niebezpieczeństwo handlu ludźmi są ucieczki nastolatków. Niestety wciąż obniża się granica

wieku młodych osób uciekających z domu. Młodzi ludzie czują się odrzuceni i nierozumiani. Zapracowani rodzice często nie poświęcają dzieciom wystarczającej ilości czasu, nie są w stanie dostrzec sygnałów zapowiadających ucieczkę. W Polsce coraz poważniejszym problemem jest problem eurosierot. Jednym z głównych powodów, dla których dzieci znajdują się w takiej sytuacji, są wyjazdy rodziców za granicę w celach zarobkowych. Z reguły mają one trwać krótko, ale bardzo często stanowią początek nowego życia, oznaczając tym samym rozpad rodziny i zerwanie lub rozluźnienie kontaktów z rodziną i dziećmi. Bezradność oraz strach uniemożliwiający rozwiązanie sytuacji, w której się znalazły uniemożliwia dostrzeżenie rozwiązań innych niż ucieczka, która jest już sytuacją stwarzającą niebezpieczeństwo handlu ludźmi.

Można zadać pytanie, dlaczego młodzi ludzie uciekają? Czy można znaleźć jedną przyczynę, która popycha nastolatków do ucieczki, czy też każda sytuacja jest inna? Rzadko się zdarza, że przyczyna zaginięcia jest prosta, bardzo często jest ona złożona i w mniemaniu uciekających nastolatków niemożliwa do zmiany. Przyczyny zaginięć nastolatków możemy podzielić na kilka obszarów - problemów:

1. Problemy rodzinne:

- brak rozmów z rodzicami (brak słuchania o ich problemach),
- brak zainteresowania ze strony rodziców, brak akceptacji, szacunku i uznania,

- utrata dobrych kontaktów z rodzicami,
  - brak zrozumienia ze strony rodziców,
  - brak bliskości z rodzicami (młodzi ludzie czują się niekochani, odrzuceni przez najbliższych, osamotnieni),
  - aby zobaczyć czy rodzice ich kochają (brak uczuć, co powoduje złość, nienawiść),
  - przemoc w domu, alkoholizm (jednego lub obojga rodziców),
  - ucieczka od biedy (brak pieniędzy, długi), molestowania seksualnego, przemocy,
  - nadopiekuńczość rodziców – ciągłe zakazy i nakazy, areszty domowe (kupowanie miłości prezentami i pieniędzmi),
  - chęć poznania świata, chęć bycia samodzielnym, moda.
- konflikt z prawem (coraz więcej nastolatków wkracza na drogę przestępczą),
  - destrukcyjna rola mediów.

Ucieczka, która może wydawać się wielką przygodą, najczęściej miewa bardzo smutne, a nieraz tragiczne konsekwencje. Zaginieni nastolatki mogą być zmuszani do zrobienia rzeczy, których nie chcieliby zrobić. Młodzi uciekinierzy łatwo lgną do obcych, szybko nawiązują kontakty są podatni na wpływy różnych środowisk. Należą oni do grupy ryzyka stwarzającego niebezpieczeństwo handlu ludźmi szczególnie dziewczynki (kobiety i dziewczynki stanowią ok. 75 proc. wszystkich ofiar handlu ludźmi). Oszuści i sutenerzy żerują na naiwności młodych dziewczyn, które marząc o sukcesie godzą się na propozycję intratnej pracy, a w konsekwencji są wykorzystywane do celów seksualnych. Wzrasta również liczba przypadków handlu w celu wykorzystania taniej siły roboczej, a nawet żebractwa. Młodzi ludzie wyjeżdżający za granicę myślą, że czeka ich lepszy świat, a w rzeczywistości bywa różnie (praca za niską pensję, praca bez żadnych świadczeń, mieszkanie w warunkach niespełniających żadnych norm). W wielu przypadkach wstyd nie pozwala przyznać się do porażki i wtedy rodzina traci z nimi kontakt. Grupą najwyższego ryzyka handlu ludźmi są osoby bez żadnych kwalifikacji i znajomości języka. Statystyki policyjne mówią, że 95 proc. dzieci i nastolatków w ciągu pierwszych 7 dni udaje się odnaleźć albo wraca do swoich domów. Los pozostałych jest nieznany, a może oni są ofiarami handlu ludźmi, pracują i nie dostają pieniędzy, pracują w seks biznesie, często są bite, zmuszane są do popełniania przestępstw, żebractwa, nielegalnej adopcji, do uzyskiwania zasiłków, do sprzedaży ciała na organy.

2. Problemy w szkole:

- problemy z nauką, złe oceny,
- nowe otoczenie, brak akceptacji przez środowisko rówieśników, brak przyjaciół, obgadywanie przez koleżanki i kolegów,
- konflikty z rówieśnikami, zastraszenie przez starszych, bójkki tzw. fala w szkole,
- nieumiejętność radzenia sobie z problemami, problemy z nauczycielami,
- zmęczenie szkołą, samotność.

3. Problemy uczuciowe:

- nieodwzajemniona miłość, kłótnie z partnerem, starszy partner, obietnice cudownego życia we dwoje,
- ciąża, gwałt, prostytutka,
- nieakceptowanie partnera przez rodziców.

4. Patologie:

- narkotyki, papierosy, alkohol,
- sekty przynależność do tych grup,

Anna Chmiel

Ekspert Wydziału Prewencji KWP w Poznaniu

SŁÓW KILKA O NADCHODZĄCYCH, PO 1 LIPCA 2015 ROKU, ZMIANACH W PROCEDURZE WYKROCZENIOWEJ

Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 poz. 1247 – zwanej dalej *nowelą*), poza zmianami w obszarze procedury karnej dosyć istotnie ingeruje także w procedurę wykroczeniową, już na etapie prowadzonych przez uprawniony organ czynności wyjaśniających. W ramach niniejszego „głosu” odniosę się do zmian obejmujących przepis art. 8 ustawy *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* (zwanej dalej k.p.w.), w części dotyczącej recypowanego na jej grunt przepisu art. 23a ustawy *Kodeks postępowania karnego* (zwanej dalej k.p.k.) dotyczącego mediacji oraz związanego z nim zmienionego przepisu art. 54 k.p.w. i art. 45 ustawy *Kodeks wykroczeń* (zwanej dalej k.w.), a także – w kontekście wprowadzanej zasady kontrykcyjności - przepisu art. 39 §1 k.p.w.

Zaczynając od mediacji - zmieniony przepisem art. 18 pkt 1 *noweli* przepis art. 8 k.p.w. zakłada odpowiednie stosowanie w procedurze wykroczeniowej m.in. przepisu art. 23a k.p.k. Co ważne, ustawodawca przepisem art. 1 pkt 5 *noweli* nadał temu przepisowi (art. 23a k.p.k.) nowe brzmienie. O ile poszczególne paragrafy tego przepisu (od 1 do 7), traktują wprost o zasadach prowadzenia mediacji, o tyle brak jest obecnie doprecyzowania m.in. szczegółowego trybu prowadzenia postępowania mediacyjnego. Ten bowiem, zgodnie z dyspozycją § 8 art. 23a k.p.k. określi dopiero, w drodze rozporządzenia, Minister Sprawiedliwości. Na tę chwilę w obszarze mediacji w sprawach karnych obowiązuje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2003 roku w sprawie *postępowania mediacyjnego w sprawach kar-*

nych (Dz.U. Nr 108, poz. 1020), które od dnia jego wydania nie było zmieniane. Z uwagi jednak na modyfikację treści art. 23a k.p.k. (z uwzględnieniem dyspozycji wynikającej z § 8) wynikającą z noweli, jego co najmniej dostosowanie do nowego brzmienia przepisu art. 23a k.p.k. – wydaje się konieczne.

Podkreślenia jednak wymaga fakt, że postępowanie mediacyjne, jako nowy instrument w wykroczeniach, zostało wprowadzone *nowelą* (art. 18 pkt 19 lit. d *noweli*) do czynności wyjaśniających przepisem art. 54 §9 k.p.w. Jak wynika z ww. przepisu w ramach czynności wyjaśniających organ je prowadzący może samodzielnie, ale tylko z inicjatywy lub za zgodą osoby, którą przesłuchano w roli podejrzanego (a więc osoby, o której mowa w §6 art.54 k.p.w) oraz pokrzywdzonego wykroczeniem, przekazać sprawę do mediacji, stosując odpowiednio art. 23a k.p.k. Szczegółowego zaś doprecyzowania, z uwagi na brak regulacji w tym zakresie, wymaga kwestia liczenia czasu trwania postępowania mediacyjnego. Zgodnie bowiem z treścią dodanego *nowelą* (art. 2 pkt 1 *noweli*) przepisu §2a do art. 45 *Kodeksu wykroczeń w wypadku wszczęcia postępowania mediacyjnego czasu jego trwania nie wlicza się do okresu przedawnienia*.

Konieczne jest zatem ustalenie jednolitych reguł dotyczących jego właściwego liczenia. Od tego bowiem może zależeć karalność czynu. Posiłkując się pomocniczo dotychczas wypracowanymi algorytmami, które *nota bene* nie wynikają też wprost z przywołanego wyżej *rozporządzenia* uznać należałoby, że w ramach czynności wyjaśniających prowadzonych w sprawach o wykroczenia, na każdym ich etapie, czas

ten liczony będzie (w dniach) od daty skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego, do czasu jego zakończenia. Od strony formalnej powinno to przybrać formę *postanowienia* uprawnionego organu (np. Policji) *o skierowaniu sprawy do postępowania mediacyjnego* (nie zaś wniosku pochodzącego od uprawnionego podmiotu o skierowaniu sprawy do takiego postępowania), przyjmując tym samym za początek biegu terminu mediacji dzień wydania takiego postanowienia (które nie będzie podlegać zaskarżeniu). Natomiast za jego zakończenie uznać należy – od strony formalnej – sporządzenie przez mediatora *sprawozdania z mediacji*, przyjmując tym samym za koniec jej biegu datę wpływu sprawozdania z mediacji do organu kierującego sprawę do mediacji.

Trzymając się tych zasad, uwzględniając zapis przepisu art. 45 §2a k.w., zakładając brak innych, późniejszych regulacji w zakresie liczenia biegu terminu postępowania mediacyjnego, w przypadku skierowania sprawy do takiego postępowania – ale także czytając ten przepis w związku z przepisem art. 45 §1 k.w., (*karalność wykroczenia ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął rok; jeżeli w tym czasie wszczęto postępowanie, karalność wykroczenia ustaje z upływem 2 lat od popełnienia czynu*), uznać należy, że kwestia przedawnienia karalności wykroczenia, kształtuje się następująco. Skoro przedawnienie nie biegnie w czasie trwania mediacji, to czasu tego nie wlicza się (nawet w razie braku pozytywnego wyniku mediacji) do podstawowego okresu przedawnienia, o którym mowa w art. 45 §1 k.w. *in principio*, istotnego choćby dla policyjnego oskarżyciela publicznego, w zakresie czasu trwania czynności wyjaśniających. Oznacza to, że możliwy czas prowadzenia czynności wyjaśniających w sprawie o wykroczenie, ulegnie przedłużeniu o rzeczywisty czas prowadzenia postępowania mediacyjnego. Powoduje to również sytuację, w której brak będzie negatywnej przesłanki (o której mowa w art. 5 §1 pkt 4 k.p.w. – przedaw-

nienie orzekania) do odmowy skierowania wniosku o ukaranie do sądu w przypadku, gdy w okresie jednego roku od daty popełnienia wykroczenia, z uwagi na skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego, nie zostało wszczęte, w trybie art. 59 §2 k.p.w., postępowanie sądowe (*vide*: art. 45 §1 k.w. część druga zdania), a mediacja nie zakończyła się ugodą. Przyjęcie takiego rozwiązania jest słuszne, a także społecznie i prawnie uzasadnione. Brak przepisu art. 45 §2a k.w. mógłby bowiem doprowadzić do sytuacji, w której instytucja mediacji pozostałaby skutecznym narzędziem, dzięki któremu zgodnie z literą prawa, sprawca wykroczenia nie poniósłby odpowiedzialności za swój czyn.

Kolejnym zagadnieniem, wartym uwagi jest wynikająca z art. 18 pkt 12 *noweli* zmiana treści art. 39 §1 k.p.w. Ważne jest przy tym omówienie konsekwencji wynikających z tej zmiany, które przecież w sposób bezpośredni przekładają się na zakres i sposób realizacji spraw o wykroczenia przez np. policyjnego oskarżyciela publicznego. W szczególności zaś wyjaszkawienia wymaga rola, którą ma on pełnić, w przemodelowanym na wzór procedury karnej (*vide*: zmieniony nowelą przepis art. 167 k.p.k.), postępowaniu w sprawach o wykroczenia, bowiem w rzeczywistości jako oskarżyciel publiczny w pełni odpowiadać będzie za przebieg – a zatem w konsekwencji i za sposób zakończenia postępowania wszczętego, w znacznej większości przypadków z własnej inicjatywy, poprzez wniesienie wniosku o ukaranie do sądu. W głównej mierze to jego aktywność, właściwa reakcja i umiejętność dostosowania się do dynamicznie zmienianego przebiegu postępowania sądowego może być istotnym gwarantem jej odpowiedniego zakończenia, które co do zasady - zgodnie z treścią kierowanego do sądu wniosku o ukaranie - winno się wiązać z wykazaniem słuszności stawianych sprawcy, w konkluzji tego wniosku, zarzutów.

Podkreślić należy, że przepis art. 39 §1 k.p.w., normuje zasadę przeprowadzania dowodów w postępowaniu przed sądem (na etapie postępowania sądowego) stanowiąc, że przeprowadzanie w tym postępowaniu dowodów przez sąd z urzędu, a nie na wniosek stron, następować ma tylko w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych okolicznościach wypadkach. Na tym jednak nie koniec. Zwrócić należy również uwagę na zmianę brzmienia przepisu art. 54 §1 k.p.w. (art. 18 pkt 19 lit. a *noweli*). Modyfikacja, niby kosmetyczna - polegająca bowiem na dodaniu w jego treści jedynie zwrotu „z urzędu”, natomiast jakże istotnie podkreślająca (w kontekście również zmienionego przepisu §4 tego artykułu, który obecnie tylko dopuszcza możliwość przeprowadzenia dowodu /„można przeprowadzić odpowiedni dowód”/ gdy okoliczności popełnienia wykroczenia budzą wątpliwości) nowy zakres obowiązków nałożonych na oskarżyciela publicznego w podjęciu inicjatywy dowodowej. Nowe brzmienie art. 54 §4 k.p.w. zakłada bowiem, że w sytuacji, gdy okoliczności sprawy budzą wątpliwości przeprowadzenie odpowiednich dowodów w sprawie może nastąpić „z urzędu lub na wniosek pokrzywdzonego albo osoby, o której mowa w § 5 i 6”, czyli osoby podejrzanej lub przesłuchanej już jako podejrzanej o popełnienie wykroczenia. Co ważne dla utrwalenia takiej czynności zastrzeżono formę protokolarną (art. 54 §4 k.p.w. *in fine*).

Wymaga podkreślenia, że dotychczas oskarżyciel publiczny po wniesieniu sprawy do sądu mógł przyjąć, że sprawa stała się sprawą sądu, za której wynik to sąd ma być odpowiedzialny. Rola takiego oskarżyciela, po 1 lipca 2015 roku, powinna ulec zmianie, albowiem wydaje się, że z chwilą wniesienia wniosku o ukaranie nadal będzie on odpowiedzialny za wynik postępowania. Sąd zaś, z roli podmiotu odpowiedzialnego za jego przebieg, stanie się podmiotem, do którego strony mają wnosić o przeprowadzenie dowodów, które to on (po ich dopuszczeniu i przeprowadzeniu) bezstronnie

oceni. Kontradyktoryjność, i w procedurze wykroczeniowej, oznacza bowiem - co do zasady - pozbawienie sądu możliwości do działania w tym zakresie. Odstępstwem od tej reguły jest co prawda upoważnienie sądu do przeprowadzenia, w uzasadnionych wypadkach, dowodu z urzędu, jednakże wówczas konieczne będzie łączne spełnienie dwóch warunków: wypadek wyjątkowy i szczególnie uzasadnione okoliczności (art. 39 §1 k.p.w. zdanie pierwsze *in fine*). Sąd zatem będzie musiał wykazać, że przesłanki do jego aktywności rzeczywiście zaistniały. W innym bowiem przypadku inicjatywa sądu w zakresie materiału dowodowego stawiać może sąd po stronie tej strony procesowej, której dany dowód ma dotyczyć, co z kolei może wzbudzić wątpliwości co do jego bezstronności.

Te założenia mogą *de facto* doprowadzić do przerzucenia odpowiedzialności za wynik postępowania w sprawie o wykroczenie na strony. Z uwagi zaś na obowiązującą i tu zasadę domniemania niewinności obwinionego – na oskarżyciela publicznego. Brak bowiem inicjatywy po stronie tego drugiego skutkować może uznaniem przez sąd racji obwinionego, tylko dlatego, że nie przedstawiono argumentów przeciwnych.

Podkreślić należy, że to na oskarżycielu publicznym spoczywać będzie w zasadzie ciężar dowodzenia winy obwinionego. Regulujący zasadę domniemania niewinności oskarżonego, również zmieniony nowelą (art. 1 pkt 2 *noweli*), przepis art. 5 §2 k.p.k. (który recypowany jest w tym zmienionym brzmieniu do odpowiedniego stosowania w procedurze wykroczeniowej przepisem art. 18 pkt 1 *noweli*) wskazuje wprost, że na korzyść obwinionego będą rozstrzygane te wątpliwości, których w postępowaniu dowodowym nie usunięto, a nie te, których nie dało się usunąć (tak jak to jest w chwili obecnej). Idąc dalej, zmodyfikowane w noweli (art. 1 pkt 1 *noweli*) brzmienie art. 2 §1 pkt 1 k.p.k. (również recypowanego do procedury wykroczeniowej przepisem art. 18 pkt 1 *noweli*) nakazuje aby osoba, której nie udowodniono winy,

nie poniosła odpowiedzialności karnej (obecne brzmienie: osoba niewinna nie poniosła odpowiedzialności karnej). Musi się to zatem wiązać z koniecznością przeprowadzenia dowodów winy, o których przeprowadzenie w uzasadnionych przypadkach powinien wnioskować nie kto inny, lecz właśnie oskarżyciel publiczny.

Warto również wskazać, że brak właściwej aktywności policyjnego oskarżyciela publicznego w postępowaniu przed sądem – w zakresie inicjatywy dowodowej – rodzić będzie dalszą odpowiedzialność za skuteczne wniesienie środków odwoławczych. Nowe brzmienie przepisu art. 427 §4 k.p.k. (*vide*: art. 1 pkt 146 *noweli*) recypowanego w całości przepisem art. 109 k.p.w. (którego z kolei nowela nie objęła zmianami) na grunt procedury wykroczeniowej do odpowiedniego stosowania wyłącza bowiem dopuszczalność stawiania w środku odwoławczym zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd określonego dowodu, jeśli strona nie składała w tym zakresie wniosku dowodowego, ani też zarzutu przeprowadzenia dowodu, pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie lub poza zakresem wniosku. Z kolei wskazanie przez odwołującego nowych faktów i dowodów będzie możliwe jedynie w przypadku, gdy nie mógł on powołać ich w postępowaniu przed sądem I instancji (art. 427 §3 k.p.k. w brzmieniu nadanym *nowelą*).

Idąc dalej, zmienione nowelą (art.1 pkt 154 *noweli*) brzmienie przepisu art. 447 k.p.k. poprzez dodanie do niego §5 i jego pełne (art. 477 k.p.k.) recypowanie do procedury wykroczeniowej wskazanym wyżej art. 109 k.p.w. skutkuje tym, że w postępowaniu wszczętym z inicjatywy strony, w apelacji wyłączona zostanie możliwość podnoszenia zarzutu niedopuszczenia dowodu z urzędu lub niedostatecznej aktywności sądu w przeprowadzaniu dowodu, ani też zarzutu przeprowadzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie.

Tak oto bierność strony - a więc i będącego w bezpośrednim zainteresowaniu oskarżyciela publicznego - na etapie inicjacji postępowania dowodowego przed sądem I instancji nie będzie mogła być argumentem w postępowaniu odwoławczym (oczywiste jest jednak, że jeśli sąd powinien przeprowadzić określony dowód z urzędu, to brak w tym zakresie może zostać przez stronę skutecznie podniesiony).

Mając świadomość braku wyczerpania tematu, ale też uznając, że poruszane powyższej zagadnienia, z uwagi na *novum* regulacji, jak i ich z tego względu ważkość, stanowiąc mogą początek do dalszej dyskusji w przedmiotowym obszarze, popelniono „*Słów kilka...*” o zmienionej procedurze wykroczeniowej.

Adam Pęsko

Radca w Biurze Służby Kryminalnej KGP

PSEUDOKIBICE - ZJAWISKO NA GRUNCIE POLSKIM

Na ziemiach polskich w piłkę nożną zaczęto grywać w II połowie XIX stulecia. W 1867 roku we Lwowie Polacy założyli Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, którego głównym celem było zachowanie świadomości narodowej wśród polskich dzieci i polskiej młodzieży oraz dbanie o ich sprawność fizyczną, m. in. poprzez organizowanie rozgrywek piłkarskich. Następne „sokole gniazda” zaczęły pojawiać się w innych miastach Galicji: w Tarnowie, Stanisławowie, Krakowie, Przemyślu, Tarnopolu i Kołomyi. W zaborze pruskim „sokole gniazda” zaczęły powstawać po 1884 roku. W 1892 roku we Lwowie powstał Związek Sokolstwa Polskiego. Organizacja ta była zwierzchnikiem wszystkich „gniazd sokolich” i nimi zarządzała. W 1905 roku oddziały towarzystwa zaczęły tworzyć się w zaborze rosyjskim. Pierwsze prawdziwie polskie kluby piłkarskie zostały założone we Lwowie przez uczniów polskich gimnazjów wspieranych przez swoich nauczycieli. Uznaje się, że jako pierwszy, w 1903 roku, powstał klub Sława Lwów przemianowany później na Czarni Lwów. 25 czerwca 1911 roku we Lwowie z inicjatywy prezesa krakowskiej Cracovii Stanisława Kopernickiego przedstawiciele czterech polskich klubów, Czarnych Lwów, Pogoni Lwów, RKS Kraków i Cracovii założyli Związek Polski Piłki Nożnej, stowarzyszenie sportowe kontrolujące i organizujące polski futbol na terenie Galicji, będące częścią Austriackiego Związku Piłki Nożnej należącej do FIFA, które mogło organizować własne lokalne

turnieje, jednak nie mogło brać udziału w turniejach międzynarodowych¹²⁴.

Wraz z popularyzacją rozgrywek, klubom zaczęli dopingować kibice, zaczęły rodzić się pierwsze akty przemocy. Incydenty agresji wobec kibiców drużyny przeciwnej oraz zawodników i sędziów odnotowano już w okresie międzywojennym. Często były one odbiciem konfliktów na tle etnicznym i religijnym, charakterystycznych dla ówczesnego, wielonarodowego społeczeństwa polskiego. Nie zawsze kończyło się na atakach werbalnych. Na trybunach bili się Żydzi z narodowcami, Polacy z ukraińskimi nacjonalistami i endecy z socjalistami. Przed II wojną światową, w całej Polsce dochodziło na stadionach i poza nimi do regularnych bijatyk między sympatykami zwaśnionych klubów, a w ruch szły kije, noże, szable, a nawet... kasztany. Byli ranni i zabici, a Policja niejednokrotnie bezradna¹²⁵.

Areną największych starć przedwojennych kiboli były przede wszystkim duże miasta. W Warszawie, w 1924 r., podczas meczu Polonii z austriacką drużyną Hakoah Wiedeń, założoną przez dwóch syjonistów, która miała w Polsce wielu kibiców, manifestujących swoje przekonania polityczne, doszło do rozrób na trybunach, które przeniosły się na ulice miasta. Powodem była brutalna gra wiedeńczyków i wyrzucenie z boiska jednego z piłkarzy Hakoah, co spowodowało oburzenie zawodników, którzy nie chcieli wyjść po przerwie na boisko.

¹²⁴ <http://www.archiwumfutbolu.pl/lp/lppig/historia-pilki-noznej-w-polsce-1888-1918.php>

¹²⁵ <http://facet.wp.pl/apage,2,kat,1034179,wid,16316928,wiadomosc.html?ticaid=1134cd>

W następnych latach meczami podwyższonego ryzyka w Warszawie były spotkania stołecznych drużyn, żydowskiej Makabi i sympatyzującej z endecją Korony, a miejscem zadym stawał się najczęściej słynny stadion na Dynasach.

W Łodzi w 1928 r. w czasie spotkania ligowego między drużynami Wisły Kraków i ŁKS Łódź doszło do ataku na sędziego za podyktowanie rzutu karnego dla Wisły Kraków. Z blisko 10 tysięcznej publiczności wyłoniła się grupa oficerów, która wyciągniętymi szablami sięgała między zawodnikami w kierunku arbitra. Kibice wrócili na trybuny po zmianie decyzji przez sędziego. Na podstawie sprawozdania z meczu został on powtórzony od momentu podyktowania karnego, już bez publiczności¹²⁶.

Atmosferę na stadionach podgrzewały również antagonizmy polityczne, często silniejsze niż uprzedzenia narodowościowe. Najstarszy konflikt w polskim futbolu związany jest z rywalizacją dwóch krakowskich drużyn, Wisły i Cracovii. Wiśle kibicowało patriotyczne mieszczaństwo, sprzyjające prawicy, a Cracovii - liberałowie. W okresie międzywojennym kibicowała jej także duża grupa żydowska z Kazimierza. Przed II wojną światową derby Krakowa miały specjalną oprawę. Przed pierwszym gwizdkiem kapitanowie wymieniali się prezentami i wygłaszali oficjalne przemowy do kibiców o zachowanie spokoju, pomimo tego dochodziło do bójek między sympatykami obu klubów. Burdy pomiędzy kibicami tych drużyn były notowane także w trakcie trwania wojny, nawet w pobliżu siedzib SS i Policji¹²⁷. Dopiero w 1943 r., po jednej z rozrób Wisła i Cracovia zdecydowały się na rozegranie meczu pojednania i podpisały tzw. pakt przyjaźni¹²⁸.

Do licznych ekscesów z kibolami dochodziło również na Kresach, a jednymi z bardziej agresywnych byli kibice klubów z Tarnopola. W 1938 r. mecz Kresów Tarnopol z żydowską drużyną Jehuda po bójkę pomiędzy zawodnikami, w trakcie której doszło do ugodzenia nożem, zakończył się regularną bitwą, która przeniosła się na ulice miasta. W jego trakcie polscy kibice podpalili kilka żydowskich sklepów. Burdy zakończyła dopiero interwencja sił policyjnych, aresztowano około 30 osób zamieszanych w awantury. Natomiast kibole legendarnej Pogoni Lwów mieli dziwny zwyczaj podczas meczów rzucania kasztanami w piłkarzy przeciwnej drużyny. Z ich udziałem miały miejsce też poważniejsze incydenty, m.in. w 1932 r. pobicie trzech piłkarzy Polonii Warszawa. Zawodnicy stołecznego klubu musieli przez cały mecz wysłuchiwać wyzwisk i okrzyków w stylu „Warszawskie mordy!”¹²⁹

W niższych klasach rozgrywkowych ekscesy kiboli na stadionach i poza nimi były bardziej drastyczne, niejednokrotnie musiało interweniować wojsko, używając bagnatów, jak to miało miejsce w 1928 r. w Tomaszowie Mazowieckim, czy też Policja konna z szablami w 1930 r. w Tarnowie po meczu krakowskiej Makabi z Tarnovią.

PZPN starał się wyeliminować agresję na meczach poprzez wprowadzanie restrykcyjnych przepisów porządkowych. Karano za organizację spotkania gospodarzy, zamykając obiekty, nakładano kary pieniężne, zawieszano działaczy na kilka miesięcy – pomimo kar starcia kiboli odbywały się nadal¹³⁰.

Podczas okupacji niemieckiej imprezy masowe, w tym mecze piłki nożnej były nielegalne. Nie przeszkadzało to w zorganizowaniu w Krakowie konspiracyjnych mistrzostw miasta w piłce nożnej. Jednakże w 1943 r. musiano je przerwać na skutek chuligańskich zachowań kibiców.

W czasach komunizmu nie publikowano informacji o ekscesach na stadionach,

¹²⁶ zob. szerzej: Łatak T., Polscy kibice-chuligani, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach 2011.

¹²⁷ <http://www.polskieradio.pl/43/265/Artykul/370367,Najwieksze-zadymy-polskich-pseudokibicow>

¹²⁸ <http://facet.wp.pl/apage,2,kat,1034179,wid,16316928,wiadomosc.html?ticaid=1134cd>

¹²⁹ Ibidem.

¹³⁰ <http://www.rp.pl/arttykul/638842.html?print=tak&p=0>

władze robiły co mogły, by nie ujawniać danych o toczących się starciach. Media milczały na ich temat, obowiązywała bowiem blokada informacyjna. To jednak wtedy tworzyły się pierwsze poważne grupy chuligańskie¹³¹. Około 1975 roku na trybunach stadionów większych miast zaczęły się pojawiać grupy miejscowych kibiców. Na rozwój środowiska kibicowskiego w Polsce szczególnie wpływ miały transmisje telewizyjne meczów ligi angielskiej, a angielscy kibice stali się wzorem do naśladowania. Członkowie tych grup na wzór angielski używali „insygniów” kibicowskich: szalików i flag w barwach klubowych, a także żywiołowo dopingowali swoje drużyny. Grupy kibiców coraz częściej zaczęły towarzyszyć swoim drużynom podczas meczów wyjazdowych, w latach 70. wyjazdy stawały się coraz bardziej popularne. W obliczu zagrożenia, na obcym terenie, grupa integrowała się. Pojawiali się nieformalni przywódcy, powstawały pierwsze między kibicami sympatie i animozje¹³².

Korzeni ruchu szalikowców można dopatrywać się w subkulturze „gitowców”¹³³. Gitowcy tworzyli hermetyczne, wzajemnie wspierające się, kilkusobowe grupy, wewnątrz których stosowali własne zasady postępowania, hierarchię wartości opartą na zaufaniu i wzajemnym wspieraniu się, przejawiali nienawiść do organów ścigania i władz. Zasady te przejęli szalikowcy. Ponadto stworzyli nowe zasady, charakterystyczne dla swoich grup, jak niechęć do świata dorosłych kibiców – tzw. stadionowych dziadków, uznawanie za przywódców

grupy ludzi odważnych, silnych, dobrych w bójkach oraz silne manifestowanie swojej odrębności. Szalikowiec to nie tylko kibic przed meczem, na meczu i po meczu. Szalikowcem było się cały czas, był to nowy styl życia. Szaliki stanowiły element codziennego ubioru. Grupy szalikowców określały swoje terytorium i wchodzili w konflikt z szalikowcami innych klubów. Na murach budynków, parkanach i innych elementach zabudowy wykonywali napisy informujące o sympatii do danego klubu lub obraźliwe do kibiców klubów wrogich. W latach 80. szalikowcy chętnie brali udział w demonstracjach, w tym w potyczkach z ZOMO, uczęszczali na mecze reprezentacji Polski, gdzie podkreślali swoją polskość poprzez skandowanie haseł antyżydowskich, antyniemieckich i antyukraińskich oraz, w mniejszym stopniu, niechęć do czarnoskórych piłkarzy występujących w drużynach ligowych¹³⁴.

Z lat 80. brak jest pełnej statystyki naruszeń porządku na stadionach sportowych w Polsce. Dane dotyczące zbiorowych naruszeń porządku, które wymagały interwencji milicji, pozwalają tylko w przybliżeniu określić rozmiar zjawiska w latach 1984–88, gdzie odnotowano 99 ekscesów wywołanych przez kibiców piłkarskich, efektem których były oficjalnie 2 ofiary śmiertelne. Ponad dwie trzecie ekscesów miało miejsce w dużych miastach¹³⁵.

W 1981 r. w mediach po raz pierwszy znalazły się relacje z meczów piłkarskich, podczas których występowały ekscesy kiboli, m.in. z meczu Widzew – Legia, w trakcie którego doszło do awantury pomiędzy kibicami Legii i Łódzkiego Klubu Sportowego. W trakcie transmisji telewizyjnej można było obserwować bijatyki na trybunach, gdy na boisko wtargnęła duża grupa fanów Legii i interwencję oddziałów milicji¹³⁶.

¹³¹<http://www.polskieradio.pl/43/265/Artykul/370367,Najwieksze-zadymy-polskich-pseudokibicow>

¹³²<http://swiatowa.republika.pl/psycho1.htm>

¹³³ przedstawiciel polskiej subkultury młodzieżowej lat 70. Grupy gitowców powstawały na osiedlach budowanych masowo w okresie PRL. Pochodzenie jest więc podobne do blockersów, ale gitowców odróżniała większa solidarność i silne przywiązanie do miejsca zamieszkania. Były to niewielkie grupy społeczne dzielące ludzi na tych, którzy są "git" i "frajerów" (czyli resztę, niezrzeszoną) - Marek Jędrzejewski: *My śmiecie - git ludzie, skini, sataniści, krysznaci*. Warszawa: Agencja Wydawnicza LAWSONIA, 1993

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ Kwartalnik policyjny nr 3-4/2009

¹³⁶ Łatak T., *Polscy kibice-chuligani*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach 2011.

Druga połowa lat osiemdziesiątych to nasilenie się awantur z udziałem pseudokibiców, których zaczęto określać jako „ligę chuliganów”¹³⁷. Kibole chuligani nadużywali napojów alkoholowych, dewastowali wagony kolejowe oraz inną infrastrukturę PKP, zastraszali i bili pasażerów. Odnotowano także przypadki wyrzucenia z pociągu osób, które sprzeciwiały się pseudokibicom¹³⁸.

Polscy szalikowcy zaczęli dorównywać chuliganom europejskim, już za czasów komuny mówili: „ZOMO stosuje gaz łzawiący, a my petardy i butelki z benzyną. Przecież musimy się bronić przed psami. Atakujemy ich łańcuchami, łomami, nożami. Każdy prawdziwy kibic powinien upuścić trochę obcej krwi.” Jeden z kibiców powiedział: - Zadymy były, są i będą. Rzadko oglądamy mecze, drużyna ma wygrywać na boiskach, a my - kibice na trybunach”¹³⁹.

Kalendarium najważniejszych wydarzeń związanych z aktami agresji wśród polskich pseudokibiców przedstawia się następująco:

- w 1975 r. w Chorzowie podczas meczu Polska-Holandia, po każdym голу Polaków dochodziło do bitwy na butelki między sektorami. Karetki pogotowia odwoziły do szpitali rannych. Informacja nie została podana przez media z uwagi na cenzurę;
- w Częstochowie, podczas finału Pucharu Polski w 1980 roku, spotkały się Legia Warszawa i Lech Poznań. Doszło do starć pomiędzy setkami kiboli na ulicach miasta jeszcze przed rozpoczęciem meczu. Władze PRL szybko zatuszowały sprawę;
- rok później, zmierzyły się ze sobą Legia Warszawa i Widzew Łódź. Kibice stołecznego klubu wtargnęli na płytę boiska i zaczęła się bójka, tym razem władzom

nie udało się objąć meczu cenzurą, telewizja wszystko transmitowała;

- w czerwcu 1989 r., w Chorzowie, po meczu o mistrzostwo Polski pomiędzy Ruchem i Górnikiem Wałbrzych, ok. 2 tysięcy kibiców, w większości nieletnich pod wpływem alkoholu wtargnęło na boisko. Efektem ich działań były zdewastowane urządzenia, uszkodzony radiowęzeł boiska oraz 24 rannych policjantów;
- 30 maja 1985 r. kibic gdańskiej Lechii zadźgał nożem kibica Arki Gdynia;
- w 1993 roku podczas meczu Polska - Anglia w Chorzowie doszło do regularnej bitwy na stadionie z siłami porządkowymi, w trakcie której fan Pogoni Szczecin został zadźgany nożem przez kibola Cracovii, a po meczu hotel z kibicami z Wysp Brytyjskich został obrzucony kamieniami. Kibole dawali o sobie znać także na meczach reprezentacji w 1994 r. w Zabrze i w 1995 r. w Bratysławie;
- 17 stycznia 1998 r. w Katowickim Spodku podczas halowego turnieju piłki nożnej EB Sport Cup około 7 tysięcy kibiców z największych śląskich klubów stoczyło bitwę z 300 ochroniarzami. Pseudokibice podczas starć używali przemyconych do hali łańcuchów, noży, kulek z łożysk. Po przerwaniu kordonu ochroniarzy zrzucali ich z wysokości kilku metrów na niższe sektory. Tłum obrzucał się krzesłkami, część widowni rzuciła się do wyjścia, depreczając się nawzajem. Turniej został przerwany. W wyniku starć zostało rannych ok. 1000 osób, 47 osób przewieziono do szpitali, z czego 5 hospitalizowano. Zniszczono 1000 krzeseł i wybito 14 szyb.
- 28 marca 1998 r. podczas meczu derbowego GKS Katowice – Ruch Chorzów kibole walczyli ze sobą i z Policją. Po 45 minutach mecz został przerwany, rany odniosło 15 policjantów i 8 chuliganów. Policja zatrzymała 53 pseudokibiców, w tym 24 nieletnich, skierowano 19 wniosków do kolegium. Wtedy po raz pierwszy zarząd Ruchu wydał 12-

¹³⁷ Zieliński R., Liga Chuliganów, Wrocław 1996, s. 20.

¹³⁸ Łatak T., Polscy kibice-chuligani, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach 2011.

¹³⁹ opracowanie Slavoy, ZIN „Ultras Hools”

miesięczny zakaz wstępu na stadion przy ulicy Cichej osobom, którym Policja odebrała identyfikatory w trakcie burd w Katowicach;

- w 1998 roku w Słupsku, po meczu koszykówki Czarnych Słupsk z AZS Koszalin po pobiciu 13-letniego Przemysława Czai przez policjanta, w wyniku czego nieletni poniósł śmierć, w mieście wybuchła regularna kilkudniowa bitwa kiboli z Policją. Dla większości pseudokibiców śmierć Przemka była tylko pretekstem do walk z siłami porządkowymi, budowaniem i podpalaniem barykad, obrzucaniem kamieniami i butelkami z benzyną policjantów. W trakcie walk 72 policjantów odniosło rany, z czego dwóch wymagało leczenia szpitalnego, zdemolowane zostały 22 policyjne radiowozy, zatrzymano 239 kiboli¹⁴⁰.
- w 2003 r. na ulicach Wrocławia, przed meczem Śląska z Arką Gdynia, doszło do gigantycznej ustawki kiboli. W walkach na ulicach miasta wzięli udział pseudokibice z Wrocławia, Trójmiasta, Poznania, Lubina i Krakowa (starcie dwóch potężnych sojuszy kibolskich - Śląska Wrocław, Lechii Gdańsk i Wisły Kraków z Arką Gdynia, Cracovią i Lechem Poznań). Efektem walk była śmierć kibica Arki Gdynia, kilku kiboli zostało poważnie rannych. Policja zatrzymała 229 chuliganów;
- w 2004 r. podczas spotkania Ruchu Chorzów z ŁKS Łódź fani Ruchu z kibolami Widzowa Łódź wywołali zamieszki w przerwie meczu. Kilkuset pseudokibiców stoczyło na murawie regularną bitwę z Policją, awantura na stadionie Ruchu przeszła do historii jako największa zadyma śląskiego sportu. Do szpitala trafiło 55 funkcjonariuszy, zniszczono 12 radiowozów, zatrzymano ponad 100 kiboli;
- w kwietniu 2006 r. podczas derbów pomiędzy Polonią a Legią doszło do starć około 3 tysięcy kiboli drużyn przeciwnych. 1300 policjantów uzbrojonych w gaz łzawiący, broń z gumowymi kulami i armatki wodne nie było w stanie opłamać zamieszek, które ze stadionu przeniosły się do centrum stolicy, gdzie dalej trwały zażarte walki;
- miesiąc później, po zdobyciu mistrzostwa Polski przez Legię po meczu z Wisłą Kraków, doszło do jednej z największych rozrób kiboli w historii Warszawy. Do pierwszych starć z Policją doszło już w trakcie meczu, kiedy około 500 kibiców próbowało wdrzeć się na stadion bez biletów. Po spotkaniu kilka tysięcy kiboli Legii przeszło na Plac Zamkowy, by tam świętować zdobycie tytułu. Gdy grupa kiboli usiłowała włamać się do sklepu monopolowego, interweniowała Policja, w odpowiedzi kibole zaczęli rzucać w funkcjonariuszy kostkami brukowymi, niszcząc przy okazji ogródki piwne, restauracje i pobliskie sklepy. W wyniku całonocnych starć obrażenia odniosło 54 funkcjonariuszy. Zatrzymano ponad 230 osób.
- w 2006 r. zaostryły się też starcia krakowskich kiboli w Krakowie, w walkach pomiędzy grupami chuliganów z Cracovii i Wisły Kraków zaszytletowanych zostało 8 osób. W środowisku kibiców Kraków do dziś nazywany jest „miastem noży”, a ofiar stadionowych bandytów wciąż w tym mieście przybywa;
- w 2007 r. w trakcie meczu o Puchar Intertoto Legii Warszawa z **Vetrą Wilno** przy wyniku 2:0 dla gospodarzy na murawę wpadli rozżłoszczeni fani stołecznej drużyny, uzbrojeni w pręty wyłamane z ogrodzenia próbowali zaatakować Policję. Rzucali kamieniami i świecami dymnymi, zdemolowali banery reklamowe usytuowane wokół boiska, próbowali zniszczyć bramki. Policja użyła gazu łzawiącego, armatek wodnych i broni gładkolufowej. Zatrzymano około 30 kiboli. UEFA na rok wykluczyła Legię Warszawa z europejskich rozgrywek;

¹⁴⁰<http://www.polskieradio.pl/43/265/Artykul/370367,Najwieksze-zadymy-polskich-pseudokibicow>, Łatak T., Polscy kibice-chuligani, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach 2011.

- w marcu 2011 roku pseudokibice po raz kolejny dali się we znaki służbom porządkowym na Litwie. W trakcie meczu towarzyskiego Litwa - Polska w Kownie polscy chuligani zniszczyli 251 plastikowych krzesełek na stadionie, uszkodzone zostały betonowe fragmenty trybun, metalowe ogrodzenia, bramy i stoiska handlowe o wartości ok. 116 tys. złotych, kilka osób zostało rannych. W wyniku interwencji Policja litewska zatrzymała ok. 60 osób.
- w 2011 r. podczas finału Pucharu Polski w Bydgoszczy, w którym Legia Warszawa pokonała po rzutach karnych Lecha Poznań, chuligani również dali znać o sobie. Już przed meczem rzucali petardami w kierunku ochroniarzy, fotoreporterów oraz w autokar z piłkarzami Lecha. Śródków pirotechnicznych używali także w trakcie meczu. Jeszcze przed ostatnim rzutem karnym wielu fanów ze stolicy wbiegło na murawę. Później wpadli tam również pseudokibice Lecha Poznań. I choć nie doszło do bezpośredniego starcia, kibole Lecha niszczyli zajmowaną przez siebie trybunę, wyłamywali płoty, wrywali siedziska, rozbijali głośniki. Policja po oddaniu strzałów ostrzegawczych użyła armatek wodnych, co pozwoliło opanować sytuację¹⁴¹;
- 12 czerwca 2012 r., podczas Euro 2012 r. w Warszawie na Moście Poniatowskiego, przed meczem Polska – Rosja, doszło do starcia pomiędzy polskimi i rosyjskimi chuliganami. Kilka tysięcy rosyjskich kibiców maszerowało w kierunku stadionu. Wśród nich byli kibice dużych klubów Dynamo Moskwa, Zenit Sankt Petersburg, CSKA Moskwa. Marsz na mecz był jednocześnie Marszem Narodowym - 12 czerwca to święto narodowe Rosjan. W oczach polskich chuliganów organizacja marszu była prowokacją, wobec czego kilkuset polskich kiboli różnych klubów dokonała natarcia na Rosjan. Do starć dochodziło również przy strefie kibica na Placu De-

filad. Zatrzymano 184 kiboli, w tym 157 Polaków, 24 Rosjan, a także po 1 obywatelu Hiszpanii, Węgier i Algierii;

Biorąc pod uwagę powyższe przykłady zachowań kiboli, należy zadać pytanie, kim jest dzisiejszy kibic, co to jest przestępczość stadionowa i jaką karę może ponieść kibic, który bierze udział w naruszeniu porządku prawnego podczas imprezy masowej?

---

¹⁴¹<http://www.polskieradio.pl/43/265/Artykul/370367,Najwieksze-zadymy-polskich-pseudokibicow>,

Krzysztof Opaliński

Kierownik Zakładu Służby Prewencyjnej Szkoły Policji w Pile

„WINA NA PŁASZCZYŹNIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ W SŁUŻBACH MUNDUROWYCH”

Pod takim tytułem odbyło się w Szkole Policji w Pile w dniach 13 - 14.11.2014 r. seminarium poświęcone odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych, które zorganizowano po raz piąty, przy współudziale Komendy Głównej Policji.

W seminarium wzięło udział ponad 50 osób, wśród nich przedstawiciele Sądu Najwyższego, środowisk naukowych (Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Warszawskiego, Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej Wydział Zamiejscowy w Poznaniu, Wyższej Szkoły Biznesu w Pile, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Pile), Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Straży Granicznej, Służby Więziennej, Państwowej Straży Pożarnej i jednostek organizacyjnych Policji (Komendy Głównej Policji, garnizonów wojewódzkich i powiatowych, szkół) - ekspertów, teoretyków i praktyków.

Seminarium otworzył Komendant Szkoły Policji w Pile insp. Jerzy Powiecki, który w swoim wystąpieniu powitał uczestników seminarium i przedstawił cel zorganizowanego przedsięwzięcia.

Następnie prof. dr hab. Katarzyna Dudka z Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie zaprezentowała wystąpienie pt. „Praktyczne problemy ustalania winy w postępowaniach dyscyplinarnych służb mundurowych”. W oparciu o przepisy ustawy o Policji, ustawy o Państwowej Straży Pożarnej oraz ustawy o dyscyplinie wojskowej, wskazała liczne przypadki konieczności ustalania winy. Podkreśliła, że organy dyscyplinarne zmuszone są do usta-

lenia charakteru i stopnia winy, nie tylko w celu ustalenia podstaw odpowiedzialności dyscyplinarnej, ale i w celu ustalenia rodzaju i wysokości kary za określone przewinienie dyscyplinarne. Zwróciła uwagę na praktyczne trudności w ustaleniu możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności obwinionego, do którego istnieją wątpliwości co do jego poczytalności. Wskazała, że w prawie dyscyplinarnym istnieje domniemanie poczytalności, co oznacza, iż nie musimy w każdym przypadku badać, czy obwiniony jest poczytalny. Trudności pojawiają się dopiero wtedy, gdy z okoliczności wynika, że są wątpliwości co do jego poczytalności, co automatycznie nakłada obowiązek zbadania obwinionego, czy jest poczytalny. W celu zbadania tych kwestii, niezbędne jest sięgnięcie do regulacji zawartych w kodeksie postępowania karnego oraz części ogólnej kodeksu karnego. Jak podkreśliła, odpowiednio stosując kodeks postępowania karnego, należy powołać biegłych psychiatrów, również w postępowaniu dyscyplinarnym. Prelegentka postawiła pytanie, czy możliwe jest powołanie biegłych psychiatrów przez rzecznika dyscyplinarnego, przełożonego dyscyplinarnego lub komisję dyscyplinarną? Stoi na stanowisku, iż organ dyscyplinarny nie może powołać biegłych psychiatrów, gdyż odpowiednio stosowane przepisy kodeksu postępowania karnego to uniemożliwiają. Z art. 201 k.p.k. wyraźnie wynika, iż powołuje ich tylko sąd lub prokurator. Prelegentka do dyskusji poddaje dwie opcje rozwiązania tego problemu – wystąpienie w ramach pomocy prawnej do sądu z wnioskiem o powołanie biegłych psychiatrów lub powołanie ich przez prze-

łożonego dyscyplinarnego, co byłoby modyfikacją przepisu art. 201 k.p.k.

Kolejnym prelegent - dr Piotr Józwiak z Katedry Prawa Karnego Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej Wydział Zamiejscowy w Poznaniu - przedstawił referat pt. „Prawne konsekwencje oparcia odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych na zasadzie winy (wybrane zagadnienia)”. Na wstępie omówił pojęcie odpowiedzialności dyscyplinarnej, podkreślając, iż jest ona, podobnie jak odpowiedzialność karna, odpowiedzialnością represyjną. Przedstawił okoliczności wskazujące, iż odpowiedzialność dyscyplinarna oparta jest na zasadzie winy, nawiązując do odpowiednich ustaw regulujących tę odpowiedzialność w poszczególnych służbach mundurowych. Podkreślił, że pogląd ten jest rozpowszechniony w literaturze i orzecznictwie. Wskazał, iż pojawiają się w doktrynie poglądy, by odpowiedzialność dyscyplinarna oparta została nie na zasadzie winy, a na zasadzie ryzyka, co skutkowało by obiektywizacją tej odpowiedzialności. Jednocześnie przedstawił zagrożenia z tym związane. Podkreślił, że nikt nie kwestionuje, iż w prawie dyscyplinarnym funkcjonują okoliczności wyłączające winę. Podstawą ich funkcjonowania jest odpowiednie stosowanie przepisów prawa karnego materialnego. Przedstawia wątpliwości związane z przyjęciem takiego rozwiązania. W dalszej części wystąpienia prelegent podkreślił, iż ma wątpliwości, by wyłączenie odpowiedzialności karnej za przestępstwo nieumyślne w związku z wykonaniem rozkazu automatycznie wyłączało odpowie-

dzialność dyscyplinarną. Nie zgadza się ze stwierdzeniem, że rozkaz jest okolicznością wyłączającą winę, zastrzegając jednocześnie, że okoliczność ta nie wyłącza winy, jeżeli sprawca wykonując rozkaz umyślnie popełnia delikt dyscyplinarny. Omówił odpowiedzialność podmiotową i przedmiotową, podkreślając, iż odpowiedzialność dyscyplinarna należy do tej pierwszej. Podkreślił, iż odpowiedzialność podmiotowa charakteryzuje się tym, iż przesłanką jej egzekwowania jest ocena woli lub zamiaru sprawcy, względnie wartościująca ocena procesu motywacyjnego sprawcy.

Następnie zabrał głos mł. insp. Sebastian Maj – radca z Komendy Wojewódzkiej Policji w Opolu, przedstawiając temat pt. „Odpowiedzialność dyscyplinarna w Policji jako element kształtowania wizerunku formacji. Aspekt winy.” Na wstępie stwierdził, iż bez winy nie ma przewinienia dyscyplinarnego. O winie zdarza się jeszcze zapominać, traktując jako oczywistość, a w postępowaniu rzecznik i przełożony dyscyplinarny muszą ustalić czy w ogóle jest zawinienie, czy to wina umyślna lub nieumyślna, czy nie ma wyłączenia winy oraz jaki jest jej stopień. Podkreślił, iż wina nie jest elementem specyficznym dla postępowań o charakterze represyjnym, gdyż powszechnie stosowana jest w innych gałęziach prawa. Na podstawie przykładów wskazał na problemy z ustalaniem winy. Zaznaczył, że badanie stopnia winy jest elementem obligatoryjnym dla organów postępowania dyscyplinarnego. Prelegent podkreślił, iż na wizerunek Policji składa się wiele elementów, począwszy od wyglądu zewnętrznego policjantów, schludności umundurowania i radiowozów, warunków lokalowych do samego postępowania policjantów. Z jednej strony kwestie dotyczące wizerunku pojawiają się w dwóch aspektach – pierwsze to sprawność, aby osiągnąć główne cele postępowania, a drugie to naruszenie dobrego imienia Policji jako przesłanka zaostrzająca odpowiedzialność. Zaznaczył, iż sprawność postępowania dyscyplinarnego nie zależy wyłącznie od rzecznika i przełożonego dyscyplinarnego. Prak-

tycznym problemem, z którym mogą borykać się rzecznicy i przełożeni dyscyplinarni, jest możliwość przeciągania czynności dowodowych. Podkreślił potrzebę szkolenia rzeczników dyscyplinarnych. Przedstawił wady procedury dyscyplinarnej. Zaznaczył, że wątpliwości może budzić upublicznienie kary, gdyż ustawa o Policji nie przewiduje podania kary do publicznej wiadomości. Przekazywanie informacji o zakończeniu postępowania dyscyplinarnego i rodzaju kary opiera się na przepisach mówiących o dostępie do informacji publicznej, gdyż dotyczą one funkcjonariusza publicznego. Kolejnym punktem styku wizerunku i winy mogą być nieuprawnione lub nieautoryzowane wypowiedzi dla środków masowego przekazu.

Podsumowując, stwierdził, iż postępowania dyscyplinarne są jednym z fundamentów polityki wizerunkowej Policji. Od ich sprawności i rzetelności zależy strzeżenie formacji jako zdolnej do samoczyszczenia i godnej zaufania społecznie, niezbędnego do jej prawidłowego funkcjonowania w ustroju demokratycznym.

Mecenas dr Dawid Korczyński wygłosił referat pt. „Konwersja reżimu odpowiedzialności za niektóre zachowania stanowiące delikty dyscyplinarne w aspekcie zasady winy”. Prelegent zwrócił uwagę, że wina jest zawsze przesłanką odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych, niezależnie od tego, czy wprost jest w odpowiedniej ustawie wskazana, czy nie. Wskazał, że istota odpowiedzialności dyscyplinarnej spokrewniona jest z odpowiedzialnością karną. Omówił cechy odpowie-

dzialności dyscyplinarnej, podkreślając, że nie ma ona charakteru powszechnego, a związana jest z przynależnością do określonej organizacji publicznej. Rozważał, czy możliwe jest zastąpienie odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariuszy służb mundurowych odpowiedzialnością administracyjną, nieopartą na zasadzie winy.

Kolejny prelegent - doc. dr Ireneusz Adamczak - Rektor Wyższej Szkoły Biznesu w Pile – przedstawił referat pt. „Wina jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej (represyjnej)”. W swoim wystąpieniu zwrócił uwagę, w jaki sposób wina jest postrzegana przez praktyków – sędziów, rzeczników dyscyplinarnych. Podkreślił, iż wina jest przesłanką odpowiedzialności funkcjonariuszy służb mundurowych. Jest podstawą tej odpowiedzialności, która oznacza przekonanie, że funkcjonariusz jest rzeczywistym sprawcą przewinienia dyscyplinarnego i jego skutków. Zaznaczył, iż wina, jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej, została wprost wskazana w ustawie o Policji, ustawie o Państwowej Straży Pożarnej, natomiast w ustawach dot. innych służb już nie. Podkreślił, iż odpowiedzialność dyscyplinarna jest odpowiedzialnością represyjną i mają do niej zastosowanie fundamentalne dla całego prawa represyjnego gwarancje i zasady, w tym zasada winy. Nie ma odpowiedzialności bez winy. W dalszej części wystąpienia przedstawił pojęcie winy oraz teorie winy w prawie karnym. Zwrócił uwagę, iż kodeks karny nie zawiera definicji winy. Podkreślił, iż podstawą odpowiedzialności karnej musi być kompleksowa teoria winy.

Następnie głos zabrał sędzia Sądu Najwyższego Wiesław Kozielowicz, prezentując referat pt. „O dwoistym ujęciu winy w postępowaniu dyscyplinarnym policjantów”. Na wstępie stwierdził, iż odpowiedzialność administracyjnoprawna, występująca powszechnie, ma charakter odpowiedzialności obiektywnej, nie jest ona oparta na zasadzie winy, nie jest od niej uzależniona. To różni ją od odpowiedzialności represyjnej. Ponadto łatwiejsza jest egzekucja na płaszczyźnie odpowiedzialno-

ści administracyjnoprawnej. Podkreślił, iż w odróżnieniu od odpowiedzialności karnej, nie stosuje się w odpowiedzialności dyscyplinarnej wyraźnego katalogu przewinień dyscyplinarnych, gdyż nie jest możliwe stworzenie takiego katalogu, który by określał, jakie zachowania są deliktami na płaszczyźnie dyscyplinarnej. Stwierdził, że prawo dyscyplinarne nie wyjaśnia pojęcia winy, co nie oznacza, iż w tym zakresie nie możemy odwołać się do prawa karnego materialnego. Podkreślił, iż w prawie procesowym posługujemy się szerokim pojęciem winy, jako sumy przesłanek odpowiedzialności, które muszą być spełnione, by sprawca poniósł odpowiedzialność. Scharakteryzował prawne konsekwencje domniemania niewinności. Podsumowując zwrócił uwagę, iż kwestia winy zawsze wiąże się z kwestią odpowiedzialności. Ponadto na gruncie prawa dyscyplinarnego kwestia winy rozumiana jest na dwóch płaszczyznach: jako zdatność do ponoszenia odpowiedzialności i w rozumieniu prawa procesowego jako suma przesłanek obowiązujących w prawie materialnym i prawie procesowym, które pozwalają uznać obwinionego za winnego i wymierzyć mu karę.

Kolejna prelegentka - dr Barbara Janusz-Pohl z Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przedstawiła referat pt. „O okolicznościach niepozwalających na przypisanie winy policjantowi popełniającemu przewinienie dyscyplinarne (wybrane zagadnienia materialno-prawne i procesowe)”. Na wstępie wskazała, iż art. 132a ustawy o Policji zawiera definicję legalną zawinionego przez policjanta przewinienia dyscyplinarnego, podkreślając ponadto, że jest to także definicja równościowa. Następnie przedstawiła okoliczności wyłączające winę, zwracając uwagę na rozkaz na gruncie ustawy o Policji jako okoliczność wyłączającą możliwość przypisania winy za nieumyślnie popełniony delikt dyscypli-

narny. Podkreśliła, iż okoliczności wyłączające możliwość przypisania winy są okolicznościami pozaustawowymi na gruncie ustawy o Policji. Następnie przedstawiła problematykę postępowania dowodowego w postępowaniu dyscyplinarnym odnosząc się m.in. do odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego.

Ostatni prelegent – adwokat Marcin Czwojda – zaprezentował referat pt. „Domniemanie niewinności w postępowaniu dyscyplinarnym policjanta”. Na wstępie podkreślił, iż zasada domniemania niewinności ma charakter konstytucyjny. Przedstawił aspekty praktyczne przestrzegania tej zasady, wskazując co ona oznacza dla rzecznika dyscyplinarnego, a co dla obwinionego. Ponadto zwrócił uwagę na niemożność odwołania się od rozmowy dyscyplinującej i konsekwencji z tym związanymi.

Wystąpienie podsumowujące seminarium było udziałem doc. dr. Ireneusza Adamczaka, który odniósł się do poszczególnych referatów.

Na zakończenie obrad głos zabrał komendant Szkoły Policji w Pile insp. Jerzy Powiecki, który dziękując uczestnikom seminarium za przybycie i konstruktywną dyskusję, stwierdził, że tego typu spotkania, podczas których można wymienić doświadczenia i uwagi oraz wypracować wspólne rozwiązania, wnoszą wartość dodaną i nieodzwrotnie mogą wpływać na poprawę jakości realizowanych zadań przez policjantów.

Hanna Bigielmajer

Młodszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej
Szkoly Policji w Pile

PARABANKI

We współczesnym systemie finansowym, poza bankami – objętymi regulacjami prawnymi, nadzorem finansowym, gwarancjami depozytów – tworzącymi sektor bankowy, można wyróżnić równoległy system bankowy (ang. shadow banking) obejmujący instytucje finansowe wykonujące czynności substytucyjne do czynności bankowych, ale niepodlegające specyficznym dla banków regulacjom prawnym, nadzorowi finansowemu oraz systemowi gwarantowania depozytów – tego typu instytucje określa się mianem parabanków. Działalność instytucji parabankowych uzupełnia system banków komercyjnych i spółdzielczych.¹⁴²

Pojęcie parabanków nie jest sprecyzowane w polskim prawie. Przepisy aktów prawnych nie podają definicji, ani nie posługują się pojęciem parabanku czy instytucji parabankowej. Określeń tych nie ma również w Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) ani w klasyfikacji stosowanej w sprawozdawczości Narodowego Banku Polskiego.¹⁴³

W literaturze można jednak znaleźć próby zdefiniowania pojęcia parabanku oraz instytucji parabankowej. Najszersza definicja stwierdza, że parabankami są wszelkie instytucje finansowe świadczące usługi podobne do bankowych.¹⁴⁴

Pojęciem parabank określane są jednostki gospodarcze, które prowadzą działalność podobną do banku, jednak nie posiadają stosownego zezwolenia.¹⁴⁵ Z kolei według definicji Komitetu Stabilności Finansowej, parabankami są instytucje finansowe, które gromadzą depozyty oraz prowadzą działalność w oparciu o środki uzyskane od klientów.¹⁴⁶

W węższym ujęciu instytucjami parabankowymi określa się podmioty inne niż banki, które zostały przez odrębne ustawy upoważnione do podejmowania czynności bankowych sensu *stricte*, wymienione w art. 5 ust. 1 Prawa bankowego (np. przyjmowanie wkładów pieniężnych, udzielanie kredytów, gwarancji bankowych, przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych, wydawanie instrumentów pieniądza elektronicznego) oraz te, które wykonują czynności, wymienione w art. 5 ust. 2 Prawa bankowego (np. udzielanie pożyczek, wydawanie kart płatniczych, wykonywanie operacji przy ich użyciu, nabywanie i zbywanie wierzytelności pieniężnych, prowadzenie skupu i sprzedaży wartości dewizowych, udzielanie i potwierdzanie poręczeń).¹⁴⁷

¹⁴⁵ Pachucki M.: Piramidy i inne oszustwa na rynku finansowym. Poradnik klienta usług finansowych. Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2012, s. 23.

¹⁴⁶ Ustalenia KSF i rekomendowane działania w odniesieniu do instytucji parabankowych. Komitet Stabilności Finansowej, Warszawa, 16 sierpnia 2012.

¹⁴⁷ Olszak M.: System bankowy oraz parabankowy w Polsce; w: Finanse publiczne i prawo finansowe, red. Kosikowski C. I Ruśkowski E., Wolters Kluwer, Warszawa, 2008 r., s. 228.

¹⁴² Waliszewski K.: Miejsce i rola parabanków w systemie finansowym i gospodarce; w: Instytucje parabankowe na rynku usług bankowych w Polsce, red. Grzegorz Kotliński, Krzysztof Waliszewski, CeDeWu. Warszawa, 2012, s. 56.

¹⁴³ Źródła internetowe: http://pl.wikipedia.org/wiki/Parabank#cite_note-2

¹⁴⁴ Szpringer W.: Polskie regulacje bankowe. Perspektywa europejska. Difin, Warszawa, 2000 r., s. 42.

W obecnym stanie prawnym parabanki nie są objęte nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego (KNF). Działają na podstawie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, kodeksu spółek handlowych - jeśli funkcjonują w formie spółki prawa handlowego, kodeksu cywilnego oraz ustawy o kredycie konsumenckim, co oznacza, że nie podlegają, tak jak banki, warunkom udzielania kredytów i pożyczek, które wynikają z prawa bankowego czy też rekomendacjom KNF traktującym m.in. o ograniczeniu ryzyka w działalności.

Ze względu na brak nadzoru bankowego ze strony Komisji Nadzoru Finansowego, działalność parabanków nie jest objęta nakładanymi przez prawo bankowe wymogami ostrożnościowymi, kapitałowymi, wymogami co do formy prawnej, brak jest gwarancji ochrony środków, jak również brak ochrony tajemnicy bankowej.¹⁴⁸

Określenie dokładnej liczby tego rodzaju podmiotów działających na polskim rynku nie jest możliwe, gdyż obecnie nie istnieją przepisy nakazujące odrębną rejestrację tego typu działalności. Na podstawie informacji własnych z postępowań prowadzonych przez prezesa UOKiK, danych Konferencji Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce (związku przedsiębiorców zrzeszającego niektóre podmioty oferujące pożyczki) oraz pochodzących od powiatowych i miejskich rzeczników konsumentów, ustalono listę 72 przedsiębiorców, którzy taką działalność prowadzą. Z pewnością jednak nie jest to lista wyczerpująca. Parabanki to kategoria przedsiębiorców niezwykle różnorodna, tak pod względem formy prawnej, skali i obszaru działalności, jak i zakresu oferty. Co się tyczy formy prawnej, reprezentowane jest praktycznie całe spektrum spółek prawa handlowego, zarówno osobowych w postaci spółki jawnej, spółki komandytowej i komandytowo-akcyjnej, jak i kapitałowych - w postaci spółki akcyjnej oraz spółki z ograniczoną

odpowiedzialnością. Są także przedsiębiorcy, którzy prowadzą działalność jednoosobowo bądź wspólnie na podstawie umowy spółki cywilnej.¹⁴⁹

Cechy charakterystyczne parabanków:

- stopy zwrotu z powierzonych środków dużo wyższe niż przeciętne,
- bardzo wysokie oprocentowanie udzielanych pożyczek.¹⁵⁰

Głównym ich wyróżnikiem jest przyjmowanie lokat (choć najczęściej same parabanki tak ich nie nazywają) i obietnice ich wysokiego oprocentowania. Wygenerowanie wysokich zysków, które miałyby zapewnić pokrycie obiecanych odsetek, jak również kosztów funkcjonowania podmiotu, z puli powierzonych przez klientów środków wymaga dokonania inwestycji o jeszcze większej rentowności. Takie działanie musi oczywiście oznaczać, że pozyskane środki są obciążone znacznym ryzykiem. Bardzo często parabanki z pozyskanych środków finansowych udzielają pożyczek pieniężnych innym swoim klientom, deklarują inwestycje w aktywa takie jak złoto, nieruchomości, czy waluty. W zasadzie mogą to być dowolne aktywa, ale zawsze są one wybrane w taki sposób, aby były magnesem przyciągającym klientów, aby w ich oczach już sam ich dobór „gwarantował” wielkie zyski. Wpływ na wybór przedmiotu deklarowanych inwestycji ma aktualna sytuacja na rynku danego dobra, która nagłaśniana jest przez środki masowego przekazu, np. hossa na rynku złota. Ma to na celu rozbudzenie wyobraźni klientów. Przy tej okazji należy zatem jeszcze raz przypomnieć o zasadzie inwestycji finansowych – z każdą inwestycją wiąże się ryzyko, które oznacza możliwość poniesie-

¹⁴⁸ Białek T.: Komentarz w sprawie otoczenia prawnego funkcjonowania parabanków. Związek Banków Polskich, 19 sierpnia 2012 r.

¹⁴⁹ Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów: Opłaty stosowane przez instytucje parabankowe. Raport. Departament Polityki Konsumentckiej UOKiK, Warszawa, czerwiec 2013, s. 8, 11.

¹⁵⁰ Ustalenia KSF i rekomendowane działania w odniesieniu do instytucji parabankowych. Komitet Stabilności Finansowej, Warszawa, 16 sierpnia 2012 r.

nia strat. Wcześniejszy wzrost ceny określonych aktywów w zasadzie w żaden sposób nie przesądza, że sytuacja taka będzie się utrzymywała. Podsumowując, jeśli podmiot, który deklaruje przyjmowanie środków finansowych (np. w formie lokaty czy innego podobnie działającego produktu finansowego), obarcza pozyskane w ten sposób środki ryzykiem, oznacza to, iż prowadzi w ten sposób działalność zastrzeżoną dla podmiotów posiadających zezwolenie KNF na prowadzenie działalności bankowej. Bywa także, iż przedstawiciele parabanków podnoszą aspekt bezpieczeństwa powierzanych im środków, z uwagi na objęcie ich umową ubezpieczenia. Gwarantem (wystawcą polisy) w takich sytuacjach ma być działający na podstawie zezwolenia KNF zakład ubezpieczeń. Jednakże zapisy umowy ubezpieczeniowej mogą wyłączać, i bardzo często wyłączają, odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń w przypadku, gdy podmiot, którego klienci rzekomo mają być objęci ową ochroną, działa niezgodnie z prawem. Działaniem niezgodnym z prawem jest prowadzenie określonej działalności bez wymaganego zezwolenia.¹⁵¹

W tym miejscu warto przytoczyć treść **art. 171 ustawy Prawo bankowe: ust. 1.:** Kto **bez zezwolenia** prowadzi działalność polegającą na gromadzeniu środków pieniężnych innych osób fizycznych, prawnych lub jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, w celu udzielania kredytów, pożyczek pieniężnych lub obciążania ryzykiem tych środków w inny sposób, podlega grzywnie do 5.000.000 złotych i karze pozbawienia wolności do lat 3. **ust. 2.** Tej samej karze podlega, kto, prowadząc działalność zarobkową wbrew warunkom określonym w ustawie, używa w nazwie jednostki organizacyjnej niebędącej bankiem lub do określenia jej działalności lub reklamy wyrazów „**bank**” lub „**kasa**”.

¹⁵¹ Pachucki M.: Piramidy... op. cit., s. 23 – 25.

Zezwolenia organu nadzoru (KNF)

wymaga:

- przyjmowanie środków finansowych w celu obciążania ich ryzykiem, np. udzielania pożyczek (działalność bankowa);
- podejmowanie decyzji inwestycyjnych i realizacja w oparciu o nie transakcji na cudzym rachunku papierów wartościowych (zarządzanie portfelem instrumentów finansowych);
- dystrybucja jednostek uczestnictwa funduszy inwestycyjnych;
- publiczne oferowanie papierów wartościowych (wymagane sporządzenie, zatwierdzenie przez KNF i publikacja stosownego dokumentu informacyjnego).¹⁵²

Z punktu widzenia klienta parabanku, szczególnie należy zwrócić uwagę na następujące elementy:

- czy oprocentowanie pożyczki nie jest znacznie wyższe niż inne oferty na rynku;
- czy firma wymaga wniesienia wysokiego zabezpieczenia pożyczki zanim pożyczka zostanie udzielona – brak terminowego spłacania pożyczki może się wiązać z utratą zabezpieczenia, którego wartość najczęściej znacznie przewyższa kwotę zadłużenia albo które może mieć dla nas wartość sentymentalną;
- czy zapisy umowy uprawniają firmę do wyznaczenia zabezpieczenia w przyszłości, wedle uznania firmy;
- czy pojawiają się dodatkowe opłaty zapisane w umowie, np. za rozpatrzenie wniosku, za wydanie decyzji, prowizje, opłaty za wizyty przedstawiciela pożyczkodawcy w domu, ubezpieczenia – jeśli tak, to suma tych opłat może znacznie podwyższyć koszt pożyczki (być może firma w ogóle nie zamierza udzielić pożyczki, a jedynie pobrać opłaty ponoszone przez klienta z góry!) - w przypadku wątpliwości warto poprosić o ich wyjaśnienie, pytać o szczegóły, należy poprosić o wzorce dokumentów i skonsultować je z prawnikiem lub inną kom-

¹⁵² Ibidem, s. 29.

petentną osobą.¹⁵³

W przypadku działalności parabanków udzielanie pożyczki - podpisanie umowy i przekazanie pieniędzy, odbywa się często w domu klienta i za możliwość posiadania przez miesiąc kilkuset złotych musimy dopłacić nawet ponad 30% tej kwoty. Wadą takiego rodzaju zobowiązań finansowych jest to, iż starając się o nie można trafić na oszustów, którzy oferują pożyczki dopiero po wpłacie własnej. Niestety zdarza się i tak, że klient pożyczki w ogóle nie dostaje, a wpłata mu przepada.

Pożyczki z parabanków, a więc różnego rodzaju tzw. chwilówki, szybkie pożyczki bez BIK, pożyczki dla zadłużonych, dla osób z zajęciami komorniczymi, pożyczki z minimum formalności, pożyczki w lot, kredyty w 15 minut, na dowód osobisty itp., mają bardzo wysokie oprocentowanie rzeczywiste i z tego względu potocznie nazywa się je pożyczkami lichwiarskimi. Mówi się, że firmy parabankowe omijają w ten sposób ustawę antylichwiarską. Formalnie pożyczki lichwiarskie to takie, w których zastrzeżono odsetki wyższe od maksymalnych w rozumieniu art. 359 kodeksu cywilnego.

Art. 359. § 1 k.c. Odsetki od sumy pieniężnej należą się tylko wtedy, gdy to wynika z czynności prawnej albo z ustawy, z orzeczenia sądu lub z decyzji innego właściwego organu.

§ 2. Jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe.

§ 2[1]. Maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne).

§ 2[2]. Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne.

§ 2[3]. Postanowienia umowne nie mogą

wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych, także w razie dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

Co istotne, ograniczenie w zakresie odsetek maksymalnych dotyczy zarówno kredytów i pożyczek bankowych, jak i pożyczek pozabankowych udzielanych przez parabanki oraz pożyczek prywatnych.¹⁵⁴ Jednak dotyczy ono tylko odsetek nominalnych. Rzeczywista roczna stopa oprocentowania (RRSO) kredytów i pożyczek może być znacznie wyższa; tu odsetki maksymalne jako ograniczenie nie mają zastosowania. Oprocentowanie rzeczywiste, czyli całkowity koszt kredytu lub pożyczki zawiera bowiem, oprócz odsetek maksymalnych, również inne koszty, jak prowizja za przyznanie kredytu i jego ubezpieczenie, opłatę przygotowawczą, opłatę za obsługę pożyczki w domu, opłatę rejestracyjną, opłatę za monit windykacyjny, odsetki od zadłużenia przeterminowanego, opłatę za czynności detektywistyczne itp. Obowiązujące przepisy nie ustanawiają zamkniętego katalogu kosztów związanych z udzieleniem kredytu lub pożyczki.

Źródła informacji o parabankach znajdziemy na następujących stronach internetowych:

- Komisja Nadzoru Finansowego:
www.knf.gov.pl
- Krajowy Rejestr Sądowy:
www.krs.ms.gov.pl
- http://uokik.gov.pl/faq_kredyty_pozyczki_lokaty.php
- <http://www.zanim-podpiszesz.pl> - strona akcji społecznej „Nie daj się nabrać”.

¹⁵³ Źródło internetowe: <http://www.zanim-podpiszesz.pl>

¹⁵⁴ Stopa lombardowa NBP to jedna z podstawowych stóp procentowych w Polsce, jej poziom ustalany jest przez RPP. Stopa kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego w dniu 4 lipca 2013 r. wynosiła 4.0 % (<http://www.nbp.pl>), co oznacza, że maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnych nie może przekroczyć 16 %.

Pożyczki i kredyty udzielane przez parabanki są w rzeczywistości **tw. kredytami konsumenckimi w rozumieniu Ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim**. Zgodnie z art. 3. cytowanej ustawy, przez umowę o kredyt konsumencki rozumie się umowę o kredyt w wysokości nie większej niż **255.550 zł** albo równowartość tej kwoty w walucie innej niż waluta polska, który kredytodawca w zakresie swojej działalności udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi. **Za umowę o kredyt konsumencki uważa się w szczególności:** 1) umowę pożyczki; 2) umowę kredytu w rozumieniu przepisów prawa bankowego; 3) umowę o odroczeniu konsumentowi terminu spełnienia świadczenia pieniężnego, jeżeli konsument jest zobowiązany do poniesienia jakichkolwiek kosztów związanych z odroczeniem spełnienia świadczenia; 4) umowę o kredyt, w której kredytodawca zaciąga zobowiązanie wobec osoby trzeciej, a konsument zobowiązuje się do zwrotu kredytodawcy spełnionego świadczenia; 5) umowę o kredyt odnawialny. **Za umowę o kredyt konsumencki nie uważa się** umów dotyczących odroczenia terminu spełnienia świadczenia niepieniężnego, którego przedmiotem jest stałe lub sukcesywne świadczenie usług lub dostaw towarów tego samego rodzaju, jeżeli konsument jest zobowiązany do zapłaty za spełnione świadczenie lub dostawę towaru w ustalonych odstępach czasu w trakcie obowiązywania umowy.

Z kolei w oparciu o art. 13 ustawy o kredycie konsumenckim, kredytodawca lub pośrednik kredytowy przed zawarciem umowy o kredyt konsumencki jest zobowiązany podać konsumentowi, na trwałym nośniku: 1) imię, nazwisko (nazwę) i adres (siedzibę) kredytodawcy i pośrednika kredytowego; 2) rodzaj kredytu; 3) czas obowiązywania umowy; 4) stopę oprocentowania kredytu oraz warunki jej zmiany z podaniem indeksu lub stopy referencyjnej, o ile ma zastosowanie do pierwotnej stopy oprocentowania kredytu; jeżeli umowa o kredyt konsumencki przewiduje

różne stopy oprocentowania, informacje te podaje się dla wszystkich stosowanych stóp procentowych w danym okresie obowiązywania umowy; 5) całkowitą kwotę kredytu; 6) terminy i sposób wypłaty kredytu; 7) rzeczywistą roczną stopę oprocentowania oraz całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta; 8) zasady i terminy spłaty kredytu oraz w odpowiednich przypadkach kolejność zaliczania rat kredytu konsumenckiego na poczet należności kredytodawcy; **9) informację dotyczącą obowiązku zawarcia umowy dodatkowej, w szczególności umowy ubezpieczenia; 10) w odpowiednich przypadkach informację o innych kosztach, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt konsumencki, w szczególności odsetkach, opłatach, prowizjach, marżach oraz kosztach usług dodatkowych, jeżeli są znane kredytodawcy, oraz warunki na jakich koszty te mogą ulec zmianie;** 11) informację o konieczności poniesienia opłat notarialnych, o ile wystąpią; 12) informację o stopie oprocentowania zadłużenia przeterminowanego, warunki jej zmiany oraz ewentualne inne opłaty z tytułu zaległości w spłacie kredytu; 13) informację o skutkach braku płatności; 14) w odpowiednich przypadkach informację o wymaganych zabezpieczeniach kredytu konsumenckiego; **15) informację o prawie konsumenta do odstąpienia od umowy;** 16) informację o prawie konsumenta do spłaty kredytu przed terminem; 17) informację o prawie kredytodawcy do zastrzeżenia w umowie prowizji za spłatę kredytu przed terminem oraz zasady jej ustalania; 18) informację o prawie konsumenta do otrzymania bezpłatnej informacji na temat wyników przeprowadzonej w celu oceny zdolności kredytowej weryfikacji w bazie danych; **19) informację o prawie konsumenta do otrzymania bezpłatnego projektu umowy, na warunkach określonych w art. 12 prawo otrzymania bezpłatnego projektu umowy o kredyt konsumencki;** 20) w odpowiednich przypadkach informację o terminie, w którym kredytodawca lub pośrednik kredytowy jest związany infor-

macjami, które przekazał konsumentowi. Ponadto kredytodawca lub pośrednik kredytowy przed zawarciem umowy o kredyt wiązany lub w formie odroczonej płatności jest zobowiązany podać konsumentowi, na trwałym nośniku, dane, o których mowa wyżej, oraz opis i cenę towaru lub usługi.

Celem wprowadzenia ustawy o kredycie konsumenckim było zapewnienie konsumentowi dostępu do istotnych, rzetelnych i przedstawionych w jasny sposób informacji, tak by mógł on porównać liczne oferty różnych kredytodawców i spośród nich wybrać tę, która najbardziej odpowiada jego potrzebom. W celu realizacji tego założenia w całej Unii Europejskiej wprowadzono ujednolicony wzór formularza informacyjnego, a także określono, jakie informacje powinny znaleźć się w umowie o kredyt konsumencki. Wzór formularza informacyjnego stanowi załącznik do ww. ustawy. Obowiązek prawidłowego wypełnienia formularza nałożono na kredytodawców lub pośredników kredytowych. Formularz wręczany jest konsumentom jeszcze przed zawarciem umowy. Zgodnie z założeniem konsument powinien móc np. zebrać formularze od kilku przedsiębiorców, porównać je i wybrać najlepszą ofertę.¹⁵⁵

Na podstawie art. 53 ustawy o kredycie konsumenckim, konsument ma prawo, bez podania przyczyny, do odstąpienia od umowy o kredyt konsumencki **w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy**, natomiast kredytodawca lub pośrednik kredytowy jest zobowiązany przy zawarciu umowy wręczyć konsumentowi, na trwałym nośniku, **wzór oświadczenia o odstąpieniu od umowy, z oznaczeniem swojego imienia, nazwiska (nazwy) i adresu zamieszkania (siedziby)**. Termin do odstąpienia od umowy jest zachowany, jeżeli konsument przed jego upływem złoży pod wskazany przez kredytodawcę lub pośred-

nika kredytowego adres oświadczenie o odstąpieniu od umowy – dla celów dowodowych oświadczenie takie powinno być wysłane listem poleconym za zwrotnym potwierdzeniem odbioru. Dla zachowania tego terminu wystarczające jest wysłanie oświadczenia przed jego upływem. Ustawa umożliwia zatem wycofanie się z pochopej decyzji. Ponadto zgodnie z treścią art. 54 wspomnianej ustawy, konsument nie ponosi kosztów związanych z odstąpieniem od umowy o kredyt konsumencki, z wyjątkiem odsetek za okres od dnia wypłaty kredytu do dnia spłaty kredytu oraz zwraca niezwłocznie kredytodawcy kwotę udostępnionego kredytu wraz z odsetkami, nie później niż **w terminie 30 dni od dnia złożenia oświadczenia o odstąpieniu od umowy**. Dniem spłaty kredytu jest dzień przekazania środków pieniężnych kredytodawcy przez konsumenta, a w przypadku odstąpienia od umowy, kredytodawcy nie przysługują żadne inne opłaty, z wyjątkiem bezzwrotnych kosztów poniesionych przez niego na rzecz organów administracji publicznej oraz opłat notarialnych.

Rynek pożyczek pozabankowych w Polsce dopiero się rozwija, jednakże można zauważyć, że występują na nim pewne tendencje. Pożyczki te przede wszystkim udzielane są osobom, które mają kłopot z uzyskaniem kredytów w bankach lub chcą szybko uzyskać środki finansowe. Obecnie sporą grupę klientów parabanków stanowią osoby wykluczone z sektora bankowego, m.in. ze względu na brak pozytywnej historii kredytowej czy brak odpowiednich dochodów. Są to na przykład osoby, które nie mają wystarczającej zdolności kredytowej i nie są dla banków wiarygodne. Dużą grupę klientów firm pożyczkowych stanowią osoby zatrudnione na podstawie umów cywilno-prawnych - tzw. umów śmieciowych. Tak więc część klientów jest z góry wykluczona z sektora bankowego i mogą oni szukać finansowania tylko w sektorze pozabankowym. Poza tym banki nie oferują pożyczek i kredytów na miesiąc, a jeżeli tak się dzieje, to są to incydentalne oferty. Firmy pożyczkowe stosują zazwy-

¹⁵⁵ Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów: Na jakie opłaty zwracać uwagę pożyczając pieniądze w instytucji parabankowej. Poradnik dla konsumentów. Departament Polityki Konsumenckiej UOKiK, Warszawa, czerwiec 2013, s. 17.

czaj znacznie mniej skomplikowane i rygorystyczne zasady oceny ryzyka kredytowego. Brak skomplikowanych procedur pozwala na szybsze i łatwe uzyskanie pożyczki przez konsumenta. Może jednak to powodować, że konsument, który nie potrafi ocenić swoich możliwości spłaty kredytu, wpadnie w tzw. spiralę zadłużenia. Konsument bierze kolejne pożyczki w celu spłaty poprzednich, a jego dług wzrasta. Udzielanie pożyczek takim konsumentom wiąże się ze znacznym ryzykiem ich niewypłacalności. Przedsiębiorcy stosują w związku z tym znacznie wyższe opłaty za oferowany produkt, by kompensować ewentualne straty związane z brakiem spłaty zobowiązań.

Pożyczki w parabankach można podzielić co do zasady na 3 typy: tzw. chwilówki, tygodniówki oraz pożyczki spłacane w ratach miesięcznych. Chwilówki mają charakter pożyczek krótkoterminowych (do 30 dni) na niewielkie kwoty (do około 2.500 zł). Tygodniówki charakteryzują się ratami spłacanymi co tydzień i zawierane są zazwyczaj na okres od 25 do 52 tygodni. Pożyczki spłacane w ratach miesięcznych udzielane są na krótki (podobne do chwilówek) lub długi okres (faktycznie produkt rzadko występujący). Szczególnie w tej ostatniej grupie mogą występować przypadki stosowania przez przedsiębiorców praktyki polegającej na pobieraniu wysokiej opłaty przedwstępnej, a następnie nie wypłacaniu kredytu.¹⁵⁶

Problem parabanków jest narastający. Do organów ścigania oraz do Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z każdym rokiem zgłasza się coraz więcej pokrzywdzonych w wyniku nieuczciwych praktyk stosowanych przez firmy pożycz-

kowe. I tak w aspekcie windykacji niespłaconych pożyczek zaciągniętych z parabanków, jeżeli sprawca w celu zmuszenia do zwrotu wierzytelności stosuje wobec osoby przemoc lub groźbę bezprawną, możemy mieć nawet do czynienia z zachowaniami, które będą wyczerpywały znamiona przestępstwa określonego w **art. 191 § 2 k.k.**, za co grozi kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. W takiej sytuacji pożyczkobiorcy pozostaje dochodzenie swych praw przed organami ścigania. Coraz częściej też organy ścigania wszczynają postępowania przygotowawcze o czyn z art. 286 § 1 k.k.

Jak wykazały kontrole przeprowadzone przez UOKiK, wiele firm pożyczkowych stosuje niedozwolone postanowienia umowne, narusza obowiązki informacyjne dotyczące opłat, wynikające z ustawy o kredycie konsumenckim i obchodzi przepisy ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Kontrakty wymagają od klienta, po zawarciu umowy, ustanowienia wysokiego zabezpieczenia. Konsument nie może tego żądania spełnić, w związku z czym parabanki zatrzymują opłaty dla siebie. Z danych UOKiK wynika, że źródłem przychodów niektórych przedsiębiorców nie jest udzielanie pożyczek, ale zatrzymywanie opłat. Wniesiona przez klienta opłata przygotowawcza niejednokrotnie przepada i do udzielenia pożyczki nigdy nie dochodzi.¹⁵⁷

Mając na uwadze powyższe, należałoby dokonać szeregu zmian legislacyjnych, które w sposób jasny i przejrzysty określałyby zasady działania firm pożyczkowych, gdyż niektóre z nich działają na pograniczu prawa, wykorzystując naiwność swoich klientów, którzy zaciągając pożyczki wpadają w pułapkę zadłużenia.

¹⁵⁶ Por. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów: Opłaty stosowane przez instytucje parabankowe. Raport. Departament Polityki Konsumenckiej UOKiK, Warszawa, czerwiec 2013, s. 11 - 12.

¹⁵⁷ Ibidem.

Z ŻYCIA BIURA SŁUŻBY KRYMINALNEJ KOMENDY GŁÓWNEJ POLICJI

Perspektywy doskonalenia pionu kryminalnego

W dniach 5-6 listopada zorganizowana została odprawa naczelników wydziałów Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji i kadry Szkoły Policji w Pile, której przewodniczyli Dyrektor BSK KGP insp. Mariusz Wiatr i Komendant Szkoły insp. Jerzy Powiecki. Głównym tematem odprawy były przygotowania i stan realizacji procesu doskonalenia pionu służby kryminalnej polskiej Policji. Szkoła Policji w Pile od lat wspiera proces budowania kompetencji zawodowych „kryminalnych”. Tegoroczne przedsięwzięcia, w tym wdrożenie nowych programów kursów specjalistycznych, pozwoliły na zintensyfikowanie tego procesu – do końca roku mury pilskiej Szkoły opuści

ponad dwa tysiące absolwentów różnych kursów dedykowanych pionowi kryminalnemu.

(Artur Godlewski)

Polsko-litewska współpraca w zakresie pozbawiania sprawców majątku

W dniach **17-20 listopada 2014 r. w ramach międzynarodowego projektu szkoleniowego SAFI** - Wzmocnienie zdolności do prowadzenia śledztw finansowych w celu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości zorganizowanej (*Strengthening abilities of financial investigation for efficient identification and management of assets gained throughout criminal activities to insure prevention and fight against professional and organised crime*) odbyła się w Polsce **wizyta studyjna 21 przedstawicieli litewskich organów ścigania**. Polska Policja reprezentowana przez Wydział ds. Odzyskiwania Mienia BSK KGP (który pełni funkcję polskiego Biura Odzyskiwania Mienia) jest partnerem w ww. projekcie. Poza Polską partycypuje w nim także

niemieckie oraz litewskie Biuro ds. Odzyskiwania Mienia – inicjator przedsięwzięcia.

W lipcu br. w Trokach (Litwa) miała miejsce oficjalna inauguracja projektu SAFI finansowanego z unijnego funduszu ISEC i zaplanowanego na lata 2014-2016. Zakłada on przeprowadzenie wizyt studyjnych, a także specjalistycznych kursów instruktorskich dla przedstawicieli litewskich organów ścigania oraz instytucji zaangażowanych w prowadzenie śledztw finansowych. Projekt ma na celu opracowanie długofalowej strategii w zakresie prowadzenia międzyinstytucyjnych i międzynarodowych śledztw finansowych, zwłaszcza w kontekście prania brudnych pieniędzy oraz odzyskiwania mienia.

Celem wizyty delegacji litewskiej było zapoznanie się z rozwiązaniami stosowanymi przez polskie organy ścigania w obszarze zwalczania przestępczości finansowej i gospodarczej oraz odzyskiwania mienia. Doświadczenia zebrane w trakcie wizyty studyjnej zostaną wykorzystane we wdrażaniu nowych rozwiązań w tym zakresie na Litwie.

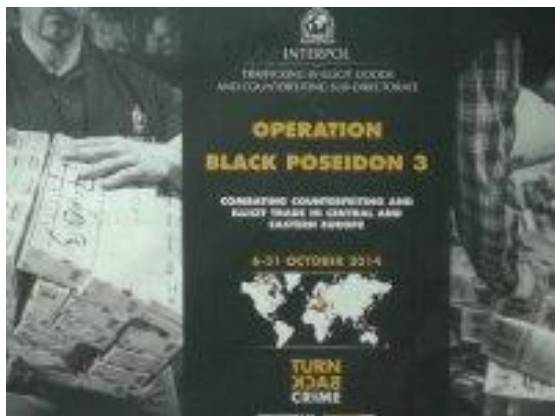
W ramach 3-dniowej wizyty odbyły się spotkania z przedstawicielami Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji, Centralnego Biura Śledczego Policji, Komendy Stołecznej Policji, Prokuratury Generalnej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Ministerstwa Finansów (Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, Departamentu Wywiadu Skarbowego, Departamentu Kontroli Celnej, Podatkowej i Kontroli Gier).

Podczas spotkań zaprezentowano zasady współpracy organów ścigania, służb skarbowych oraz prokuratury w Polsce w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej oraz ujawniania, identyfikacji, zabezpieczania i odzyskiwania mienia. Omawiano także aspekty międzynarodowej wymiany informacji w tym zakresie.

(BMWP KGP / mw, fot. Marek Krupa)

Operacja Black Posejdon III

Polska Policja we współpracy z Interpolem oraz 10 krajami europejskimi zakończyła kolejną edycję operacji Black Posejdon. Była ona wymierzona w przestępczość gospodarczą, a w szczególności w wytwarzanie, handel i przemyt podrabianych produktów: alkoholu, papierosów, ubrań, elektroniki, kosmetyków, żywności. Same dzia-

łania polskiej Policji przyniosły wymierny wynik w postaci zabezpieczenia podróbek za ponad 29,5 mln złotych.

W Polsce działania Policji, w których uczestniczyły komórki zwalczające przestępczość gospodarczą jednostek terenowych Policji oraz CBSP (w tym roku dołączył do operacji), koordynowane były przez Wydział dw. z Przestępczością Gospodarczą Biura Służby Kryminalnej KGP oraz Biuro Współpracy Międzynarodowej, które pełni funkcję Krajowego Biura Interpolu. W operacji, trwającej cały październik br., wspólnie z Policją brały także udział jednostki Służby Celnej oraz oddziały krajowe Straży Granicznej.

Polska, z uwagi na swoje kluczowe położenie geograficzne, jest krajem, który leży na najkrótszej drodze lądowej z tzw. rynków wschodnich, gdzie często produkty te są wytwarzane, a następnie transportowane na rynki europejskie takich krajów, jak: Niemcy, Francja i Wielka Brytania, gdzie cena jednostkowa za te produkty jest najwyższa. Mając to na uwadze, Interpol zorganizował wspólne działania operacyjne przeprowadzane jednocześnie w 11 krajach, takich jak Litwa, Łotwa, Polska, Białoruś,

Ukraina, Mołdawia, Słowacja, Węgry, Rumunia, Bułgaria i Turcja. W ten sposób po raz pierwszy w historii współpracy policyjnej utworzono naturalną barierę terytorialną na całej wschodniej granicy Europy, poczynając od Łotwy na północy, do Turcji na jej południu. Po raz pierwszy też tak wiele różnych krajów podjęło wspólne działania mające ten sam mianownik: zapobieganie przemytowi i wytwarzaniu podróbek.

W wyniku tegorocznych połączonych działań Policji, Straży Granicznej i Służby Celnej w naszym kraju uniemożliwiono wprowadzeniu do obrotu nielegalnych produktów za około 55 mln złotych. Same działania Policji przyniosły wymierny wynik w postaci zabezpieczenia podrobionego alkoholu, tytoniu, elektroniki, ubrań, perfum za ponad 29,5 mln złotych. Straż Gra-

niczna zabezpieczyła podrobione towary za ok. 25 mln złotych, a Służba Celna za prawie 240 tys. złotych. Tegoroczna edycja działań była kolejnym krokiem mającym na celu z jednej strony przekazanie wyraźnego sygnału przestępcom, iż także tego rodzaju przestępczość jest i będzie efektywnie ścigana przez Policję i inne organy ścigania, jak również była informacją do społeczeństwa, że handel, wytwarzanie, jak również oferowanie do sprzedaży podrabianych produktów, jest karalne, a samo kupowanie takich dóbr wiąże się ze znacznym ryzykiem dla życia i zdrowia, jak to ma miejsce w przypadku podrabianych produktów medycznych, leków oraz żywności.

(BMWP KGP / ap)

IV Konferencja ekspercka „Poszukiwania osób zaginionych w Polsce i w Europie”

W dniach 20-21 listopada br. w sali konferencyjnej w siedzibie MSW przy ul. Batorego 5, odbyła się kolejna konferencja z cyklu „Poszukiwania osób zaginionych w Polsce i w Europie”. Organizatorami spotkania byli: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Fundacja ITAKA oraz Komenda Główna Policji.

W tym roku uroczystego otwarcia konferencji dokonała Minister Spraw Wewnętrznych Pani Teresa Piotrowska. W swoim wystąpieniu zwróciła uwagę na stale rosnącą liczbę zgłoszeń zaginięć w Polsce, szczególnie widoczną wśród najmłodszych dzieci. Pani Minister nawiązała również do ostatnich zmian w Ustawie o Policji, uzupełnionej o nowe zapisy dające funkcjonariuszom Policji uprawnienia, pozwalające na zintensyfikowanie działań rozpoznawczych i dochodzeniowych w zakresie poszukiwań osób zaginionych.

Również Pierwszy Zastępca Komendanta Głównego Policji – nadinsp. Mirosław Schossler zabierając głos, odniósł się do powyższej tendencji. Podczas swojego

przemówienia podkreślił, że Policja cały czas stara się podnosić skuteczność i efektywność prowadzonych poszukiwań osób zaginionych. Zauważył, że ważną rolę w tym zakresie pełni utworzona w Komendzie Głównej Policji specjalistyczna komórka – Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych, bezpośrednio nadzorowana przez Zastępcę Dyrektora Biura Służby Kryminalnej KGP – mł. insp. Mirosława Domańskiego. Pan Komendant przypomniał, że Centrum jest również odpowiedzialne za utrzymanie w gotowości i obsługę systemu Child Alert w Polsce, którego głównym celem jest natychmiastowe zaalarmowanie społeczeństwa, za pośrednictwem szeroko rozumianych mass mediów, o uprowadzeniu dziecka w okolicznościach wskazujących na bezpośrednie zagrożenie jego życia bądź zdrowia.

Szczegółowe dane nt. zaginięć dzieci w Polsce, przedstawił w swojej prezentacji Naczelnik Wydziału Poszukiwań i Identyfikacji Osób Biura Służby Kryminalnej KGP – nadkom. Grzegorz Prusak. Omówił

również skalę i tendencje tego zjawiska oraz zaprezentował działalność Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych. W swoim wystąpieniu Naczelnik Prusak wielokrotnie podkreślał, że zaginięcia I kategorii a w szczególności dzieci, stanowią priorytet działań Centrum.

Zgodnie z programem konferencji, kolejny dzień spotkania dedykowany był

kwestiom związanym z identyfikacją nieznanymi zwłok. Poruszone m.in. zostały tematy dotyczące praktycznych aspektów wykorzystania badań DNA oraz procedur postępowania z nn zwłokami. Naczelnik Wydziału Biologii CLKP Pani Maria Walczuk w swoim wystąpieniu nawiązała do projektu GeNN, który może umożliwić identyfikację genetyczną NN zwłok ze spraw podjętych z archiwum, wcześniej prowadzonych przez jednostki Policji na terenie całego kraju.

Dzięki zaproszonym zagranicznym ekspertom, uczestnicy konferencji mieli również możliwość zapoznania się z praktyką identyfikacji NN zwłok w Wielkiej Brytanii, czy wspólnymi europejskimi działaniami podejmowanymi w zakresie identyfikacji NN zwłok.

Szkolenie „Przestępczość celno – akcyzowa”

W dniu 2 grudnia br. w siedzibie Ministerstwa Finansów odbyło się szkolenie zatytułowane „Przestępczość celno – akcyzowa”. Było to pierwsze z cyklu szkoleń zorganizowanych przez Wydział Zwalczania Przestępczości Departamentu Kontroli Celnej, Podatkowej i Kontroli Gier Ministerstwa Finansów we współpracy z Wydziałem Analizy Kryminalnej Biura Służby Kryminalnej KGP. Przedsięwzięcie to będące skutkiem kilkuletniej współpracy Wydziału Analizy Kryminalnej BSK KGP ze Służbą Celną skierowane było do kadry kierowniczej nadzorującej analizę kryminalną.

W spotkaniu obok przedstawicieli Służby Celnej udział wzięli naczelnicy Wydziałów Wywiadu Kryminalnego komend wojewódzkich oraz kierownicy i osoby bezpośrednio nadzorujące pracę anality-

ków kryminalnych w Centralnym Biurze Śledczym Policji. Spotkanie miało na celu przedstawienie problematyki przestępczości celno-akcyzowej oraz zaprezentowanie posiadanych przez Służbę Celną baz danych i systemów, z których dane mogą być przydatne w pracy Policji.

Prelegenci ze Służby Celnej przedstawili krótką informację dotyczącą baz danych oraz systemów użytkowanych przez Służbę Celną oraz organy podatkowe. Zapoznali uczestników z mechanizmami oszustw podatkowych na przykładzie „karuzeli VAT” oraz przybliżyli tematykę nieprawidłowości w obrocie towarami objętymi podatkiem akcyzowym. Szkolenia z tego cyklu będą kontynuowane a grupą docelową będą analitycy kryminalni z komend wojewódzkich i CBŚP.

Wizyta w Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych

Minister Spraw Wewnętrznych Teresa Piotrowska zwiedziła Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji. W spotkaniu uczestniczyli Rzecznik Praw Dziecka Marek Michalak i Wiceprezes Zarządu Fundacji „ITAKA” Anna Jurkiewicz. Gospodarzem spotkania był Zastępca Komendanta Głównego Policji nadinsp. Mirosław Schossler.

Podczas wizyty w Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP goście mogli poznać obsadę Centrum, realizowane przez nią zadania, a także zobaczyć sprzęt wykorzystywany w codziennej pracy. Omówiono podstawy prawne funkcjonowania Centrum oraz zagadnienia związane z poszukiwaniem osób zaginionych. Podkreślono też rolę całodobowych dyżurów, współpracy z instytucjami pozarządowymi i grupami poszukiwawczo-ratowniczymi straży po-

zarnej, a także rolę współpracy międzynarodowej w ramach inicjatywy Amber Alert.

Goście poznali zasady funkcjonowania systemu Child Alert oraz możliwości wykorzystania Bezzałogowego Statku Powietrznego. Duże wrażenie zrobiło Mobilne Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych. Prowadzący spotkanie podkreślili też znaczenie wdrożenia programu szkoleń specjalistycznych z zakresu poszukiwań osób zaginionych.

Powołanie do życia 15 kwietnia 2013 roku Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP miało na celu zwiększenie skuteczności i efektywności działań Policji w zakresie poszukiwań osób zaginionych. Centrum z powodzeniem wypełnia swoją rolę, udzielając wsparcia osobowego, technicznego oraz informacyjno-logistycznego jednostkom organizacyjnym Policji w kraju, w tym również koordynując działania poszukiwawcze w terenie przez bezpośredni udział ekspertów Centrum w prowadzonych poszukiwaniach osób zaginionych, również z wykorzystaniem Mobilnego Centrum Wsparcia Poszukiwań KGP (MCWP). Eksperti Centrum zapewniają także całodobowe wsparcie ekspercko-analityczne jednostkom organizacyjnym Policji w kraju w przypadkach, gdy zachodzi bezpośrednie zagrożenie życia i zdrowia zaginionych, a w szczególności w prowadzeniu działań związanych z zaginięciem dzieci.

(mg, fot. Marek Szałajski)

I Seminarium analityków kryminalnych Służby Celnej

W dniach 21-22 grudnia 2014 r. w Centrum Edukacji Zawodowej Resortu Finansów w Otwocku odbyło się I Seminarium analityków kryminalnych Służby Celnej. W seminarium zorganizowanym przez Departament Kontroli Celnej, Podatkowej i Kontroli Gier Ministerstwa Finansów nadzorujący pracę analityków w Służbie Celnej uczestniczyli przedstawiciele Izb Celných,

Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Policji – Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie oraz Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji reprezentowanego przez Zastępcę Dyrektora Biura insp. Andrzeja Napertego oraz Naczelnika Wydziału Analizy Kryminalnej nadkom. Roberta Malinowskiego.

Na seminarium poruszana była problematyka realizacji procesu wdrażania analizy kryminalnej w Służbie Celnej oraz plany w tym obszarze na rok 2015, zaprezentowano wykorzystanie analizy kryminalnej w oparciu o narzędzie analityczne IBM I2, omówiono instrukcję stosowania analizy kryminalnej w Służbie Celnej, przedstawiono bazy danych, które mogą być wykorzystywane w analizie kryminalnej jak również omówiono psychospołeczne aspekty funkcjonowania stanowisk analizy kryminalnej. Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie wraz z Biurem Służby Kryminal-

nej Komendy Głównej Policji czynnie uczestniczyła w procesie tworzenia struktur analizy kryminalnej w Służbie Celnej udzielając wsparcia merytorycznego w szczególności w zakresie szkoleń dla analityków Służby Celnej jak również wskazania narzędzi niezbędnych do realizacji zadań analitycznych. Prowadzący seminarium wyrazili podziękowanie dla Policji, której doświadczenia, przeprowadzony proces szkoleniowy jak również wymiana informacji w przedmiotowym zakresie w znacznym stopniu ułatwiły wdrożenie struktur analizy kryminalnej w Służbie Celnej.

Odprawa służbowa Zastępców Komendantów Wojewódzkich Policji ds. Kryminalnych oraz naczelników Zarządów Centralnego Biura Śledczego Policji

W dniach 15 – 16 grudnia 2015 roku w Hotelu Łazienkowskim w Warszawie odbyła się odprawa służbowa Zastępców Komendantów Wojewódzkich Policji ds. Kryminalnych oraz naczelników Zarządów Centralnego Biura Śledczego Policji.

Obradom przewodniczył Zastępca Komendanta Głównego Policji ds. Kryminalnych, nadinsp. Mirosław Schossler. Uczestniczyli w niej Komendanci Centralnego Biura Śledczego Policji, Dyrektorzy Biura Służby Kryminalnej KGP, Komendant Szkoły Po-

licji w Pile, przedstawiciele kierownictwa Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji, Biura Międzynarodowej Współpracy Policji KGP, Biura Łączności i Informatyki KGP oraz przedstawiciel Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.

W trakcie odprawy podsumowano realizację zadań przez służbę kryminalną w ciągu 11 miesięcy 2014 roku. Omówiono między innymi funkcjonowanie Centralnego Biura Śledczego Policji po jego wydzieleniu ze struktury Komendy Głównej Policji w kontekście współpracy z komendami wojewódzkimi (Stołeczną) Policji, podsumowano szkolenia służby kryminalnej oraz dokonano oceny pracy laboratoriów kryminalistycznych.

W pierwszym dniu odprawy z jej uczestnikami spotkała się Zastępca Prokuratora Generalnego Marzena Kowalska, która przedstawiła informacje nt. współpracy prokuratury z Policją.

**Ustawa o ochronie i pomocy
dla pokrzywdzonego i świadka
z dnia 28 listopada 2014 roku (Dz. U. 2015. poz. 21)**

W dniu 7 stycznia 2015 roku opublikowana została ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka.

Niniejszy akt prawny jest dopełnieniem reformy systemu prawa karnego w Polsce, którego głównymi elementami są: nowelizacja kodeksu postępowania karnego wchodząca w życie w lipcu 2015 roku oraz rozpatrywana obecnie w Sejmie zmiana ogólnej części kodeksu karnego przewidująca wzmocnienie kar wolnościowych. Ustawa stanowi również realizację priorytetowych zadań Ministra Sprawiedliwości ukierunkowanych na zagwarantowanie pokrzywdzonym i świadkom większej ochrony w związku z ich udziałem w procesie karnym.

Ustawa o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka zgodnie z jej uzasadnieniem ma stanowić kompleksową regulację poświęconą ochronie osób pokrzywdzonych i świadków oraz osób im najbliższych, których zdrowie i życie są zagrożone, w związku z toczącym się lub zakończonym postępowaniem karnym.

Przepisy pierwszej i zasadniczej części ustawy mają na celu zwiększenie bezpieczeństwa pokrzywdzonych i świadków uczestniczących w postępowaniu karnym oraz osób im najbliższych. Normy zawarte w art. 1-19 niniejszej ustawy określają zasady, warunki i zakres zastosowania środków ochrony i pomocy, które mogą być stosowane po spełnieniu ustawowych przesłanek, należą do nich:

- ochrona na czas czynności procesowej;
- ochrona osobista;
- pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu oraz związana z nią pomoc finansowa na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, potrzeb mieszkaniowych lub na uzyskanie świadczeń opieki zdrowotnej.

Druga część ustawy zawiera przepisy zmieniające Kodeks postępowania karnego oraz ustawę nowelizującą procedurę karną z dnia 27 września 2013 roku (Dz. U. 2013 r. poz. 1247, oraz z 2014 r. poz. 1556) i przewiduje wprowadzenie dodatkowych środków o charakterze procesowym służących ochronie pokrzywdzonych i świadków.

Trzecia część ustawy stanowi implementację przepisów dyrektywy 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony. Nowelizacja polega na dodaniu do Kodeksu postępowania karnego dwóch nowych rozdziałów oznaczonych jako rozdziały 66j oraz 66k. Celem przepisów jest zapewnienie, by ochrona udzielana danej osobie na postawie orzeczenia sądu w jednym z państw członkowskich Unii Europejskiej, była wykonywana i kontynuowana we wszystkich innych państwach, w których osoba ta przebywa.

Opublikowany akt prawny wejdzie w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia, tj. 8 kwietnia 2015 roku z wyjątkiem przepisów implementujących dyrektywę w sprawie europejskiego nakazu ochrony, które zaczną obowiązywać z dniem 11 stycznia 2015 r. Nowelizacja zarządzenia 124 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 czerwca 2012 r.

W dniu 2 stycznia 2015 r. weszło w życie *zarządzenie nr 72 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2014 r. zmieniające zarządzenie w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich* (Dz. Urz. KGP z 2015 r. poz. 1). Główną intencją opracowanych w Biurze Służby Kryminalnej KGP zmian obowiązującego aktu normatywnego było wzmocnienie wymiany informacji nt. osób zaginionych kategorii I pomiędzy służbą

dyżurną (jednostka prowadząca poszukiwania - dyżurny KWP/KSP – dyżurny KGP) a Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP oraz usprawnienie współpracy z Biurem Międzynarodowej Współpracy Policji KGP w zakresie poszukiwań międzynarodowych obywateli RP oraz cudzoziemców. Dodatkowym celem przyświecającym projektodawcom nowelizowanego zarządzenia było zintensyfikowanie współpracy pomiędzy CPOZ KGP a wojewódzkimi koordynatorami ds. poszukiwań w realizowanych

na terenie danego województwa działaniach dotyczących poszukiwań osób zaginionych kategorii I. Spodziewane korzyści z wprowadzonych zmian to zwiększenie skuteczności prowadzonych przez Policję poszukiwań osób zaginionych w kraju oraz za granicą. Sprawniejszy obieg informacji w sprawach zaginięć kategorii I gwarantuje szybszą reakcję na zdarzenie i w konsekwencji zwiększa szanse na pomyślne zakończenie działań poszukiwawczych za osobą zaginioną.

Odprawa w Pile - 20-22 stycznia 2015 roku

Odprawa służbowa kadry kierowniczej Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji i Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji z naczelnikami odpowiedzialnymi za pracę procesową oraz z naczelnikami laboratoriów kryminalistycznych komend wojewódzkich/Stołecznej Policji.

W dniach 20 – 22 stycznia 2015 roku w Pile-Płotkach odbyła się odprawa służbowa kadry kierowniczej Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji i Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji z naczelnikami odpowiedzialnymi za pracę procesową oraz z naczelnikami laboratoriów kryminalistycznych komend wojewódzkich / Stołecznej Policji.

W odprawie uczestniczyli: Dyrektor Biura Służby Kryminalnej KGP insp. Mariusz WIATR, Dyrektor Centralnego Labo-

ratorium Kryminalistycznego Policji insp. dr Waldemar KRAWCZYK, Zastępca Dyrektora Biura Służby Kryminalnej KGP insp. Andrzej NAPERTY, Zastępca Komendanta Szkoły Policji w Pile insp. Piotr GACA, Naczelnik Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego BSK KGP kom. Michał BIAŁĘCKI oraz naczelnicy odpowiedzialni za pracę procesową i naczelnicy laboratoriów kryminalistycznych komend wojewódzkich/Stołecznej Policji.

Podczas odprawy dokonano oceny stanu przygotowań Policji do zmian w procedurze karnej wynikających z ustawy z dnia 27 września 2013 roku *o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw*.

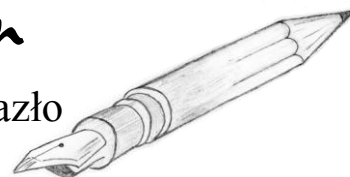
Ponadto omówiono:

- współpracę pomiędzy komórkami dochodzeniowo-śledczymi, a laboratoriami kryminalistycznymi,
- wykorzystanie policyjnych i pozapolicyjnych baz danych wspomagających służbę kryminalną,
- zakres działania policyjnych laboratoriów kryminalistycznych, w tym wykonawstwo badań kryminalistycznych w aspekcie zmian w procedurze karnej,
- doskonalenie zawodowe służby kryminalnej realizowane przez Szkołę Policji w Pile w 2015 r.

Piorem i ołówkiem

Opowiada i rysuje Zbigniew Wlazo

CO WIDAĆ Z TYŁU?

Dla pełnego opisu elementów architektury i symboli znajdujących się na elewacji budynku głównego Szkoły Policji w Pile przy pl. Staszica 7, który przedstawiłem w poprzednim artykule pt. „Na pewno widoczne, lecz czy na pewno zauważone?”, winien jestem Państwu zaprezentowanie symboli herbów, które umieszczono na elewacjach gmachu.

Z tyłu budynku Szkoły, od strony rzeki Gwdy, znajdują się dwie dostojne, symetryczne baszty, które zdobione są detalami przypominającymi elementy herbu. Korzystając z uprzejmości i wiedzy kustosza i zarazem kierownika Działu Historii Muzeum Okręgowego im. St. Staszica w Pile, pana Marka Fijałkowskiego, ustaliłem, że na basztach tych umieszczono elementy herbu Marchii Granicznej Poznań Prusy Zachodnie.

Na podstawie udostępnionych zasobów muzeum eksponatów, m.in. blaszanej emaliowanej tabliczki ubezpieczenia

ogniowego, sporządziłem rysunek herbu Marchii oraz jego opis, który zgodnie ze sztuką heraldyczną, czyli tzw. blazonowaniem przedstawia się następująco: *figurą heraldyczną umieszczoną na tarczy herbowej koloru białego jest czarny orzeł o złotym dziobie z rozpostartymi skrzydłami, z którego prawej strony wyrasta ręka zbrojna, trzymająca srebrny miecz o złotym jelcu w pas ponad głową ustawiony. W tarczy sercowej na przemian biało-czarne pola.*

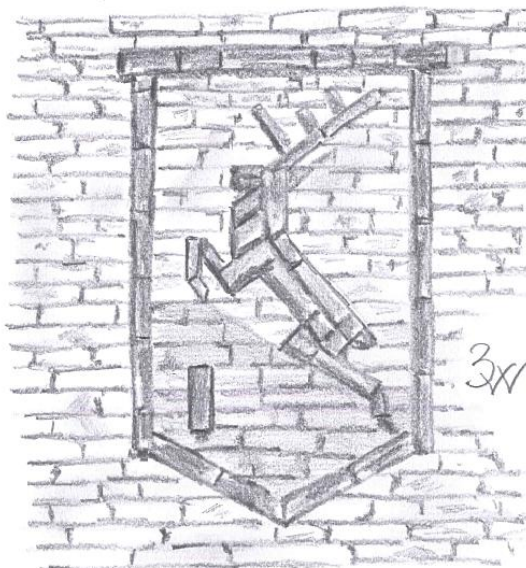
Herb Rejencji Pilskiej

Budowniczy przy pomocy odstażających od lica elewacji cegieł, odwzorowali na każdej z baszt tors orła ze zbrojną ręką trzymającą miecz w pas ponad głową ustawiony, tak więc, symbolika rysunku nawiązuje wprost do godła Marchii Granicznej Poznań Prusy Zachodnie. Rzadką, ale spo-

tykaną manierą jest posługiwanie się elementami herbu zamiast jego pełnym rysunkiem. Powodem umieszczenia tych symboli na budynku był niewątpliwie fakt, że stolicą utworzonej 1 lipca 1922 roku prowincji, którą nazwano Marchią Graniczną Poznań Zachodnie Prusy była Piła, a obecny gmach Szkoły był siedzibą jej władz. W skład prowincji wchodziły powiaty: babimojski, wschowski, międzyrzecki, skwierzyński, notecki, złotowski, człuchowski i wałecki oraz miasto Piła. W 1938 roku Marchię podzielono, przyłączając tereny Pilskiej Marchii do Prowincji Pomorskiej, pozostawiając w Pile jedynie siedzibę rejencji.

Także na tylnej części elewacji, w tym przypadku elewacji jednej z wież posiadającej przejście arkadowe, umieszczono herb miasta Piły. Herb ten widoczny jest z lewej strony nad przejściem prowadzącym od rzeki Gwdy w stronę placu Staszica. Najstarszym znanym, bo pochodzącym z 1571 roku wizerunkiem herbu Piły jest odcisk pieczęci opłatkowej znajdujący się w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie, na którym jeleni w tarczy herbowej jest bez korony.

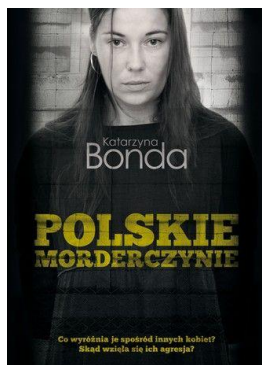

Koronę na głowie jelenia dodano w okresie porozbiorowym. Znajduje się ona m.in. na pieczęci z 1794 roku Maurycego Szumana, pilskiego tłumacza urzędowego, brata Pantaleona, patrona pilskiej biblioteki. Herb na pilskiej Szkole symbolizuje jelenia skaczącego w lewą stronę. Pod jeleniem widzimy wyraźnie wystającą cegłę, która może symbolicznie nawiązywać do gałązek kwiatów występujących w jednej z wersji herbu, którą podawał niemiecki archiwista Rudigero Prumers. Nad jeleniem opisywanym przez Prumersa zaznaczona była jednak korona królewska, której brak jest w szkolnym herbie – czyżby to była, do tej pory nigdzie nieopisana, kolejna wersja herbu? Z tą cegłą związana jest też pewna budow-

lana legenda, wedle której wyjęcie cegły z muru spowodować ma zawalenie się całego budynku. Obecny wizerunek herbu miasta, „na srebrzystej lub białej tarczy jeleni bez korony, barwy czerwonej lub brązowej zwrócony w lewą stronę w lekkim skoku na zielonym pasie, symbolizującym trawę”, został prawnie uregulowany w 1990 roku uchwałą Rady Miejskiej Piły „w sprawie herbu i barw miasta oraz pieczęci”.

Z biblioteczki policjanta służby kryminalnej

„Polskie morderczynie” Katarzyny Bondy to niezwykła książka. To rzadko w polskiej literaturze dokumentalnej udana artystycznie i bogata treściowo próba ujęcia „fenomeny” ciemnej, zbrodniczej strony człowieka, w którym – jak udowadnia autorka słowami i myślami swoich bohaterek – zawsze istnieje także jaśniejsza, lepsza strona człowieczeństwa. Nie jest to jednak teza, z którą rozpoczęła tworzenie swojej książki autorka i ślepo trzymała się jej, niezależnie od treści kolejno zaczernianych kart „Polskich morderczyń”. To dziennikarstwo świadome, mądre i uczciwe. Autorka przedstawia nam świat swoich bohaterek takim, jaki jest. Ta rzeczywistość okazuje się mieć inny, różny obraz, w zależności od punktu widzenia, a zwłaszcza sprawczyń i tych, którzy wcielają ideę sprawiedliwości, czyli śledczych i sądu.

Dobór kobiet, żyjących w cieniu paragrafu 148 k.k., nie jest przypadkowy, lecz głęboko przemyślany. W tym udanie pisarsko zrealizowanym zestawieniu własnej opowieści skazanej za zbrodnię kobiety z wersją śledczą i faktami akt sądowych, kryje się siła i jakość tej książki. Niejednokrotnie poszczególne opowieści morderczyń są na tyle sugestywne, emocjonalnie naznaczone piętnem niezawinionego cierpienia i kryminalnej niewinności, a nawet sądowej pomyłki, że chcemy, a nawet musimy wierzyć tylko tej opowiadanej wersji jako jedynej i prawdziwej. Z drugiej strony Bondy, pozwalając na swobodną w zakresie przede wszystkim treści, ale i formy językowej, wypowiedzi swoich rozmówczyń, okazuje się nad wyraz świadomą słuchacz-

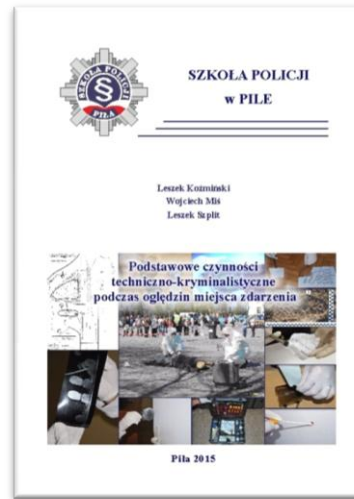
ką, dzięki której razem z nią docieramy do najgłębszych, niekiedy najbardziej intymnych odczuć skazanych. Niekoniecznie prawdziwych, na co wskazują akta sprawy i ustalone fakty, o których nie zapomina dziennikarka, rzetelnie je przywołując. Tym samym tych czternaście rozmów nie stanowi teatru rzewnego płaczu i współczucia nad skrzywdzonym losem, w którym sprawczynie zamieniają się w ducha winne ofiary. Co ważne, ich miejscami intymny i uczuciowy ton, nader osobisty wywód, poprzez stawiane pytania, poprowadzony jest w sposób spokojny, miejscami wyciszony, z uwzględnieniem jednak indywidualnego rytmu rozmowy. Dostajemy dzięki temu całościowy obraz sprzed zbrodni, samej zbrodni i czasu po niej. I nawet, jeśli nie ulega wątpliwości, że są one sprawcami czyjejś śmierci, a dowody sądowe prezentują najciemniejsze zakamarki ich duszy i woli, to nie można też zapominać o innej roli tej książki.

Bohaterki książki są i wyjątkowe, i typowe zarazem. Łączą i prezentują w sobie te wszystkie cechy i właściwości ludzkiej natury, które mogą i są niejednokrotnie naszym udziałem. Ten obraz dziennikarski, powtórzę jeszcze raz wnikliwy, intrygujący, językowo sprawnie i udanie podany, dopełniają trzy bardzo interesujące wywiady z osobami, które reprezentują wiedzę specjalną. Nie zdradzając szczegółów i przyjemności intelektualnej rozgrywki, przywołam tylko dane rozmówców i ich krąg zawodowych zainteresowań oraz umiejętności: Bogdan Lech, psycholog policyjny i profiler, Zbigniew Lew Starowicz, profesor seksuolog i Lidia Olejnik, dyrektor Zakładu Karnego dla kobiet w Lublińcu. Ciekawe to rozmowy i dopełniają swoim światłem dziennikarskie peregrynacje Katarzyny Bondy.

Leszek Koźmiński

Pozycja wydawnicza zatytułowana „Podstawowe czynności techniczno-kryminalistyczne podczas oględzin miejsca zdarzenia”, autorstwa Leszka Koźmińskiego, Wojciecha Misia i Leszka Szplita, powstała jako pomocniczy materiał dydaktyczny skierowany przede wszystkim do policjantów służby kryminalnej, którzy wykonują czynności oględzinowe na miejscach zdarzeń. Publikacja ta stanowi element do wspólnych wysiłków mających na celu podnoszenie jakości czynności oględzinowych, jest również odpowiedzią na potrzebę wypracowania zwięzłych, w swojej treści, materiałów dydaktycznych przy realizacji szkoleń funkcjonariuszy służb dochodzeniowych w zakresie samodzielnego wykonywania podstawowych czynności techniczno - kryminalistycznych na miejscu ujawnienia śladów przestępstwa.

Autorzy nie roszczą sobie w żaden sposób praw do wyczerpania tematu. Ma to być wyłącznie zbiór podstawowych wiadomości teoretycznych i praktycznych na temat ogólnie rozumianych podstawowych czynności techniczno-kryminalistycznych na miejscach zdarzeń.

W polecanym wydawnictwie omówiono zasady prowadzenia oględzin i zasady sporządzania protokołu oględzin. W wyjątkowo zwięzłej pigułce zaprezentowano podstawy fotografii kryminalistycznej oraz sporządzania szkiców i planów kryminalistycznych. Ważną częścią skryptu jest omówienie podstawowych sposobów ujawniania i zabezpieczania najczęściej spotykanych śladów na miejscach zdarzeń - daktyloskopijnych i biologicznych. Nie zapomniano również zaakcentować potrzeby prawidłowego zabezpieczania rzeczy i przedmiotów oraz zasad i procedur przesyłania dowodów rzeczowych do badań specjalistycznych w laboratoriach kryminalistycznych Policji.

Listopad 2014

Dziękujemy

W szkolnej sali odpraw odbyła się uroczystość, w trakcie której Komendant Szkoły insp. Jerzy Powiecki, Zastępcy Komendanta Szkoły insp. Piotr Gaca oraz mł. insp. Roman Gryczka, a także kierownicy komórek organizacyjnych uroczystie pożegnali odchodzącą na emeryturę Panią Danutę Wesołek – samodzielnego referenta Wydziału Finansów. Po blisko 24 latach pracy w Szkole Policji w Pile, łącznie ponad 41 latach pracy zawodowej, wielu sukcesach i zmaganiach z codzienną pracą, Panią Danutę pożegnali również najbliżsi współpracownicy, koledzy i przyjaciele.

Wraz z podziękowaniami za długie lata pracy, Pani Danuta Wesołek otrzymała pamiątkowy dyplom i upominek, który miejmy nadzieję będzie przyczynkiem do miłych wspomnień o czasach spędzonych w Szkole, a także życzenia zdrowia i dalszego realizowania siebie w nieco odmiennej już roli.

Wyjątkowi goście

Dziś naszą Szkołę odwiedzili studenci Sumskiego Państwowego Uniwersytetu Rolniczego w Sumy – mieście w północno-wschodniej części Ukrainy położonym przy

granicy z Rosją. Młodzież przebyła na zaproszenie Zarządu Stowarzyszenia Rozwoju Nowej Wsi Ujskiej ponad 1700 km, aby razem z dziećmi i rówieśnikami z Polski uczestniczyć w warsztatach tanecznych i poznać historię naszego kraju i regionu.

Na przebywającą od kilku dni w Pile młodzież czeka, oprócz wyteżonej pracy, także wiele atrakcji, a jedną z nich była wizyta w pilskiej Szkole Policji. Goście z zainteresowaniem obejrżeli szkolną strzelnicę, gdzie zapoznali się z jednostkami broni używanymi przez polską Policję. Młodzież zadawała wiele pytań, m.in. dotyczących budowy broni, wyszkolenia strzeleckiego, kursów odbywających się w Szkole, różnicy pomiędzy uprawnieniami straży miejskiej i Policji czy też kryteriów przyjęć do formacji mundurowych. Podczas zwiedzania, studenci zapoznali się także z tajemnicami kryminalistyki i śladami, jakie można spotkać na miejscu zdarzenia. Młodzież wraz z opiekunami miała możliwość obejrzenia działania urządzenia biometrycznego oraz wykonania pamiątkowej daktyloskopii. Studenci obejrżeli także działanie defibrylatora AED oraz poznali algorytm postępowania w przypadku znalezienia osoby nieprzytomnej i prowadzenia resuscytacji krążeniowo – oddechowej. Na zakończenie goście wysłuchali prelekcji o historii Szko-

ły, która w bieżącym roku obchodzi jubileusz 60-lecia powołania oraz obejrze nowoczesne obiekty sportowe znajdujące się na jej terenie.

Agresja i przemoc w cyberprzestrzeni

Szybko zmieniająca się rzeczywistość i rozwój technologii informatycznych powodują, że zarówno organizacje porządku prawnego, jak i nauczyciele stają przed wyzwaniem uaktualniania swojej wiedzy o tym, co dzieje się w szeroko pojętej sieci. Wychodząc naprzeciw tym oczekiwaniom, zorganizowana została konferencja pod tytułem „Profilaktyka agresji i przemocy w cyberprzestrzeni”. Przedsięwzięcie zostało zorganizowane w ramach współpracy pomiędzy Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile oraz pilskiej Szkoły Policji. Konferencja, którą otworzył insp. Jerzy Powiecki – komendant Szkoły, zgromadziła grono ponad 90 nauczycieli i rodziców zainteresowanych tematyką szeroko pojętej cyberprzemocy. Miejsmem tego spotkania, które odbyło się 15 listopada, był nowoczesny obiekt Zamiejscowego Ośrodka Dydaktycznego UAM w Pile.

W trakcie trwania konferencji zaprezentowane zostały przez Karolinę Skotarczak - Dobrzyńską wyniki badań przeprowadzonych w I LO im. Marii Skłodowskiej - Curie w Złotowie, będące materiałem wyjściowym do analizy postrzegania zagrożeń przez dzieci i młodzież, a także pokazujące stan świadomości młodych użytkowników Internetu. Omówione zostały aspekty psychologiczne, etycznie - moralne, techniczne i prawne. Wśród zagadnień poruszonych na konferencji znalazły się: „Psychologiczne

aspekty cyberprzemocy: małoletnie ofiary i ich sprawcy” - przedstawione przez nadkom. Ewę Mańkę, „Moralność w sieci - anonimowość i wzorce wartości” rozważał podinsp. Roman Rauhut „Techniczne uwarunkowania oraz płaszczyzny kontaktu nieletnich w sieci” prezentował podinsp. Robert Kreczmer oraz „Umocowania prawne cyberprzemocy w zakresie odpowiedzialności sprawców” - podinsp. Zbigniew Bogusz. Zaprezentowana także została przez Piotra Halamę nowoczesna platforma szkoleniowa ELGG, pozwalająca symulować fora, czaty i portale społecznościowe.

Andrzejki

Wolontariusze samorządu słuchaczy Szkoły Policji w Pile wraz z uczestnikami Warsztatów Terapii Zajęciowej w Leżnicy przy Centrum Charytatywno - Opiekuńczym w Pile zorganizowali zabawę andrzejkową. Dzięki radosnej i przyjemnej postawie policjantów oraz podopiecznych placówki, udało się stworzyć wspaniałą atmosferę. Nikogo nie trzeba było zachęcać do tańca. Nie zabrakło wysmienitego poczęstunku, przygotowanego przez podopiecznych Warsztatów w ramach pracowni gospodarstwa domowego. Oprawą muzyczną zajął się uczestnik Warsztatów, którego bogaty i profesjonalny repertuar muzyczny nie pozwolił nikomu stać w miejscu. Słuchacze naszej Szkoły obdarowali podopiecznych słodyczkami i różnymi upominkami.

Wolontariusze z kursów specjalistycznych mieli również okazję zwiedzić placówkę.

Warsztaty dysponują pięcioma pracowniami: ogrodniczą, komputerowo - plastyczną, gospodarstwa domowego i zaradności życiowej, stolarsko - rzemieślniczą oraz krawiecką, w których z terapeutami pracuje 25 osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności z terenu powiatu pilskiego.

Dziękujemy słuchaczom kursów specjalistycznych za przygotowanie wyjazdu oraz wszystkim naszym wolontariuszom, którzy dając siebie, niosą pomoc innym - dla tych chwil warto żyć.

Bezpieczne przedszkolaki

W ramach realizowanego przez Publiczne Przedszkole nr 4 w Pile programu „Bezpieczne przedszkole” dzieci (w wieku 5-6 lat) odwiedziły naszą Szkołę. Specjalnie dla nich wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej podinsp. Robert Kreczmer przeprowadził pogadankę połączoną z rysunkową prezentacją multimedialną poświęconą korzystaniu z Internetu i bezpieczeństwa w sieci najmłodszych użytkowników stron www.

Następnie dzieci zapoznały się ze śladami, które można spotkać na miejscu zdarzenia, a także wykonały pamiątkową daktyloskopię. Goście poznali również historię Szkoły, elementy umundurowania oraz dystynkcje policyjne.

Wizyta w Szkole wywołała wiele uśmiechu i radości wśród przedszkolaków, których znaczna większość jest pewna, że zwiąże swoją przyszłość z policyjnym mundurem.

Szczęśliwa trzynastka

Pilska Szkoła gości na dwudniowym doskonaleniu zawodowym strażników Państwowej Straży Łowieckiej.

Powołanie Państwowej Straży Łowieckiej w województwie wielkopolskim w roku 2001 i jej trzynastoletnie funkcjonowanie nierozdzielnie związane jest ze Szkołą Policji w Pile. Począwszy od zasadniczego przeszkolenia dla strażników PSŁ, poprzez coroczne edycje doskonalenia zawodowego, pomagaliśmy w kształtowaniu kompetencji zawodowych funkcjonariuszy tej formacji. Tematyka spotkań co roku była odmienna i obejmowała szerokie spektrum zagadnień prawnych, ze szczególnym uwzględnieniem prowadzenia postępowań karnych, techniczne i procesowe zabezpieczenie śladów oraz oględziny miejsca zdarzenia, pierwszą pomoc medyczną, wyszkolenie strzeleckie i techniki interwencji. W tym roku skoncentrowaliśmy się na zabezpieczaniu śladów kryminalistycznych oraz zmianach wprowadzanych do kodeksu postępowania karnego.

Dzięki wzajemnym kontaktom mogliśmy także rozszerzać swoje umiejętności i wiedzę w tak specyficznej dziedzinie, jak Prawo łowieckie i jego praktyczna implementacja, co bez wątpienia pozytywnie wpłynęło na jakość realizowanych przez nas zadań. Szczególnym momentem spotkania było przekazanie podziękowań Stefanowi Wojciechowskiemu, Komendantowi Wojewódzkiemu PSŁ w Poznaniu, w związku z planowanym przejściem w stan spoczynku. Pan Komendant Wojciechowski trzynaste lat temu zainicjował współpracę ze

Szkołą Policji w Pile i był doskonałym partnerem w realizacji wspólnych przedsięwzięć.

Grudzień 2014

Kryminalistyka na pomoc historykom

Podczas sesji naukowej „Pieczęcie w warsztacie badawczym historyka okresu Polski Ludowej”, organizowanej przez Instytut Historii Wydziału Historycznego Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Oddziałowe Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu, wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej, podinsp. Leszek Koźmiński wygłosił wraz z Agatą Wąsewicz-Madejek z IPN Poznań referat zatytułowany „Zagadnienie fałszowania pieczęci w świetle wybranych materiałów z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej”.

Wystąpienie wykładowcy Szkoły Policji w Pile, opracowane na materiałach źródłowych IPN, dotyczyło zarówno działalności komórek legalizacyjnych Armii Krajowej w czasie II wojny światowej, jak i proceduru fałszowania pieczęci na dokumentach publicznych w latach 70. i 80. Grono historyków uczestniczących w sesji przyjęło z dużym zainteresowaniem omówienie sposobów fałszowania pieczęci i ich odbitek oraz uwagi dotyczące możliwości badawczych w zakresie pieczęci i ich odbitek, znajdujących się na materiałach archiwalnych IPN.

Z kompasem za pasem

Komendant Szkoły insp. Jerzy Powiecki był gościem uroczystości związanej z obchodami jubileuszu powstania Polskiego Towarzystwa Turystyczno - Krajoznawczego im. Henryka Kamińskiego w Pile. Pilski oddział PTTK, podobnie jak nasza Szkoła, obchodzi w tym roku 60-lecie powstania. Na gali obecni byli, oprócz członków Towarzystwa i pasjonatów turystyki, także: Starosta Pilski - Franciszek Tamas, Prezydent Miasta Piły - dr Piotr Głowski, Dyrektor Departamentu Sportu i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego - Tomasz Wiktor, Prezes Zarządu Głównego PTTK - Roman Bargieł. Podczas uroczystości dokonano poświęcenia sztandaru pilskiego PTTK i przedstawiono historię oddziału ilustrowaną ciekawą prezentacją multimedialną. Nie zabrakło również gratulacji z okazji tak dostojnego jubileuszu, życzeń i odznaczeń, zarówno dla zasłużonych członków (medale, Odznaki Honorowe „Za zasługi dla turystyki”, honorowe legitymacje, ryngrafy i dyplomy), jak i dla oddziału (Honorowa Odznaka „Za zasługi dla Województwa Wielkopolskiego”). Gali towarzyszył gorąco przyjęty występ artystyczny zespołu „Złotowianki”, przygotowany pod kierunkiem Urszuli Belki.

Warto również dodać, że ten sam rok powstania, to nie wszystko, co łączy naszą Szkołę z pilskim oddziałem PTTK. Od wielu lat bowiem działa w Szkole koło turystyczne TRAMPPOL, którego członkowie uczestniczą w rajdach i wycieczkach krajoznawczych. Z pasją poznają historię i geografie dużych i małych miejscowości oraz

niezwykłych miejsc. Także niezrzeszeni w TRAMPPOL-u funkcjonariusze i pracownicy chętnie biorą udział w różnych formach aktywności ruchowej. Są to m.in. wycieczki rowerowe (w kierunku Dobrzycy, Wrzosów, Ługów Ujskich), organizowane wspólnie z Janem Balcerzakiem i Zbigniewem Możejko z PTTK w Pile, czy wyprawy do Kołobrzegu. Nie sposób nie wspomnieć również o organizowanym co roku we współpracy z Urzędem Miasta Piły i PTTK Wielodyscyplinowym Rajdzie Turystycznym WIOSENNE PRZEBUDZENIE, którego finał odbywa się w szkolnym parku. W naszych przedsięwzięciach turystycznych uczestniczą również słuchacze (np. wycieczka do Gdańska i Malborka zorganizowana z inicjatywy samorządu szkolnego słuchaczy). Wszyscy razem biorą udział w spływach kajakowych, które (szczególnie w roku jubileuszowym) organizowane były w szkole często.

O kradzieży sygnału

Kradzież sygnału telewizyjnego to nie tylko kradzież dóbr intelektualnych, ale też dewastacja mienia, skutkująca pogorszeniem jakości sygnału telewizyjnego, awariami i przerwami w odbiorze. Operatorzy telewizji kablowej są narażeni na włamania do skrzynek na klatkach schodowych, podłączenia przy użyciu nielegalnych złącz, instalacje nielegalnych filtrów do odbioru płatnych kanałów. Dzięki ścisłej współpracy Stowarzyszenia Dystrybutorów Programów Telewizyjnych SYGNAŁ z organami ścigania, piraci nie czują się dziś bezkarni. Od kilku lat SYGNAŁ organizuje też szkolenia i seminaria dla Policji oraz prokuratury, w których udział wzięło już kilkanaście tysięcy osób. Do grona tych osób należą również słuchacze kursu zawodowego podstawowego kompanii 4, którym Zbigniew Taraś – przedstawiciel wspomnianego stowarzyszenia – przybliżył tematykę związaną z kradzieżą sygnału telewizyjnego, regulacje prawne oraz sposoby ujawniania i ścigania sprawców tego procederu.

O przestępczości samochodowej

W ramach całorocznych obchodów Jubileuszu 60-lecia powołania pilskiej Szkoły Policji, odbyła się kolejna prezentacja z cyklu „Spotkania z kryminalistyką”. Tym razem była ona poświęcona zagadnieniom związanym z szeroko pojętą przestępczością samochodową. Spotkanie, w którym uczestniczyli słuchacze kursu specjalistycznego poprowadził asp. sztab. Janusz Trzyna, wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej i policjant z wieloletnim stażem w referacie zajmującym się przestępczością samochodową.

Prowadzący przedstawił statystyki i skalę omawianego zjawiska. Opowiedział o sposobach dokonywania kradzieży, metodach działania sprawców oraz zaprezentował materiały fotograficzne związane z zagadnieniem. Na zakończenie omówił działania podejmowane przez Policję w zakresie przestępczości samochodowej. Podczas spotkania głos zabierali często słuchacze, którzy na co dzień zajmują się w swoich jednostkach powyższą problematyką.

Dziewiątka pod znakiem FBI

Wraz z zakończeniem dziewiątej edycji, zamykamy w bieżącym roku cykl kursów specjalistycznych z taktyki i techniki przesłuchań metodami FBI. W ostatnim z nich wzięło udział 24 funkcjonariuszy z jednostek organizacyjnych Policji, Żandarmerii Wojskowej oraz CBA. W trakcie pięciodniowego szkolenia jego uczestnicy wzbogacili swoje umiejętności zawodowe w zakresie planowania i przygotowywania prze-

słuchań, nawiązywania kontaktu z osobami przesłuchiwanymi oraz kontroli prowadzenia rozmów.

Prowadzący zajęcia przedstawili dodatkowo elementy przesłuchań wielkontekstowych, wspieranych technikami ogniskowania, jak również przesłuchań progowych, skutecznie wykorzystywanych podczas współpracy z tzw. Archiwami X. Podczas ćwiczeń omawiane były autentyczne kazuśy, umożliwiające słuchaczom konfrontację zdobywanych umiejętności z realnymi sytuacjami oraz problemami występującymi w najbardziej skomplikowanych śledztwach. Wykładowcy kładli szczególny nacisk na zwiększenie skuteczności przeprowadzanych czynności, wspieranej ich doświadczeniem oraz bieżącym zaangażowaniem w proces wykrywczy.

Konstrukcja programu szkolenia uwzględnia progresję w nauczaniu, opierając się na technikach aktywizujących, służących doskonaleniu warsztatu zawodowego funkcjonariuszy służb operacyjnych i dochodzeniowo - śledczych. Zajęcia realizowane są w układzie dziennym, ze szczególnym uwzględnieniem dynamiki oraz efektów pracy grupy.

Kursy te cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem policjantów służby kryminalnej, a także przedstawicieli innych służb. Wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniu, zaplanowaliśmy kolejne edycje szkolenia w przyszłym roku.

Przestępczość internetowa

W ramach kończących się obchodów tegorocznego Jubileuszu 60-lecia powołania pilskiej Szkoły Policji odbyło się kolejne „Spotkanie z kryminalistyką”. Tym razem poświęcone było zagadnieniom związanym z szeroko rozumianą przestępczością internetową, a przeprowadzili je wykładowcy Zakładu Służby Kryminalnej: podinsp. Robert Kreczmar i asp. Artur Lepalczyk. Tematem była charakterystyka i funkcjonalność sieci TOR oraz I2P.

Podczas spotkania zaprezentowane zostały narzędzia służące do eksploracji sieci, jak i sposoby uzyskiwania informacji zawartych na forach DARKNET. Przedstawiono także rozwiązania mające na celu identyfikację użytkowników oraz wskazano sposoby dokumentowania zebranych materiałów. Wykład cieszył się dużym zainteresowaniem słuchaczy, dając możliwości poszerzenia wiedzy przeznaczonej dla funkcjonariuszy bezpośrednio zaangażowanych w pracę dochodzeniowo - śledczą i operacyjno - rozpoznawczą.

Wolontariusze w niebieskich mundurach

Kilka dni temu w Galerii Atrium KASZ-TANOWA w Pile, z inicjatywy Caritas Diecezji Koszalińsko – Kołobrzesckiej, miała miejsce świąteczna akcja „Pusta choinka”. Pilskim koordynatorem przedsięwzięcia był ks. Leonard Zych - dyrektor Centrum Charytatywno - Opiekuńczego Caritas w Pile, z którym w ramach działań wolontaryjnych od lat współpracuje pilska Szkoła Policji. Podobnie jak w ubiegłym roku, na stojącej w Galerii choince zawisło 160 symbolicznych bombek, na których wypisane zostały świąteczne marzenia dzieci z najuboższych rodzin z Piły i Szydłowa. Maluchy zostały wytypowane przez nauczycieli i szkolnych pedagogów. Każdy, kto chciał spełnić choć jedno z dziecięcych marzeń, mógł zdjąć bombkę i dokonać zakupu lub wpłacić odpowiednią kwotę na rzecz wybranego dziecięcego marzenia.

Z inicjatywy samorządu szkolnego słuchaczy Szkoły Policji w Pile udało się spełnić kilka marzeń. Były wśród nich prośby o kurtki zimowe, szaliki, rękawiczki, dresy

sportowe, plecak, piórnik i przybory szkolne. Do prezentów zostały dołączone gadzety związane z tegorocznymi obchodami jubileuszu 60-lecia powołania pilskiej Szkoły Policji i przekazane na ten szczytny cel przez jej komendanta insp. Jerzego Powieckiego.

W Szkole Policji od wielu lat działają funkcjonariusze bezinteresownie niosący pomoc innym. W działania prospołeczne, które mają miejsce na terenie Piły i powiatu intensywnie angażują się zarówno słuchacze, jak i kadra oraz pracownicy Szkoły. Organizowane są regularne wyjazdy funkcjonariuszy do punktu zbiórki krwi, która służy pacjentom Szpitala Specjalistycznego w Pile i wszystkim potrzebującym tego najcenniejszego leku. W ciągu tego roku policyjni wolontariusze oddali około 60 litrów krwi. Warto również dodać, że przez wiele lat działał w Szkole klub HDK PCK „eRka”, oddano razem 16,5 tysięcy litrów krwi. W Szkole we współpracy z Fundacją DKMS (Baza Dawców Komórek Macierzystych Polska) z Warszawy oraz samorządem szkolnym słuchaczy, organizowany był Dzień Szpiku Kostnego, podczas którego 139 osób poddało się procedurze badań, która będzie podstawą do rejestracji i ewentualnego dawstwa komórek. Wieloletnim działaczem, promującym idee honorowego krwiodawstwa, jest znany emerytowany funkcjonariusz Szkoły, posiadacz Odznaki Honorowego Dawcy Krwi „Zasłużony dla Zdrowia Narodu” asp. sztab. w st. spocz. Jerzy Kowalewski.

W ramach prowadzonej w Szkole działalności wolontaryjnej słuchacze opiekują się

podopiecznymi rozmaitych organizacji społecznych. Organizowane są regularne wyjazdy policjantów ze Szkoły, podczas których pensjonariusze ośrodków zabierani są na spacer i uczestniczą w grach i zabawach. Wolontariusze w niebieskich mundurach spędzili z podopiecznymi wiele godzin, biorąc m.in. udział w obchodach Dnia Dziecka, andrzejkach i okolicznościowych świętach. Słuchacze uczestniczą także w ogólnopolskiej akcji „Cała Polska Czyta Dzieciom”, czytając i ofiarowując książki oraz prezenty dzieciom w pilskim szpitalu. Tak jak już wspomniano, szkolni wolontariusze, nawiązali współpracę z Centrum Charytatywno - Opiekuńczym CARITAS w Pile oraz podlegającymi mu Warsztatami Terapii Zajęciowej w Leżnicy. Z inicjatywy samorządu, pod kierunkiem podinspektora Wojciecha Thiela, zorganizowano wiele wyjazdów do placówek. Policyjni wolontariusze uczestniczyli w przedsięwzięciach wolontaryjnych organizowanych m.in. przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pile (Dzień Rodzicielstwa Zastępczego) czy konferencji „Jak wolontariat zmienił moje życie”. Funkcjonariusze i pracownicy Szkoły chętnie uczestniczą też w akcjach wspierających m.in. budowę pilskiego hospicjum czy działalność Towarzystwa Pomocy Chorym im. Stanisławy Leszczyńskiej w Pile, dla którego członkowie prowadzili wykłady dotyczące bezpieczeństwa seniorów w okresie jesienno - zimowym. Policjanci ze Szkoły (zwłaszcza wykładowcy Zakładu Służby Prewencyjnej – podinspektor Zbigniew Bogusz i kom. Michał Zielonka) współpracują także z Fundacją „Mam marzenie”. To m.in. dzięki ich zaangażowaniu udało się spełnić marzenia: Wojtka, chorego na mukowiscydozę, małego Krzysia oraz 16-letniego Konrada cierpiącego na stwardnienie guzowate.

W Szkole odbywały się także spotkania nauczycieli powiatu pilskiego i policjantów z instruktorami programu edukacyjnego „Ratujemy i Uczymy Ratować”, podczas których omawiane były zagadnienia związane z udzielaniem pierwszej pomocy przedmedycznej dzieciom. Natomiast wy-

kładowcy Zakładu Interwencji Policyjnych Szkoły w ubiegłym roku przeprowadzili szkolenie z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej dla kadry pedagogicznej Publicznego Przedszkola nr 2 Pile oraz uczniów i pracowników internatu Zespołu Szkół im. Stanisława Staszica w Pile. Prowadzący, podkom. Radosław Spychalski, opowiedział uczestnikom o wykonywaniu resuscytacji krążeniowo – oddechowej u niemowląt, dzieci i osób dorosłych. Omówił także algorytm postępowania w wypadku omdlenia, zadławienia oraz zademonstrował działanie defibrylatora AED. Uzupełnieniem części teoretycznej każdego ze spotkań były ćwiczenia praktyczne na fantomach. Policjanci przeprowadzali także pogadanki dotyczące bezpieczeństwa w drodze do szkoły – przedszkola czy też dla dzieci w wieku przedszkolnym - zachowania się w przypadku napotkania niebezpiecznego psa. We współpracy z Fundacją „Psi ratownicy” prowadzili także zajęcia z dogoterapii.

Podczas ogólnopolskiej akcji „Podziel się posiłkiem”, przez 5 dni kilkudziesięciu policjantów z kursu podstawowego, bezinteresownie pracowało przez wiele godzin dziennie pomagając pracownikom i wolontariuszom pilskiego Banku Żywności. Zajmowali się sortowaniem, układaniem i ważeniem zebranych produktów żywnościowych (ponad 39 ton), przyczyniając się w znacznym stopniu do usprawnienia pracy. Oprócz tego od pół roku policjanci odwiedzają co najmniej raz w miesiącu chorego na dziecięcę porażenie mózgowie Artura, z którym znajomość rozpoczęła się

w czerwcu br. od miasteczka policyjnego odbywającego się w ramach VI Ogólnopolskiego Turnieju Klas Policyjnych. Tam doszło do spotkania mieszkającego w Pile Artura z policjantami, którzy zaopiekowali się Nim i opowiedzieli o pracy w policji. Od tego momentu samorząd objął Artura opieką, a policjanci odwiedzają Go przynajmniej raz w miesiącu oraz zapraszają na organizowane w Szkole przedsięwzięcia (m.in. wrześniowe obchody jubileuszu 60-lecia Szkoły czy też grudniowy wernisaż wystawy prac plastycznych dzieci z Publicznego Przedszkola w Kaczorach „Pies pomocnikiem policjanta”). Funkcjonariuszy ze Szkoły od wielu lat spotykamy także na finałach Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy.

Pilska Szkoła Policji jest laureatem nie tylko odznaczeń za działalność społeczną i kulturalną (od starosty pilskiego, prezydenta Piły, władz województwa), odznaczeń za honorowe krwiodawstwo, ale także kilka lat temu została wyróżniona w Ogólnopolskim Konkursie „Barwy Wolontariatu” i znalazła się w gronie 10 nominowanych (wybranych z ponad tysiąca podmiotów z całej Polski) do tytułu „Wolontariusz Roku”. Spośród finałowej dziesiątki Szkoła zajęła trzecie miejsce. Uroczyste wręczenie nagród - statuetek odbyło się w warszawskim Teatrze Muzycznym „Roma” podczas retransmitowanej przez program 2 TVP Gali Wolontariatu. Policjanci otrzymali nagrodę za działania wolontaryjne, pomoc społeczną, honorowe krwiodawstwo i pomoc potrzebującym.

Działalność społeczna pilskiej Szkoły Policji ma na celu integrację, pomoc i propagowanie wśród młodych funkcjonariuszy policji tak ważnych cech, jak odpowiedzialność, empatia, partnerstwo i opieka nad drugim człowiekiem. Dzięki szeroko zakrojonej działalności wolontaryjnej to zadanie jest w pełni realizowane, z korzyścią dla obydwu stron. Reasumując 60 lat działalności Szkoły, udział we wspomnianych przedsięwzięciach, to tylko wycinek jej działalności z ostatnich lat jej funkcjonowania.

Ostatni w tym roku

Grupa 16 słuchaczy z garnizonów: wielkopolskiego, dolnośląskiego i kujawsko – pomorskiego oraz lubuskiego zakończyła szkolenie na kursie specjalistycznym dla opiekunów realizujących zadania związane z adaptacją zawodową policjantów w okresie służby przygotowawczej. Uroczystego pożegnania absolwentów dokonał mł. insp. Sylwester Urbaniak – kierownik Zakładu Interwencji Policyjnych. W tym roku był to już jedenasty kurs dla policjantów wyznaczonych do pełnienia funkcji opiekuna (wymienione szkolenia ukończyło 215 słuchaczy). Pierwsze doświadczenia pracownika mają decydujący wpływ na jego karierę zawodową. W trakcie tych doświadczeń dochodzi do zetknięcia się jego oczekiwań z oczekiwaniami instytucji, dlatego tak ważny jest proces adaptacji, który zaczyna się z chwilą przyjęcia policjanta do służby w Policji, a kończy się z upływem okresu służby przygotowawczej. Osoby wytypowane do pełnienia funkcji opiekuna są jednym z podmiotów współodpowiedzialnych za prawidłowe przygotowanie nowej kadry policyjnej.

Szkolenie w UKS w Bydgoszczy

Szybko zmieniająca się rzeczywistość w zwalczaniu przestępczości w Polsce, mobilizuje organy powołane do ścigania do lepszej współpracy, a co za tym idzie, wymiany doświadczeń w ramach wspólnych szkoleń, czy też warsztatów. Dlatego też wykładowcy Szkoły: podinsp. Zbigniew Bogusz i kom. Michał Zielonka przeprowadzili szkolenie pracowników Urzędu Kontroli Skarbowej w Bydgoszczy z zakresu

szeroko rozumianej taktyki i techniki prowadzenia przeszukań.

W trakcie szkolenia poruszyli m.in. zagadnienia dotyczące: rozpoznania miejsca planowanego przeszukania, przygotowania do planowanego przeszukania, planowania przeszukania, zasad bezpieczeństwa podczas przeszukania, uprawnień i obowiązków wynikających z przepisów prawa i procedur oraz taktyki i technik prowadzenia przeszukania z uwzględnieniem specyfiki miejsca przeszukania.

Spotkanie miało również walory wymiany doświadczeń. Można się zatem spodziewać, w przyszłości, wspólnych przedsięwzięć zmierzających do zmniejszania procederu przestępczej działalności.

Styczeń 2015

Niebieska Orkiestra

Policjanci - wolontariusze ze Szkoły Policji w Pile, jak co roku włączyli się do działania Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, której 23. finał odbył się w Regionalnym Centrum Kultury (RCK) „Fabryka Emocji” w Pile. Podczas niego zbierane były fundusze dla podtrzymania wysokich standardów leczenia dzieci na oddziałach pediatrycznych i onkologicznych oraz dla godnej opieki medycznej seniorów. Aby zachęcić pilan do włączenia się w zbiórkę, specjalnie dla nich zagrał szkolny zespół muzyczny „Awans” złożony z uzdolnionych muzycznie wykładowców: podinsp. Jacka Słońskiego (instrumenty perkusyjne), podinsp. Tomasza Ratajczaka (gitara solowa), nadkom. Pawła Holeksy (śpiew, gitara basowa) i ich przyjaciół - Przemysława Wojnarowskiego (śpiew, gitary, instrumenty klawiszowe, aranżacje) i Sylwii Palińskiej (śpiew). Z głośników popłynęły najbardziej znane utwory i piosenki Tiny Turner, Blues Brothers, Maanam i inne.

Oprócz części muzycznej, funkcjonariusze z Zakładu Służby Kryminalnej (podinsp. Leszek Koźmiński i asp. sztab. Paweł Leśniewski) wraz z młodymi policjantami kursu podstawowego oraz szkolną animatorką kultury Anną Fons, zorganizowali

stoisko, na którym zaprezentowane zostały walizka kryminalistyczna i ślady, które można ujawnić na miejscu zdarzenia. Ekspozycję Szkoły odwiedziło wielu mieszkańców Piły. Za datkę do stojącej na stoisku puszkę WOŚP, wszyscy chętni mogli wykonać pamiątkową daktyloskopię. W wyniku tej kwesty uzyskano 294 zł, a przekazane przez Komendanta Szkoły insp. Jerzego Powieckiego policyjne gadżety (pendrive, filiżanka ze spodkiem i breloczek – latarka z logo Szkoły oraz kalendarz z Komendy Głównej Policji), zostały przekazane na licytację na rzecz WOŚP, która prowadzona jest na facebookowej stronie RCK „Fabryka Emocji” w Pile.

Po pierwsze nadzór

Po raz pierwszy w historii Szkoły realizowaliśmy kurs specjalistyczny z zakresu nadzoru nad czynnościami procesowymi wykonywanymi przez Policję. Słuchacze tego kursu, reprezentujący osiem garnizonów wojewódzkich, przez dwa tygodnie zdobywali wiedzę teoretyczną i umiejętności praktyczne przygotowujące do wykonywania zadań związanych z kierowaniem i sprawowaniem nadzoru nad funkcjonariuszami i pracownikami komórki organizacyjnej realizującej zadania z zakresu prowadzenia postępowania przygotowawczego. W ramach kursu, pod opieką dydaktyczną podinsp. Tadeusza Niemiry i podinsp. Krzysztofa Wróblewskiego, poruszano zagadnienia dotyczące rodzajów i celów nadzoru, miejsca komórki dochodzeniowo-śledczej w strukturze jednostki organizacyjnej Policji. Z psychologiem szkolnym

ćwiczone rozwiązywanie konfliktów interpersonalnych oraz sztukę negocjacji. Ważną rolę odgrywała analiza konkretnych przypadków połączona z dyskusją poświęconą roli bezpośredniego przełożonego w nadzorze oraz realizowania nadzoru nad czynnościami w poszczególnych etapach postępowania karnego i postępowania z przedmiotami i śladami zabezpieczonymi w postępowaniu przygotowawczym. Istotne kwestie zajęć dotyczyły także zagadnień z zakresu tymczasowego zajęcia mienia ruchomego oraz zabezpieczenia majątkowego, a także nadzoru nad wydatkami w postępowaniu przygotowawczym.

Zajęcia prowadzone były również przez zaproszonych gości - prokuratora Prokuratury Apelacyjnej w Poznaniu Wydziału Zwalczenia Przeszłości Zorganizowanej, naczelnika Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego BSK KGP kom. Michała Białęckiego i naczelnika Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego KWP w Łodzi mł. insp. Andrzeja Rogowskiego.

Pilotażowy kurs przez jego uczestników został przyjęty oceniony jako potrzebny, co dobrze rokuje na kolejne planowane tego-roczne edycje.

Rozpoczynamy od oględzin

W dniach 19 – 23 stycznia 2015 r. zrealizowaliśmy pierwszą edycję kursu specjalistycznego dla policjantów kierujących zespołami oględzinowymi, w którym udział wzięli funkcjonariusze służb dochodzeniowo - śledczych i techniki kryminalistycznej z policyjnych garnizonów województw: wielkopolskiego, mazowieckiego, dolnośląskiego, małopolskiego, pomorskiego.

W szkoleniu dominowały aktywne formy dydaktyczne, prowadzone przez wykładowców Zakładu Służby Kryminalnej oraz Wydziału Organizacji Szkolenia i Dowodzenia. Pod nadzorem wykładowców, uczestnicy dokonywali rekonstrukcji miejsca zdarzeń o najpoważniejszym charakterze, w tym znalezienia zwłok. Poszczególne zespoły ćwiczyły wspólną pracę z podziałem na funkcje, procesowo - kryminalistyczne dokumentowanie oględzin, postę-

powanie z dowodami rzeczowymi i udzielanie informacji mediom podczas wykonywania czynności służbowych. Istotną rolę w programie kursu odgrywa praktyczne prowadzenie oględzin miejsca zdarzenia w rozszerzonym składzie grupy operacyjno - procesowej z podziałem na zespoły i pracę w wyznaczonych sektorach. Największe emocje przyniosły symulowane zajęcia w formie rozprawy sądowej, podczas której uczestnicy szkolenia przesłuchiwani byli na okoliczność ewentualnych błędów i niedociągnięć powstałych podczas czynności na miejscach symulowanych zdarzeń.

Odprawa roczna

Meldunkiem złożonym przez Zastępcę Komendanta Szkoły insp. Piotra Gacę rozpoczęła się wizyta Zastępcy Komendanta Głównego Policji nadinsp. Mirosława Schosslera w pilskiej Szkole Policji. W przywitaniu uczestniczyli kierownicy komórek organizacyjnych Szkoły. Nadinsp. Mirosław Schossler wziął udział w naradzie rocznej podsumowującej działalność Szkoły w 2014 roku. Odprawę rozpoczął mł. insp. Roman Gryczka – Zastępca Komendanta Szkoły ds. logistycznych, który przedstawił główne kierunki działalności kadrowej Szkoły. Mł. insp. Roman Gryczka zaprezentował strukturę planu finansowego, omówił wydatki bieżące oraz realizację zadań pionu logistyki. Podczas wystąpienia prowadzący zapoznał obecnych z inwestycjami i zakupami przeprowadzonymi przez Szkołę. Przedstawił prace remontowe wykonywane przez firmy zewnętrzne (m.in. remont głównej klatki schodowej) oraz pracowników Szkoły, zakup sprzętu, w tym dla rozpoczynającego się po raz pierwszy w naszej Szkole kursu techników kryminalistyki.

W dalszej części odprawy głos zabrał insp. Piotr Gaca, który przedstawił wykonanie ubiegłorocznych zadań w pionie dydaktycznym. Zastępca Komendanta Szkoły ds. dydaktycznych rozpoczął od zaprezentowania wykształcenia i kwalifikacji oraz stażu pracy i służby kadry dydaktycznej Szkoły.

Omówił współpracę Szkoły z komendami wojewódzkimi Policji oraz Biurem Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji i przygotowanie programu szkoleń dla policjantów pionu kryminalnego. Komendant Gaca dużo miejsca poświęcił szkoleniom z zakresu zmian w procedurze karnej (opracowanie m.in. przez wykładowców Szkoły poradnika, podręcznika w tym zakresie), doskonaleniu kompetencji zawodowych policjantów służby kryminalnej podczas licznych seminariów, konferencji, warsztatów i szkoleń, które miały miejsce w ubiegłym roku. Prowadzący opowiedział także o badaniach ewaluacyjnych oraz działalności kulturalno - oświatowej, sportowej oraz działalności wolontaryjnej, której głównym inicjatorem jest samorząd szkolny słuchaczy, w tym honorowym krwiodawstwie (w ubiegłym roku wolontariusze oddali 60 litrów krwi, a od początku istnienia Klubu HDK PCK „Erka” około 16 tys. litrów. Na zakończenie Komendant Gaca wspominał o realizacji przez kadre i pracowników procedur doboru do Policji oraz stanie przygotowań do realizacji w szkole kursu techników kryminalistycznych.

Następnie głos zabrał nadinsp. Mirosław Schossler, który pogratulował osiągniętych wyników oraz podziękował za całoroczną pracę, wskazując także na nowe, potrzebne w całej formacji, ciągle doskonalenie policjantów pionu kryminalnego, które jeszcze dogłębniej prowadzone będzie w pilskiej Szkole. Pogratulował również rozwiniętej współpracy z podmiotami zewnętrznymi, działalności wolontaryjnej, a także przychylnie odniósł się do planów budowy akademika na terenie Szkoły.